

Міністерство освіти і науки України
ВП «Лисичанський педагогічний коледж
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»

ЗБІРНИК НАУКОВО-МЕТОДИЧНИХ ПРАЦЬ

ЗА МАТЕРІАЛАМИ

**VIII Всеукраїнської
науково-практичної конференції
з міжнародною участю**

*«Система надання освіти дітям з особливими
освітніми потребами в умовах сучасного закладу»*

Лисичанськ – 2020

Міністерство освіти і науки України
ВП «Лисичанський педагогічний коледж
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»

*Система надання освіти дітям з
особливими освітніми потребами в
умовах сучасного закладу*

**ЗБІРНИК НАУКОВО-МЕТОДИЧНИХ ПРАЦЬ
ЗА МАТЕРІАЛАМИ
VIII Всеукраїнської
науково-практичної конференції
з міжнародною участю**

(09 грудня 2020 року)

Лисичанськ
ФОП Єгорова О. Є.
2020

**Рекомендовано до друку навчально-методичною радою
ВП «Лисичанський педагогічний коледж
Луганського національного університету імені Тараса Шевченка»
(Протокол № 5 від 27 листопада 2020 року)**

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Літовка О.П. – кандидатка педагогічних наук, в.о. директорки ВП «Лисичанський педагогічний коледж Луганського національного університету імені Тараса Шевченка»

Пристинський В.М. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теоретичних, методичних основ фізичного виховання і реабілітації; завідувач Науково-дослідної лабораторії взаємодії духовного й фізичного виховання дітей та учнівської молоді ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (Слов'янськ)

Ігнатуша А.Л. – завідувачка навчально-виробничої практики ВП «Лисичанський педагогічний коледж Луганського національного університету імені Тараса Шевченка»

Крошка С.А. – голова циклової комісії фізичного виховання, викладачка дисциплін фізкультурного циклу ВП «Лисичанський педагогічний коледж Луганського національного університету імені Тараса Шевченка»

Система надання освіти дітям з особливими освітніми потребами в умовах сучасного закладу : Збірник за матеріалами VIII Всеукр. науково-практичної конференції з міжнародною участю (09 грудня 2020 року). – Лисичанськ : ВП «Лисичанський педагогічний коледж Луганського національного університету імені Тараса Шевченка» – Лисичанськ : ФОП Єгорова О. Є. – 2020. – 253 с.

До збірки увійшли матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, що відбулася 09 грудня 2020 року. Матеріали збірника обґрунтовують реалії та перспективи надання освітніх послуг дітям з особливими освітніми потребами в умовах модернізації змісту освіти в Україні та на міжнародному рівні; висвітлюють актуальні питання теорії та практики, проблеми навчання і виховання, розвитку і формування особистості дитини з ООП; знайомлять з формами, методами, прийомами роботи з дітьми з ООП в умовах сім'ї, закладу дошкільної освіти, закладу загальної середньої освіти та спеціалізованого закладу освіти; розкривають партнерство з організаціями, які працюють у соціальній і медичній галузях щодо задоволення потреб дітей з ООП; висвітлюють питання підготовки фахівців для роботи з особами, які мають особливі освітні потреби на всіх рівнях освіти. Особлива цінність – розробки корекційно-розвиткових занять для дітей з ООП, ігри, практичні заняття зі студентами тощо.

Матеріали друкуються в авторській редакції

УДК 376.3 / 376.4

© ВП «Лисичанський педагогічний коледж
Луганського національного університету імені
Тараса Шевченка», 2020

ЗМІСТ

Басова А.С. Використання методів фізичної терапії	8
Бахмет М.Ю., Жалдакова Ю.В. Роль гуманізації в інклюзивній освіті	11
Бачинська Н.Г. Команда як стратегія досягнення успіху дітей з ООП на якісну та доступну освіту	13
Безволенко С.В. Інклюзивна освіта – рівний доступ до якісної освіти.....	16
Бершанська С.М., Назінкіна Л.І. LEGO-технології у роботі з особливими освітніми потребами	20
Борисенко Л.Л. Антистресова пластична гімнастика як перспективний напрям оздоровчої фізичної культури	22
Боровська Н.Л. Наступність поглядів В.Бехтерева про виховання особистості в минулому та сьогодні в інклюзивній освіті	24
Дубограй О. С. Творчі доробки вчителів Кременської обласної школи. Формування творчої особистості учня з особливими освітніми потребами	26
Бутко О. О. План-конспект корекційного заняття у 5-6 класах. «Нетрадиційні техніки малювання. «Чарівний пензлик»	27
Водолазська О.С., Сопельнікова К.В. Організація корекційно-розвиткової роботи з учнями з порушеннями зору в умовах спеціальної школи.....	31
Гай В.Р. Ідеї В.О. Сухомлинського в сучасній системі інклюзивної освіти....	35
Гарбузюк Т.В., Мурсамітова І.А. Інклюзивна освіта у світлі проблем гуманізму.....	38
Голубнича Н.В. Роль батьків у процесі інтегрування дитини з особливими потребами. робота з батьками дітей з ООП.....	40
Горбачова О.С. Погляд Василя Сухомлинського на особливості інклюзивної освіти	44
Гордійчук О.М. Процеси інтеграції у сучасному освітньому просторі та навчання дітей з особливими потребами.....	46
Григор'єва І.О., Караман О.Л. Генеза інклюзивної освіти в Україні	49
Єфімова Н.В. Гуманізація освіти – центральна складова нового педагогічного мислення.....	50
Зуєва О.П. Заняття з корекційно-розвивальної діяльності (із досвіду роботи).....	55
Ігнатуша А.Л., Літовка О.П. Діти з ООП дистанційна освіта	62
Кабак Я.М. Основні особливості організації навчання дітей з затримкою психічного розвитку	65
Калініна Т.В. Портфоліо як альтернативний спосіб оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти з особливими потребами в умовах сучасного закладу освіти	66
Кальницька Ю.М. Школа писанкарства – осередок позакласної корекційно-пізнавальної роботи	68
Карпенко О.М. Профілактика захворювань органів дихання за допомогою масажу та лікувальної фізичної культури	71

Качан О.А., Пристинський В.М., Пристинська Т.М. Ідеї концепції «Спорт заради розвитку» та шляхи їх впровадження в систему інклюзивної освіти.....	75
Колпакова О.М., Кичигіна О.М. Гра як інноваційний метод розвитку дітей в умовах інклюзивної освіти	78
Коломієць В.С. Роль лікувальної гімнастики та загартовування у житті дитини з інклюзією	83
Крохмаль Н.С. Новий світ безмежних можливостей	85
Крошка С. А., Мінєнко Г.М. Ресурси для створення безбар'єрного інклюзивного середовища у закладах освіти.....	89
Крошка С. А., Басова А.С., Смолій В.О. Технологічна картка практичного заняття з навчальної дисципліни «Спортивна реабілітація» для студентів спеціальності «Середня освіта (фізична культура)» «Використання форм роботи з учнями в інклюзивного класі».....	93
Крошка С. А., Іваннікова О.О. Технологічна картка практичного заняття з навчальної дисципліни «Спортивна реабілітація» для студентів спеціальності «Середня освіта (фізична культура)» «Методи роботи із учнями інклюзивного класу».....	98
Курило В.С., Савченко С.В. Сучасне розуміння поняття «інклюзія»	103
Леванова Т.М. Ейдотехніка в корекційній роботі з дітьми, які мають вади в психофізичному та мовленнєвому розвитку	105
Ляшенко К. І. Інклюзивна освіта в умовах пандемії	109
Малініна К.Л. Ідеї видатних педагогів-класиків в сучасній системі інклюзивної освіти	111
Матліна О.В., Мінєнко Г.М. Мета та принципи роботи інклюзивної школи.....	115
Матяш О.Є. Розвиток мовлення дітей молодшого шкільного віку з використанням дидактичного посібника «Конструктор з візуально-мовленнєвого моделювання (аналізу та синтезу) речень».....	120
Мацак Ю.А., Гатченко В.Т. Виховання активної життєвої позиції особистості дитини з особливими освітніми потребами	125
Мороз Ю.А. Комплексна підтримка дитини з особливими потребами як умова успішної реалізації інклюзивної освітньої політики.....	128
Муренець Л.С. Гуманізація – основний принцип в роботі з дітьми з вадами зору в умовах КЗ «Рубіжанська обласна спеціальна школа «Кришталік».....	132
Мухіна А.Ю. Особливості мовленнєвого розвитку дітей з порушеннями аутистичного спектру: взаємодія та діалог.....	135
Назінкіна Л.І., Бершанська С.М. Танграм – гра на площинне моделювання для дітей з особливими освітніми потребами в умовах сучасного закладу освіти ..	137
Одинока Н.А., Дибтан І.С. Використання інтерактивної пісочниці SAND GAMES (INTERPRETATION) в роботі з дітьми аутистичного спектру	142
Пивоварова Г.С. Групи самопомоги в роботі з батьками дітей з особливими потребами	145
Погорєлова О.М. План-конспект уроку образотворчого мистецтва у 4 класі. Малювання ілюстрації за мотивами народної казки «Колосок».....	148

Попова І.Е., Проценко Л.М. Анімалотерапія у роботі з дітьми з розладами аутичного спектру.....	152
Пристинський В.М., Пристинська Т.М. Особливості інклюзивного навчання елементарним рухам учнів із вадами зору на уроках фізичної культури	161
Приткова І.А. Логопедична ритміка як один із засобів виховного корекційного впливу.....	165
Рибальченко А.В. План-конспект корекційного заняття у 4 класі «Музика навколо нас».....	172
Руденко О.М. Гуманізм як мета й засіб формування особистості дитини з особливими освітніми потребами	174
Самойленко Б.М. Особливості роботи розширеної команди «дім-заклад освіти» для батьків дітей з ООП	177
Саприкіна Т.Г. Ідеї видатних педагогів-класиків в сучасній системі інклюзивної освіти.....	182
Сергєєва І.Ю. Інклюзивна освіта в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення	183
Сергієнко Н.В. Корекція діяльності учнів початкових класів з особливими освітніми потребами під час організації позакласної роботи з трудового навчання.....	185
Сидоренко Н.М., Аль-Хамадані Н.Д. Інклюзивна освіта: українські реалії.....	188
Сидоренко О.О. Танцювально-рухова терапія як метод практичної корекції.....	192
Сич М.А. Формування моральної самосвідомості дитини з ООП в умовах спеціальної школи як складової її успішної соціальної інтеграції.....	195
Сліпецька І.П. Психолого-педагогічні засади адаптації до соціокультурного простору осіб з обмеженими можливостями здоров'я засобами адаптивної фізичної культури	199
Сліпецький В.П. Особливості соціально-педагогічної адаптації та виховання дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного простору закладу освіти	202
Смолій В.О. Особливості спілкування зі здобувачами освіти з ООП під час дистанційного навчання	205
Сойнова Н.І. Гуманне середовище для дітей з особливими освітніми потребами.....	208
Соломко С.В. Проблеми та іновації в інклюзивній музично-мистецькій освіті	209
Станіславова Л.О. План-конспект уроку трудового навчання у 10 класі «Оздоблення фартуха»	212
Ткаченко Л.Т. Загальні та спеціальні методи роботи із учнями інклюзивного класу	214
Толмачова І.Г. Формування медіа-компетентності учнів з особливими освітніми потребами в умовах медіатизації освіти	218
Фастов С.С. Роль та місце гурткової роботи як системи навчання й виховання дітей з особливими освітніми потребами	220

Філінков В.І., Касьянюк О.С., Касьянюк А.С. Шляхи оптимізації уроків лікувально-профілактичної фізичної культури для учнів старших класів	222
Харук А.В. Організація уроків фізичної культури в інклюзивному класі	225
Цвік О.С. Собака – друг і лікар людини	230
Чепак О.П. Інклюзивне навчання в практиці і діяльності ЗДО	231
Чередниченко К.А. План-конспект уроку трудового навчання у 6 класі «Виготовлення різдвяних шкарпеток до свята Святого Миколая з фетру, тканини та фоамірану «Барвисті шкарпетки для Миколая».....	234
Юрков В.В. Роль сім'ї в соціалізації дитини з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивної освіти	239
Юрков Д.В. В.О.Сухомлинський про виховання й навчання дітей з особливими освітніми потребами	241
Юркова О.Ф. Вокалотерапія як засіб корекції мовлення дітей з дцп.....	242
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	244

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ

Басова А.С.

студентка 4 курсу спеціальності «Середня освіта (Фізична культура)»

ВП «Лисичанський педагогічний коледж

ЛНУ імені Тараса Шевченка»

м. Гірське

Фізична реабілітація дитячого контингенту є важливою соціальною проблемою. Одним з аспектів реабілітації у педіатрії є дитячий церебральний параліч (ДЦП) [1]. На сьогодні за наявності рухових розладів використовують велику кількість методик фізичної терапії. Перше місце посідають засоби фізичного виховання – фізичні вправи, як єдиний універсальний спосіб відновлення функцій, вироблення компенсацій, поліпшення трофіки і зміцнення організму, а також як єдиний спосіб закріплення досягнутого ефекту від інших засобів лікування.

Фізична терапія дітей хворих на спастичну диплегію та засоби ерготерапії носять комплексний та всебічний характер, мають бути безперервним процесом. Реабілітаційні програми доповнюються медичними і хірургічними процедурами, ерготерапією, мовною терапією, розважальними заходами, адаптацією до закладів освіти і навчання, психосоціальною підтримкою, застосуванням ортезів і іншого адаптивного обладнання [1].

Процес фізичної терапії ґрунтується на широкому використанні засобів фізичної культури. Її особливість полягає у використанні руху, що є основною біологічною функцією організму, діючою як стимулятор росту й розвитку, який підтримує гомеостаз організму та забезпечує його формування в цілому.

Сьогодні в Україні проведена значна робота у напрямі дослідження розвитку захворюваності на спастичну диплегію та створення і апробації програм з застосуванням сучасних та стандартних методів фізичної терапії дітей для покращення стану здоров'я даного контингенту [1, 2, 6]. У результаті дослідження та аналізу науково-методичної літератури ми визначили основні методи фізичної терапії при спастичній диплегії, що відображено на рисунку 1.

У фундаментальних наукових працях описано застосування методів фізичної терапії, що спрямовані в першу чергу на формування повсякденної незалежності дитини, здатності до самообслуговування, поліпшення загальної рухової активності та оволодіння руховими навичками, поліпшення можливості вільного спілкування та здобуття освіти [1, 6].

Вагома роль належить лікувальній фізичній культурі, лікувальній гімнастиці, масажу, дозований пропріоцептивній корекції, Бобат-терапії, Войтатерапії та ін.

Одним з провідних ефективних методів фізичної терапії дітей зі спастичною диплегією є лікувальна фізкультура (ЛФК), у результаті якої поліпшується координація рухів, порушена патологічним процесом, зменшення контрактур, знижується гіпертонус уражених м'язів і зміцнюються ослаблені м'язи, нормалізується функція дихання, кровообігу, обмінні процеси і діяльність шлунково-кишкового тракту. Фізичні вправи мають особливе значення для виховання у дітей життєво важливих рухових актів. Основними засобами ЛФК є дихальні та фізичні вправи різної направленості, ігри [2-5].

Лікувальна фізкультура дітей з ДЦП передбачає застосування таких фізичних вправ (пасивних, активних): вправи для розтягування м'язів, зняття напруги, розширення діапазону рухів; вправи взаємовпливу для зміцнення м'язів; на витривалість для підтримки, на розслаблення, для навчання навичкам нормальної ходьби тощо.

Пасивні вправи слід виконувати плавно, у повільному темпі, після розслаблюючого масажу, у протилежному випадку вони можуть підсилити спастичність. Активні вправи призначають, коли хворий може самостійно виконувати рухи [2-5].

Рисунок 1. Методи фізичної терапії

Методика ЛФК при ДЦП базується на таких принципах: регулярність; систематичність і безперервність занять ЛФК; індивідуальний підхід; врахування локалізації уражень та тяжкості хвороби; врахування віку дитини, рівня психічного й фізичного розвитку. Пропонуємо конспект корекційного заняття з ЛФК з дітьми хворими на ДЦП.

Різні методики лікувальної гімнастики традиційно використовують для реабілітації осіб із спастичною диплегією. Усі вправи за інтенсивністю поділяються на три режими: щадний, щадно-тренувальний та тренувальний. Будь-який комплекс вправ поділяється на розминку, основну та завершальну частини. Заняття з хворими на спастичну диплегію рекомендується проводити

індивідуально з використанням пасивних і активних вправ кінцівками з елементами загального та локального м'язового розслаблення, дихальна гімнастика, заняття в костюмі «Гравістат», лікувальний масаж, фізіотерапія, лікування положенням (укладання). Загальна тривалість заняття 20–30 хв. На занятті лікувальною гімнастикою в лікувальних костюмах застосовують надувні предмети (м'ячі, подушки, похилі площини, циліндри, батуту) [2-5].

Для вирішення поставлених завдань використовуються такі групи вправ: вправи на розслаблення, ритмічне пасивне трушення кінцівок, махові рухи, динамічні вправи; пасивно-активні й активні вправи з полегшених вихідних положень, (сидячи, лежачи), вправи на м'ячі великого діаметра; вправи з предметами під музику, розвиток виразності рухів; вправи в різних видах ходьби; вправи для голови у вихідних положеннях; прийняття правильної постави біля опори із зоровим контролем; вправи в різних початкових положеннях перед дзеркалом; вправи для розвитку і тренування основних вікових рухових навичок: повзання, лазіння, біг, стрибки, метання; ігрові вправи [2-5].

Розглядаючи сучасні методи фізичної реабілітації та фізичної терапії, необхідно виділити Войта-терапію (рефлекторну локомоцію) на початку 50-х років минуло сторіччя (Вацлав Войт). Основа методу полягає у застосуванні двох координаційних комплексів, направлених на стимуляцію формування даних рефлексів. Рефлекторна локомоція спрямована не на тренування певного конкретного руху, а на створення моделей координованої роботи м'язів для розвитку елементарного моторного ланцюга. Метод допомагає відновити природні моделі руху так, як впливає на вже існуючі нервові зв'язки на різних рівнях тіла: від скелетної мускулатури до внутрішніх органів; з найпростішого управління ЦНС до більш високих мозкових структур з використанням вроджених здібностей дитини здійснювати природні рухи тіла [2].

Суть методу полягає у стимуляції спеціальних біологічно активних точок. Лікування проводиться вдома, діти знаходяться у своїх звичних умовах. Протягом дня батьки проводять три сеанси тривалістю по 15-20 хв. Лікар навчає батьків методиці та контролює правильність та точність її виконання.

Терапія є ефективною при частому (3-4 рази на день) повторенні вправ та постійному застосуванні методу Войта-терапії з тривалістю курсу реабілітації не менше року. Вправи мають вигляд фіксації дитини у певному вихідному положенні в спеціальній позі рефлексу, натискаючи на визначену ділянку тіла дитини, що визначається індивідуально в залежності від моторних порушень та інтенсивності відповідних рефлекторних реакцій.

Метод Бобата – це нейродинамічний метод відновлення, у якому особлива увага приділяється сенсо-моторному контролю роботи м'язів, м'язовому тону, моторній пам'яті, а також механізмам поступального контролю [1].

Це один з найбільш ефективних методів при лікуванні не лише ДЦП, а й будь-яких уражень ЦНС, що супроводжуються порушенням рухової активності.

Методика Бобат використовується в усьому світі, бо вона унікальна в застосуванні. Автори зазначають, що нормальному рухові повинен передувати нормальний м'язовий тонус. Для досягнення цієї мети, терапевтичні зусилля повинні бути спрямовані на релаксацію, зниження м'язового тону.

Основні компоненти методики Бобат спрямовані на: нормалізацію м'язового тону, порушення якого завжди спостерігаються у дітей із ЦП; приглушення активності паталогічних позотонічних рефлексів; полегшення автоматичних реакцій: випрямлення, рівноваги й захисного розгинання і корекцію паталогічних рефлексів. Метод Бобата передбачає виконання певних правил поведінки, та практичних рекомендацій, запропонованих автором. Завдяки відсутності схем, методика піддається пристосуванню до індивідуальних потреб пацієнта [1].

Серед сучасних методів фізичної реабілітації дітей з ДЦП необхідно відзначити і напрямок зоотерапії (анімотерапії), а саме дельфінотерапію та іпотерапію. На думку вчених, дельфінотерапія є найефективнішим видом анімотерапії. Іноземні науковці вперше запропонували програму допомоги дітям з порушенням фізичного і психічного розвитку за участю дельфінів та одержали дані про позитивний вплив дельфінів на організм хворої дитини. Деякі

науковці відмічали, що дельфіна можна замінити гумовим об'єктом, а акустичну вібрацію, яка має терапевтичний вплив, приборами, що її імітують, або записом звуків дельфінів, оскільки цей засіб більш гуманний і може використовуватись навіть у домашніх умовах.

Особливе місце серед методів корекції рухових порушень при ДЦП посідає верхова їзда (іпо-, або райттерапія). Під час пересування на тварині, спина якої здійснює трьохмірні рухи, масуючи ноги дитини – внутрішню поверхню стегон, пахову зону, ікроножні м'язи, гомілковостопну зону, створюються умови для покращення трофіки і зниження тону м'язів. Також в даній методиці існують ще два фактори, що знижують спастичність. Перший – це тепловий фактор, бо температура тіла коня на 2-3^о вища ніж у людини. Другий – відсутність внутрішнього напруження, яке інколи виникає при масажі спеціалістом у дитини, бо під час їзди навантаження на м'язи зростає повільно і поступово. Під час іпотерапії зміцнюється спина, покращується постава та координація, одночасно посилюються одні та розслаблюються інші м'язи. Крім того, спілкування з твариною поживляє емоційний фон дитини, розширює діапазон її знань та уявлень про навколишній світ, активно налаштовує на подолання наявних рухових проблем [1].

Використання собак в реабілітації (каністерапія) набуває все більшої популярності в Україні. В результаті занять, які проходять в ігровій формі ефект досягається ненав'язливо, у дітей з ДЦП, зокрема зі спастичною диплегією поліпшується координація рухів, зменшується спастичність, покращується пам'ять, активізуються психологічні процеси.

Власне, за даними різних наукових досліджень, метод зоотерапії забезпечує у дітей з ДЦП, зокрема зі спастичною диплегією: зниження м'язового тону, розвиток вестибулярної функції і функції рівноваги, зміцнення м'язів тазового дна, м'язів кінцівок і спини, корекцію постави з формуванням фізіологічного лордозу хребта, корекцію рухового стереотипу з гальмуванням патологічних поз і рухів.

Список використаних джерел

1. Алексеева К.С., Пустовойт Б.А. Сучасні принципи фізичної реабілітації хворих на ДЦП. *Фізична реабілітація та рекреаційно-оздоровчі технології*. 2017. № 2. С.4-10.
2. Байбуза І.В. Методи фізичної реабілітації дітей з обмеженими можливостями. Херсон: Літера, 2006. 34 с.
3. Гусак В.В., Гауряк О.Д. Лікувальна фізична культура. Комплекси вправ: навчально-методичний посібник. Чернівці : ЧНУ, 2012. 276 с.
4. Курок О.І., Шовкопляс О.М. Лікувальна фізична культура – нова форма реабілітації в дитячих дошкільних закладах. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту* : наук. моногр. / за ред. С.С. Єрмакова. Х., 2007. № 9. С. 89-92.
5. Лікувальна фізична культура: Підручник / Соколовський В.С. та ін. Одеса: Одес. держ. мед. ун-т., 2005. 234 с.
6. Мухін В.М. Фізична реабілітація. К. : Олімпійська література, 2005. 436 с.

РОЛЬ ГУМАНІЗАЦІЇ В ІНКЛЮЗИВНІЙ ОСВІТІ

Бахмет М.Ю.,

*викладачка дисциплін іноземної філології,
завідувачка навчально-методичною лабораторією «Центр мов»*

Жалдакова Ю.В.,

*завідувачка навчально-методичного кабінету,
викладачка дисциплін загальної філології
ВП «Лисичанський педагогічний коледж
ЛНУ імені Тараса Шевченка»*

м. Лисичанськ

У сучасному світі актуальним постає питання толерантності, щирості та викорінення будь-яких дискримінацій. Освіта дітей з обмеженими можливостями – це одна з головних потреб соціуму, так як вона є головним фактором створення дійсно інклюзивного суспільства, де будь-яка дитина може відчувати свою причетність і затребуваність. Сучасне суспільство має дати шанс всім дітям, незалежно від їх потреб і особливостей у розвитку, повноцінно реалізувати наявний потенціал, отримати можливість принести користь суспільству і стати повноцінним його членом.

Інклюзивна освіта – це система освітніх послуг, що ґрунтується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права навчатися за місцем проживання, що передбачає навчання дитини з особливими освітніми потребами, зокрема дитини з особливостями психофізичного розвитку, в умовах загальноосвітнього закладу. Основна ідея інклюзивної освіти – це викорінення дискримінації дітей з будь-якими фізичними та розумовими особливостями у розвитку. Дана ідея передбачає рівні можливості по відношенню до всіх дітей, але створює певні необхідні умови для дітей з особливими потребами.

Індивідуальне навчання на дому не в повній мірі сприяє соціалізації та інтеграції дитини з особливими освітніми потребами в суспільство, та й якість такого навчання залишає бажати кращого. Зокрема, ці діти особливо мають потребу в розумінні оточуючих і гуманне ставлення до себе суспільства в цілому.

Вагомий внесок в дослідженні проблеми гуманізації освітнього процесу та формуванні гуманістичних цінностей особистості дитини зробили Ш. Амонашвілі, В. Сухомлинський, С. Русова та інші. На їх думку ідея гуманізації – це поняття, яке відображає складне і багатопланове явище, пов'язане з вирішенням проблем реформування освіти на принципах гуманізму.

На сучасному етапі становлення освіти термін «гуманність» слід розуміти як систему поглядів та переконань, яка стверджує високе звання людини, її цінності як особистості, що має право на свободу, щастя, розвиток своїх задатків, перетворення їх в стійкі здатності, які проявляються в різних видах творчої діяльності на благо людини і суспільства в цілому. Тому під гуманізацією освіти ми розуміємо такий соціально-педагогічний феномен, який відображає сучасні суспільні тенденції в побудові і функціонуванні системи освіти.

В даний час інклюзія стала пріоритетною в освітній політиці України. Фундаментальні наукові розробки В. Бондаря, А. Колупаєвої, Ю. Найди, О. Таранченко та інших науковців визначили шляхи гуманізації інклюзивної освіти:

- визнання можливості навчання кожної дитини і необхідність створення суспільством необхідних для цього умов;
- впровадження інноваційних освітніх технологій в контексті форм інклюзивного підходу та моделей надання спеціальних освітніх послуг для всіх дітей;
- формування освітнього розвивального середовища для учнів шляхом забезпечення психолого-педагогічного та медико-соціального супроводу;
- забезпечення доступу до соціального середовища та навчальних приміщень, розробка та використання спеціального навчально-дидактичного забезпечення, реабілітаційних засобів навчання;
- розробка особистісно орієнтованих індивідуальних планів і програм, в основі яких лежать особистісно орієнтований і індивідуальний підходи для сприяння розвитку навичок вчитися протягом усього життя і повноцінної участі в житті суспільства;
- визначення критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів в межах освітньої інклюзії;
- партнерство і співробітництво між усіма учасниками педагогічного процесу та залучення батьків до освітнього процесу як рівноправних партнерів і перших вчителів своїх дітей;
- виховання гуманної особистості щирої, людяної, доброзичливої, милосердної, з розвиненим почуттям власної гідності і поваги до іншої людини;

- забезпечення права дітей розвиватися в сімейному оточенні і мати доступ до всіх ресурсів місцевої громади.

Дотримання зазначених шляхів розвитку інклюзивної освіти дозволить забезпечити всіх дітей психолого-педагогічною, соціально-реабілітаційною та медичною підтримкою. У цьому контексті актуальною проблемою стає оновлення змісту, форм, методів, засобів і технологій навчання та виховання дітей з різним рівнем розвитку в загальноосвітньому просторі.

Реалізація гуманістичного підходу до організації освітнього процесу дітей з особливими освітніми потребами допоможе забезпечити процес самореалізації та формування соціальних компетенцій кожної дитини. За допомогою створених відповідних умов кожна дитина має змогу самовиразитися та самоствердитися. Таким чином, введення інтегрованого (інклюзивного) освіти ціла багатогранна, багаторівнева система, яка охоплює різні аспекти не тільки освіти, але життя суспільства в цілому.

Список літератури

1. Бондар В. Інклюзивне навчання як соціально-педагогічний феномен / В. Бондар // Рідна школа. – 2011. – № 3. – С. 10 –14
2. Заєркова Н. В. Інклюзивна освіта від «А» до «Я» / Порадник для педагогів та батьків // Н. В. Заєркова, А. О. Трейтяк. – Київ. – 2016. – 77с.
3. Колупаєва А. А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: Монографія / А. А. Колупаєва – К.: «Самміт-Книга», 2009. –272 с.: іл.

КОМАНДА ЯК СТРАТЕГІЯ ДОСЯГНЕННЯ УСПІХУ ДІТЕЙ З ООП НА ЯКІСНУ ТА ДОСТУПНУ ОСВІТУ

Бачинська Н.Г.,

асистентка вчителя

Кремінський ліцей № 1, Кремінська міська рада

Луганська область

м. Кремінна

Конституцією України гарантовано право кожної дитини, як з нормотиповим розвитком, так і особливими освітніми потребами на доступність якісної освіти. Більшість дітей з особливими освітніми потребами можуть навчатись у закладах освіти за умови реалізації інклюзивного навчання, яке передбачає забезпечення комплексним психолого-педагогічним супроводом цих дітей, здійснюваного на основі результатів комплексної оцінки розвитку та відображеного в індивідуальній програмі розвитку.

Незважаючи на низку досліджень, проведених у галузі спеціальної педагогіки та психології, де розглядається проблема розробки індивідуальної програми розвитку, як засобу індивідуалізації освітнього процесу в закладі освіти, більшість досліджень присвячено технології індивідуального планування освітнього маршруту дітей в інклюзивному навчальному просторі закладів загальної середньої освіти.

Навчально-виховний процес в закладах освіти з інклюзивною формою навчання здійснюється відповідно до Законів України «Про освіту», інструктивно-методичних рекомендацій Міністерства освіти і науки України на основі застосування особистісно-орієнтованих методів навчання з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності дітей з особливими освітніми потребами (ООП). З метою забезпечення ефективності освітнього процесу дітей з ООП, як здобувають освіту в умовах інклюзивного

навчання в закладах загальної середньої освіти, утворюється команда психолого-педагогічного супроводу.

Психолого-педагогічний супровід - це комплексна система заходів з організації освітнього процесу і розвитку дитини. Склад комісії психолого-педагогічного супроводу визначається з урахуванням освітніх потреб дитини з ООП. До складу комісії входять: постійні учасники: директор, заступник директора з навчально-виховної роботи, вчитель початкових класів (класний керівник), учитель-предметник, асистент учителя, практичний психолог, соціальний педагог, учитель-дефектолог (з урахуванням освітніх потреб дитини з ООП), вчитель-реабілітолог і батьки або законні представники дитини з ООП та інші; залучені фахівці: медичний працівник закладу освіти, лікар, асистент дитини, спеціалісти системи соціального захисту населення, служби у справах дітей та інші. Загальне керівництво команди психолого-педагогічного супроводу покладається на директора або заступника директора з навчально-виховної роботи, який несе відповідальність за виконання покладених на команду завдань і розподіл функцій між її учасниками.

Основними принципами діяльності команди є:

- повага до індивідуальних особливостей дитини з ООП;
- дотримання інтересів дитини з ООП, недопущення дискримінації та порушення її прав;
- командний підхід;
- активна співпраця з батьками дитини з ООП, залучення їх до освітнього процесу і розробки ІПР;
- конфіденційність і дотримання етичних принципів;
- міжвідомча співпраця

З метою створення оптимальних освітніх середовищних умов та кращого засвоєння освітньої програми з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності командою психолого-педагогічного супроводу розробляється індивідуальна програма розвитку.

Індивідуальна програма розвитку (ІПР) розглядається як документ, що забезпечує індивідуалізацію навчання особи з особливими освітніми потребами, закріплює перелік необхідних психолого-педагогічних, корекційних потреб/послуг для розвитку дитини та розробляється групою фахівців з обов'язковим залученням батьків дитини з метою визначення конкретних навчальних стратегій і підходів до навчання.

Індивідуальна програма розвитку є документом, який регламентує стратегію та тактику індивідуального психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП в умовах закладу освіти з метою гармонізації процесу її соціалізації, максимального розкриття потенціалу дитини, розвитку компенсаторних механізмів.

Відповідно до рекомендацій інклюзивно-ресурсного центру командою психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами розробляється індивідуальна програма розвитку. Склад команди фахівців визначається індивідуального в кожному конкретному випадку з урахуванням індивідуальних особливостей психофізичного розвитку дитини з ООП та специфіки її освітніх потреб та можливостей.

Обов'язковою умовою створення команди психолого-педагогічного супроводу є залучення батьків дитини, або осіб, які їх замінюють до процесу навчання. Команда психолого-педагогічного супроводу дітей з особливо освітніми потребами в інклюзивному навчальному просторі закладів загальної середньої освіти розробляють індивідуальну програму розвитку дитини з ООП. Залучення батьків до написання програми забезпечує їх інформування про потенційні можливості дитини, динаміку її розвитку та врегулює низку суперечливих питань, які можуть виникати між батьками та педагогами в навчально-виховному процесі. ІПР розробляється для кожної дитини з ООП окремо, переглядається тричі на рік і містить ті розділи, розробка яких допомагає адаптувати освітнє середовище під потреби дитини.

Індивідуальна програма розвитку може складатися з розділів:

1. Загальні відомості: прізвище, ім'я, по батькові дитини, дата народження, прізвище, ім'я, по батькові батьків (осіб, які їх замінюють), телефон, адреса проживання, дата вступу до закладу.

2. Відомості про особливості розвитку дитини (стан здоров'я, фізичний і мовленнєвий розвиток, когнітивну, емоційно-вольову сферу, освітню діяльність, наявний рівень знань, здібностей, умінь, навичок, особливі освітні потреби тощо).

3. Додаткові освітні та соціальні потреби дитини (додаткова підтримка асистентом вчителя, асистентом дитини, супровід соціальним працівником тощо).

4. Психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові послуги (зазначається найменування заняття, фахівець, який його проводить, місце та розклад проведення).

5. Освітня програма, рекомендована ІРЦ для роботи з дитиною (додатково зазначається освітня програма, якою користується вчитель).

6. Адаптація та модифікація освітніх програм.

7. Індивідуальний освітній план дитини (для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку).

8. Фахівці, які здійснюють психолого-педагогічний супровід дитини з особливими освітніми потребами (зазначається прізвище, ім'я, по батькові фахівця, найменування його посади/спеціальності, підпис).

9. Погодження індивідуальної програми розвитку з батьками (особами, які їх замінюють).

10. План консультування батьків (осіб, які їх замінюють) у процесі розроблення/виконання індивідуальної програми розвитку.

11. Засідання фахівців, які здійснюють психолого-педагогічний супровід дитини з особливими освітніми потребами (зазначаються дата, присутні, питання, винесені на розгляд, висновки, рекомендації).

Невід'ємною складовою процесу розроблення індивідуальної програми розвитку командою психолого-педагогічного супроводу є оцінка динаміки розвитку дитини з особливими освітніми потребами, збирання відомостей про її успіхи (дитячі роботи, результати спостережень педагогів тощо). В результаті зрізів знань з програмних розділів відповідної освітньої програми важливо відмітити не лише прогалини знань дитини з ООП та наявні знання, уміння і навички дитини, а також ті аспекти навчально-практичної діяльності дитини, які можуть стати компенсаторним тлом для здійснення корекційно-педагогічної роботи, створити «ситуацію успіху».

Отже, команда психолого-педагогічного супроводу дитини при складанні індивідуальної програми розвитку в першу чергу аналізують відповідність вимог програми та методів, що використовуються на занятті, актуальним і потенційним можливостям дитини з особливими освітніми потребами. Усе це свідчить про те, що такі діти потребують адаптації або модифікації змісту освітньої програми, розрахованої на навчання та виховання здобувачів освіти з нормотиповим розвитком, у цьому випадку орієнтиром для визначення обсягу та змісту навчального матеріалу є освітні програми для дітей з особливими освітніми потребами (відповідної нозології).

Результати ступеня сформованості знань відповідних програмних розділів є основою для подальшої адаптації та модифікації не лише психодидактичного, але і предметно-просторового та соціального компонентів освітнього середовища інклюзивного закладу освіти.

Команді психолого-педагогічного супроводу дитини з особливо освітніми потребами при складанні ІПР необхідно проаналізувати, які адаптації та модифікації просторово-предметного, психодидактичного та соціального компонентів освітнього середовища слід розробити. Адже просторово-предметний компонент освітнього середовища забезпечує умови, в яких відбувається навчально-виховний процес, а також можливості для включення дітей з ООП в різні види діяльності з дітьми з нормотиповим розвитком. Психодидактичний компонент освітнього середовища забезпечує ефективність навчально-виховного процесу в освітній установі й впливає на психічний розвиток дитини, адже прогноз цього розвитку залежить від ефективності

корекційно-виховного процесу. Соціальний компонент освітнього середовища характеризується особливостями стосунків всіх суб'єктів освітньої діяльності (учнів, педагогів, батьків, адміністрації та ін.), є загальною закономірністю психічного розвитку та здійснює потужний вплив на емоційну сферу дітей.

Модифікація – трансформує характер подачі матеріалу шляхом зміни змісту або концептуальної складності навчального завдання. Наприклад, скорочення змісту навчального матеріалу; модифікація цілей і завдань, прийнятних для конкретної дитини, корекція завдань, визначення змісту, який необхідно засвоїти.

Адаптація – змінює характер подачі матеріалу, не змінюючи зміст або концептуальну складність навчального завдання. Зокрема, можуть використовуватись такі види адаптацій:

- пристосування середовища (збільшення інтенсивності освітлення в групових кімнатах, де є діти з порушеннями зору; зменшення рівня шуму в групі, де навчається слабочуюча дитина, забезпечення її слуховим апаратом);
- адаптація матеріалів (адаптація дидактичних посібників, ігрових, наочних та інших матеріалів тощо).

Визначені адаптації та модифікації є ключовим орієнтиром для організації навчально-виховної та корекційно-розвиткової роботи з дитиною з ООП та дозволяють команді психолого-педагогічного супроводу визначити тактику та стратегію індивідуального супроводу дитини в умовах інклюзивного освітнього середовища закладу освіти.

Отже, команда психолого-педагогічного супроводу - це взаємоузгоджена комплексна діяльність фахівців за участі батьків дитини з ООП, спрямована на створення необхідних умов в освітньому процесі, з метою розвитку особистості дитини, засвоєння нею знань, умінь і навичок, її самореалізації та соціалізації.

Особливістю діяльності команди є індивідуальний підхід до вирішення завдань особистісного розвитку, навчання і виховання дитини.

Результативність команди психолого-педагогічного супроводу залежить від координованості дій усіх її членів. В основі діяльності команди психолого-педагогічного супроводу є міждисциплінарний підхід, що передбачає взаємодію спеціалістів багатьох галузей (загальна і спеціальна освіта, соціальна педагогіка, психологія тощо) та дає змогу комплексно організувати процеси розвитку, виховання, навчання і соціалізації дитини.

Для досягнення найкращого результату соціалізації та навчання дитини надзвичайно важливо використовувати новітні технології, які визначають стратегію та тактику психолого-педагогічного супроводу та визначають стратегію досягнення успіху дітей з ООП.

Список літератури

1. Індекс інклюзії: розвиток навчання та участі в життєдіяльності шкіл: посіб./ Тоні Бут; пер. з англ. – К.: ТОВ Видавничий дім «Плеяди», 2015.
2. «Про освіту»: Закон України редакція від 19.01.2019 р. № 2145-VIII.
3. Універсальний дизайн в освіті: посібник/Під заг. ред. Софій Н. З., – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2015.
4. Школа для кожного: посібник/Упорядник: Байда Л. Ю. – К., 2015.

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА – РІВНИЙ ДОСТУП ДО ЯКІСНОЇ ОСВІТИ

Безволенко С.В.,

вихователька

*Комунальний заклад «Лисичанський дошкільний навчальний заклад
(ясла-садок) № 4 «Росинка»*

м. Лисичанськ

«Дитина з обмеженими можливостями - не пасивний член суспільства, а особистість, що має право на задоволення соціальних потреб, на працю, відпочинок, створення сім'ї, доступ до культурних цінностей».

Семен Грузман

Головною метою розвитку сучасного суспільства є повага до людського розмаїття, встановлення принципів солідарності та безпеки, що забезпечує захист та головну інтеграцію у соціум усіх шарів населення, в тому числі й осіб з обмеженими можливостями здоров'я.

В основу інтеграції покладено принцип доступності та дотримання прав людини щодо рівного доступу до здобуття якісної освіти. Європейська спільнота висловила, що освіта має надаватися в межах можливого, у загально освітніх закладах, без будь - якого вияву декриміналізації стосовно дітей та дорослих інвалідів.

Таким чином, у більшості випадків інвалідність сама по собі не є перешкодою , дискримінація – ось що перешкоджає дитині отримати освіти у загальній системі. В окремих випадках, відповідно до законодавчих норм, діти інваліди зобов'язані відвідувати спеціальні заклади, що є офіційною сегрегацією.

У сучасній освітній політиці розрізняють декілька підходів до навчання дітей з особливими освітніми потребами. Основні з них: мейнстримінг, інтеграція, інклюзія.

Мейнстримінг (загальний потік) - передбачає розширення соціальних контактів між дітьми з обмеженими можливостями здоров'я та їхніми однолітками. Здебільшого - це позаурочна форма спілкування: участь в спільних масових заходах, літніх таборах, клубам за інтересами. На думку канадських та американських учених мейнстримінг визначає цілий етап в розвитку освітніх тенденцій щодо навчання дітей з особливостями. Дану форму освіти слід вважати інтегративною лише при розгляді виховання та навчання дітей , яких, нажаль, суспільство ще не готово прийняти як рівних у всіх сферах життя.

Термін «інтеграція» походить від латинського слова «integrate» доповнювати, цілісний. У педагогів термін « соціальна інтеграція» з'явився у

XX ст.. Використовували його переважно стосовно проблем расових та етнічних меншин, а з 60-х років термін інтеграція почав означати зусилля, спрямовані на залучення дітей з особливими освітніми потребами до навчання та пристосування їх до умов у загальноосвітніх навчальних закладів.

Розрізняють декілька типів інтеграції:

Соціальна інтеграція - це залучення дітей з особливими освітніми потребами до участі разом з іншими дітьми у позакласній діяльності, однак вони не навчаються разом.

Функціональна інтеграція - це такий тип інтеграції, при якому діти з особливими освітніми потребами спільно навчаються з дітьми з типовим рівнем розвитку в одному закладі.

Існує два типи такої інтеграції - часткова та абсолютна. За часткової інтеграції діти з особливими освітніми потребами навчаються в окремому спеціальному класі і відвідують тільки окремі загальноосвітні заходи, тоді як за абсолютної інтеграції діти проводять увесь час у загальноосвітніх класах. При зворотній інтеграції діти з типовим рівнем розвитку навчаються в спецшколах.

Спонтанна або не контрольована інтеграція має місце тоді, коли діти з особливими освітніми потребами навчаються в загальноосвітніх закладах, не отримуючи при цьому належної спеціальної підготовки.

Комбінована інтеграція - для тих дітей, у яких психофізичний розвиток наближений до вікової норми, але їхнє навчання в умовах масового закладу обов'язково має супроводжуватися корекційною допомогою відповідних фахівців. Часткова інтеграція передбачає перебування

дитини з обмеженими можливостями здоров'я серед своїх здорових однолітків у масовому навчальному закладі лише частину дня (найчастіше другу половину).

Тимчасова інтеграція - за якої всі діти спеціального класу (закладу) незалежно від стану психофізичного розвитку об'єднуються кілька разів на місяць для проведення спільних заходів.

Термін «інклюзія» відмінний від терміна «інтеграція» за своїм концептуальним підходом.

Головною метою інклюзивного навчання є реалізація права дітей з особливостями психофізичного розвитку на отримання освіти у відповідності з їх можливостями і здібностями за місцем проживання, їх соціальна адаптація та інтеграція в суспільство, підвищенні ролі сім'ї у вихованні і розвитку дитини.

Актуальність проблеми інклюзивної освіти пов'язана з збільшенням кількості дітей кожного року, які потребують колекційного навчання, соціалізації з суспільством. Це проблема не лише в умовах нашої країни, але й досягає глобального масштабу.

Крім зростання кількості дітей з обмеженими можливостями, також є тенденція якісної зміни структури дефекту, комплексному характеру порушення в кожній окремій особистості.

В основі інклюзивної освіти - ідея, яка включає будь - яку дискримінацію дітей, забезпечує однакове ставлення до всіх людей, передбачає навчання і виховання дітей з особливими потребами у навчальному закладі, але й створює спеціальні умови для цих дітей. Навчання дітей з особливими освітніми потребами повинно відбуватися на принципах виваженої педагогіки, дієвість яких підтверджено та від використання яких вирають усі діти. Вона передбачає, що відмінність між людьми є природним явищем.

У зв'язку з обмеженням в спілкуванні, самообслуговуванні, пересуванні, розвиток дітей з особливими потребами значною мірою залежить від задоволення їхніх потреб іншими людьми, а це становить величезний процес соціально - педагогічної інтеграції та процесу інклюзії. Освіта дітей з порушенням розумового, фізичного розвитку є одним з найважливішим завданням для країни, незалежно від їх соціального статусу, стану здоров'я, віку чи інших показників.

Актуальність теми саме полягає в розумінні того, що період довілля відіграє важливу роль в становленні особистості та є основним завданням для первинного світогляду, самосвідомості, розвитку соціальних властивостей.

Суть поняття « інклюзивна освіта»

Інклюзія (inclusion- включення) - процес збільшення ступеня участі всіх громадян у соціальному житті. Це політика й процес , що дає можливість усім дітям брати участь у всіх програмах.

Інклюзивна освіта – це гнучка, індивідуалізована система освітніх послуг, що ґрунтується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права здобувати її за місцем проживання, що передбачає навчання дитини з особливими потребами в умовах загальноосвітнього закладу за місцем проживання спільно з їх здоровими однолітками.

Основним із головних завдань інклюзії є відгук на широкий спектр освітніх проблем у навчальному середовищі та поза його межами. Під час визначення суті інклюзії важливо звернути увагу на чотири елементи , які ілюструють її характерні особливості:

□ Інклюзія - це процес. Їх слід розглядати як постійний пошук ефективніших шляхів задоволення індивідуальних потреб усіх дітей. У цьому випадку відмінності слід розглядати як позитивне явище, яке стимулює навчання дітей та дорослих.

□ Інклюзія пов'язана з визначенням перешкод та їх подоланням. Відповідно, вона передбачає комплексну оцінку , збирання інформації з різноманітних джерел для розробки індивідуального плану розвитку та його практичної реалізації.

□ Інклюзія передбачає присутність, участь та досягнення. « Присутність» в цьому контексті слід розглядати як надання можливості вчитися в загальноосвітньому навчальному закладі та пристосування , необхідні для цього; «участь» слід розглядати як позитивний досвід, якого набуває дитина в процесі навчання та врахування ставлення дитини до самої себе в цьому процесі; «досягнення» слід розглядати як комплексний результат навчання впродовж навчального року.

Інклюзія передбачає певний наголос на тих групах дітей, які підлягають «ризикую» виключення або обмеження в навчанні. Це визначає моральну відповідальність перед такими «групами ризику».

Концепція Інклюзивного навчання у різних країнах та джерелах описується по-різному. Щоб точно зрозуміти, що таке інклюзивна освіта в Україні, потрібно виділити цінності та принципи інклюзії, на яких вона базується.

Цінності інклюзивної освіти:

Визначення права всіх дітей на навчання.

Однакова увага та робота з дітьми, незалежно від їхньої національності, віку, мови, особливостей розвитку та поведінки, походження та місця проживання.

Постійний процес вдосконалення освітніх програм, методик, комплексів та структур для визначення та забезпечення потреб та прав дітей.

Одна с частин на яких ґрунтується стратегія будівництва Інклюзивного суспільства. Постійний розвиток, динамічний рух.

Основні принципи інклюзивної освіти:

На цінність людини не впливають її досягнення, здібності та вміння.

Кожна людина вмє відчувати та міркувати.

Кожна людина має право спілкуватися та бути почутою іншими.

Система повинна підлаштовуватися під потреби дитини, а не навпаки.

Тільки на реальній взаємодії здійснюється справжня освіта.

Людина, та особливо дитина, потребує дружби та підтримки від ровесників.

Задоволення освітніх потреб кожної дитини.

Виявлення здібності навчатися у кожної дитини та забезпечення суспільством необхідних для цього умов.

Комплексний підхід до навчання та виховання дітей, що забезпечує отримання уваги від батьків, послуг від вузьких фахівців та педагогів, які надають свої знання та підтримку, забезпечують матеріалами для навчання.

Рівень складності завдань повинен відповідати здібностям та вмінням дитини.

Доступ до навчання в загальноосвітніх закладах на рівних правах та отримання якісної освіти.

Вирішення проблем та подолання виникаючих бар'єрів у процесі навчання.

Притягнення батьків до навчального процесу дітей як перших їхніх вчителів та рівноправних партнерів. Батьки повинні дбати про фізичний та психологічний стан дитини, а також для створення умов для її розвитку. Дитина з особливими потребами потребує постійної батьківської підтримки. Підпорядкувати таку дитину загальноприйнятим правилам поведінки в суспільстві неможливо, тому треба навчитися взаємодіяти та спілкуватися з нею.

Пам'ятайте, що дитина не винна в тому, що вона особлива. Особливості такої поведінки в кожному конкретному випадку зумовлені певними причинами: проблемами під час вагітності матері, ускладненням під час пологів, психосоматичними причинами (стиль виховання в сім'ї).

Усвідомте, що виховання та навчання дитини з особливими потребами – це довготривалий та складний процес, що потребує Вашого уміння, терпіння, знання.

Навчіться давати інструкції: вони повинні бути короткими, не більше 3-4 слів. В іншому разі дитина просто «виключиться» і не почує Вас.

У взаєминах з дитиною не допускайте «вседозволеності», інакше дитина буде маніпулювати Вами. Чітко визначіть і обговоріть з дитиною, що можна, та що не можна робити вдома, в дошкільному закладі.

Для підняття самооцінки, віри дитини в свої можливості- хваліть її за успіхи і досягнення, навіть самі незвичайні.

У повсякденному спілкуванні з дитиною з особливими потребами уникайте різких заперечень, тому що такі діти є імпульсивними і відразу ж відреагують на заборону непослухом,

або вербальною агресією. В цьому випадку треба говорити з дитиною спокійно і стримано, бажано дати можливість вибору для малюка.

□ Разом з дитиною визначте систему заохочень і покарань за хорошу і погану поведінку. Визначте систему правил поведінки в групі дошкільного закладу, вдома. Просіть дитину вголос повторяти ці правила.

□ Старанно, своєчасно виконуйте побажання і завдання педагогів. Не нехуйте порадами педагогів щодо необхідності консультування та лікування у лікарів - фахівців.

□ Намагайтеся щоденно закріплювати завдання, по можливості, в ігровій формі. Допомогайте дитини, але не виконуйте завдання за неї.

□ Якщо дитина втомилася - дайте їй невеличкий відпочинок, або займіть її іншою діяльністю. - Не вимагайте від дитини більше, ніж вона може.

Корекція затримки психічного розвитку дітей потребує тривалої і систематичної роботи, яка охоплює всі види її діяльності. Через це дуже важливо, щоб корекційним завданням було підпорядковане не тільки заняття, а й режимні моменти, організація дозвілля дитини, де знайдуть корисне застосування різні розвиваючі ігри, відповідно до віку і можливостей дитини.

Висновок Система інклюзивної освіти - це складний, але ефективний процес, який вимагає від суспільства терпіння, усвідомленості та спільного інтересу. Результатом впровадження цієї системи є реалізація прав людини, підвищення соціального рівня країни.

Список використаних джерел

1. Практичний психолог Шерстюк В.В. Методист ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти.
2. Гуменюк А.В. «Інклюзивна освіта» навчальний посібник.
3. Порошенко М. А. «Інклюзивна освіта в Україні: сучасний стан та проблеми розвитку»
4. «Основи інклюзивної освіти» підручник М. Швед.

LEGO- ТЕХНОЛОГІЇ У РОБОТІ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Бершанська С.М.,

логопедія I кваліфікаційної категорії

Назінкіна Л.І.,

вихователька I кваліфікаційної категорії

Гірська обласна спеціальна школа

м. Гірське

Сучасний етап розвитку системи освіти характеризується посиленням уваги фахівців до проблем дітей, які мають особливі освітні потреби. Ефективність навчання цих дітей пов'язана з вивченням специфіки їхнього розвитку і пошуком способів психолого-педагогічної допомоги в процесі інтелектуально-особистісного розвитку.

В історії педагогіки проблема розвитку пізнавальних процесів посідала одне із основних місць. Чи можливо зробити так, аби гра стала дійсно потужним стимулюючим, розвивальним і коригувальним засобом?

Так, адже гра - провідний вид діяльності дітей з особливими потребами. Саме через гру дитина пізнає світ, вчиться взаємодіяти з навколишнім середовищем, сприймає інформацію та намагається засвоїти її, проаналізувати. Що може стати чудовим елементом ігрової діяльності, як не LEGO-конструювання.

Вітчизняні та зарубіжні педагоги відзначають, що використання в роботі з дітьми наборів LEGO дозволяє за більш короткий час досягти стійких позитивних результатів у навчанні та вихованні. Кожна дитина любить і хоче грати, але не кожен може навчитися це робити самостійно, та ще й не з кожною іграшкою. Дитина творить, створює предмети, світ і життя; дитина вчиться робити добро, вчиться творчості, радості. Чому дитина з особливими потребами може навчитися з LEGO? Заняття з конструювання — це ознайомлення з навколишнім світом, поглиблення знань про довкілля, експериментування, дослідження, розвиток мислення та мовлення, навчання розмірковувати, робити висновки, доводити власну точку зору, брати участь у діалозі. Педагоги і психологи спрямовують свої зусилля на організацію такого освітнього процесу, який сприяв би всебічному поглибленому розвитку особистості дитини; вони використовують найновіші технології та засоби навчання для досягнення цієї мети. Одним з таких провідних засобів навчання в умовах сучасного розвитку освіти дітей з особливими потребами стає саме Lego-конструювання.

Упровадження ЛЕГО-конструювання в навчально-корекційний процес має велике значення, оскільки:

- є прекрасним засобом для інтелектуального розвитку учнів, що забезпечує інтеграцію освітніх ліній розвитку дитини;
- дає змогу педагогові поєднувати освіту, виховання і розвиток у режимі гри;
- формує пізнавальну активність, сприяє вихованню соціально-активної особистості; формує навички спілкування і співтворчості;
- об'єднує гру з дослідницькою та експериментальною діяльністю; надає дитині можливість експериментувати і творити свій власний світ, у якому немає меж для творчості.

Отже, використання конструкторів ЛЕГО в навчально-корекційному процесі дає змогу підвищити рівень комунікативної компетентності дітей, формує уявлення дітей про навколишній світ, виявляє їхнє ставлення до певної проблемної ситуації, сприяє навичкам активної та творчої колективної взаємодії, підвищенню рівня соціальної адаптації.

Кожна дитина незалежно від її віку має можливість виявити фантазію і насолоджуватися можливістю жити у власному рукотворному світі.

Мета використання ЛЕГО у роботі вчителя-логопеда: розвиток особистості кожної дитини в процесі освоєння навколишнього світу через творчу активність; розвиток пізнавальних здібностей на основі системи розвивальних занять із моделювання з конструктора ЛЕГО.

Педагогічна доцільність зумовлена розвитком конструкторських здібностей дітей через практичну майстерність. Низка спеціальних завдань на спостереження, порівняння, домислювання, фантазування сприяють досягненню цієї мети.

ЛЕГО-конструювання успішно інтегрується з усіма освітніми лініями розвитку дитини:

- розвиток і корекція мовлення і психічних процесів у дітей, розвиток інтересу до навчання;
- формування комунікативної компетентності;
- ознайомлення з навколишнім світом;
- підготовка до навчання грамоти.

У логопедичній роботі конструктор може бути використаний для конструювання іграшок для ігор-звуконаслідувань, вправ із диференціації звуків за твердістю-м'якістю, роботи за лексичним темами тощо.

ЛЕГО-конструктор дає можливість дітям запам'ятовувати нові слова із залученням тактильного і зорового аналізаторів.

З використанням ЛЕГО робота над переказом, розповіддю, діалогом стає ефективнішою. Переказ розповіді не за сюжетною картинкою, а за об'ємним образом декорацій із конструктора, допомагає дитині краще усвідомити сюжет, що робить переказ більш розгорнутим і логічним.

Напрями роботи з конструктором ЛЕГО

1. Використання ЛЕГО елементів у дидактичних іграх і вправах, спрямованих на розвиток і корекцію психічних процесів: мислення, пам'яті, уваги.

2. Використання ЛЕГО на заняттях із формування елементарних математичних уявлень. Конструктори ЛЕГО дають дітям можливість поступово засвоювати основні поняття математики і логіки, поняття «менше» або «більше», «відняти» або «скласти», «симетрично» або «асиметрично»; зрозуміти склад і утворення числа; сформувати уявлення про величину предметів.

3. Використання ЛЕГО на заняттях з ознайомлення з навколишнім світом і розвитку мовлення.

4. Використання ЛЕГО для вдосконалення навичок звукового аналізу і синтезу, для профілактики дисграфії, розширення словника, закріплення навичок використання прийменників у мовленні.

5. Використання ЛЕГО для розвитку дрібної моторики.

LEGO-технології в корекційному процесі стали суттєвим чинником позитивних змін, адже вони відкривають широкі можливості для покращення якості корекції, її доступності для дітей, сприяючи створенню відповідних педагогічних умов.

LEGO-технології дозволяють: оптимізувати та розширити педагогічний процес, збагачують розвивальне предметно – просторове середовище, сприяють експериментуванню з доступними дітям матеріалами, ігрової, пізнавальної, дослідницької і творчої активності вихованців, забезпечують розвиток психічних процесів і дрібної моторики рук, дають можливість самовираження дітей, і тим самим сприяють мовленнєвому розвитку дітей з особливими освітніми потребами.

Таким чином, використання конструктора LEGO дозволяє вчитися граючи і навчатися в грі, яка є найважливішим супутником дитинства. В ході заняття з конструктором LEGO підвищується комунікативна активність кожної дитини, формується вміння працювати в парах, в групі, відбувається розвиток творчих здібностей, підвищується мотивація до навчання. Конструктори LEGO на сьогоднішній день є незамінним матеріалом для занять у закладах спеціальної освіти. Для педагогічного процесу LEGO-технологія цікава тим, що, базуючись на інтегрованих принципах, об'єднує в собі елементи гри та експериментування. Ігри з LEGO виступають засобом дослідження та орієнтації дитини з особливими потребами в реальному світі.

Список літератури

1. Борякова Н. Ю. Психологічні особливості учнів із ЗПП // Виховання та навчання дітей з порушеннями розвитку. - 2002. - № 1.

2. Лурія А. Р. Розвиток конструктивної діяльності школяра // Питання психології - 1995. - С. 27–32.

3. Лусс Т. В. З ЛЕГО ми станемо сильнішими! Посібник по навчанню гри з ЛЕГО / Т. В. Лусс. - М. : Асоціація «Національний моніторинг», Союз соціального захисту дітей, 2007.

4. Лусс Т. В. Формування конструктивно-ігрової діяльності у дітей з відхиленнями в розвитку з допомогою ЛЕГО : посібник для педагога-дефектолога / Т. В. Лусс. - М., 2007. - 132 с.

АНТИСТРЕСОВА ПЛАСТИЧНА ГІМНАСТИКА ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ НАПРЯМ ОЗДОРОВЧОЇ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Борисенко Л.Л.,

*викладачка фізичного виховання I кваліфікаційної категорії;
тренерка з освіти для демократичного громадянства та освіти з прав людини і розвитку громадянських компетентностей в рамках швейцарсько-українського проекту «Розвиток громадянських компетентностей в Україні – Досси»)*

*ВП «Лисичанський педагогічний коледж
ЛНУ імені Тараса Шевченка»*

м. Лисичанськ

Знаменитий психолог Лев Семенович Виготський вказував на необхідність створення такої системи навчання, в якій дитина з обмеженими освітніми потребами не виключалася б з товариства дітей з нормальним розвитком. Він вказував, що при всіх достоїнствах наша спеціальна школа відрізняється тим основним недоліком, що вона замикає свого вихованця до вузького кола специфічного шкільного колективу, створює замкнутий світ, в якому все пристосовано до дефекту дитини, все фіксує його увагу на своєму недоліку і не вводить його в справжнє життя. Таким чином, Л. С. Виготський одним з перших обґрунтував ідею інтегрованого навчання.

Сучасними дослідниками неодноразово підкреслювалося, що поряд з прогресивними тенденціями організації сучасного освітнього процесу у закладах освіти, спостерігається його негативний вплив на фізичне і психічне здоров'я здобувачів освіти як з нормальним розвитком так і з обмеженими можливостями [1].

На жаль, у багатьох освітніх установах діти з ООП найчастіше знаходяться в умовах малорухомості як вимушеної форми поведінки. Зазвичай вони звільнені від занять фізичною культурою, що і є основною причиною їх малорухомості під час занять фізичною культурою. [4].

Наше тіло – не тільки вмістилище душі, а й справжній громовідвід для негативних емоцій. Ми часто не помічаємо, як в певних ситуаціях, підсвідомо придушуємо в собі різні негативні емоції. Живучи в соціумі, нам доводиться виконувати визначені суспільством правила поведінки. Не даючи негативним емоціям вихід, ми накопичуємо їх у вигляді внутрішньої напруги, яка в майбутньому не змусить себе проявити.

Дихання в стресовому стані стає утрудненим, поверхневим і преривчастим, як у загнаного звіра під час полювання. Внутрішні органи починають відчувати кисневе голодування, а тривале хронічне напруження м'язів з часом призводить до розвитку сенсомоторної амнезії – стан, при якому деякі нейрони сенсомоторної кори головного мозку втрачають свою здатність адекватно керувати м'язами, внаслідок чого виникають м'язові затиски і блоки. Для їх усунення, відновлення нормального дихання і кровообігу існує антистресова гімнастика, за допомогою якої можливо частково або повністю позбутися від хронічної напруги [1].

Фізична активність покращує здатність організму використовувати кисень, а також покращує кровотік. Обидві ці зміни мають прямий вплив на мозок. Вправи також збільшують вироблення ендорфінів у мозку. Ендорфіни – це нейромедіатори, що відповідають за почуття «добре», які відповідають за бажаний «максимум бігуна». Це відчуття благополуччя та ейфорії, яке відчуває багато людей після фізичних вправ.

Фізична активність також може допомогти відвести розум від турбот. Повторювані рухи, що беруть участь у вправах, сприяють зосередженню на вашому тілі, а не на вашому розумі. Зосереджуючись на ритмі своїх рухів, ви відчуваєте багато однакових переваг медитації під час тренування. Зосередження на одному фізичному завданні може породити відчуття енергії та оптимізму. Цей фокус може допомогти забезпечити спокій і ясність [4].

На сьогодні перспективний напрямок масової оздоровчої фізкультури антистресова пластична гімнастика займає особливе місце серед інших видів рухової активності.

Антистресова пластична гімнастика являє собою затверджений новий напрямок масової оздоровчої фізкультури і є, таким чином, сукупністю методів, об'єднаних загальним підходом до морального і фізичного здоров'я. Даний підхід заснований на активізації процесів відновлення, що дозволяє об'єднати сфери життєдіяльності в плані підвищення їх загальної стійкості і гармонізації організму. У свою чергу це активізує творчий потенціал, що відкриває перспективу формування нових шляхів і методів його реалізації. Так проведені фундаментальні дослідження підтвердили, що в сфері медицини антистресова пластична гімнастика є ефективним лікувально-профілактичним, антистресовим методом, а в системі освіти – новим методом морального і фізичного виховання, що дозволяє ліквідувати розрив між освітнім та виховним процесами [3].

Комплекс антистресової пластичної гімнастики складається з чотирьох розділів: вступний розділ (розминка), техніка переміщень, суглобовий масаж і вправи на розтягування, заключний розділ [2].

Вступний розділ спрямований на ознайомлення та оволодіння режимом релаксації і навичками плавного злитого руху, що виконується в повільному темпі, розвиток вміння представляти і утримувати в уяві картини природи, формування та закріплення почуття комфорту, використання впливу синхронного колективного руху і ранкових «потягушек» (потягування в плечовому поясі, яке використовується як еталон комфортності сприйняття фізичної напруги) [3].

Розділ «Техніка переміщень» спрямований на подальше освоєння плавності, безперервності при виконанні складних координаційних рухів в режимі релаксації, збереження стійкої рівноваги, розвиток вміння створювати і утримувати в уяві картини природи, вміння формувати і закріплювати почуття комфорту за умови синхронного колективного руху [3].

Розділ «Суглобовий масаж і вправи на розтягування» спрямована освоєння техніки безбольового самомасажу великих і дрібних суглобів на основі прагнення до досягнення максимальної релаксації суглобово-зв'язкового апарату [3].

Заключний розділ спрямовано на освоєння і закріплення навичок релаксації, плавності, рівноваги і досягнення на цій основі стійкості в різних режимах руху і природного зростання швидкості (як наслідок підвищення економічності процесу руху і тонуусу нервової системи) [3].

Отже, основу антистресової гімнастики становить м'язова релаксація. Розслаблені м'язи – неодмінна умова для повноцінного відпочинку і сну. Оволодівши технікою розслаблення, людина може свідомо навчитися знижувати надмірне м'язове напруження окремих груп м'язів, сприяючи повному розслабленню організму і формуванню спокійної психологічної установки, що перешкоджає гострому стресовому порушенню.

Список літератури

1. Аксьонова О.П. Інноваційні підходи до формування нового педагогічного мислення сучасного педагога освітньої галузі «Здоров'я та фізична культура» / Педагогіка здоров'я : [збірник наукових праць У Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 170-річчю з дня народження І.І. Мечникова] / за заг. ред. акад. І.Ф.Прокопенка. Харків : ХНПУ ім. Г.С.Сковороди, – 2015. – 724 с.
2. Этика в действии: Антистрессовая пластическая гимнастика. Учебно-методическое пособие / Попков А.В., Нагорных С.А. – Барнаул: ИГ "Си-пресс", 2013. – 226 с.: ил.
3. Нагорных С. А., Попков А. В., Пручкина А. К. Антистрессовая пластическая гимнастика: учебно-методическое пособие. – Горно-Алтайск: РИО ГАГУ, 2013. – 156 с.
4. Толмачева С.Е. Антистрессовая пластическая гимнастика в физическом воспитании студентов / С.Е. Толмачева // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури / Фізична культура і спорт: збірник наукових праць / За ред. Г. М. Арзютова. - К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2014. - Випуск 9 (50)14. – С. 139-143

НАСТУПНІСТЬ ПОГЛЯДІВ В.БЕХТЄРЕВА ПРО ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ В МИНУЛОМУ ТА СЬОГОДЕННІ В ІНКЛЮЗИВНІЙ ОСВІТІ

Боровська Н.Л.,
студентка II курсу спеціальності «Середня освіта (Фізична культура)»
ВП «Лисичанський педагогічний коледж
Луганського національного університету
імені Тараса Шевченка»
м. Лисичанськ

Перетворення в навчанні й вихованні людей з обмеженими можливостями, що стартували на початку ХХІ ст., ґрунтувалися на теоретичній спадщині минулого. Значний внесок у розвиток наукових засад навчання й виховання дітей із вадами розумового й фізичного розвитку було зроблено радянськими вченими. Теоретико-методологічна спадщина В. Бехтерева, П. Блонського, Л. Виготського, В. Кащенко та інших дослідників має велике значення для формування концептуальних підходів до організації різних моделей інклюзивного навчання [1].

Міжнародні стандарти в галузі прав людини ґрунтуються на ідеї участі кожної особи в суспільному житті на засадах рівності й без дискримінації (ООН, 1993).

Інклюзія (від англ. inclusion – включення) – процес посилення ступеню участі всіх громадян у соціумі, і насамперед тих, що мають проблеми у фізичному розвитку. Цей процес передбачає розробку і застосування таких рішень, які створять умови для рівноправної участі кожної людини в академічному і суспільному житті [4].

Інклюзія є соціальною концепцією, яка передбачає гуманізацію суспільних відносин і дотримання прав осіб з обмеженими можливостями на якісну та доступну освіту.

В основу інклюзивної освіти покладена ідеологія, яка забезпечує однакове ставлення до всіх людей, виключає будь-яку дискримінацію дітей, але створює спеціальні умови для дітей з особливими потребами [4].

Видатний психіатр, невропатолог, фізіолог, психолог В. Бехтерев [2] розробив ідею розгляду людини в її цілісності на основі міждисциплінарної взаємодії. Він був прихильником комплексного підходу до вивчення людини. Важлива ідея В. Бехтерева полягала в тому, що неможливо аналізувати тільки індивідуальну поведінку людини, треба вивчити взаємозв'язок поведінки однієї людини з поведінкою інших людей. З огляду на це потрібно, на думку видатного психолога, об'єктивно вивчати широкий спектр взаємин (дитина з особливими потребами – здорові однолітки, дитина – батьки, вихователь – дитина, батьки дитини з особливими потребами – батьки здорових дітей тощо). Тільки вивчаючи взаємозв'язок поведінки дітей з обмеженими можливостями з іншими учасниками освітнього процесу, можливо реалізувати комплексний підхід до вивчення «особливих» систем навчання, зокрема інклюзивної освіти.

Найважливішим чинником недостатнього розвитку особистості стає, за переконанням В. Бехтерева, відсутність або неправильна організація суспільної діяльності людей. За відсутності суспільної діяльності немає і повноцінної особистості. Великий психолог і соціолог неодноразово повторює: «Без суспільної діяльності особистість зупиняється на певному ступені свого розвитку, представляючись більш або менш байдужим до суспільних потреб; вона є пасивним членом суспільства, що втрачає ту самодіяльність, яка слугує запорукою нормального розвитку суспільного життя і міцного розвитку державності» [2].

Досліджуючи питання формування молоді особистості, В. Бехтерев стверджував, що на її формування та розвиток впливає цілий ряд чинників. Серед соціальних чинників найбільшу увагу він приділяв колективу. Треба відзначити, що визначені вченим основні питання щодо колективного впливу на особистість, які знайшли своє відображення у роботі «Колективна рефлексологія» (1921р.), не втратили своєї цінності й сьогодні. Так, В.М. Бехтерев обґрунтував:

- функції колективних цілей, умови цілісності колективу;
- чинники узгодження індивідуальних і колективних дій, серед яких В.М. Бехтерев звертав особливу увагу на взаємне навіювання, взаємне наслідування та індукцію;
- виникнення так званого «соборного» (колективного) розуму, що безпосередньо впливає на творчу активність колективу;
- типологію колективів;
- підвищення мотивації колективної трудової діяльності за рахунок введення елементів змагання [3]

В. Бехтерев спочатку застосував науковий підхід до виховання дітей на основі вивчення рухів немовляти. Цей підхід показав, що формування особистості починається в перші місяці життя. Серед основних проблем педагогіки В. Бехтерев назвав питання про мету освіти, наголошуючи на тому, що чіткість цілей залежить від способу їх реалізації. Формування освітньої

мети інклюзивної освіти визначається багатьма факторами, серед яких – особливе місце посідають освітні потреби учнів та особливості освітнього середовища. Визначальним засобом соціалізації дітей з особливими освітніми потребами є соціальна та трудова освіта. На думку В. Бехтерева, соціально-трудова освіта повинна забезпечити умови для подолання суперечності між загальною метою освіти та особистісним розвитком дитини. Головне завдання формування цілей освіти під час роботи з дітьми з обмеженими можливостями полягає у створенні умов для подолання перешкод на шляху до отримання навичок соціальної та трудової діяльності учнів [2].

В. Бехтерев справедливо наголошував на тому, що колектив є утворенням, яке постійно розвивається. За справедливим переконанням дослідника, колектив – це єдине ціле, в якому постійно виникають нові якості та властивості. Ці якості та властивості розвиваються за тими ж законами, що й якості окремих індивідів. «Можна стверджувати, – писав В.М. Бехтерев, – що навіть особистості, котрі входять до складу того чи іншого зібрання, часто проявляють такі сторони власної співвідносною діяльності, які зазвичай не проявляють в індивідуальному житті» [3].

Аналіз робіт В. Бехтерева показує, що його концептуальні ідеї, методологічні підходи не втрачають цінності з точки зору змін, що відбуваються сьогодні у вітчизняній освіті. Перенесення теоретичної спадщини минулого на сучасне дозволить отримати значний капітал для розвитку теорії та практики інклюзивної освіти

Список літератури

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої школи України. Історія. Теорія: підручник. Київ: Либідь, 1998. 560 с
2. Бехтерев В.М. Объективная психология / В.М. Бехтерев // – М. : Наука, 1991. – 480 с.
3. Бехтерев В.М. Психика и жизнь. Избранные труды по психологии личности / В.М. Бехтерев // – СПб., Алтейя, 1999. – 421 с.
4. Теорія і практика інклюзивної освіти [навчально-методичний посібник] / Упорядник Бондар К. М. – [2-ге вид., доп.]. – Проект «Підтримка інклюзивної освіти у м. Кривий Ріг», 2019. – 170 с.

ТВОРЧІ ДОРОБКИ ВЧИТЕЛІВ КРЕМІНСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ШКОЛИ

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ УЧНЯ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

*Дубограй О. С.,
заступниця директора з навчальної роботи
Кремінської обласної спеціальної школи
м. Кремінна*

В умовах реформування української системи освіти важливою проблемою залишається навчання та розвиток дітей з особливими освітніми потребами, подолання їх соціальної ізоляції, створення сприятливих умов для їхнього повноцінного інтегрування в загальноосвітній простір.

Впровадження нестандартних, творчих, немедичних засобів впливу на активізацію внутрішніх ресурсів організму особливої дитини, створює більше шансів для її розвитку. В.О. Сухомлинський зазначив: «Знедолена природою дитина не повинна знати, що вона малоздібна, що в неї слабкий розум, слабкі сили. Виховання такої дитини повинно бути у сто разів ніжнішим, чуйнішим, дбайливішим». А найголовнішим досягненням Л.С.Виготського вважається обґрунтування можливості та доцільності навчання, яке орієнтоване на природну пристрасть дитини до розвитку. Він вивів фундаментальне поняття «зона найближчого розвитку». Не заперечуючи необхідності засвоєння знань, умінь і навичок, вчений та його послідовники

розглядали їх не як самоціль, а як важливий засіб розвитку учнів. «В основі навчання лежить вироблення не певної кількості знань та умінь, а розвиток творчих здібностей для вмілої соціальної орієнтації». Важливою проблемою, над якою працюють педагоги в роботі з дітьми із особливими освітніми потребами є виявлення творчого потенціалу кожного учня, саме розвиток творчих його здібностей, як «зони найближчого розвитку». Рівня розвитку, що досягається дитиною в процесі її взаємодії з дорослим, під його керівництвом, що реалізується нею і розвивається в ході спільної діяльності з дорослим, але поки що не виявляється в рамках індивідуальної діяльності.

Одним із важливих засобів корекційного впливу у навчанні дітей з особливими освітніми потребами є образотворча та трудова діяльність, які виконують терапевтичні функції. Для терапії мистецтвом, працею підходять усі види художніх матеріалів:

- фарби, олівці, воскова крейда, пастель;
- для створення колажів або об'ємних композицій використовуються журнали, газети, шпалери, паперові серветки, кольоровий папір, фольга, коробки від цукерок, поштові картки, текстиль, кольорові стрічки, тасьма;
- природні матеріали – кора, листя і насіння рослин, квіти, пір'я, гілки, мох, камінці;
- для ліплення – глина, пластилін, солоне тісто;
- папір для малювання різних форматів і відтінків, картон;
- пензлі різних розмірів, губки для зафарбовування, ножиці, нитки, різні типи клеїв, скотч.

Терапевтичний вплив цих видів творчості на дитину складається з багатьох факторів. Створення приємної і затишної атмосфери забезпечує задоволення і підвищує самооцінку. Сам процес роботи вимагає від дитини відповідального мислення та дії. Активізується фантазія, розвивається терпіння та спокій. Дитина вчиться продуктивно використовувати, контролювати і керувати своїми моторними імпульсами; розвивається сприймання, моторика, мислення, концентрація. Творча робота підвищує мотивацію, гарантує визнання з боку оточуючих, формує самоствердження і самосвідомість.

Так, творчість є одним із засобів підвищення емоційного тону учнів, закріплення комплексу емоційно-вольової регуляції, а головне – актуалізації позитивної гами переживань, яка супроводжує ефективну працю, переживання радості від зробленого, досягнутого, почуття впевненості у своїх силах, у своєму творчому потенціалі й творчих здібностях. Це є важливим напрямом у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. «Здатність до творчості, - відзначав академік В.О. Енгельгардт, - це найвищий дар, яким нагородила природа людину на нескінченно тривалому шляху її еволюційного розвитку».

Успішна соціальна адаптація – це бажаний кінцевий результат, шляхом до якого є розкриття і послідовний розвиток потенційних можливостей учнів з особливими освітніми потребами, в тому числі їх творчих здібностей.

ПЛАН-КОНСПЕКТ КОРЕКЦІЙНОГО ЗАНЯТТЯ У 5-6 КЛАСАХ «НЕТРАДИЦІЙНІ ТЕХНІКИ МАЛЮВАННЯ. «ЧАРІВНИЙ ПЕНЗЛИК»

Бутко О. О.,

вчителька-дефектологиня другої кваліфікаційної категорії

Кремінської обласної спеціальної школи

м. Кремінна

Мета: познайомити дітей з нетрадиційними техніками малювання, вчити учнів працювати з різноманітним матеріалом, закріпити знання дітей про погодні умови та явища, характерні для зими, вчити бачити красу природи взимку, навчити учнів правильно розміщувати малюнок на аркуші; розвивати кольоросприйняття, творчі здібності, творчу уяву, фантазію, стійкість і

концентрацію уваги, сприяти розвитку мовлення; коригувати дрібну моторику рук; виховувати охайність, наполегливість, самостійність, любов до природи, бажання малювати та навчатися новому

Обладнання: фарби, паперові сніжинки, конверти з листами, поролонові губки, аркуші паперу, зубні щітки, штампи з картоплі, вушні палички, вологі серветки.

Місце проведення: класна кімната

Клас: 5-6

Тривалість заняття: 40 хвилин

Хід заняття

I Організаційна частина.

1. Створення позитивного настрою.

Привітання «Зима!»

Ой зима, зима, зима!

Веселішої нема!

Класна ми одна сім'я!

Привітаюсь ти і я!

- Скажіть, будь ласка, яка зараз пора року? (Зима)

- Які опади найчастіше бувають взимку? (Сніг)

- Які ознаки зими ви ще знаєте? (Снігопад, хурделиця, мороз, ожеледиця).

Наше заняття називається «Чарівний пензлик». Як ви гадаєте, що ми з вами будемо робити? Правильно, малювати. Тільки наші пензлики будуть сьогодні відпочивати, а чарівний пензлик підкаже нам, чим ще можна наносити фарбу на аркуш паперу. А щоб заспокоїтись і налаштуватись на роботу пропонуємо виконати дихальні вправи.

2. Дихальні вправи «Сніжинки»

(У кожної дитини на парті лежить 5 сніжинок. Відповідно до слів учні прибирають по одній сніжинці).

П'ять малих сніжинок лежали на сніжку,

Ш-ш-ш вітер прошумів і забрав одну.

Чотири малі сніжинки - це зими дари,

С-С-С буря просвистіла і залишилось їх три.

Три малі сніжинки лежали на вікні,

У-у-у буря прошуміла і залишилось їх дві.

Дві малі сніжинки лежали на землі

Ш-ш-ш буря нам сказала і залишилась одна.

Остання сніжинка лежить тепер сама,

Ш-ш-ш буря прошуміла і більше їх нема.

II Основна частина

1. Мотиваційна розповідь

- Діти, коли я йшла до вас, в заметі знайшла конверт. Допоможіть мені, будь ласка, прочитати, кому він адресований.

Діти читають: «Учням другого класу від Чарівного Пензлика».

(Діти відкривають листа, а там пусті аркуші паперу і лист).

- Давайте прочитаємо, що написано в листі. «Я, Чарівний пензлик, живу в країні Малювандії. Весною прикрашаю землю, літечком - розмальовую квіти, восени одягаю дерева у казкове вбрання, а взимку мені дуже сумно. Я трішечки допомагаю Дідусеві Морозу, а то весь час сиджу у своїй хатинці...Ось і цієї зими сиджу я в своїй хатинці, нудькую, коли чую хтось плаче за вікном. Вибіг на вулицю і побачив вогник. Підбіг до замету і побачив маленьку Свічечку, яка заблукала в лісі і плакала. Пожальв я Свічечку і запросив до своєї хатинки. Свічечка відігрілась і раптом пустилася в танок на аркуші паперу та ніякого сліду не залишила. Дітки, допоможіть мені зафарбувати аркуш та дізнатися, що намалювала Свічечка».

- Діти, перед тим, як ми почнемо працювати, треба розім'яти наші пальчики.

2. Пальчикова гімнастика «Зима»

Ой, у лісі лист зів'яв! (пальці обох рук дивляться вгору, трохи зігнути)

Білий сніг на землі впав. (покласти долоні га стіл)

На дубочки молоденькі, (широко розвести пальці вгору)

На ялинки зелененькі. (широко розвести пальці вниз)

Замела зима доріжки,

Всі горбочки та поріжки. (колові рухи кистями рук)

Біло-біло в лісі стало, (кожен палець торкається великого)

Так багато снігу впало.

- Тепер ваші пальчики готові до роботи.
- Давайте повторимо правила роботи з фарбами.

3. Правила роботи з фарбами

1. Підготуй своє робоче місце. Для цього потрібно звільнити робочий стіл і застелити його плівкою.

2. Під час роботи потрібно уважно слухати вчителя і стежити за прийомами, які він використовує.

3. Працюй повільно та акуратно

4. Сиди вільно і прямо.

5. Не можна пробувати матеріали на смак.

6. Не можна розмахувати руками під час роботи.

7. Протягом заняття необхідно стежити за чистотою рук і робочого столу.

8. По закінченню заняття наведи порядок на робочому місці.

9. Вимий руки.

- Тепер ви готові виконувати завдання Чарівного Пензлика.

4. Малювання поролоною губкою

Вчитель завчасно кутом воскової свічки на білому папері намалював зображення ялинки, сніжинки, снігової баби.

Вчитель роздає дітям аркуші паперу.

- Коли Свічечка танцювала на папері, вона залишила невидимий слід. Щоб побачити малюнок, треба аркуш покрити фарбою.

- Чим ми зазвичай наносимо фарбу на папір? (Пензликом)

- Вірно, але сьогодні наші пензлики будуть відпочивати. Ми будемо малювати поролоновими губками.

- Дітки, візьміть до рук поролонову губку, вмокніть її у фарбу та зафарбуйте весь аркуш.

Показ виконання роботи вчителем (*Спочатку вчитель демонструє дітям, як малювати поролоною губкою, потім діти малюють самостійно. Дітки, в яких не виходить, малюють разом з вчителем.*)

- Бачите, там, де танцювала-малювала Свічечка, залишаються білі лінії, які фарба не замальовує. Тепер ви знаєте таємницю Свічки. Розкажіть, будь ласка, що вам намалювала Свічечка.

(Відповіді дітей. Діти самостійно вішають малюнки на дошку)

5. Малювання зубною щіткою

Учитель відкриває другий конверт від Чарівного Пензлика та читає: «Я гадаю, що з першим завданням ви швидко впоралися, тому наступне завдання буде складніше. Намалюйте ялинку. Я не втримався і трішечки вам допоміг: намалював стовбур ялинці».

(Вчитель дістає з конверту зубні щітки та аркуші паперу)

- Діти, скажіть, будь ласка, навіщо потрібні зубні щітки? (Щоб чистити зуби).

- Як ви гадаєте малювати ними можна? (Ні)

- А пензлик так не вважає. Давайте спробуємо разом намалювати ялинку за допомогою зубної щітки.

Показ виконання роботи вчителем (Спочатку вчитель демонструє дітям, як малювати зубною щіткою, потім діти малюють самостійно. Дітки, в яких не виходить, малюють разом з вчителем.)

- Спочатку треба вмочити щітку у зелену фарбу, прикласти її всім ворсом до аркуша там, де намальований стовбур ялинки та притиснути. Малюємо голки ялинці.

- Молодці! Гарні малюнки вийшли.

6. Малювання пальчиками

- Тепер давайте прикрасимо наші ялиночки.

- Як вигадаєте, як можна прикрасити ялинку? (Намалювати ялинкові прикраси)

- Правильно, молодці. А малювати ми будемо пальчиками.

Показ виконання роботи вчителем (Спочатку вчитель демонструє дітям, як робити відбитки пальчиком, потім діти виконують завдання самостійно. Дітки, в яких не виходить, малюють разом з вчителем. Після закінчення діти витирають пальчики вологими серветками).

- Щоб намалювати кульки, треба вмочити палець у пальчикові фарби і зробити відбитки на намальованій ялинці.

- Молодці, діти, у нас вийшла справжня новорічна ялинка! Ви чудово впоралися з цим завданням.

- А зараз давайте трішечки відпочинимо і проведемо фізкультхвилинку.

6. Фізкультхвилинка

«Під снігом»

На ялинку сніг спадав, (присідання)

Голочки їй лоскотав, (згинання пальчиків)

Гілочки додолу гнув, (нахили до кожної ноги)

В білу шубку загорнув, (імітація з махами рук)

Щоб ялинка мила

Спала, не тремтіла. (Імітація)

7. Малювання штампами з картоплі

Вчитель відкриває наступний конверт

«Я гадаю ви швидко впоралися і з цим завданням. Молодці! Відгадавши загадку ви зрозумієте, що треба далі намалювати»

Кулі снігові катаю

Та до купи я складаю.

Капелюх – відро стареньке,

Ніс морквяний, червоненький...

Вийде білий чоловік.

Як він зветься?

(Сніговик)

З конверта вчитель дістає картоплю. (На одному з кінців картопляного шматочка вирізана форма кола, інша картоплина – чотирикутник).

- Якщо Пензлик поклав картоплю до конверта, тоді нею можна малювати. Давайте спробуємо.

Показ виконання роботи вчителем (Спочатку вчитель демонструє дітям, як робити відбитки штампом з картоплини, потім діти виконують завдання самостійно. Дітки, в яких не виходить, працюють разом з вчителем).

- Спочатку треба вмочити штамп у синю фарбу і прикласти там, де має бути малюнок сніговика. Зробити три відбитка кола картоплиною – це тіло сніговика. Над верхнім колом треба зробити відбиток чотирикутника – це відро на голові у сніговика.

- Як вигадаєте, чого не вистачає? (Відповіді дітей)

- Гудзики та очі я пропоную намалювати пальчиками, а ніс, рот та руки – пензликом.

8. Відбитки зім'ятим папером

- Час відкривати наступний конверт. «Мабуть ви вже втомилися. Не хвилюйтеся, залишилось зовсім трішечки. Намалюйте на небі хмаринки»

(Вчитель дістає з конверту зім'ятий папір)

- Діти, що це?

- Як ви гадаєте, цим можна малювати?

- Давайте спробуємо.

Показ виконання роботи вчителем (Зім'ятий папір вмочується у фарбу і відбитками наносимо її на аркуш. Таким чином малюємо хмаринки).

9. Точковий малюнок

- Діти, в нас залишився останній конверт. Давайте скоріше його відкриємо. «Молодці, діти! Ви дійшли до останнього завдання! Щоб на ваших аркушах панувала справжня зима, намалюйте сніг».

(Вчитель дістає з конверта вушні палички)

- Щоб намалювати сніжинки, треба вушну паличку вмочити у фарбу та наносити крапочки на аркуш.

Показ виконання роботи вчителем (Спочатку вчитель демонструє дітям, як малювати сніг вушними паличками, потім діти виконують завдання самостійно. Дітки, в яких не виходить, працюють разом з вчителем).

- Діти, з ваших хмаринок сиплеться багато сніжку. Коли на дворі снігопад, що утворюється на землі? (Замети)

- Сьогодні для малювання ми використовували багато матеріалів. Я гадаю, що Чарівний пензлик засумував в своїй хатинці, давайте трішечки і ним помалюємо. Беріть в руки пензлики і домалюйте внизу аркуша замети. А щоб сніг блищав, як справжній, доки не висохла фарба, треба присипати її сіллю.

III. Заключна частина

Оцінювання робіт учнів

- Молодці, дітки! Ви виконали всі завдання Чарівного Пензлика. У вас вийшли чудові роботи! Кожен створив справжню казкову зиму. Давайте повісимо ваші роботи на дошку. (Діти самостійно вішають свої роботи на дошку)

- Дітки вам сподобалось заняття?

- Чим більше за все вам сподобалось малювати? Чому?

- Коли висохне фарба, ми складемо всі ваші роботи у конверт та відправимо Чарівному Пензлику до країни Малюювандії. Він розвісить їх на стінах у своїй хатинці та буде милуватися казковою зимою на ваших роботах.

ОРГАНІЗАЦІЯ КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИТКОВОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ З ПОРУШЕННЯМИ ЗОРУ В УМОВАХ СПЕЦІАЛЬНОЇ ШКОЛИ

Водолазська О.С.,

*вчителька розвитку мовлення
вищої кваліфікаційної категорії*

Сопельнікова К.В.,

*вчителька хімії та соціально-побутового орієнтування
першої кваліфікаційної категорії*

Комунальний заклад

«Рубіжанська обласна спеціальна школа «Кришталік»

м. Рубіжне

Завдання сучасної освіти полягає у формуванні особистості з гнучким розумом, із швидкою реакцією на все нове, з повноцінними розвиненими потребами щодо подальшого пізнання й самостійної дії, з добрими орієнтувальними навичками й творчими здібностями.

Корекційно спрямований процес у спеціальній школі ґрунтується на принципі індивідуального та диференційованого підходу до кожної дитини залежно від медичного діагнозу та психологічних особливостей.

Необхідність корекційної спрямованості освітнього процесу в школах для дітей з порушенням зору обумовлюється ведучим значенням навчання в розвитку дитини. Корекція здійснюється за рахунок використання компенсаторних можливостей, і чим краще будуть використовуватись ці можливості, тим ефективніше протікає процес розвитку і нівелювання наявних відхилень. Сприятливі поєднання компенсаторних можливостей дитини з правильно організованою корекційною роботою можуть в значній мірі, а іноді й повністю нейтралізувати дію первинного дефекту.

В сучасній спеціальній школі для дітей з порушенням зору досить часто зустрічаються учні із наявністю в них супровідних первинних дефектів (різний рівень інтелекту, порушення мови, моторики, емоційно-вольової сфери, затримка психічного розвитку, розумова відсталість і т. ін.). таким чином, сучасний склад учнів таких шкіл потребують розгорнутої системи корекційної роботи на основі диференційованого підходу і, в першу чергу, корекції первинного дефекту (в даному випадку це захворювання очей). Інтелектуально-сенсорний розвиток та засвоєння знань дітьми з порушеннями зору можуть бути проблемними, що пов'язано невмінням переключати та розподіляти увагу в процесі освітньої діяльності, слабкістю оперативної пам'яті (що ускладнює планування діяльності і співвіднесення результатів дій з образом поставленої кінцевої мети). Плануючи урок, вчитель повинен продумати його від першої до останньої хвилини, чітко будувати його, чітко ставити запитання, змінювати прийоми роботи, підтримувати в дітях зацікавленість в роботі, зосереджуючи їх увагу і обов'язково враховувати спеціальні вимоги до організації процесу навчання, а саме: уповільнений темп роботи, необхідність збереження залишкового зору (дані лікаря-офтальмолога про діагноз, гостроту зору, протипоказання, поради щодо використання оптичних засобів корекції зорового сприймання, місце в класі по відношенню до розташування вчителя та класної дошки), робота з формування та розвитку уявлень. Здійснення корекції є специфічним і дуже важливим завданням спеціальних навчальних закладів для дітей з особливими освітніми потребами, оскільки від якості корекційної роботи залежить успішність розвитку компенсаторних процесів.

Корекційна робота пов'язана з навчанням і вихованням дітей і пронизує всю систему діяльності спеціальних закладів. Корекційна робота найбільш ефективна, якщо вона побудована на зрозумілому, доступному змістовному матеріалі, коли діти усвідомлюють важливість його засвоєння. Тому найдоцільніше здійснювати корекцію розвитку в процесі формування у дітей з порушеннями зору загальноосвітніх та трудових умінь та навичок, передбачених навчальними програмами, а також під час цікавих змістовних виховних заходів, що відповідають віковим особливостям дітей. Але в спеціальних закладах для дітей з порушеннями зору передбачено також додаткові індивідуально-групові заняття лікувально-корекційного характеру (заняття з розвитку та збереження залишкового зору, заняття з лікувальної фізкультури, розвитку мовлення, логопедичні тощо).

Корекція передбачає комплексний вплив на різні сторони розвитку дитини. Таким чином, система корекційної роботи повинна охоплювати всі організаційні моменти життя спеціальної школи і пронизувати всі її елементи. Адже, метою цієї роботи є випуск з школи інтелектуально-розвинутої та соціально-адаптованої особистості, пристосованої до життя в сучасному суспільстві.

Державний стандарт базової і повної середньої освіти наголошує на тому, що основною змістовою лінією мовної освіти є комунікативна, яка спрямована на вироблення в учнів умінь і навичок в усіх видах мовленнєвої діяльності, на засвоєння учнями етикетних норм у різних

сферах спілкування (особистісній, публічній, освітній), яке передбачає увагу до співрозмовника, повагу до думки іншої людини, використання формул ввічливості.

Мовленнєва компенсація наслідків порушення зору реалізується головним чином у сфері чуттєвого пізнання. Мовлення, взагалі, та слово, зокрема, уточнюють, корегують і спрямовують чуттєве сприйняття дійсності. Дефекти зору призводять до цілковитого чи часткового випадіння зорових образів із чуттєвого досвіду.

Заповнення цих прогалів, а також уточнення та корегування не досить повних, а найчастіше навіть спотворених до цілковитої невідповідності оригіналу, тактильних, зорових (за умови наявності залишкового зору) та інших образів є функцією мовлення та мислення.

На основі словесних пояснень діти з порушенням зору отримують уявлення про велику кількість недоступних для їхнього сприймання предметів і явищ довколишнього світу.

Компенсаторна функція мовлення яскраво виражена в усіх видах психічної діяльності школярів із глибокими порушеннями зору: у процесі сприймання, коли слово його спрямовує й уточнює, при формуванні уявлень та образів уяви, під час засвоєння понять тощо. Неодмінною умовою успішного пізнання дитиною з порушенням зору довколишньої дійсності є зв'язок її досвіду зі словом, яке сприяє виокремленню суттєвих ознак, встановленню взаємозв'язків і відношень між об'єктами та їх частинами, а також дозволяє подолати формальне засвоєння понять.

Проте компенсаторна функція мовлення не вичерпується пізнавальною діяльністю: вона має величезне значення у формуванні особистості дитини з порушенням зору.

Збідненість і стереотипність самотійного мовлення долатиметься завдяки опрацюванню різноманітних типів речень і текстів, а також роботі над правильним вживанням часових і відмінкових форм. Розширення арсеналу формальних засобів вираження думки логічно пов'язуватиметься із попереднім уточненням змісту висловлювання. Такий підхід має на меті навчити дітей об'єднувати навколо одного й того ж змісту різноманітну лексику та синтаксичні конструкції, що сприятиме уникненню формалізму та вербалізму мовлення школярів.

На заняттях з розвитку мовлення у формуванні та розвитку мовленнєвих умінь і навичок важливе місце посідає робота з удосконалення аудіювання, що передбачає регулярне використання спеціально підготовлених, цілеспрямованих завдань з розвитку умінь слухати, розуміти, аналізувати й оцінювати усне висловлювання, виокремлення з прослуханої інформації тих її елементів, які необхідні для розв'язання комунікативних завдань. Наприклад, на основі прослуханих текстів характеру доцільно застосовувати завдання, що передбачають короткі відповіді на запитання за змістом тексту, складання плану, вибір правильної відповіді із декількох запропонованих, спостереження за мовними засобами. Доцільно використовувати на уроках тексти різних стилів мовлення.

Формування другого виду мовленнєвої діяльності — говоріння — передбачає формування і розвиток умінь та навичок діалогічного і монологічного мовлення, що здійснюється в процесі:

- заучування учнями невеликих текстів, віршів, загадок, прислів'їв, приказок, матеріалів для рольових ігор тощо;
- складання усних відповідей на основі почутого або прочитаного тексту, усних повідомлень та відповідей на лінгвістичну тему;
- переказування почутого або прочитаного (докладно, стисло, вибірково) текстів різних типів, стилів і жанрів мовлення;
- складання діалогів і монологічних висловлювань різних типів, стилів і жанрів мовлення.

Робота з читання на уроках розвитку мовлення спрямована на вироблення в учнів навичок виразного читання вголос, що передбачає його інтонаційну правильність, достатню швидкість, уміння виражати за допомогою темпу, тембру, гучності читання, правильної розстановки логічних наголосів, стилю тексту, авторського задуму тощо.

Важливим аспектом розвитку мовлення у дітей з порушенням зору є формування навичок читання мовчки. Діти повинні навчитися читати мовчки незнайомий текст швидше, ніж уголос, розуміти і запам'ятовувати після одного прочитання його фактичний зміст, логічні відношення,

закладені в тексті, розуміти його основну думку, позицію автора, сприймати зображувально-виражальні засоби прочитаного.

Важливе місце на заняттях із розвитку мовлення посідає удосконалення навичок письма учнів із глибокими порушеннями зору: написання робіт творчого характеру (усні й письмові перекази і твори різних типів, стилів і жанрів мовлення). Перекази і твори виступають у якості підготовчих вправ до оволодіння учнями життєво необхідними жанрами мовлення (конспект, реферат, доповідь, виступ на зборах, під час дискусії, рецензія тощо). Для активізації мовленнєвої діяльності учнів слід надавати перевагу таким темам для створення самостійних висловлювань, які були б пов'язані з життєвим досвідом учнів, зацікавлювали б їх, викликали інтерес, прагнення поділитися думками, зближували реальну і навчальну мовленнєву діяльність, мали б чітке виховне спрямування.

Заняття з розвитку мовлення потрібно будувати таким чином, аби кожен із проведених видів робіт виконував свою роль у формуванні певного комунікативного вміння, щоб учні успішно оволодівали і монологічним, і діалогічним мовленням, спираючись на знання про текст, стилі, типи, жанри мовлення, ситуацію спілкування, набували культури мовлення, розширювали свій загальний світогляд.

Комунікативна діяльність на заняттях з розвитку мовлення має здійснюватися в ході розв'язання учнями системи усних і письмових мовленнєвих завдань. Необхідно впроваджувати групову та парну форму проведення занять, індивідуалізувати та диференціювати систему письмових робіт, щоб надати учням більше можливостей для спілкування, висловлення власних думок і почуттів.

Учитель розвитку мовлення має сформулювати у дітей з порушенням зору особистість, яка вміє репрезентувати себе, адаптуватися до незвичайних життєвих реалій, відстояти власну точку зору і власну гідність, бути активною, ініціативною, комунікабельною, наполегливою в досягненні поставленої мети.

Дітям з особливими освітніми потребами необхідно адаптуватися в складному сучасному світі, тому їм потрібна не стільки сума набутих знань, скільки вміння знаходити та застосовувати їх самостійно, щоб відчувати себе компетентними в будь-якій галузі. Тому корекційно-розвивальна робота продовжується на усіх уроках.

Розвиток пізнавальної діяльності у дітей з порушенням зору в процесі вивчення хімії – складне й відповідальне завдання спеціальної школи. Успішне його вирішення забезпечить якісну підготовку до самостійної життєдіяльності учнів.

Дидактичні можливості уроків хімії покликані створювати сприятливі умови для розвитку в школярів із порушенням зору пізнавальних процесів, конкретизації уявлень про навколишнє середовище. І тому важливе місце займає використання наочності. Її використання сприятиме розвитку в учнів спостережливості, уяви, просторового мислення та інших форм пізнавальної діяльності.

При виборі методів, прийомів, обладнання і форм організації навчання велике значення приділяється охороні зору, виконанню всіх гігієнічних і санітарних норм. При цьому обов'язково враховують рекомендації лікаря.

На уроках хімії учні отримують дидактичні картки різного шрифту, кольору та розміру, вчать користуватися додатковими оптичними приладами. Широко застосовуються кулестержневі моделі, що сприяють розвитку дрібної моторики рук та просторової орієнтації. Розробляються картки з індивідуальними завданнями у тому числі надруковані шрифтом Брайля.

Викладання предмету будується на виваженому співвідношенні нових і раніше засвоєних знань, обов'язкових і додаткових тем, а також з урахуванням специфіки захворювань наших учнів, їх індивідуальних, вікових особливостей.

Проводяться логічно – пошукові спостереження та експериментальні роботи (демонстраційний експеримент, лабораторні досліді, практичні роботи, позакласні й домашні спостереження). Виконання учнями лабораторних дослідів і практичних робіт є джерелом нових знань і засобом формування в учнів практичних умінь та навичок.

Моделювання життєвих ситуацій та застосування дидактичних ігор різних за змістом та формою проведення (розповідь – вигадка, гра ланцюжок, вікторини, кросворди, ігри з роздавальним матеріалом), сприяє формуванню навичок і вмінь, виробленню цінностей, створенню атмосфери співробітництва, взаємодії.

Використання сучасних технологій на уроках хімії, спрямованих на розвиток і корекцію порушень в учнів, що сприяють засвоєнню хімічних знань, умінь і навичок, необхідних для підвищення їх життєвої компетентності.

На уроках хімії застосовуються різні дидактичні прийоми, спеціальні вправи, ігри, заняття на розвиток зорового сприйняття, мови і корекцію розумових операцій, і довільної уваги. Застосування різноманітних видів діяльності на уроках сприяють корекції емоційно-вольової сфери учнів з порушенням зору, моторики, просторового орієнтування, активізації пізнавальної діяльності, розширенню кругозору, словника.

Використання на уроках хімії інформаційних технологій дає змогу не тільки активно долучити учнів до процесу підготовки та проведення уроку, а й зробити його більш насиченим, неповторним і таким, що запам'ятається надовго.

Учителю недостатньо давати учням потрібний матеріал, важливо перевірити, в якій мірі він сприймається зоровим шляхом. Не можна завжди казати "прочитай", "подивись", треба запропонувати учням: прочитай голосно, розкажи, що ти бачиш, підійди і покажи. Якщо обмеженість в зоровій роботі дає негативний вплив на засвоєння навчального матеріалу, тоді вказуються шляхи подолання з використанням спеціальних засобів і прийомів.

Найважливішим завданням системи корекційної освіти це підготовка дитини з особливими освітніми потребами до повноцінного життя у сучасних соціально-економічних умовах. Посилення пізнавального інтересу до знань повинно стати рушійною силою розвитку інтелекту та важливим фактором формування особистості розвиненої, соціально інтегрованої, конкурентноспроможної у ринкових відносинах, здатної до власного вибору серед чисельних альтернатив, що пропонує сучасне життя.

Список літератури

1. Вавіна Л.С., Жук Т.В. Навчання та реабілітація дітей та молоді з порушеннями зору. // Дефектологія. –1996, №2.
2. Синьова Є.П. Психолого-педагогічні особливості навчальної діяльності дітей з глибокими порушеннями зору. // Наукові записки: Збірник наукових статей Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. — К.,: НПУ, 2002. Випуск 42.
3. Синьова Є.П. Тифлопсихологія. – Київ: ВО УФЦ – БФ „Візаві//, 2002.
4. Федоренко С. В. Тифлодидактика. – Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2009.

ІДЕЇ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО В СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Гай В.Р.,

викладачка I категорії

Комунальний заклад Львівської обласної ради

«Бродівський фаховий педагогічний коледж імені Маркіяна Шашкевича»

м. Броди

Позитивні зміни в організації навчання дітей з особливими освітніми потребами розпочалися в Україні після ратифікації Конвенції ООН про права інвалідів. Вчені-дефектологи (В. Бондар, В. Синьов, М. Шеремет, А. Колупаєва та інші), а також педагоги-практики звернули увагу на можливість навчання осіб з певними порушеннями психофізичного розвитку разом з

особами з типовим розвитком. Тоді ж широко увійшли у науково-практичний обіг терміни “інклюзія”, “інклюзивне навчання”. Було розпочато ряд досліджень з питань інклюзивного навчання. Зокрема Бондар В. І. розглядав інклюзивне навчання як процес і результат включення дітей з особливостями психофізичного розвитку та дітей з типовим розвитком до навчання в одному класі масової школи. Водночас вказував на роль учителя інклюзивного класу, який разом з корекційним педагогом мав забезпечувати гарантовану підтримку дітей, які її потребують, здійснюючи особистісно-орієнтований підхід до організації їхньої освітньої діяльності.

Дослідниками інклюзивне навчання потрактоване як система освітніх послуг, що базується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права навчатися за місцем проживання, яка передбачає навчання в умовах загальноосвітнього закладу. З метою забезпечення рівного доступу до якісної освіти інклюзивні освітні заклади мають адаптувати навчальні програми та плани, методи та форми навчання, використання існуючих ресурсів, партнерство з громадою до індивідуальних потреб дітей з особливими освітніми потребами. Інклюзивна освіта розглядається як процес, у якому школа намагається відповідати на потреби всіх учнів, вносячи необхідні зміни до навчальної програми та ресурсів, щоб забезпечити рівність можливостей [2].

Саме з цієї проблеми у вітчизняній науці і практиці попередніми поколіннями науковців та освітян нагромаджений досвід роботи з «важкими» дітьми.

Ще у далекі 50-60 рр ХХ-го століття було підтверджено необхідність та корисність спільного навчання здорових дітей і дітей з проблемами в розвитку одним з яскравих представників гуманістичної педагогіки В. Сухомлинським.

Мета статті – проаналізувати праці педагога, виокремити ті положення і рекомендації, які залишаються актуальними в умовах сьогодення і сприятимуть розвитку інклюзивної компетентності учителів, які працюють з «важкими» дітьми.

Відомий український педагог у практичній діяльності нагромадив безцінний особистий досвід роботи з важкими дітьми, який висвітлений у численних педагогічних працях, зокрема «О «трудных» подростках», «О «трудном» ученике и его товарищах», «О «трудных» и невозможных», «На нашей совести – человек», «Виховуйте розум дитини», «Трудные дети», «Безнадёжно отстающий...», «Про работу з «важкими» учнями» та інших.

Відповідаючи на питання «Хто ж вони – важкі діти?» В. Сухомлинський наголошує, що важка дитина – це маленька людина, у якої з різних причин є ненормальності, якісь відхилення в розумовому розвитку. Звичайні методи і прийоми виховання, які дають добрі результати в роботі з основною масою дітей, до важких дітей застосовувати марно, треба шукати якісь інші, особливі методи і прийоми виховання. Важкі діти – поняття складне. У кожного з них є щось своє, особливе, індивідуальне, не схоже на інших важких дітей: своя причина, свої особливості, відхилення від норми, свої шляхи виховання.

Василь Олександрович був глибоко переконаний у тому, що «учити і виховувати таких дітей треба у звичайній школі: повноцінне середовище, що постійно інтелектуально збагачується, – одна з найважливіших умов їх порятунку» [3, с. 585]. За Сухомлинським кожна дитина – це особливий неповторний світ і сформулювати її як особистість можливо лише за умови глибокого розуміння цього світу.

Важливою для інклюзивного навчання є думка Сухомлинського про використання у навчанні важких дітей крім основної, другої програми, матеріал якої повинен бути нерозривно пов'язаний з матеріалом основної. Єдність програм допоможе позитивно вирішити питання навчання важких дітей. Зміст першої програми складає матеріал, обов'язковий для вивчення на уроках і збережений в пам'яті. Матеріал другої – позакласне читання та інші джерела інформації. Додаткове читання розглядав як інтелектуальний фон, необхідний для засвоєння знань.

Виховання та навчання завжди починається з особистості вчителя. У першу чергу педагог повинен бути хорошим учителем. «Що означає хороший учитель? Це, передусім, людина, яка любить дітей, знаходить радість у спілкуванні з ними, вірить у те, що кожна дитина у подальшому може стати хорошою людиною, уміє дружити з дітьми, приймає близько до серця дитячі радощі і прикрощі, знає душу дитини, ніколи не забуває, що і сам був дитиною» [4, с. 106]. Мета вчителя –

зрозуміти дитяче почуття та зробити все, щоб розвіяти дитячу тривогу, викликати відчуття захищеності та спокою. Учитель повинен бути людиною доброї душі, любити дітей такими, якими вони є. Любов учителя до дітей народжується у горінні, у боротьбі за людину, не рідко в «муках», вона «дає вихователеві наснагу, є для нього джерелом, з якого він постійно черпає нові сили». Ось чому у Павлиській «Школі радості» керувалися правилом, яке стало домінантою гуманістичних поглядів її творця: «Величезною моральною силою, що облагороджує людей, є творення добра для людей» [3, с. 227].

Розуміючи, що ніякими зусиллями від важкого учня не доб'ється таких самих знань, як від інших дітей, учитель звикає вимірювати його успіхи особливими мірками: для кожної важкої дитини – своя мірка. Дитина прагне з усіх сил зробити те, чого від неї вимагає вчитель. Вона вірить в учителя, поважає його. Вона дорожить кожним своїм маленьким успіхом. Похвала вчителя для неї – живодайне джерело нових внутрішніх сил, необхідних для успішної праці. Учитель ніколи не дорікає вихованцеві за недбайливість чи нетямущість, але й не втрачає віри в його сили. Він морально підтримує дитину. Це воістину велика мудрість, людська терплячість вихователя: протягом багатьох тижнів бачити, як у дитини нічого не виходить, як маленькі, дуже скромні досягнення даються їй нелегкою працею, і водночас бути переконаним у тому, що в дитини зрештою вийде те, до чого вона прагне. Сухомлинський застерігає вихователів від застосування особливих, сильних заходів у роботі з такими дітьми: «Той, хто намагається діяти на дитину сильними, «вольовими» засобами, робить важкопоправну помилку. Важкопоправна або взагалі непоправна ця помилка тому, що після застосування «вольових» засобів стають безсилими ті засоби, які необхідно застосовувати і які є єдиним виходом. Найважливіше, що вимагається від учителя і що здається на перший погляд справою дуже простою, а насправді є сферою найтоншої педагогічної майстерності, – це зміцнювати у дитини віру в свої сили і терпляче чекати того моменту, коли відбудеться хоча б маленьке зрушення в її розумовій праці» [1, с. 185].

Особисто у Василя Олександровича до таких дітей був незвичайний підхід. Він рекомендував уникати заучування навчального матеріалу і прагнути того, аби вони поступово ставали дедалі кмітливішими та розумнішими; опитувати й виставляти оцінки таким учням потрібно тоді, коли в них є певні знання. «Головна мета навчання – добиватися того, щоб дитина прагнула знати. Якщо цього немає, якщо головним стимулом, що спонукає до учіння, стає оцінка, школа перестає бути світочем знань, учіння перетворюється для дитини на тягар і каторгу, а вчитель – на злого наглядча, щоденник – на тавро ганьби, батько і мати – на палачів, які карають за лінощі і недбалість» [5, с. 7].

Великий гуманіст, Василь Олександрович вбачав толерантність відносин між педагогом і учнем тоді, коли діти, які зі значними труднощами засвоюють знання й оволодівають уміннями, не полишені самі на себе, а «отримують щастя дитинства» в тій мірі, що й їхні однолітки з типовим розвитком. На думку педагога-гуманіста, загальна моральна атмосфера школи, дух поваги до людини залежать від того, як навчають важких учнів. Сухомлинський засуджував будь-які відступи від цього положення, пропагуючи дитиноцентризм, людинолюбство, а любов до дітей розглядав як особливе почуття, що неодмінно повинно бути притаманне кожному педагогу.

Протягом багаторічної педагогічної діяльності Василь Олександрович не направив жодного учня до спеціального закладу. Він багато років наперед передбачив, що настане час, коли діти з особливостями в розвитку навчатимуться в класі разом зі своїми здоровими однолітками. Виступаючи на захист ідеї індивідуалізації у виховному процесі, власним практичним досвідом довів, що немає двох однакових дітей за мисленням, способами сприймання навколишнього світу. Кожну дитину розглядав як особливий неповторний світ і сформувати її особистість можливо лише за умови розуміння цього світу, усіх його таємниць.

Приділяючи значну увагу вихованню дітей, особливо так званих важких учнів, педагог вивів концептуальні закономірності виховання, серед яких проритетною була гармонія педагогічних впливів. «Педагогічний ефект кожного засобу впливу на особистість залежить від того, наскільки продумані, цілеспрямовані, ефективні інші засоби впливу» [3, с. 259].

Пропонуючи захисне виховання дітей, вміння застосовувати його вважав за вияв справжньої творчості педагога, вбачаючи в любові до учнів захист їх від того зла, яке ще оточує багатьох із них у житті. У правильному вирішенні проблеми звеличення людини вбачав ключ до тієї моральної серцевини особистості, яку необхідно створити. Сухомлинський радив так організувати розумову діяльність важких дітей, щоб процес оволодіння ними знаннями, осмислення відбувався у нерозривному зв'язку із застосуванням їх. Гуманізм стосовно до всіх дітей, а особливо до важких учнів, педагог вбачав у створенні в школі сприятливих умов для життя, навчання та розвитку кожної дитини, у стосунках, пройнятих співчуттям до неї, повагою до її людської гідності, прагненні допомагати таким школярам долати недоліки в розвитку та включенні їх у колектив здорових однолітків. Багато уваги приділяв учням, які для усвідомлення навчального матеріалу витрачали у три-п'ять разів більше часу для його запам'ятовування, ніж їхні однокласники. Таку роботу вважав одним із найбільш «міцних горішків педагогічної праці». Сухомлинський власною педагогічною діяльністю з «важкими» дітьми довів, що це можливо, якщо майстерність вчителя поєднуватиметься з педагогікою серця.

Отже, досвід учителя-гуманіста Василя Олександровича Сухомлинського з проблеми навчання та виховання «важких» дітей в загальноосвітній школі віддзеркалює одну з головних демократичних ідей – усі діти є цінними й активними членами суспільства. Його унікальна методика роботи з такими дітьми розкривається в численних педагогічних працях. Спеціальна хрестоматія, збірники задач, уроки мислення є тією освітньою програмою, яка сприяє розкриттю кожного учня, враховує його потреби, відповідає здібностям вихованця, створює дітям з особливими потребами спеціальні умови та підтримку.

Список використаних джерел

1. Антоненко М. Проблеми діяльності вчителя у педагогічній спадщині Василя Сухомлинського / Михайло Антоненко. К. : «Четверта хвиля», 2009. 192 с.
2. Всеукраїнський фонд "Крок за кроком". Програма «Інклюзивна освіта». /<http://www.ussf.kiev.ua/index.php/go=Inklus>.
3. Сухомлинський В.О. Вибрані твори в 5 т. / В.О.Сухомлинський. К. : Рад. школа. К., 1977. Т.5. 639 с.
4. Сухомлинский В. А. О воспитании / Сухомлинский В.А. Изд. 2-е. М. : Политиздат, 1975. 272 с.

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА У СВІТЛІ ПРОБЛЕМ ГУМАНІЗМУ

Гарбузюк Т.В.,

викладачка дисциплін музичного циклу

Мурсамітова І.А.,

викладачка дисциплін музичного циклу,

вчителька вищої кваліфікаційної категорії зі званням «викладач-методист»

ВП «Лисичанський педагогічний коледж

Луганського національного університету

імені Тараса Шевченка»

м. Лисичанськ

Проблема виховання молодого покоління - одна із найбільш актуальних у сучасній педагогічній науці. Збільшення кількості дітей з особливими освітніми проблемами потребує

перебудови навчання й виховання. Сучасна модель інклюзивної освіти – це надання допомоги всім дітям, які мають особливості психофізичного розвитку.

Ідея інклюзії в освіті не нова, вона існувала в українському суспільстві завжди. Ще в середині ХХ століття видатний педагог - мислитель В.О. Сухомлинський звертав увагу громадськості на ідеї гуманізації освіти. В умовах гуманізації виховання Василь Олександрович по новому осмислив суть взаємин колективу і кожного вихованця, окресливши принципи їх взаємозалежностей, особливо тоді, коли особистість психофізично відрізняється від інших. Саме тут і проявляються закладені педагогом принципи гуманного ставлення один до одного, що у свою чергу дозволяє гармонізувати взаємини в дитячому співтоваристві. Інклюзивне навчання в учнівському колективі, який закликав виховувати В.О.Сухомлинський, передбачає створення освітнього середовища, яке б відповідало потребам і можливостям кожної дитини, незалежно від особливостей її психофізичного розвитку [1, с. 20].

Проблемам аномалій розвитку психіки особистості присвячені роботи Л. Виготського, Б. Зейгарник, Б. Братусь, В. Лебединського, М. Власової, М. Певзнер, Г. Сухаревої, А. Личко і багатьох інших, які затверджують індивідуальний гуманістичний підхід у навчанні дітей з обмеженнями життєдіяльності.

Поширення в Україні процесу інклюзивного навчання дітей з обмеженими можливостями реалізує доступ до одержання освіти в загальноосвітньому закладі за місцем проживання та створення необхідних умов для успішного навчання для всіх без виключення дітей, незалежно від їх індивідуальних особливостей, психічних та фізичних можливостей. Пріоритетними напрямками впровадження інноваційних технологій у навчання дітей з особливими потребами є сприяння соціальному, емоційному та когнітивному розвитку кожної дитини з тим, щоб вона відчувала себе неповторним, повноцінним учасником суспільного життя.

Участь у різних формах спільної діяльності дає дітям змогу всебічно досліджувати, обговорювати питання й проблеми, висловлювати конструктивну критику, робити помилки, вчитися слухати думку іншої людини, інтегрувати нові знання з попередніми та узагальнювати свої ідеї [2, с. 13].

Кожна дитина неповторна, наділена від природи унікальними здібностями, талантами та можливостями. Мета Нової української школи – допомогти розкрити та розвинути таланти кожної дитини, в тому числі дітей з особливими освітніми потребами, які навчаються в інклюзивних класах закладів загальної середньої освіти [3, с. 28]. Успіх у створенні інклюзивного середовища можна констатувати тоді, коли у ньому приймають всіх дітей, цінують їх за їхні унікальні риси та надають можливості для навчання й діяльності в різний спосіб залежно від індивідуальних потреб і цілей.

Завдання вчителя - надати допомогу кожному учню з особливими потребами в побудові індивідуальної траєкторії освіти, що співвідноситься з загальноприйнятими здобутками людства і спрямованою на їх прирощування.

Ставлення суспільства до «особливої» дитини є певним мірилом його цивілізованості. Для того, щоб дитина нормально розвивалася і добре себе почувала, батьки та навчальний заклад повинні стати для неї однією великою сім'єю. Тому обов'язковим елементом навчання тут є «співтворчість» викладачів, батьків і учнів.

Взаєморозуміння, взаємоповага і взаємодія - три складових успіху соціальної інтеграції. Розвиток інклюзивної освіти – процес складний, багатогранний, зачіпає наукові, методологічні і адміністративні ресурси. Сучасне суспільство неможливе без надання прав і свобод кожній окремій людині, забезпечення їй необхідних гарантій безпеки і рівноправ'я.

Список літератури

1. Колупаєва А. А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: Монографія / А. А. Колупаєва. - К. : Самміт-Книга, 2009. - 272 с.

2. Концептуальні аспекти інклюзивної освіти. Інклюзивна школа: особливості організації та управління: навч.-метод. посіб. / [А. А. Колупасєва, Ю. М. Найда, Н. З. Софій та ін.]; за заг. ред. Л. І. Даниленко. – К., 2007. – С. 128.

3. Гоцко Г.І. Особливості організації освітнього процесу в умовах реалізації основних засад інклюзивного навчання / Г.І. Гоцко // Інклюзивне навчання в Новій українській школі: Матеріали міжнародної науковопрактичної конференції «Інклюзивне навчання в Новій українській школі» / Інститут спеціальної педагогіки НАПН України; – Київ: Інтерсервіс, 2018. – С. 28-30.

РОЛЬ БАТЬКІВ У ПРОЦЕСІ ІНТЕГРУВАННЯ ДИТИНИ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ. РОБОТА З БАТЬКАМИ ДІТЕЙ З ООП

Голубнича Н.В.,

вихователька

Комунальний заклад

«Лисичанський дошкільний навчальний заклад

(ясла-садок) № 4 «Росинка»

м. Лисичанськ

Інклюзія - це процес, це постійний пошук ефективних шляхів задоволення індивідуальних потреб усіх, без виключення дітей.

У цьому випадку відмінності розглядають як позитивне явище, яке стимулює навчання дітей та дорослих.

Як наслідок – на сучасному етапі однією з альтернативних форм здобуття освіти дітьми з особливостями психофізичного розвитку стало інклюзивне навчання. Інклюзивне навчання, передусім, передбачає перебування дитини з особливими потребами в масовому загальноосвітньому дошкільному чи шкільному закладі, оволодіння нею знаннями, вміннями та навичками в ті ж самі терміни, що і здоровою дитиною. Сама ідея інклюзії базується на тому, що життя і побут людей з обмеженими можливостями мають бути найбільш наближені до умов і стилю життя суспільства, в якому вони перебувають.

Інклюзія пов'язана з визначенням перешкод та їх подоланням. Впроваджуючи інклюзивну освіту непросто будь-якому середовищі, зокрема в дитячому садку. Адже вона об'єднує велику кількість людей з різними умовами життя й виховання.

Важлива роль у процесі соціального інтегрування дитини з порушеннями психофізичного розвитку відводиться сім'ї, яка є одним із основних чинників забезпечення її залучення до системи суспільних відносин. Особливості сім'ї, її активність у процесі розвитку й освіти дитини визначає її психофізичний і соціокультурний статус в майбутньому, рівень реабілітаційного та соціально-інтеграційного потенціалу, міру готовності до інклюзивного навчання в закладі дошкільної освіти. Сучасна сім'я дитини з порушеннями психофізичного розвитку поряд з традиційними функціями має виконувати і низку специфічних, у зв'язку з наявністю у дитини порушення розвитку (абілітаційно-реабілітаційну, корекційну, компенсаторну).

Провідними функціями сім'ї є: відтворююча, виховна, господарсько-побутова:

1. Функція відтворення пов'язана з необхідністю існування людини як біологічного виду. В багатьох країнах Європи, і в Україні також, ця функція переживає кризу: зменшилась кількість шлюбів, знизилась народжуваність, поглиблюється процес старіння населення. Все це зумовило демографічну кризу в Україні.

2. Функція виховання засвідчує, як відбувається процес виховання, які пріоритети йому надаються. Але в часи змін у суспільстві саме сім'я стає механізмом моральної, психологічної підтримки людини. Збереження сімейних традицій – ось що стає головним у періоди історичних випробувань. Саме в сім'ї з'являються та акумулюються родинні цінності,

формується історична самосвідомість людини, її гордість за свою родину, свій народ, віра в його майбутнє. В сім'ї закладаються основи виховання та формування майбутньої особистості, через неї передаються нащадкам духовні надбання, життєвий досвід, трудові навички, національний менталітет.

3. Господарсько-побутова функція безпосередньо пов'язана з попередньою. Зі створенням сім'ї у подружжя виникають зобов'язання одне перед одним, їхніми дітьми. Насамперед це пов'язано зі спільною трудовою діяльністю у сім'ї. Саме в сім'ї всі починають вчитися відповідальності, й обов'язок кожного члена – виконувати певну роботу. Спільне ведення домашнього господарства й економічне забезпечення сім'ї в сучасних умовах обумовлене зміною ролей, які відіграють у ній жінки. Дедалі частіше саме вони перебирають на себе функції годувальника. Особливо – в сім'ях, які виховують дитину з порушенням психофізичного розвитку.

Досліджувачі проблем сімейних стосунків відзначають, що теперішній соціально-економічний стан в державі призвів до:

- кризи сім'ї, що спровокувало відчуження між батьками й дітьми;
- втрати традицій народної педагогіки;
- низького рівня загально педагогічних знань батьків;
- неповаги й недовіри батьків і педагогів один до одного тощо.

Сім'я, як соціальний інститут, перебуває у стані гострої кризи, що, звичайно, негативно впливає на виконання нею основних функцій, тобто на її життєздатність: матеріально-економічне забезпечення, житлово- побутові умови тощо. Це, відповідно, створює певний морально-психологічний клімат, який впливає на духовність сім'ї, виховання дітей, організацію вільного часу членів родини.

Особливої уваги потребують сім'ї, які мають дітей з порушеннями психофізичного розвитку, оскільки саме в таких родинах спостерігаються зміни на соціальному, психологічному та соматичному рівнях. Наявні у дитини психофізичні порушення призводять до змін у всій сімейній системі. Реалізація батьками виховної функції виявляється утрудненою і потребує допомоги та підтримки з боку різних фахівців медичного та психолого-педагогічного профілю. Спостерігаються і проблеми родинного виховання. Сучасна сім'я дитини з порушеннями психофізичного розвитку недостатньо підготовлена, аби виступати в якості дієвого фактора її соціального інтегрування. Основними причинами такої ситуації є:

- низький економічний статус багатьох сімей;
- брак дієвої підтримки з боку держави (в т.ч. просвітницької);
- часто негативне соціальне ставлення.

Родини, які виховують дітей з особливими потребами, належать до групи ризику. Відомо, що кількість психічних (невротично й психосоматичних) розладів у сім'ях з дітьми, котрі мають порушення розвитку, вище вдвічі, ніж у родинах, що не мають дітей з інвалідністю. Ці та інші чинники призводять до того, що самі батьки в багатьох випадках створюють перешкоди у реабілітації своїх дітей. Але й у тому випадку, коли батьки займають більш конструктивну позицію, вони відчують емоційне перевантаження й мають потребу в особливих знаннях про проблеми здоров'я та розвитку своєї дитини.

Сім'я в процесі виховання, соціального інтегрування дитини з особливими потребами стикається з багатьма труднощами. Це і відсутність психолого-педагогічного супроводу, необхідного медичного лікування, реабілітаційної допомоги дітям тощо. Часом найближчі для дитини люди самі перебувають у стані хронічного стресу, зумовленого недугою дитини, обставинами лікування, виховання, навчання, професійного становлення своєї особливої дитини. Все це ускладнює соціальну інтеграцію дитини з особливими потребами в середовище її однолітків. Інклюзія має сприяти залученню батьків до вирішення цих проблем, а батьки, відповідно, мають навчатися співробітництву задля максимально комфортного процесу виховання та навчання дитини з особливими потребами.

Батьки – важливі учасники навчальних команд своїх дітей. Вони найкраще знають їхні сильні та слабкі сторони, здібності, нахили й особливості розвитку, і саме тому можуть

підтримувати їх найефективніше. Їхня постійна участь у дошкільному або шкільному житті може значно покращити успіхи дитини. Важливо, аби батьки брали участь у прийнятті рішень щодо освіти своєї дитини. Саме вони можуть надавати важливу інформацію для планування, впровадження й адаптації програми для найкращого задоволення постійно змінних потреб своєї дитини.

Батьки можуть також збагатити навчальний досвід своєї дитини через залучення до громадського життя. Це можна робити через місцеві організації й програми, через батьківські чи дитячі групи. Часом не завадять неформальні зустрічі з багатодітними сім'ями, волонтерами, друзями, сусідами, громадою загалом.

Діти з порушеннями психофізичного розвитку потребують спеціальних умов навчання, які відповідають їхнім освітнім потребам. Для встановлення потреб у навчанні вихователі зазвичай застосовують чимало неформальних методів:

- бесіди з дитиною;
- спостереження за роботою у групі;
- аналіз виконання дитиною завдань;
- проведення перевірки;
- проведення тестових перевірок тощо.

Однак в інклюзивній освіті особливе значення має співпраця з батьками, бесіди з ними, починаючи з перших кроків навчання, залучення їх до освітньо-виховного процесу як повноправних партнерів-педагогів своєї дитини.

Проводячи з батьками бесіду, надаючи інформацію, деякі батьки не сприймають її належним чином. Звичайно, для кожних батьків їх дитина найкраща!

Але, спочатку батькам потрібно усвідомити, що виховання та навчання дитини – це довгий, складний процес, що потребує їх уміння, терпіння, знання.

Партнерські стосунки в тріаді «батьки – педагог – дитина» є основою батьківської компетентності, формування якої потребує розроблення нового змісту корекційно-розвивальної педагогічної діяльності.

Направлення дитсадком дитини на спеціалізоване оцінювання не обов'язково свідчить про особливі умови для неї. Це може свідчити лише про те, що в дитини існують ті чи інші проблеми в навчанні, особливі освітні потреби саме у певний період часу, і вона може потребувати спеціальної, незначної підтримки.

Оцінювання може знадобитися в будь-який момент навчання дитини. А для тих дітей, хто справді має особливі освітні потреби, така завчасна ідентифікація та втручання є оптимальним підходом. Однак особливі потреби можуть залишатися все життя і змінюватися залежно від оточення, розвитку, застосовуваних до дитини стратегій та багатьох інших факторів.

Для проведення оцінювання інтелектуального, соціального, емоційного, фізичного, сенсорного, комунікативного та поведінкового розвитку дитини можна використати різноманітні способи оцінювання, скажімо, в одній сфері чи в різних їх поєднаннях, залежно від потреб дитини.

Оцінювання має три основні завдання:

- виявити, чи має дитина особливі освітні потреби;
- встановити сильні та слабкі сторони дитини;
- встановити відповідну програму та допомогу, які б задовольнили особливі потреби дитини.

Є кілька шляхів залучення батьків до процесу оцінювання. Батьки можуть збирати інформацію, яка буде корисною для процесу оцінювання: медичні довідки, інформацію про нещодавні зміни в поведінці та спостереження за навчальними потребами дитини тощо. Подекуди використовують спеціальні форми, які мають заповнювати батьки. У цих бланках міститься інформація саме від них. Наприклад, батьків можуть попросити оцінити певні характеристики дитини за десятибальною шкалою або вказати на головні сильні та слабкі сторони дитини.

Завдання батьків – мати інформацію та бути відповідальним членом навчальної команди дитини:

- ✓ брати участь у прийнятті рішень, які впливають на освіту дитини;
- ✓ надавати письмовий свідомий дозвіл на проведення будь-якого спеціального оцінювання;
- ✓ мати повну інформацію про освітні програми, що існують у дитячому садку;
- ✓ надавати важливу інформацію, яка може вплинути на навчання та поведінку дитини у садочку;
- ✓ отримувати від вихователів, керівників та інших спеціалістів інформацію про навчання й успішність дитини;
- ✓ мати доступ до інформації про навчання дитини дитячому садку, включаючи результати спеціального оцінювання та звіти;
- ✓ отримувати консультації перед залученням дитини до інклюзивного навчання;
- ✓ регулярно отримувати звіти про успіхи дитини впродовж навчального року;
- ✓ надавати письмовий дозвіл на будь-які додаткові послуги, яких може потребувати дитина;
- ✓ отримувати консультації й надавати свідомий письмовий дозвіл на затвердження індивідуального плану розвитку (ІПР) для дитини;
- ✓ оскаржувати рішення, які не найкращим чином задовольнятимуть навчальні потреби дитини й працювати з командою над пошуком кращих рішень.

Батьки мають знати, що потрібно шукати підтримки не лише в дитсадку, а й у ширшій громаді. Можна отримати поради, інформацію та допомогу від інших людей, різних організацій і спілок, соціальних служб у громаді. Такі зв'язки нівелюють відчуття ізольованості й надають можливість ділитися своїми знаннями й досвідом з іншими.

Неабияке джерело підтримки – інші батьки дітей з особливими потребами. Від них можна отримати підбадьорення й співчуття, інформацію про ресурси, про стратегії боротьби зі щоденними труднощами.

Педагог, учитель, вихователь – довірена особа суспільства, якій вона довіряє найдорожче і найцінніше – дітей, свою надію, своє майбутнє. Доля дітей у руках педагога, в його небайдужому серці, він має бути джерелом радісного пізнавального й морального зростання своїх вихованців. Завдання суспільства на новому рівні свого розвитку і полягає в тому, щоб створити оптимальні умови й ефективні програми для фізичного, психічного та соціального розвитку особистості, пам'ятаючи, що це «важкий майданчик» для сходження, злету суспільства на більш високий рівень соціально економічного розвитку

Список літератури

1. Білозерська І. О. Деякі аспекти формування батьківської компетентності у родинах, що мають дітей з порушеннями розвитку // Психолого- педагогічний супровід навчання дітей з порушеннями розвитку. – К. – 2010.
2. Формування позитивного ставлення до дітей з особливостями психофізичного розвитку: Навчально-методичний посібник. – К.: ФО-П Придатченко П.М., 2007.
3. Створення ресурсних центрів. Посібник для батьків дітей з особливими освітніми потребами – Всеукраїнський фонд «Крок за кроком» – К.: ФО-П Придатченко П.М., 2007. – 216 с.
4. Путівник для батьків дітей з особливими потребами: Навчально- методичний посібник у 9 книгах / За заг. ред. Колупаєвої А.А. – К.: ТОВ ВПЦ «Літопис-XX» – 2010. – (Серія «Інклюзивна освіта»).
5. Проект Положення про організацію інтегрованого навчання дітей з особливими потребами в загальноосвітніх (дошкільних) навчальних закладах. – К. – 2002.
6. Колупаєва А. А. Педагогічні основи інтегрування школярів з особливостями психофізичного розвитку в загальноосвітні навчальні заклади: Монографія. — К.: Педагогічна думка, 2007.

ПОГЛЯД ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО НА ОСОБЛИВОСТІ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

*Горбачова О.С.,
вихователька*

*КЗ «Лисичанський дошкільний навчальний заклад
(ясла садок) № 1 «Шпачок»*

м. Лисичанськ

Інклюзивна освіта сьогодні з повним правом може вважатися одним із пріоритетних напрямків освіти в Україні і з часом вона набуває все більшої популярності.

Для забезпечення права на якісну освіту для дітей з особливими освітніми потребами українська практика пропонує нам широкий вибір доступних форм, методів, прийомів і технологій.

В Україні даної проблемою займаються Л.С. Вавіна, О.В.Гаврилов, Ю.В. Галецька, О.В.Гармаш, А.А. Колупаєва, М.П. Матвеева, Н.Д.Мацько, Т.В.Сак, О.П. Хохліна, І.В.Червонець. Аналіз їх досліджень свідчить про особливу увагу до проблем освіти дітей з інвалідністю в Україні, зокрема шляхів реформування та оптимізації цієї сфери на основі розвитку інклюзивної освіти.

В статті обґрунтовано важливі чинники ефективної реалізації інклюзивної освіти через спадщину видатного українського педагога Василя Сухомлинського, а саме його творів, які несуть в собі такі принципи, як:

- гуманістичне ставлення до особистості кожного вихованця;
- урахування його індивідуальних особливостей;
- формування духовного світу малюка;
- стимулювання розвитку і саморозвитку дитини, звернення до її внутрішнього світу;
- використання демократичних педагогічних засобів і методів навчання й виховання (повага, заохочення, опора на позитивне);
- розвиток творчих сил кожної окремої особистості в умовах колективної співдружності.

Мета статті – показати особливості підходу Василя Олександровича Сухомлинського до дітей зі зниженою здатністю до навчання, а також вивчити специфіку підходу до здобувачів освіти в умовах навчально-виховного закладу, що на разі і називають інклюзією.

Ключові слова: інклюзія, інклюзивне навчання, готовність об'єктів та суб'єктів інклюзивної освіти до спільної взаємодії.

В Україні формується нова філософія державної політики щодо дітей з особливими освітніми потребами, вдосконалюється нормативно - правова база відповідно до міжнародних договорів у сфері прав людини, реалізуються та поширюються моделі інклюзивного навчання дітей у дошкільних закладах, але цією проблемою зацікавився Василь Олександрович Сухомлинський ще в минулому столітті.

Сухомлинський приділяв велику увагу таким значущим питанням для інклюзивного навчання як індивідуальний підхід до дітей, робота з важковиховуваними дітьми та навчання і виховання дітей зі зниженими розумовими здібностями, що і відобразив у своїх працях «Як виховати справжню людину», «Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості», «Сто порад учителеві», «Батьківська педагогіка».

В його працях можна простежити цілу систему поглядів та переконань щодо навчання дітей з особливими потребами, це й зумовлює вибір теми статті.

Ще кілька років тому для дітей з вадами навчання проходило в домашніх умовах, за ними прикріплювали педагогів для індивідуальних занять, а за таких умов діти були ізольовані від суспільства, тепер же навчання проходить в умовах освітнього закладу.

В. О. Сухомлинський, як пророк нашого часу висловлював свою думку так: «В школу щороку приходять окремі діти зі зниженою здатністю до навчання, спостереження приводять до

висновку, що для таких дітей потрібні особливі заходи. Але вчити і виховувати таких дітей потрібно у масовій загальноосвітній школі». Зрозуміло, що Сухомлинський говорив про особливі заходи для навчання дітей з особливими освітніми потребами. Сьогодні, в умовах інклюзивного середовища, де поряд зі звичайними дітьми може здобувати освіту дитина з особливими потребами, обов'язково присутній асистент педагога, який працює з інклюзивною дитиною. Такий педагог допомагає виконувати завдання, надає додаткові роз'яснення, якщо потрібно – допомагає встати (сісти), він – права рука педагога, так само, як і кожна дитина, також може допомогти товаришеві, який потребує цієї допомоги.

Відтак, дитина з особливими освітніми потребами повинна почувати себе повноцінним членом соціуму, зростати в ньому, не відчуваючи того, що вона відрізняється від інших.

Одним з важливих моральних принципів щодо завдань інклюзії можна вважати оповідання Василя Сухомлинського «Горбатенька дівчинка».

Останнє речення оповідання «Учитель був тепер спокійний: клас витримав іспит», свідчить про те, що діти з особливими потребами повинні сприйматися іншими дітьми класу не як «не такі», а просто як однолітки. Це оповідання – повчання для тих, хто вороже ставиться до дітей з особливими потребами, у дітей не повинно бути нездорової конкуренції. Найважливіша конкуренція, яка повинна бути у дитини – конкуренція із собою.

Василь Олександрович наголошував, що «...дитина повинна прагнути бути кращою, думати, що сама відкриває істини. А якщо це відкриття зробила дитина з обмеженими розумовими здібностями, що прийшла до освітнього закладу, – вона у цю хвилину піднімається на сходинку не лише в розумовому, а й у моральному розвитку: відчуває себе особисто... ».

Таким дітям слід давати завдання, які б гарантували їм успіх у виконанні, а відповідно і відчуття радості успіху. У численних педагогічних працях Василь Сухомлинський постійно звертав увагу на індивідуалізацію роботи з такими дітьми, оскільки бачив конкретну роботу педагога в кожному окремому випадку, необхідності знайти кожній дитині посильну розумову працю, доступні шляхи подолання труднощів, залучати дитину до цікавої роботи, щоб вона могла розвиватися інтелектуально, на основі почуття власної гідності.

Розумний педагог має пам'ятати про почуття власної гідності кожної дитини. Для когось висока оцінка – звичайна річ, а для когось маленький крок вперед – велике досягнення. Потрібно чітко розуміти можливості дитини і приймати її такою, якою вона є, потрібно підбирати оптимальні шляхи, завдання, прийоми, за допомогою яких дитина зможе наблизитися до оптимального рівня знань та умінь.

У дітей зі зниженими розумовими можливостями потрібно розвивати індивідуальні нахили. Тільки там, де є захоплення працею, є натхнення, там можливе інтелектуальне зростання. Так, В. Сухомлинський розповідав у одній зі своїх праць про хлопчика Павлика, якого вважали «дитиною з уповільненим мисленням», та розкривши свої здібності в ботаніці хлопець почав наполегливо працювати з рослинами. Це привело до того, що «...з цієї події почалося переродження Павлика. Поступово в хлопчика зникли боязкість, скутість, нерішучість. Мудрий педагог повинен допомагати дитині знайти себе, не залежно від його розумових чи фізичних можливостей. У кожної дитини є певні нахили, треба тільки їх розкрити. Пам'ять таких діток потрібно насичувати яскравими образами, новими враженнями, ці враження та образи дитина може отримати в природі, тому є необхідність залучати діток до спілкування з природою, вчити насолоджуватись її красою, неповторністю, педагогу слід використовувати художні твори, які тільки підкріплять

В. О. Сухомлинський казав: «Пам'ять можна поліпшити тільки поліпшуючи мозок, його функціональні спроможності. Педагог повинен планувати навчально-виховну роботу так, щоб знайшовся час проводити екскурсії, свята чи інші заходи, щоб давати дітям більше спілкуватися між собою, співпрацювати. «Треба кожному допомогти знайти себе, виявити себе в улюбленій праці, оволодіти необхідними знаннями і вміннями, стати майстром». Василь Олександрович постійно вказував на те, що педагог має бути професіоналом своєї справи, який вмє завоювати довіру, який є авторитетом для дітей, вмє направити роботу у потрібне русло, вмє

пристосовуватися до нових умов, а це – основні якості, якими повинен володіти педагог, який працює в умовах інклюзивного освіти.

Висновки. У своїх працях Василь Олександрович Сухомлинський значну увагу приділяв роботі з особливими дітьми, наголошував, що до них, як і до інших дітей, потрібно мати особливий підхід.

Інклюзивне навчання базується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права здобувати її за місцем проживання, що автор також зазначав у своїх працях.

Дотримання тих принципів інклюзії, які виникли на основі аналізу спадщини Василя Сухомлинського, щодо виховання та навчання дітей з особливими потребами, або принципами інклюзії – велика місія сучасного суспільства та зокрема педагога.

ПРОЦЕСИ ІНТЕГРАЦІЇ У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ ТА НАВЧАННЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

*Гордійчук О.М.,
спеціалістка вищої кваліфікаційної категорії
ВКНЗ «Коростишівський фаховий
педагогічний коледж імені І.Я. Франка»
Житомирської обласної ради
м. Коростишів*

Постановка проблеми. У століття гуманізації освітнього процесу та демократизації соціуму гостро постало питання про надання необхідних умов навчання та виховання дітям з особливими потребами. Перед науковцями та педагогами постала проблема інтеграції учнів з особливими потребами у освітнє середовище. Таке рішення було сформульовано та опубліковано у документах Генеральної асамблеї ООН та Міністерства освіти і науки України.

Генеральна асамблея ООН від 20 грудня 1993 року прийняла стандартні правила забезпечення рівних можливостей та виклала у резолюції: «Державам варто визнавати принцип рівних можливостей в області початкової, середньої та вищої освіти для дітей, молоді й дорослих, які мають інвалідність, в інтегрованих структурах. Їм мають забезпечувати, аби освіта інвалідів була невід'ємною частиною системи загальної освіти»[1]. Право дітей з особливими потребами на рівний доступ до освіти закріплене також в міжнародних документах Організації Об'єднаних націй з питань освіти, науки та культури.

У зв'язку з процесами інтеграції та демократизації освітнього простору, здобувачі освіти з особливими освітніми потребами мають перспективу стати та стають невід'ємною частиною школи як інституту освіти, соціалізуватися разом з однолітками, а через певний час стати повноправними членами соціуму.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз останніх публікацій та досліджень з даної проблеми показав, що велика кількість вчених присвятили свої роботи вивченню інклюзії як педагогічного явища. Не залишилась без уваги проблема інтеграції дітей з особливими потребами у освітнє середовище. Серед вітчизняних вчених ці питання вивчали: Н. З. Софій, Р. Дименштейн, Ю. М. Найда, С. Хлебик, А. Мудрик, І. Зверева, Ю. Богінська, Ю. Кавун, В. Ткачук, С. Шевченко, Н. Шматко, М. Чайковський, Н. Мирошніченко, І. Зверева та інші.

Опрацювання досвіду зарубіжних вчених - це додаткове джерело практичних знань. Фундаментальні роботи зарубіжних вчених (Д. МакГі-Річмонд, Т. Бут, Д. Роза, Ч. Веббер, К. Стаффорд, Дж. Леско, М. Айшервуд, Д. Голдберг, А. Дайсон, А. Майкелсен) є предметом для наслідування сучасних вчених та освітян України. Вчені та освітяни роками працюють над проблемою інтеграції дітей з особливими освітніми потребами у освітній процес. Не зважаючи на це, суспільство має досить неоднозначне ставлення до такого процесу.

Мета статті. Розглянути недоліки та переваги інтеграції учнів з особливими освітніми потребами у сучасне освітнє середовище. Охарактеризувати явище інтеграції у сучасній моделі навчання дітей з особливими освітніми потребами враховуючи умови загальноосвітніх навчальних закладів.

Виклад основного матеріалу. Велика кількість вчених працює над проблемою інтеграції дітей з особливими освітніми проблемами у освітній процес. Реалізацію інклюзивної освіти в Україні можна повним правом вважати одним з пріоритетних питань державної освітньої політики. Незважаючи на міжнародні документи ООН, накази МОН України, позитивну практику закордоном та достатню проінформованість населення діти та батьки мають неоднозначне ставлення до процесу інтеграції.

Незважаючи на неоднозначну реакцію соціуму, інтеграція дітей з особливими освітніми потребами має ряд переваг. По-перше, навчальні заклади забезпечують умови для задоволення освітніх потреб кожного з учнів. По-друге, відбувається пришвидшення адаптації дитини з особливими освітніми потребами до навчального середовища, з чого випливають позитивні наслідки такі як: соціалізація дитини, покращення психологічного стану та інші.

Більше того, освітнє середовище стимулює соціалізацію особистості. Учні з особливими освітніми потребами показують кращі результати соціальної активності та взаємодії у школі, ніж у спеціалізованих закладах. У свою чергу однокласники розуміють необхідність приймати, розуміти та допомагати іншим дітям. Кожен з учасників навчально-виховного процесу вносить свою частину в загальну позитивну атмосферу класу. Молоде покоління виховує якості терпимості та толерантності. Не можна проігнорувати факт максимального розвитку навичок залучених учнів. Також важливим є те, що діти з особливими освітніми потребами переймають зразкові моделі поведінки від вчителів, однолітків.

Не дивлячись на велику кількість переваг, інтеграція має ряд недоліків. Процес навчання ускладнюється соціальними та поведінковими особливостями, що може зменшити кількісну та якісну складову знань. Через поблажливе відношення, вчителі можуть не об'єктивно оцінювати учнів, що часто викликає суперечки та внутрішні непорозуміння. Незважаючи на фінансування школи, часто бюджет навчального закладу не розрахований на придбання спеціалізованого обладнання та пристроїв. Ще одним недоліком є нестача інформації про навчальні методи та нестача кваліфікованих кадрів. Такі прорахунки спричиняють відставання учня від колективу, неспроможність виконання навчального плану та унеможливлення подальшої освіти у вищих навчальних закладах.

Такий перелік недоліків вказує на необхідність науково-теоретичного обґрунтування проблеми продукування та впровадження послідовної й дієвої державної політики щодо дітей з особливими потребами. Необхідно звернути увагу на розробки діючих моделей державного правління процесами організації інклюзивного навчання. Створити системи підготовки педагогічних і управлінських кадрів для роботи у нових для них умовах.

Інтеграція дитини з особливими освітніми потребами у освітній процес навчального закладу вимагає підготовки спеціалістів та розробки індивідуального плану роботи, так як реалізація вимагає вирішення ряду завдань. По-перше, вчителям необхідно частіше проводити роботу з усіма батьками незалежно від наявності дітей з особливостями психофізичного розвитку. По-друге, помітною є необхідність оновлення вимог щодо матеріально-технічного забезпечення класу та оновлення власне матеріальної бази школи, де впроваджено інклюзивне навчання. По-третє, задля забезпечення успішної соціалізації та засвоєння навчального матеріалу, необхідною та обов'язковою умовою є створення специфічного психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами. І останнє, але не менш важливе те, що нормативно-правова база навчального закладу має бути врегульована відповідно запровадження інклюзивної форми навчання.

Діти з особливими освітніми потребами отримують можливість соціалізації у класному колективі. Освітній процес у загальноосвітньому навчальному закладі передбачає не лише отримання теоретичних та практичних знань у різних галузях, а й формування та удосконалення

комунікативних навичок. Аналізуючи спілкування як двосторонній процес, можна помітити, що учасники такого процесу не тільки передають власну інформацію, а й транслюють адекватне сприйняття особистісних особливостей партнерів.

Розвиток особистості дитини підлягає певним фундаментальним закономірностям. Через особливості психологічного розвитку потреби дітей з особливими освітніми потребами важко регулюються свідомістю. Така регуляція проявляється у перевазі базових потреб над вищими культурними потребами. Часто діти зі специфічними розладами розвитку можуть залишатися невмотивованими та байдужими до освітнього процесу загалом.

Розвиток самоуправління та система самоконтролю є важливими аспектами розвитку особистості школяра, тому вчитель та асистент мають прикладати максимум зусиль для розвитку таких якостей. Самоконтроль відіграє важливу роль у виконанні практичної діяльності та забезпеченні запам'ятовування теоретичних знань. Можливість регулювання системи самоконтролю забезпечить успішне навчання та самоосвіту дитини з особливими освітніми потребами.

Основою інтеграції дитини з особливими освітніми потребами у освітнє середовище є прийняття індивідуальності кожного учня. Інклюзія має бути організована таким чином, щоб задовольнити освітні потреби кожної дитини, але разом з цим стимулювала самостійну активність у процесі отримання знань, умінь та навичок.

Висновки. Не дивлячись на повільне впровадження інклюзії у освітній процес шкіл України, процеси інтеграції, гуманізації та демократизації невпинно набирають обертів серед усіх верств населення. Інтеграція учнів з особливими освітніми потребами відбувається послідовно, з урахуванням попереднього досвіду.

Інклюзивні процеси в Україні є соціально-педагогічним явищем, оскільки інтеграція є найбільш ефективною формою соціалізації дітей та молоді з особливими потребами. Створення нормативно-правової бази, удосконалення інклюзивного простору у школі, підготовка та перепідготовка фахівців та залучення найефективніших технологій роботи в класі – все це є необхідними та обов'язковими умовами у впровадженні інклюзивної освіти у загальноосвітні навчальні заклади.

Саме з цих причин, питання розробки та впровадження технології соціально-педагогічної роботи з молоддю та дітьми з особливими освітніми потребами є актуальним питанням сучасної освіти України.

Список використаної літератури

1. Резолюція 48/96 Генеральної Асамблеї ООН від 20 грудня 1993 року "Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів". Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_306#Text
2. Семак С. М. Інклюзивна освіта: сутність, поняття, термінологія / С. М. Семак [20.03.2012] [Електронний ресурс] Корекційна освіта. – Режим доступу: <http://doshkilla.blogspot.com/2012/03/blog-post.html>.
3. Стан запровадження інклюзивної освіти в Україні: аналітичний звіт за результатами моніторингового дослідження. – К. : Ін-т іннов. технологій і змісту освіти МОН України, 2014. – 115 с.
4. Колупаєва А. А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи / А. А. Колупаєва // Інклюзивна освіта: реалії та перспективи : монограф. – К. : Самміт-Книга, 2009. – 272 с.

ГЕНЕЗА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Григор'єва І.О.,

*кандидатка педагогічних наук, доцентка,
завідувачка кафедри спеціальної та інклюзивної освіти*

Караман О.Л.,

*докториня педагогічних наук, професорка,
директорка навчально-наукового інституту педагогіки і психології
Державний заклад «Луганський національний
університет імені Тараса Шевченка»
м. Старобільськ*

Інклюзивна освіта – це спільне навчання й виховання дітей із психофізичними порушеннями зі здоровими однолітками в умовах масового закладу освіти за місцем проживання [1].

Інтегрування дітей з особливими освітніми потребами до загального освітнього простору України як один з напрямів гуманізації всієї системи освіти відповідає пріоритетам державної політики. На зміну «державоцентрованої» освітньої системи приходять «дитиноцентрована», у якій домінує орієнтація на інтереси дитини та задоволення її потреб [2].

Рух України до інклюзивної освіти розпочався всередині 90-х років зі створення законодавчої бази щодо освіти дітей із особливими освітніми потребами (Концепція спеціальної освіти дітей з особливостями психофізичного розвитку на найближчі роки і перспективу (1996), Концепція реабілітації дітей з обмеженими фізичними чи розумовими можливостями (1998), Концепція державного стандарту спеціальної освіти (1999), Проект державного стандарту спеціальної освіти (2004) та ін. [1].

У 2001 році Міністерство освіти і науки України, Інститут спеціальної педагогіки НАПН України спільно із Всеукраїнським фондом «Крок за кроком» розробили семирічну програму науково-педагогічного експерименту «Соціальна адаптація та інтеграція в суспільство дітей з особливостями психофізичного розвитку шляхом організації їх навчання у загальноосвітніх навчальних закладах». Експеримент реалізувався в рамках програми фонду «Залучення дітей з особливими освітніми потребами». Було розроблено програму та складено план дослідницької діяльності, підготовки вчителів (вихователів) класів (груп) інклюзивного навчання та програму тренінгів. На базі чотирьох інститутів післядипломної педагогічної освіти в Полтаві, Львові, Івано-Франківську та Білій Церкві реалізувалися проблемно-тематичні курси. Експеримент тривав до кінця 2007 року. За цей час було поетапно вивчено вплив інклюзивної освіти на особистісний розвиток дітей [3].

З 2008 по 2013 рік тривав українсько-канадський проєкт «Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні» за підтримки Канадської агенції з міжнародного розвитку CIDA. Проєкт здійснювався в пілотних регіонах – Навчально-виховний комплекс «Школа-ліцей №3» м. Полтава та Середня загальноосвітня школа I-III ступеня №95 м. Львів. За результатами проєкту відбулася перебудова стратегії корекційно-реабілітаційної допомоги дітям з особливими освітніми потребами. Були обґрунтовані та розроблені концептуальні засади спеціальної, інклюзивної освіти та реабілітології, що спрягло розвитку нових напрямів реалізації корекційно-реабілітаційної допомоги [1].

Починаючи з 2009 року, в Україні активізувалася діяльність із приведення існуючого законодавства у відповідність з вимогами Конвенції ООН про права інвалідів, в основу якої покладена соціальна (а не медична, як вбачалося раніше) модель розуміння інвалідності. Держава поступово впроваджує інклюзивну модель навчання дітей з особливими освітніми потребами та створює законодавчо-нормативну базу, а саме: наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Плану дій щодо запровадження інклюзивного навчання у загальноосвітніх

навчальних закладах на 2009-2012 роки» (2009), розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів щодо запровадження інклюзивного та інтегрованого навчання у загальноосвітніх навчальних закладах на період до 2012 року», наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Концепції розвитку інклюзивного навчання» (2010). Реалізація Концепції передбачає комплексне розв'язання питань, пов'язаних з нормативно-правовим, навчально-методичним, кадровим та фінансовим забезпеченням інклюзивної освіти. Законом України від 06 липня 2010 року № 2442-VI «Про внесення змін до законодавчих актів з питань загальної середньої та дошкільної освіти щодо організації навчально-виховного процесу» урегульовано питання про інклюзивне навчання у загальноосвітніх навчальних закладах та про навчально-реабілітаційні центри як новий тип навчального закладу для дітей з особливими освітніми потребами. Уперше було введено термін спеціальні та інклюзивні класи для навчання дітей з особливими освітніми потребами [2].

Важливим кроком стала постанова Кабінету Міністрів України «Про порядок організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах» (2011). Постановою Кабінету Міністрів України від 2016 року передбачено, що діти з порушеннями розумового розвитку отримуватимуть однакові документи про базову загальну середню освіту незалежно від місця навчання, але з приміткою – за спеціальною програмою [1].

Інтегрування дітей із порушеннями психофізичного розвитку в загальноосвітній простір України як один з напрямів гуманізації всієї системи освіти відповідає пріоритетам державної політики, що окреслені в «Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 р.», Державній цільовій програмі «Національний план дій з реалізації Конвенції Про права інвалідів до 2020 р.» та інших державних документах [3]. 14 лютого 2017 р. вийшла Постанова Кабінету Міністрів України № 88, якою визначено порядок та умови надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам. Прийнятий документ надає нові можливості у розвитку інклюзивного освітнього простору [1].

Отже, генеза інклюзивної освіти в Україні свідчить про відкритість і мобільність цього напрямку державної політики та дозволяє прогнозувати перспективи розвитку, зміст і технології освітньої роботи з особами з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі.

Список літератури

1. Гладуш В. Інклюзивна освіта та здоров'я дітей з психофізичними порушеннями: проблеми сьогодення. Матеріали Всеукраїнської (заочної) науково-практичної конференції [Спеціальна освіта: стан та перспективи] (Харків, 17–18 травня 2017 р.). 2017. С. 186–187.
2. Колупаєва А. А., Єфімова С. М. Навчальний курс «Вступ до інклюзивної освіти». К., 2010. 19 с.
3. Колупаєва А. А., Таранченко О. М. «Інклюзивна освіта: від основ до практики»: монографія. К.: ТОВ «АТОПОЛ», 2016. 152 с.

ГУМАНІЗАЦІЯ ОСВІТИ – ЦЕНТРАЛЬНА СКЛАДОВА НОВОГО ПЕДАГОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ

Єфімова Н.В.,

вихователька

*Комунальний заклад «Лисичанський дошкільний навчальний заклад
(ясла-садок) №12 «Катруся»*

м. Лисичанськ

«Учитель починається з любові до дитини»

В.Сухомлинський

Гуманізація освіти – «центральна складова нового педагогічного мислення, яка передбачає перегляд, переоцінку всіх компонентів педагогічного процесу у світлі їхньої людинотворної функції, означає повагу школи й педагогів до особистості дитини, довіру до неї, прийняття її особистісних цілей, запитів і інтересів; створення максимально сприятливих умов для розкриття й розвитку здібностей і обдарувань дитини...»[2, 76]. У цьому плані інклюзивна освіта є одним із виявів гуманізації школи і демократизації суспільства в цілому, вона залежить від рівня реалізації в суспільстві двох останніх понять. Автори посібника «Інклюзивна освіта» справедливо вважають, що інклюзія не може впроваджуватись у суспільстві з низькими демократичними нормами, оскільки там на дитину з особливими потребами дивляться суто через призму медичних означень.

Сьогодні в науковому обігу перебувають два споріднені поняття – інтеграція та інклюзія, інколи на практиці першим підміняють друге. У документі «Міжнародні консультації з питань раннього навчання дітей з особливими освітніми потребами» зазначено: «Інтеграція – це зусилля, спрямовані на введення дітей у регулярний освітній простір. Інклюзія – це політика і процес, які дають змогу всім дітям брати участь у всіх освітніх програмах». Відмінність полягає «у визнанні того факту, що ми змінюємо суспільство, щоб воно враховувало і пристосовувалося до індивідуальних потреб людей з особливими потребами, а не навпаки»[1, 19]. Як зазначають автори посібника «Інклюзивна освіта», «легше описати те, що інклюзією не є, ніж те, чим вона є насправді. Коли учні навчаються у спеціальному, переважно сегрегованому середовищі в межах масової школи – це не інклюзія. Коли учні перебувають у звичайних класах, але при цьому вони повинні навчатися за іншою програмою...це теж не інклюзія... В ідеальному варіанті інклюзія передбачає повне залучення всіх учнів в усі аспекти навчання і шкільного життя» [5,15].

На сьогодні вітчизняними науковцями, методистами (А.Колупаєва, Т.Сак, В.Снігульська, О.Таранченко, Щ.Хохліна, В.Шинкаренко) та педагогами-практиками (Ю.Артемова, Л.Івахненко, В.Кулик, Г.Войтенко та ін.) активно розробляється концепція ефективної інклюзивної школи. «Концепція розвитку інклюзивної освіти» [4], що діє в Україні, містить мету, завдання, принципи державної політики, шляхи впровадження, очікувані результати інклюзивної шкільної освіти. Вона, зокрема, передбачає забезпечення спеціальної підготовки і перепідготовки педагогічних кадрів для роботи з дітьми з особливими потребами в умовах інклюзивного навчання, введення у «Класифікатор професій» нової освітньої спеціальності – асистент учителя, запровадження системної організаційно-методичної, консультативно-роз'яснювальної роботи серед керівників навчальних закладів, громадськості, батьків для забезпечення права дітей з особливими потребами на освіту, розробку ряду методичних матеріалів щодо використання інноваційних технологій, розробку критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами, Тут зазначено і залежність інклюзивної освіти від архітектурної доступності загальноосвітніх навчальних закладів для дітей з особливими потребами, забезпечення навчальних закладів транспортними засобами, належними науково-методичними, навчально-методичними матеріалами, необхідними засобами індивідуальної та колективної корекції тощо.

КОНЦЕПЦІЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ – УСІ ДІТИ Є ЦІННИМИ ТА АКТИВНИМИ ЧЛЕНАМИ СУСПІЛЬСТВА

Концепція інклюзивної освіти відображає одну з головних демократичних ідей – усі діти є цінними та активними членами суспільства. Вона – заявка освіти України на демократизм і гуманізм. Проте проекція інклюзії на процес гуманізації освіти, як і саме втілення цієї ідеї в економічних умовах нашої держави, викликає цілий ряд питань, пов'язаних з проблемами гуманізму. Ці питання як матеріального, так і духовного вираження. До перших відносимо проблему відповідності існуючих шкільних приміщень особливим вимогам, співвідношення індивідуального робочого та дозвіллевого простору учня (на цей час відсутні єдині стандарти чи вимоги, які б урахували особливі потреби дитини в школі). Багато шкільних приміщень у області застаріли або пристосовані раніше до потреб освіти, тому не придатні до використання в інклюзивній освіті. У нових приміщеннях, як правило, на кілька поверхів, не передбачені пандуси чи ліфти, якими б могли переміщатись діти з особливими потребами на інший поверх. Нема й поручнів у коридорах, звукових чи світлових сигналів на дорогах для переміщення дітей із

слабким зором чи слухом, відсутні відповідні джерела інформації в бібліотеках (книги на алфавіті Брайля).

До проблем духовного плану відносимо особливості менталітету громадськості та вчителів, їх стереотипне ставлення до людей з особливими потребами. Крім усього іншого, виникають проблеми суто гуманізму в рамках практики інклюзії, які вирішуються в конкретній ситуації без директив згори.

ЗАВДАННЯ ПЕДАГОГА – ДИТИНА ПОВИННА ВІДЧУВАТИ СЕБЕ РІВНОЮ ЗІ ЗДОРОВИМИ ОДНОЛІТКАМИ

Наприклад, завдання педагога – зробити так, щоб дитина відчувала себе рівною зі здоровими однолітками; що краще для дитини з особливими потребами – щоб учитель звертав на неї в класі особливу увагу чи лиш таку, яку призначено кожному учневі? А якщо вчитель приділяє такій дитині особливу увагу, то чи не потерпають при цьому інші учні в класі? І як бути з системою оцінювання – очевидно, що загальні критерії щодо дитини з особливими потребами не відповідають логіці. А чи вдасться уникнути суб'єктивізму в оцінюванні дітей, у ставленні до кожного з них, коли відомо, що й у класі, де всі діти рівні з боку свого фізіологічного розвитку, в оцінюванні має місце суб'єктивізм? Коли вчитель навчає розмаїту аудиторію, йому без диференційованого та індивідуального підходу не обійтись; але чи відшкодуються вчителю затрати в його власному часі (такий механізм на сьогодні, як відомо, відсутній, проте уже добре описано явище професійного вигорання і відомі його небезпечні наслідки)? Чи кожен з педагогів здатен на таку самовіддачу та ентузіазм, коли інтереси чужої дитини й сім'ї стають в рівень з твоїми власними?

Спробуємо бодай побіжно окинути оком проблеми гуманізму у зв'язку з проекцією на них інклюзії.

ІНКЛЮЗИВНОЮ ФОРМОЮ НАВЧАННЯ ПОВИНЕН ЗАЙМАТИСЯ ТОЙ, ХТО ПРИЙШОВ У ШКОЛУ ЗА ПОКЛИКАННЯМ

Інклюзивною формою навчання може займатися той, хто прийшов у школу за покликанням. Як відомо, сьогодні у педагогічні вузи відбирають вступників, оцінюючи їхні знання з предметів, а не любов до дитини, людяність, альтруїзм, терпимість, готовність розуміти та сприймати іншого, а саме ці риси важливі для педагогічної діяльності в інклюзивному просторі; суспільство начабто забуло про те, що педагогічна діяльність - це перш за все покликання, творчість, а не ремесло. Згадаймо В.Сухомлинського: «Учитель починається з любові до дитини». Якими критеріями вимірювати любов до дитини у вступників до педагогічних вузів чи у вчителя? Сьогодні випускник вузу, прийшовши в школу, стає спочатку в оборону свого предмета, вважаючи це головним своїм завданням (він же любить свій предмет – таких і відбирали при вступі), часто спостерігаємо, як вчитель у школі сприймається спочатку як «мовник», «математик», «географ» (бо свій фах він любить), а вже потім як педагог-вихователь. Чи готовий такий учитель перебудуватись з оборонця свого предмета на вихователя, якому важливою є перш за все дитина?

Працювати одночасно з класом та дітьми з особливими потребами, задіювати індивідуальний підхід може той, хто є добре підкутим з психології, педагогіки (методики), ба й навіть медицини і соціальної роботи. Та чи дають куці курси педагогіки та психології, медичної підготовки, прослухані студентами класичного університету, яким є УжнНУ, підстави говорити про високий рівень підготовки до фаху педагога? Та й практичного досвіду майбутні вчителі у вузах сьогодні не набувають. Як відомо, тільки 5% матеріалу у факультетських навчальних планах стосуються педагогічної практики, все інше - знання теорії[7]. Саме з цієї причини молоді вчителі відчувають неймовірний брак практичних умінь та навичок у школі.

Що краще для дитини – якщо вона в школі перебуватиме в ідеальних умовах, розвиватиметься в атмосфері добра, лагідного ставлення дорослих, негайного розв'язання всіх питань або якщо школа є моделлю суспільства (нехай м'якою, з послабленими негативними явищами), адже тоді в дитини буде реальна можливість загартуватися до життя у «великому»

світі? Труднощі гартують чи «ламають»? На це питання нема однозначної відповіді в батьків, громадськості, педагогів.

Що є гуманнішим: упродовж уроку розв'язувати проблеми одного учня чи, ігноруючи його, працювати з класом?

У кожному конкретному випадку вчитель сам вирішує, як бути. Необхідно пам'ятати, що гуманне ставлення до однієї сторони може виключати таке ж ставлення до іншої. Найчастіше вчитель шукає не абсолютного, абстрактного виходу, а певного балансу гуманності — негуманності, що декларування певних методологічних принципів насправді означає важкий, тривалий пошук засобів їх упровадження.

Опитування в середовищі педагогів та студентів педагогічних вузів засвідчує, що 20% керівників ДНЗ і 46% студентів вважають, що здоровим дітям навчання з дітьми з особливими потребами зашкодить, а 65% керівників ДНЗ і 30% студентів вважають, що спільне навчання буде корисним [6, 11].

ОСНОВНІ ПОЗИЦІЇ ГУМАНІЗМУ

Очевидно, кожен учитель для себе повинен вирішити, які основні позиції гуманізму він не може порушувати.

Потрібно, за В.А.Семиченко, пам'ятати наступні правила:

1. Дитина не тільки готується до подальшого життя: події, що відбуваються в школі, це і є її життя. Завдання вчителя — наповнити це життя позитивними емоціями, цікавою діяльністю, відчуттям своєї значущості.

2. Дитина ще не може повністю відповідати за адекватність своєї поведінки соціальним вимогам, вона лише вчиться і припускається помилок, у той час як учитель несе головну відповідальність у контакті з дитиною, у напруженій ситуації він має діяти і за себе, і за учня.

3. Учитель повинен створювати умови для виховання відповідальності за власні вчинки і життя в цілому самої дитини; тільки якщо учень хоча б у певній сфері свого життя відчуватиме себе значущим, компетентним, таким, що може сам робити вибір, приймати й реалізовувати рішення, він буде нормально розвиватись.

Перешкоди до втілення ідей гуманізму в школі наступні:

- вчителі часто бачать себе захисниками свого предмета, а не вихователями;
- інколи вчитель любить більше себе в своїй ролі, ніж розуміє дитину;
- відсутнє обумовлене сприйняття учня як людини, звідси — брак поваги до нього, приниження, демонстрація зневаги і зневіри в його сили;
- учитель не готовий діяти в ситуації емоційного напруження, боїться вийти за рамки заданого собі образу, прийняти сміливе рішення, продемонструвати творчий підхід;
- учитель не достатньо володіє психологічними та комунікативними прийомами, у нього слабкий досвід (блокується активність учня, відмова у контакті, всіх міряють одним мірилом);
- згідно з соціальними очікуваннями, в суспільстві функціонує образ учителя-мазохіста (декларується, що вчитель має все стерпіти, за все відповідати); тому в конкретного вчителя нерідко формується установка: отримати реванш на своєму уроці в міжособистісних стосунках з учнями (так формується учитель-деспот, стервозний тощо);

учитель не вміє жити поточним моментом, звертаючись або в минуле (перелік і смакування образ), або в майбутнє (прогнозування життєвих невдач учня);

учитель не вміє обмежувати коло проблем, що підпадають під його компетенцію, розширює межі безапеляційного втручання в життя дитини.

Та навіть якщо уникнути названих вище бар'єрів, залишиться ряд проблем, пов'язаних з інклюзією. Оглянемо побіжно завдання, які стоять перед педагогом в умовах інклюзивної освіти.

СТВОРЕННЯ ОСОБЛИВОГО ПСИХОЛОГІЧНОГО КЛІМАТУ В КЛАСІ І В ШКОЛІ

Створення особливого психологічного клімату в класі, в школі. Чи лиш від школи й класного колективу це залежить? Чи відповідне ставлення до інвалідів сьогодні у нашому соціумі? Учителю, як і школі, доведеться стати в авангарді подолання суспільних стереотипів та

упереджень щодо дітей з особливими потребами, зі школи в цій справі починається зміна суспільних поглядів, ментальності та культури, а це завдання багатьох років, такі зміни відчутні тільки протягом кількох поколінь.

Практика інтегрованої та інклюзивної освіти показує, що її ефективність значною мірою залежить від ставлення батьків здорових дітей до цього питання. На сьогодні 54% опитаних педагогів переконані, що батьки класу негативно сприймуть спільне навчання своїх дітей із однокласниками, котрі мають порушення психофізичного розвитку. [6,10].

Третина опитаних керівників ВНЗ та п'ята частина студентів педагогічних вузів взагалі не сприймає ідеї інтегрованого та інклюзивного навчання. Багато хто з педагогів вважає, що розв'язати проблему можна шляхом створення в загальноосвітній школі спеціальних класів (55% керівників ВНЗ проти 20% тих, хто вважає, що дітей з особливими потребами необхідно приймати в звичайні класи), наявності в школі посади педагога-дефектолога (72% керівників ДНЗ), наявності спецкласу (35% керівників ДНЗ, 22 % студентів) [6,10].

Переважає більшість педагогів визнає, що для роботи з дітьми з особливими потребами їм необхідно отримати додаткові знання з педагогіки та психології (92%)[6,10].

Забезпечення особливих фізіологічних та навчальних потреб учнів у школі та класі. На жаль, не у всіх школах на цей час наявні пандуси для пересування дітей на інвалідній візку, площа туалетної кабінки не дозволяє ввійти туди одночасно дитині з особливими потребами та її асистенту. А якщо інклюзія стихійна, коли учень навчається без допомоги з боку? Так, деяким учням під час навчання потрібна спеціальна допомога у відвіданні туалету, прийому їжі. Як бути вчителю, адже він у наших умовах один на всіх? Принаймні на початковому етапі. Чи гуманно постійно тримати при дитині з особливими потребами асистента? А якщо дитина з особливими потребами своєю поведінкою відволікає увагу учнів?

ОСОБЛИВІ ЗАСОБИ ДЛЯ НАВЧАННЯ

Особливі засоби для навчання. 42% опитаних керівників ДНЗ вважають це вагомою проблемою впровадження інклюзії сьогодні [6,10]. Як відомо, деяким дітям з особливими потребами потрібні особливі засоби для навчання. Почнемо з того, що у класі повинно вистачати місця для кожної дитини відповідно до діючих норм ДТСУ, а для дитини з особливими потребами ці норми повинні переглянутись. Як, скажімо, їй сидіти за партою з іншою дитиною, коли корекція її рухів вимагає більшої власної площі? Відомо, що в багатьох школах (і в школах нового типу) є класи, пристосовані для навчального процесу, де не вистачає площі, освітлення не відповідає нормам. Такі приміщення не придатні для інклюзивної освіти.

Зрозуміло, що з різних міркувань у класах, де впроваджується інклюзія, не може бути занадто багато учнів (а в багатьох школах, особливо міських, це явище типове).

Проблему викликає і кабінетна система, коли учні повинні під час перерви переміститись із кабінету в кабінет, інколи перейти не тільки на інший поверх, а й в інший корпус, переодягнутись (для уроку праці чи фізкультури). Якщо здоровим дітям 10-хвилинної перерви було цілком достатньо, то для дитини з особливими потребами часу обмаль. Доведеться переглянути розклад занять, тривалість перерв у школі.

Для сліпих, як відомо, повинні бути книжки на особливих носіях. Для дітей з вадами психіки, мовлення, слуху, з відставанням в психо-емоційному розвитку важливим є оформлення книжки, насичення ілюстративним матеріалом. В умовах сучасної України, коли бібліотеки в загальноосвітній школі поповнюються недостатньо і майже зовсім не поповнюються з метою дозвілєвого дитячого читання, а комп'ютерів у шкільному бібліотечно-інформаційному центрі не вистачає, забезпечити читання для дітей з особливими потребами вкрай важко.

Стає зрозумілим, що без покращення матеріально-технічної бази шкіл упроваджувати інклюзивну освіту неможливо.

Ліки у класі. У багатьох країнах світу точиться дискусія про доцільність видавати ліки хворій дитині під керівництвом учителя чи асистента. Адже учитель не є фахівцем, проте він несе відповідальність за стан здоров'я дитини, якщо з нею щось трапиться. Добре, якщо у школі є

кваліфікована штатна медсестра. На практиці трапляються помилки й упущення щодо прийому ліків у школах.

Є й позитив, що позначає процес упровадження інклюзивної форми навчання у школах. Уже сьогодні відзначається спроба наповнити цю галузь педагогіки практичними розробками, які з'являються на сторінках фахових педагогічних видань, зокрема журналів «Дефектолог», «Дефектологія», проводяться соціологічні зрізи, захищаються наукові дослідження (Будяк Л.В. Організаційно-педагогічні умови інклюзивного навчання дітей з порушеннями психофізичного розвитку в загальноосвітній сільській школі), проводяться наукові семінари, конференції, «круглі» столи. Все це веде до накопичення знань та досвіду з проблеми, що у майбутньому дасть можливість пристосувати інклюзивну освіту до наших умов.

Але щоб упроваджувати інклюзивну освіту в умовах сучасної України, необхідно вирішити ряд нагальних завдань різного масштабу, серед яких виділяються групи як економічно-матеріального, так і духовного, гуманістичного плану, адже інклюзивна освіта веде за собою зміну не тільки усталеної шкільної системи, а й значно глибші процеси, пов'язані з культурою та ментальністю суспільства, що, як відомо, є процесом довготерміновим.

Список використаної літератури

1. Артемова Ю. Інклюзивний підхід до навчання дітей із важкими вадами зору/ Дефектолог. - 2009. - №9.-С.18-22.
2. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник.- К.:Либідь, 1997.
3. Колупасва А.А. Навчання дітей з порушеннями зору в масових загальноосвітніх закладах/Дефектологія.-2011.-№1.- С.13-17.
4. Концепція розвитку інклюзивної освіти/ Дефектолог.- 2010.- №3.- С.3-5.
5. Лорман Т.,Депелер Дж., Харві Д. Інклюзивна освіта: Практичний посібник. - К.: СПДФО Парашин І.С., 2010.
6. Миронова С., Завальнюк О. Ставлення студентів і педагогів до проблем інклюзивної освіти дітей з порушеннями психофізичного розвитку/ Дефектологія. - 2011. - №1. - С.8-17.
7. Семиченко В.А. Психологія педагогічної діяльності: Навчальний посібник.- К.: Вища школа, 2004.
8. Таранченко О. Тенденції сучасної освіти: роль педагога у створенні ефективної інклюзивної школи/ Дефектологія. - 2011.-№1.- С.18-24.

ЗАНЯТТЯ З КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ (ІЗ ДОСВІДУ РОБОТИ)

Зуєва О.П.,

вихователька інклюзивної групи

Комунальний дошкільний навчальний заклад (ясла-садок)

комбінованого типу №14 «Білочка»

м. Сєвєродонецьк

Усі діти – унікальні особистості і відрізняються одне від одного своїми індивідуальними особливостями, такими як : вік дітей, тип темпераменту, стать, інтереси, здібності, сімейна культура, особливі освітні потреби та ін. Розуміння та визначення цих індивідуальних особливостей розвитку дітей є основою особистісно-орієнтованого підходу у дошкільній освіті. Розуміння чинників, які впливають на навчання і розвиток дітей, дає змогу педагогам планувати різні види навчальної діяльності.

У дітей з особливими освітніми потребами особлива душа, особливі взаємини зі світом, особлива любов і щирість. Проте вони такі ж яскраві, зворушливі та захопливі, як і звичайні діти. Головне – впіймати ці моменти і дати можливість показати їх усьому світові.

Педагоги нашого закладу намагаються підібрати ключик до серця кожної 44 дитини, простягають їй руку допомоги, використовуючи різноманітні методи і прийоми в корекційно-розвивальній роботі.

Ми враховуємо, що корекційно-розвивальна робота являє собою творчий підхід до надання соціально-психологічної допомоги дітям, на яких негативно вплинули травмуючі події або хронічний стрес. Робота передбачає використання різних видів мистецтв, які допомагають керувати своїми почуттями і розповідати про свої хвилювання, виходячи з того чи іншого досвіду.

Заняття «МАСКИ НАСТРОЮ»

Вік: різні вікові категорії.

Вид мистецтва: малювання, живопис.

Мета: допомогти дітям визначити, назвати та висловити свої почуття, поділитися ними з групою; дати дітям змогу створити креативний предмет (в даному випадку, маску) як спосіб передачі своїх почуттів іншим.

Матеріали: паперові тарілки, папір, шнурки або гумки, клей, олівці, масляна пастель, фарби та інші матеріали для творчої роботи (наприклад, гудзики, пір'я, стрічки, кольоровий папір) для прикраси масок.

Завдання: розвивати у дітей мовленнєві та ораторські навички, акторське мистецтво; загальну та дрібну моторику, попередні пізнавальні навички.

Хід роботи.

Вправа «Привітання».

Поговорити з дітьми про почуття, згадуючи про те, що відчувати різні почуття одночасно – це нормально.

Гра «Ось Я» (діти ховаються за долоньки і за допомогою міміки виконують вказівки)

- Ось я веселий (визирають веселі личка)

- Ось нема мене (ховаються)

- Ось я здивований – Ось нема мене

- Ось я переляканий – Ось нема мене

- Ось я злий – Ось нема мене

- Ось я сумний -Ось нема мене

- Ось я втомлений – Ось нема мене

- Ось я щасливий – Ось нема мене

Запитати у дітей, що вони відчувають, коли у них поганий настрій. Що їм хочеться зробити? А коли гарний?

Провести релаксаційну вправу «Квітка/Свічка»

Запропонувати дітям виготовити маску про свій настрій. Намалювати на паперовій тарілці або іншому матеріалі личко, яке відображало б їхні почуття зараз. Потім допомогти дітям зробити із малюнків маски (прикріпивши до них шнурок або гумку).

Запросити дітей на килим. Запропонувати показати один одному свої маски. Запитати у дітей в залежності від віку: Які почуття ви бачили сьогодні на масках? Що ви відчули, коли побачили маски своїх друзів? Що вам подобається в вашій масці? ви Як ви себе почувате, коли одягаєте свою маску?

Провести релаксаційну вправу «Лимони». (Додаток 1.)

Музичне заняття «УРОК РИТМУ»

Вік: різні вікові категорії.

Вид мистецтва: музика.

Мета: надати дітям можливість створити свій унікальний звук і зіграти його в унісон усім разом; розвивати навички сприйняття на слух і чутливості до інших. Розвивати саморегуляцію, впевненість в собі, самовираження; загальну та дрібну моторику; вміння працювати разом.

Матеріал: пластикові тарілочки, стакани, пусті пляшки, баночки з крупами, бобами, галькою, камінці, олівці, папір, горішки, жолуді та ін. матеріал.

Хід роботи.

Привітання.

Провести релаксаційну вправу «Черепашка». (Додаток 1)

Запропонувати дітям виготовити свій музичний інструмент із матеріалу, як є в наявності. Діти також можуть плескати в долоні, тупотіти ногами, клацати пальцями.

Діти зі своїми саморобними музичними інструментами виходять на килимок, стають в коло. Попросити кожну дитину придумати та відтворити свій власний ритм по черзі, а потім всі разом повторюють свій ритм. В цей час можна наспівувати пісню, танцювати.

Запитати у дітей: Подобається заняття? Що було легко? Що складно?

Можна запросити в коло одну дитину, яка відбиває свій власний ритм, а інші діти повторюють за нею. Запропонувати іншим дітям виходити в коло та по черзі тримати ритм.

Провести вправу «Сила голосу». (Додаток 2)

Наприкінці заняття провести релаксаційну вправу «Квітка/Свічка». (Додаток 1)

Заняття «ГНІВ І ЩАСТЯ»

Вік: будь-який з певними варіаціями для дітей молодшого віку.

Вид мистецтва: малювання, живопис, колаж в змішаній техніці.

Мета: допомогти дітям глибше усвідомити вплив емоцій (зокрема гніву) на їх організм, вивчити способи боротьби з ними; здатність керувати своїм тілом, самовираження, саморегуляція, вирішення проблем. Розвивати загальну і дрібну моторику, навички візуального сприйняття та просторового мислення, математичні та мовленнєві навички, працювати в парах.

Матеріали: в залежності від кількості дітей, 1-2 аркуша паперу розміром з паперу для фліпчарту (попередньо з'єднаних прозорою стрічкою з отворами на нижніх краях, якщо такі є); фломастери, олівці, фарби та ін. матеріал (в залежності від вікової групи дітей).

Хід роботи.

Цей вид діяльності вимагає великого простору для того, щоб дитина могла лежати на підлозі, малювати карту тіла та працювати з нею.

Привітання.

Релаксаційна вправа «Черепашка». (Додаток 1)

Запросити дітей зобразити на папері свою карту тіла. Перед кожною дитиною лежить папір. Поділити дітей на пари. Одна дитина лягає на папір, а інша обводить її по контуру. Потім міняються місцями. В результаті, у кожної дитина повинен бути контур її тіла.

Прослухати разом з дітьми тривожну релаксаційну музику. Запитати у дітей, як вони відчують тривогу, страх в своєму тілі. Запропонувати дітям намалювати свій страх на своїй карті тіла. Колір гніву має бути будь-яким за бажанням дітей. Потім запитати у дітей, як вони намагаються заспокоїтися, коли зляться. Що має їм допомогти заспокоїтися, впоратися з емоціями або відчувати себе краще? Обговорити це в групі, за необхідності привести приклади: побалакати з товаришем, потанцювати, поспівати, погратися улюбленою іграшкою.

Провести релаксаційну вправу «Квітка/Свічка». (Додаток 1)

Прослухати разом з дітьми спокійну релаксаційну музику. Запитати у дітей, що вони відчували під час музики, чи було їм спокійно, затишно, в якій часті тіла вони це відчували. Запросити дітей зобразити на своїх картах почуття щастя.

Як тільки робота буде закінчена, запропонувати дітям показати, як виглядає їх страх і радість (щастя), де вони їх відчують.

Коли обговорення буде закінчено, запропонувати дітям прикрасити свої малюнки (за допомогою інших матеріалів для творчої роботи).

По закінченню роботи разом з дітьми викласти малюнки в форматі великого квадрату або кола, або повісити на стіну. Запропонувати дітям підійти і подивитися на свої роботи. Запитати у дітей, що вони відчують, коли бачать ці прекрасні вироби мистецтва.

Провести релаксаційну вправу «Лимони». (Додаток 1)

Заняття «КОЛЕКТИВНЕ МАЛЮВАННЯ»

Вік: різні вікові категорії.

Вид мистецтва: малювання.

Мета: дати дітям можливість висловити свої особисті симпатії та побачити подібності та відмінності від інших дітей. Розвивати дрібну моторику, образне мислення, мовленнєві навички; самоосмислення, розуміння інших.

Матеріал: папір, олівці, фломастери.

Хід роботи.

Провести релаксаційну вправу «Ледащий кіт». (Додаток 1)

На підлогу покласти великий аркуш паперу (скріпивши кілька аркушів паперу для фліпчарту, з розрахунку один аркуш на дитину). Запропонувати дітям розташуватися біля великого аркуша. Пояснити дітям, що вони будуть зображати серію швидких малюнків на задані теми. На кожний малюнок дається час близько 2 хвилин. Перший малюнок буде розташований в тому місці, де вони зараз знаходяться. Оскільки в кожній дитини буде декілька малюнків, пояснити, що перший малюнок не повинен бути великим, залишати місце для інших зображень. Малювати поверх чужих малюнків або додавати що-небудь своє – не можна, треба знайти порожнє місце і малювати там при кожній зміні позиції. Якщо дитина закінчила свій перший малюнок раніше за інших, треба тихенько почекати. Після цього діти міняються місцями з сусідом по годинниковій стрілці (одночасно).

На першій позиції запропонувати дітям намалювати дерево. На це дається 2 хвилини. Коли завдання буде виконане, діти міняються місцями. Попросити дітей намалювати улюблену тваринку. Діти знову міняються місцями. Нове завдання – намалювати річку. Знову міняються місцями і малюють квіточку, травку. Зміна місця. Запропонувати дітям намалювати місце, де їм подобається бувати. Це останній малюнок, тому діти мають можливість заповнити всі порожні місця на аркуші.

Коли робота буде закінчена, запросити дітей встати і мовчки подивитися, що у них вийшло. Запропонувати дітям знайти подібності та відмінності між малюнками. Запитати у дітей, що їм сподобалося на цьому занятті, чи відчували вони складність.

Провести релаксаційну вправу «Лимони» (Додаток 1)

Заняття «ЩАСЛИВА УЛЮБЛЕНА ТВАРИНКА»

Вік: різні вікові групи

Вид мистецтва: ліплення, колаж в змішаній техніці

Мета: створити позитивний емоційний настрій в групі, зближення дітей в групі, зняття м'язового напруження. Допомогти дітям дослідити і висловити те, що означає безпеку для них, а також отримати досвід створення безпечної атмосфери для своєї тваринки. Розвивати їх здатність знаходити фізичне та емоційне середовище, в якому вони потребують в тій чи іншій ситуації, вирішення проблем, самоосмислення, самовираження, просторові відносини.

Матеріал: глина для ліплення, пластилін, стійка підставка для тваринки (наприклад, паперова тарілка), безліч інших доступних матеріалів, які можуть використовуватися дітьми для

створення безпечного середовища для улюбленця (наприклад, палички для дитячого рукоділля, пір'я, ватяні кульки, фольга, кольоровий папір, клей, скотч, олівці, фломастери, фарби та ін.).

Хід роботи.

Привітання.

Провести релаксаційну вправу «Квітка/Свічка». (Додаток 1)

Запропонувати пограти дітям в гру «Добра тваринка». Діти беруться за руки, стають в коло і промовляють: Ми – одна велика, добра тваринка. Давайте послухаємо, як вона дихає.» Всі прислуховуються до свого дихання та до дихання сусіда. Вдих – всі роблять крок вперед, видих – крок назад. Пояснити дітям, що так не тільки дихає тваринка, так само рівно б'ється її велике добре серце. Стук – крок вперед, стук – крок назад.

Запитати у дітей, чи є у них улюблена тваринка? Яка? Як її звать?

Поросити дітей зліпити свою улюблену тваринку, яка живе в вас вдома, або про яку ви мрієте. Матеріал вибирають самі. Готові роботи діти виставляють на тарілочки і виносять на загальний стіл. Запропонувати дітям розповісти про свого улюбленця.

Провести релаксаційну вправу «Черепашка». (Додаток 1)

Обговорити з дітьми, коли їм буває страшно. Як вони відчують себе в такій ситуації? Що таке безпека?

Пояснити дітям, що ми несемо велику відповідальність перед тваринками, які поруч з нами. Запросити дітей виготовити безпечне місце для своїх тваринок і помістити її туди.

Коли діти впораються з завданням, запросити поставити всі їх творіння на середину килимка, присісти поруч і подивитися на них.

Питання до дітей:

- Що таке безпечне середовище, що робить його безпечним?

- Де вони почувають себе в безпеці?

- Що вони відчують, коли бачать своїх тваринок в безпечному середовищі? Як ви гадаєте вони щасливі? А ви?

Провести релаксаційну вправу «Ледащий кіт». (Додаток 1)

В нашому дошкільному закладі корекційно-розвивальні заняття були в проведені в групах загального розвитку (від молодшої до старшої групи), спеціальних та інклюзивних групах. Такі корекційні заняття дають дітям можливість працювати в команді, виконуючи різні соціальні норми. Така взаємодія корисна не тільки для дітей з особливими освітніми потребами, але й для всіх нормотипічних дітей. Діти ставали більш відкритими, ділилися своїми ідеями, дуже раділи результатами своїх робіт. Але не всі діти однаково реагували на заняття. Це наглядно відображено в динаміці (Додаток 3).

Додаток 1

РЕЛАКСАЦІЙНІ ВПРАВИ

ВПРАВИ ДЛЯ РЕЛАКСАЦІЇ ТА САМОРЕГУЛЯЦІЇ

ВІК : будь-який

Опис	Діти навчаються керувати своїм тілом за допомогою вправ на м'язову напругу і розслаблення
Мета	Навчити дітей саморегуляції та розпізнаванню реакції організму на стрес в порівнянні з розслабленим станом
Вид мистецтва	Релаксація за допомогою дихання та певних рухів тіла
Матеріали	Не потрібні
Вимоги до простору	Достатній для того, щоб стояти по колу з витягнутими руками

Розподіл на групи	Одна велика група
Зцілення	Самоосмислення, саморегуляція, самоствердження
Навчання	Уява, загальна моторика, голосова модуляція
Інструкції	<p>Квітка та свічка: уявіть, що у вас в одній руці приємно пахне квітка, а в іншій повільно горить свічка. Понюхайте квітку, а потім задуйте свічку. Повторіть декілька раз, щоб продемонструвати глибоке дихання для розслаблення.</p> <p>Лимони: уявіть, що прямо перед вами лимонне дерево, зірвіть два лимона, візьміть по лимону в кожену руку та сильно їх стисніть, як ніби вижимаете з них сік – стискайте, стискайте, стискайте (діти відчувають м'язову напругу), а тепер киньте їх на землю і розслабтеся. Повторити дії (візьміть ще два лимона, вижміть киньте на землю). Повторити ще раз.</p> <p>Черепашка: уявіть, що ви – черепашка, котра вийшла на прогулянку в погожий день та все було б гаразд, якщо б не почався дощ. Вам прийдемося сховатися в свій панцир (м'язова напруга), щоб сховатися від дощу. Як тільки дощ закінчиться, ви знову вибираєтеся з панцира і продовжуєте прогулянку (повільна розслаблена ходьба). Вправа повинна закінчитися в розслабленому стані або під час повільної ходьби.</p> <p>Ледачий кіт: уявіть, що ви - ледачий котик, який дрімав і щойно прокинувся. Ви позіхаєте (нявкаєте), потягуєтеся і розслабляєтеся.</p>
Питання до обговорення	<p>Які зміни ви помітили в своєму тілі, коли вижимали лимони, або ховалися в панцир, як черепашка.</p> <p>В яких ще випадках ви відчуваєте себе також?</p> <p>Чи буває таке, коли ви хочете закричати дуже голосно, але намагаєтесь не робити цього, або прошепотіти щось, але не можете? Як це для вас?</p> <p>Яка вправа вам здається найбільш розслаблюючою?</p>

Додаток 2

ВПРАВА: «СИЛА ГОЛОСУ».

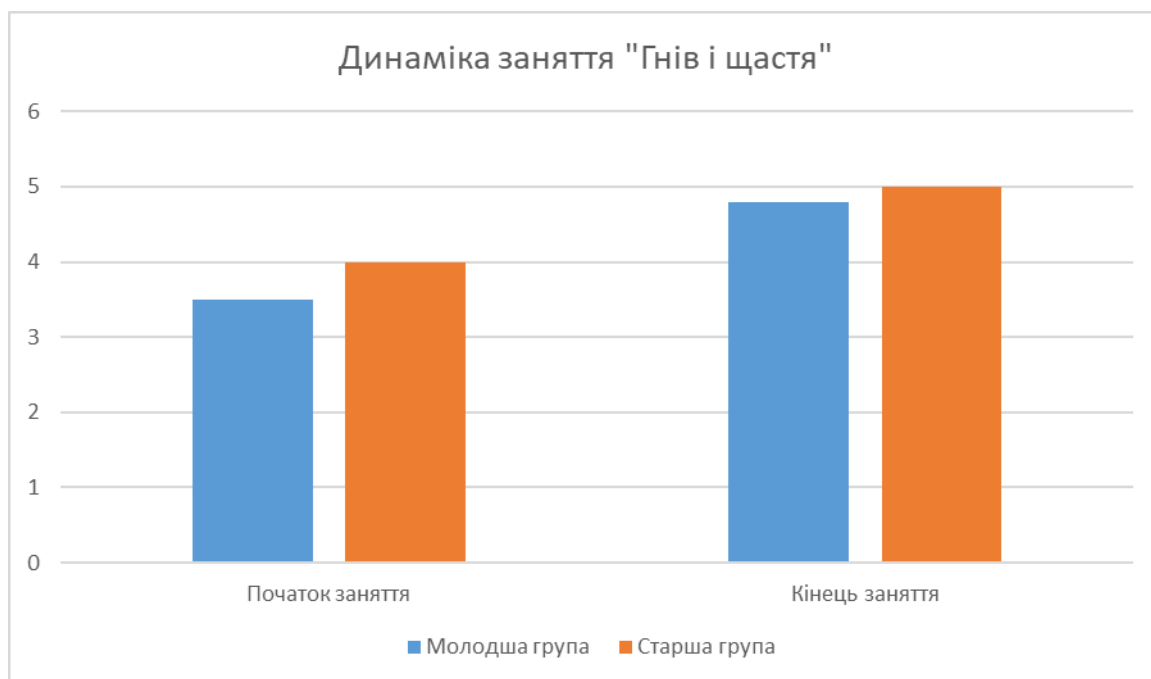
Вік: різні вікові групи

Опис	Регулювання сили голосу
Мета	Навчитися регулювати звук/гучність, демонструвати напругу (за необхідністю), спокій, зосередження та весело проводити час.
Вид мистецтва	Пісня, музика, рольове виконання
Матеріали	Не потрібні
Вимоги до простору	Достатній для того, щоб всі могли зручно сидіти або стояти
Розподіл на групи	Одна велика група або дві та більше окремих груп

Зцілення	Надає учасникам змогу експериментувати з силою голосу під керівництвом дорослого; це структурний елемент для навчання самоприняття та самоконтролю
Навчання	Діти визначають низький, середній та високий рівень гучності, навчаються спілкуватися і взаємодіяти
Інструкції	Управління силою голосу: діти стають в коло. Дорослий тримає руку на боці, діти починають співати ноту. Потім рука підіймається високо над головою й діти збільшують гучність (при цьому плескають в долоні, тупотять ногами, кричать, видаючи якомога більше шуму. Дорослий опускає руку вниз, до колін, це означає тихий звук. Діти знижують рівень гучності, переходячи на шепіт. Дітям поперемінно показують різні рівні гучності, завершуючи вправу на середньому діапазоні, слідкуючи за тим, щоб діти повернулися до нормальної мови.
Запитання до обговорення	Що ви відчували? Що ви дізналися про себе нового в процесі виконання цієї вправи?

Додаток 3

Динаміка

ДІТИ З ООП ТА ДИСТАЦІЙНА ОСВІТА

Ігнатуша А.Л.,

*завідувачка навчально-виробничої практики,
магістерка початкового навчання, вчителька-методистка*

Літовка О.П.,

*кандидатка педагогічних наук, в.о.директорки
ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка»
м. Лисичанськ*

Світовий процес переходу до інформаційного суспільства, а також економічні, політичні та соціальні зміни, що його супроводжують, прискорюють реформування системи освіти. Тому впровадження альтернативних дистанційних форм навчання, особливо для дітей з особливими потребами, є необхідним елементом організації освітнього процесу. Саме новітні технології забезпечують доступ до інформаційного простору і освіти без кордонів.

Мета даної статті полягає в розкритті особливостей впровадження дистанційної освіти для дітей з особливими потребами. Питання розвитку дистанційної освіти, в тому числі для дітей з особливими потребами, привертають увагу багатьох вчених теоретиків: Биков В.Ю., Олійник В.В., Десятов Т.М. Полат Е.С., Моїсєєва М.В., Мостіпан О., Шуневич Б.І. та ін.

Характерними рисами дистанційної освіти є: гнучкість; модульність; економічна ефективність; нова роль вчителя; спеціалізований контроль якості освіти; використання спеціалізованих технологій і засобів навчання. Головні ж принципи дистанційного навчання: гуманістичність навчання., вибір змісту освіти., наявність стартового рівня освіти, мобільність навчання, неантогоністичність дистанційного навчання існуючим формам освіти. Тому й не дивно, що всі освітні реформи Європейського регіону спрямовані на пошук шляхів підвищення якості освіти, зокрема системного використання активних методів навчання, шляхом застосування у навчальному процесі сучасних інформаційних технологій.

Сьогоднішній день спонукає нас навчатися та пристосовуватися до тих умов, які диктує нам життя. Карантин вніс дуже багато змін у життя дітей, особливо для дітей з ООП, а саме:

- зміни в режимі дня (постійний і сталий режим дня – для них це є безпека),
- перехід до нової форми навчання (для багатьох дітей з ООП ця форма навчання є новою й незнайомою, незрозумілою: вони не розуміють, що потрібно на онлайн-уроках сидіти і слухати вчителя або дивитися в екран монітора),
- неможливість виходу на вулицю/ігровий майданчик (можлива зміна поведінки),
- родина перебуває в одному просторі цілодобово,
- перебування в емоційно-напруженій ситуації (діти з ООП дуже чітко відслідковують емоції й почуття від дорослих),
- буденність та однаковість днів,
- нерозуміння причин залишатися вдома тощо.

«Для того щоб розпочати дистанційне навчання з дітьми з особливими освітніми потребами, треба просто почати» - вказує керівниця інклюзивних проєктів ГО «Бачити Серцем» Наталя Гладких. Це значить, що батькам треба прилаштувати дитину до нового розпорядку, вчителям та вихователям потрібен помічник під час он-лайн-конференції, щоб допомагав вирішити технічні питання, а дітям – час, аби звикнути. Також треба зважати і на технічні можливості дітей та батьків. А ще – створювати для всіх максимально комфортні умови і не наполягати, щоб діти виконували завдання вчасно. Не треба ізолювати дітей з ООП і проводити з ними роботу окремо. Діти тягнуться одне до одного, вони хочуть спілкуватись і радіють обличчям, які бачать на екранах моніторів. Треба дотримуватися засад інклюзивного навчання і пам'ятати, що воно передбачає соціалізацію та включення в соціум.

Дистанційне навчання для дітей з ООП повинно базуватися на наступних принципах дистанційного навчання, а саме:

- принцип інтерактивності усі діти мають навчатися разом, але з допомогою комп'ютерно-інформаційного середовища. Тобто дитина з ООП має продовжити контактувати з друзями, однокласниками, учителем, асистентом вчителя.);

- принцип диференціації (дистанційне навчання передбачає навчання за можливостями кожного з учасників освітнього процесу, застосовуються технології різнорівневого навчання.);

- принцип індивідуального підходу (обов'язково треба враховувати форму порушення дитини з ООП і можливості її комунікації для того, щоби вона ефективніше продовжила навчання);

- принцип пластичності (навчання має відбуватися в необхідному темпі учня).

- При організації дистанційного навчання відбувається перехід із прямої моделі навчання на тренерську. Адже вчитель став тренером-консультантом. Він переважно консультує батьків дитини з ООП. Вчитель безпосередньо не має контакту з учнем з ООП, але через батьків може продовжити навчання. Робота з дітьми та їх батьками може відбуватися як синхронно так і асинхронно. Синхронне навчання – це онлайн-урок. Асинхронне – вчитель записує відеоуроки або мотиваційні відео для учнів з ООП і передає його батькам для самостійного опрацювання учнем;. Незалежно яка форма організації дистанційного навчання потрібно пам'ятати на застосування наочності.. Часто наочний матеріал залишається в школі. У цьому випадку наочним матеріалом стають усі предмети, які можна знайти вдома. Важливими умовами організації роботи під час дистанційного навчання є сталість навчання (уроки мають відбуватися зранку онлайн або офлайн, а домашні завдання мають бути ввечері. Тобто має залишитися звичний для дитини з ООП режим). та безпека та здоров'я дитини з ООП (діти з порушеннями зору, не можуть довго сидіти за онлайн-уроками й навчатися за комп'ютером. На це потрібно звертати увагу. Якщо дитина тривожиться, емоційно вибухає або агресує й не може впоратися із собою, не може проконтролювати свої емоції й почуття, то ми не можемо її змусити продовжити навчання. Необхідно підбирати інші способи її навчання).

Одна з умов успішного дистанційного навчання дітей з ООП – залучення батьків до спільної роботи. Перше, що треба зробити– зрозуміти, що в дистанційному навчанні батьки є партнерами педагогів. Тому перед тим як починати заняття, треба виділити час на роботу з батьками.

Участь батьків дітей з ООП під час відеозанять буває різною:

- Активна. Коли дитина не може рухати руками, а завдання бувають такими, щоб дати їй можливість потримати ручку і намалювати або щось обвести. Тоді батьки мають взяти руки дитини у свої, вкласти ручку і разом виконати вправу.

- Часткова. Коли під час того ж завдання треба вкласти ручку до руки дитини, а вона сама зможе виконати вправу.

- Непомітна. Коли дитина може виконати завдання самостійно.

Про ці види треба розповісти батькам і пояснити, як саме вони мають себе поводити.

Розмовляючи з дітьми з ООП через відеозв'язок, педагоги мають звертатись тільки до дитини. Дитина має розуміти, що це його заняття і що вона має відповідати. Якщо допомога батьків буде надмірною, в якийсь момент дитина може перекласти відповідальність на дорослого, який сидить поруч.

В період карантину необхідно тримати зв'язок з батьками вихованців, які мають ООП, цілодобово: в телефонному режимі, месенджерах Viber, Telegram, Google drive, Whatsapp. Батьки повинні мати можливість отримати консультацію з різних питань, або просто висловити свої думки, зняти напругу тощо.

Діти з ООП постійно потребують підтримки та допомоги. Перш за все потрібно визначити вчителю або асистенту вчителя:

- які завдання дитина може зробити самостійно і виписати ці завдання,

- що дитина може зробити з підтримкою дорослого, разом із дорослим,
- з чим дитина не може впоратися навіть із підтримкою.

Фахівці радять вчителям, асистентам, батькам практикувати скаффолдинг - створення умов для підвищення успішності кожного учня. Для цього дитина має вчитися у «зоні найближчого розвитку», тобто робити те, що їй цікаво, але поки що неможливо опанувати без підтримки. Ніщо так не поліпшує мотивацію, як можливість впоратися із завданням і досягти успіху. Скаффолдинг — це процес, який дає можливість дитині розв'язати проблему, виконати завдання або досягти цілей, які знаходяться за межами її індивідуальних зусиль чи можливостей. Як допомогти? Сказати «Молодець, тобі все вдасться»? Але ж дитина розуміє, що її спроби поки що далекі від результату. Цього мало. Підтримка дитини може бути різною:

- Фізична підтримка – повна чи часткова. Наприклад, якщо дитина може самостійно малювати, то підтримка від дорослого не потрібна. Якщо у дитини порушення опорно-рухового, їй потрібна допомога, – це буде часткова допомога, бо малювати вона може. Повна підтримка – якщо дитина з порушенням опорно-рухового апарату не рухає руками, то батьки мають сідати поруч, брати фломастер у її руку й починати малювати разом із нею.

- Вербальна підтримка – повна чи часткова. Може бути похвала від батьків, інших дорослих. Або, можливо, батьки сидітимуть на онлайн-уроці разом із дитиною: вчитель задає завдання, батьки його повністю дублюють дитині й та його може виконати. Або батьки ставлять додаткові запитання, щоби дитина зрозуміла.

- Підказки – жести, рухи тіла, вказівки, використання міміки, які були сформовані ще до карантину.

- Візуальний стимул – картинки, фотографії, піктограми, символи, письмові слова.

- Моделювання – демонстрація виконання завдання. Те, що вербально озвучує дорослий, його треба моделювати візуально – або намалювати, або представити у вигляді схеми.

- Маніпуляція символами – розташування об'єктів у визначеному порядку. Можна маніпулювати розташовуючи в порядку, що буде зараз, що буде потім, а що буде після.

Треба враховувати, що кожна дитина з ООП потребує часу для адаптації: хтось адаптується одразу, а хтось ціле заняття може бігати кімнатою з увімкненим відеозв'язком, слухати звуки, шуми, знайомі голоси, але не розуміти, що відбувається навколо. Якщо ж думка про заняття викликає супротив, то заберіть слово «не» з меседжу «карантин – це не канікули».

Інклюзивне навчання – це навчання для всіх дітей, про це потрібно пам'ятати. А також про те, що онлайн-уроки забезпечують дітям з ООП контакти і спілкування з іншими дітьми. Тобто онлайн-уроки є тою соціалізацією, яка була закладена в інклюзивне навчання.

Список літератури

1. Асистент вчителя в інклюзивному класі: навчально-методичний посібник / Н. М. Дятленко, Н. З. Софій, О. В. Мартинчук, Ю. М. Найда, під заг.ред. М. Ф. Войцехівського. – К.: ТОВ Видавничий дім «Плеяди», 2015.

2. Демченко І. І. Готовність учителя початкових класів до роботи в умовах інклюзивної освіти: структура та діагностика: навч.-метод. посіб. – Умань: Видавець Сочінський М. М. 2014. – 160 с.

3. Дистанційна освіта для дітей з особливими потребами. - http://moskovskiy-ruo.edu.kh.ua/doshkiljna_osvita/rekomendacii_pedagogam/distancijna_osvita_dlya_ditej_z_osoblivimi_оsvitnimi_potrebami/

4. Як організувати дистанційне навчання для дітей з ООП. Досвід вчителів. - <https://nus.org.ua/articles/yak-organizuvaty-dystantsijne-navchannya-dlya-ditej-z-ooп-dosvid-vchyteliv/>.

ОСНОВНІ ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ З ЗАТРИМКОЮ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ

*Кабак Я.М.,
Кам'яноярський навчально-виховний комплекс
Чугуївської районної ради
Харківської області
с. Кам'яна Яруга*

Інклюзивна освіта сьогодення передбачає створення освітнього середовища, яке б відповідало потребам і можливостям кожної дитини, незалежно від особливостей її психофізичного розвитку.

Так, безперечно, кожна дитина – унікальна, але є діти, про яких говорять «особливі» не для того, щоб підкреслити унікальність здібностей, а для того, щоб позначити їх відмітні особливі потреби. Діти із затримкою психічного розвитку (ЗПР) становлять великий відсоток таких дітей.

Тому, проблемі навчання дітей з особливими освітніми потребами, зокрема з ЗПР, слід приділяти більше уваги, тому що такі діти не повинні залишатися «сам-на-сам» зі своїми проблемами розвитку, а мати рівні права зі здоровими дітьми, адже серед них так само є здібні, талановиті та обдаровані учні, які просто не здатні «влитися» в суспільне життя самотійно.

Спираючись на власний досвід роботи асистентом вчителем з дитиною з затримкою психічного розвитку (ЗПР), хочу поділитися деякими напрацюваннями щодо таких дітей.

Працюючи з дитиною, яка має затримку психічного розвитку (ЗПР), перш за все, я звернула увагу на її психолого-емоційний стан. Такі діти, зазвичай, мають:

- Незрілість емоційно-вольової сфери;
- Низький рівень активності у всіх сферах психічної діяльності;
- Обмеженість словникового запасу, уповільнене оволодіння граматичною будовою мови, труднощі оволодіння письмом та навиком читання;
- Низький рівень самоконтролю;
- Обмежений запас загальних відомостей про навколишній світ;
- Знижена працездатність, підвищена виснаженість тощо.

Коли вчитель, класний керівник, або асистент вчителя, який працює з такою дитиною – вивчить всі її особливості, тільки тоді він зрозуміє, як працювати з дитиною надалі, які методи та прийоми використовувати.

Враховуючи вищесказане, можемо визначити основні особливості організації навчання дітей з ЗПР:

- Для дітей з ЗПР, які мають збережені можливості інтелектуального розвитку буде ефективним інтегроване навчання;
- Корекційна спрямованість навчання забезпечується набором базових навчальних предметів;
- Особливі методи навчання (важливу роль відіграє наочність та практичні завдання);
- Обов'язкові корекційно-розвиваючі заняття;
- Обов'язковий супровід (психолог, логопед, соціальний працівник, асистент вчителя) тощо;

Кожен, хто працює з дітьми з ЗПР, повинен пам'ятати:

1. Такі діти мають низький ступінь стійкості уваги, тому слід постійно організовувати і концентрувати увагу дітей.
2. Вони мають недостатню інтелектуальність, тобто, діти з ЗПР не вміють опановувати складні інструкції, тому слід поділяти завдання на декілька частин і вводити їх поетапно.
3. Діти з ЗПР мають високий рівень виснаженості – це може бути як виснаженість, так і збудженість дитини, тому небажано змушувати дитину працювати, якщо вона втомилася.

4. Ще одним важливим аспектом є – робота з батьками дитини з ЗПР, адже, хто, як не батьки, знають про дитину все.

Таким чином, щодо основних особливостей організації навчальної діяльності учнів з ЗПР, можна зробити такі висновки:

- Найважливіша умова правильної побудови навчального процесу для учнів з ЗПР – це, перш за все, доступність і ефективність навчання для кожного учня, що обов'язково досягається виділенням в кожній темі головного, а також відпрацювання отриманих знань на практиці.

- Важливим фактором у навчанні таких дітей є доброзичлива та спокійна атмосфера на уроці, доброта, підтримка та розуміння вчителем учня.

- Треба пам'ятати, що похвала і заохочення – це дуже велика рушійна сила в навчанні дітей даної категорії. Якщо вчитель повірить в успіх такої дитини, то і сам учень відчує радість від успіху у навчанні.

Список використаних джерел

1. Добриніна С. М. Особливості корекції мовлення дітей із затримкою психічного розвитку / С. М. Добриніна // Дитина з особливими потребами. – 2016. – № 2. – С. 13–15.

2. Прохоренко Л. І. Особливості самоконтролю у молодших школярів із затримкою психічного розвитку в навчальній діяльності [Електронний ресурс] / Л. І. Прохоренко // Зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту ім. Івана Огієнка. Серія соціально-педагогічна. – 2012. – Вип. 19 (2). – С. 395–402. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkr_sp_2012_19\(2\)_51](http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkr_sp_2012_19(2)_51)

3. Шульженко Д. І. Особливості інклюзивної форми освіти учнів із затримкою психічного розвитку [Електронний ресурс] / Д. І. Шульженко // Наук. часоп. НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 19, Корекційна педагогіка та спец. психологія. – 2013. – Вип. 23. – С. 415–420. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_019_2013_23_124

4. Шурхал В. М. Корекція психічних процесів у навчально-виховній діяльності дітей із ЗПР / В. М. Шурхал // Дитина з особливими потребами. – 2015. – № 6. – С. 27–29.

ПОРТФОЛІО ЯК АЛЬТЕРНАТИВНИЙ СПОСІБ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ СУЧАСНОГО ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

Калініна Т.В.,

викладачка хімії

ВП «Лисичанський педагогічний коледж

Луганського національного університету

імені Тараса Шевченка»

м. Лисичанськ

Конституція України, Закон України «Про освіту», інші нормативні документи гарантують громадянам України право на освіту. Відповідно до Конституції, в Україні обов'язковою є повна загальна середня освіта. Здобуття подальшої освіти в навчальних закладах різних рівнів акредитації і різних форм власності не обмежується законом. Професійне навчання громадян з обмеженими можливостями – це підвищення їх соціального статусу, самореалізація у суспільстві, психологічна рівновага, впевненість у власних силах, поліпшення матеріального добробуту шляхом підвищення рівня доходів, шлях до саморозвитку. Професійне навчання інвалідів для суспільства – підвищення суспільної продуктивності, зниження напруженості на ринку праці,

розв'язання соціальних проблем інвалідів. Це реалізація рівності умов кожної людини для повного розкриття її здібностей і талантів, гармонійного розвитку, гуманізму та демократизму. Суспільство повинно враховувати індивідуальні особливі потреби інвалідів, а не навпаки. Основною метою професійного навчання інвалідів – інтеграція їх у суспільство. Форми і методи навчання, оцінювання навчальних досягнень для здобувачів освіти з особливими потребами теж повинні бути особливими. Оцінювання навчальних досягнень не має обмежуватись лише оцінкою знань, важливо контролювати й оцінювати особистісні зміни, які формуються внаслідок цілеспрямованого корекційного впливу на пізнавальні процеси, емоційно-вольову сферу, мовленнєву діяльність здобувачів освіти. Важливо оцінювати ті характеристики, які визначають особистісний розвиток: рівень сформованості ключових компетенцій, досягнення творчої і практичної діяльності, професійну спрямованість, створення ситуації успіху. Та дуже складно оцінити рівень знань, тим паче особистісних характеристик.

У світовому освітньому просторі, починаючи з 90-х років з'явилися інноваційні форми оцінювання та форми накопичення інформації – портфоліо.

Портфоліо (у широкому розумінні) - це спосіб фіксування, накопичення й оцінки індивідуальних досягнень здобувача освіти протягом певного періоду навчання. Він націлений не лише на процес оцінювання, але й само оцінювання.

Перевага портфоліо полягає в тому, що воно різнобічно і багатовимірно характеризує якість навчання: з позиції розумової діяльності здобувача освіти, його міждисциплінарних умінь, умінь висувати проблему, розв'язувати нестандартні завдання, уміння аналізувати й оцінювати процес особистого розвитку. Портфоліо визначають як «інструмент само оцінювання самостійної пізнавальної, творчої праці учня, рефлексії його власної діяльності» (Є. Полат).

Дж. Пейп та М. Чошанов наводять визначення американських авторів:

- колекція робіт, яка всебічно демонструє не тільки навчальні результати, а й зусилля, докладені до їх досягнення, а також прогрес у знаннях і вміннях учня порівняно з його попередніми результатами;
- виставка навчальних досягнень учня з даного предмета (або кількох предметів) за певний період навчання;
- вид цілеспрямованого, систематичного й неперервного оцінювання й само оцінювання;
- антологія робіт, що припускає, можливість особистісної участі здобувача освіти у їх виборі для оцінювання, а також самоаналіз і самооцінку.

Педагогічна ідея навчального портфоліо як форма оцінки передбачає (за С.Дж. Пейном, М. Чошановим):

- зміщення акценту з того, що учень не знає і не вміє, на те, що він знає і вміє з даної теми, розділу, предмета;
- інтеграцію кількісних і якісних оцінок;
- домінування самооцінки по відношенню до зовнішньої оцінки.

Портфоліо виконує такі функції:

- діагностичну – фіксує прогрес у навчанні за певний відрізок часу;
- визначення мети – дає змогу виробляти вміння, ставити мету і контролювати її досягнення;
- мотиваційну – заохочує здобувачів освіти і викладачів до систематичної роботи;
- змістову – охоплює весь зміст досліджуваного матеріалу;
- розвивальну – забезпечує неперервність процесу навчання й розвитку з року в рік;
- рейтингову – демонструє рівень сформованих умінь і навичок.

Якими можуть бути види портфоліо, у цьому єдності серед освітян немає.

Т. Новікова визначає:

- а) портфоліо документації, яке засвідчує прогрес у навчанні; тут представлено роботи, зібрані впродовж всього періоду навчання;

б) порт фолію процесу – охоплює ескізи, чернетки, плани та інші матеріали, які демонструють вироблення в учня загальнонавчальних та предметних вмінь, відображають його рефлексію процесу навчання;

в) портфолію показове – використовують для демонстрації підсумкового рівня навченості; містить кращі, обов'язково завершені роботи, а також письмовий аналіз здобувачем освіти змісту портфолію.

Порт фолію створюється з метою демонстрації динаміки зусиль і досягнень здобувача освіти, а не добірка документів чи просто робіт.

Технологія порт фолію поки що не знайшла широкого застосування в Україні, проте впровадження інклюзивного навчання потребує включення у навчальний процес цієї технології оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти. Це важливий засіб контролю та оцінювання, який доповнює критерії оцінювання навчальних досягнень.

Як зазначає Овертон (2006) портфолію це «зібрання робіт учня, що забезпечує цілісне бачення його слабких і сильних сторін». Отже, портфолію повинно вмщувати не лише матеріали, які ілюструють труднощі навчальної діяльності та процес їх усунення, а й сильні сторони здобувача освіти, що має особливі потреби.

Укладання портфолію допоможе викладачу:

- розкрити індивідуальні можливості здобувача освіти ;
- стежити за динамікою навчальних досягнень здобувача освіти за певний проміжок часу;
- стежити за розвитком соціалізації та формуванням особистості здобувача освіти;
- здійснювати зворотний зв'язок між здобувачем освіти, батьками, викладачем.

Робота над портфолію допоможе розкрити індивідуальні можливості здобувачу освіти з особливими потребами, закладатиме підґрунтя саморефлексії навчальної діяльності, участь у якісному оцінюванні результатів власного навчання. Ця робота формує вміння аналізувати власні інтереси, схильності, здібності і співвідносити їх з наявними можливостями, допоможе розвивати позитивні якості особистості. Самостійна робота над порт фолію породжує ситуацію успіху, підвищення самооцінки, впевненості у власних силах, розвиває пізнавальний інтерес та готовність до самостійного пізнання.

Список літератури

1. Пейп ДЖ., Чошанов М. Учебные портфолио – новая форма контроля и оценки достижений учащихся // Директор школы. – 2000. № 1. – С.75
2. Білявська О. Аналіз контролю та оцінювання навчальних досягнень старшокласників у практиці сучасної школи // Рідна школа. – 2007. – № 3. – С. 20
3. Новикова Т. Г. Инновационные подходы к оцениванию с помощью портфолио // Школьные технологии. – 2006. Т – № 1. – С. 139
4. Фасоля А. Портфолію ? Папка успіху? Навіщо вони нам? // Шкільний світ. – 2010. – С. 14 (Бібліотека «Шкільного світу»)

ШКОЛА ПИСАНКАРСТВА – ОСЕРЕДОК ПОЗАКЛАСНОЇ КОРЕКЦІЙНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ РОБОТИ

Кальницька Ю.М.,

учителька української мови й літератури

вищої кваліфікаційної категорії

Комунальний заклад «Рубіжанська обласна

спеціальна школа «Кришталік»

м. Рубіжне

Зміни в сфері спеціальної освіти формують нове відношення до навчання й виховання дітей з особливими освітніми потребами. Стратегія сучасної освіти полягає в тому, щоб надати можливість всім без винятку учням виявити свої таланти, творчий потенціал та реалізувати особисті плани.

Складні й різноманітні труднощі супроводжують людей з функціональними обмеженнями протягом усього життя, стосуються практично всіх сторін їх життєдіяльності.

У нормативно-правовій базі інклюзивної освіти чітко зазначено, що особливістю навчально-виховного процесу дітей з особливими освітніми потребами є корекційна спрямованість [2,3]. У документах про інклюзивну освіту вживається термін «корекційно-розвиткова робота» [2]. Вона обумовлюється специфікою розвитку дитини, а не типом закладу!

Значущим теоретичним підґрунтям і методологічною основою вивчення цього питання стали наукові праці багатьох відомих учених, зокрема таких, як Л. С. Виговський, О. Г. Литвак, В. М. Синьов, Є. П. Синьова, Л. І. Солнцева, В. О. Феокистова, І. П. Чигринова.

Окрім складності навчання за шкільною програмою дітей з вадами зору існує велика проблема соціалізації в суспільстві, професійного самовизначення.

Спеціальна школа «Кришталік» – експериментальний заклад регіонального рівня. Освітній процес будується на принципах індивідуального та диференційного підходу до кожної дитини. Педагоги проводять також корекційно-компенсаторну роботу з виправлення вторинних дефектів, що сформувалися як наслідок основного захворювання очей.

Серед них можна виділити порушення периферійного зору, функцій розрізнення кольорів, околіру, порушення фіксацій погляду, цілісності сприйняття макро і мікро орієнтування у просторі. Серед дітей з вадами зору багато мають порушення кольоророзрізнявальних функцій і контрастної чутливості зору, є природжені форми патології кольоровідчуття. Є. П. Синьова зазначає необхідність активного використання наявного залишкового зору.

Досвід роботи показав, що незрячі і слабозорі учні володіють великою сприйнятливостю до позитивного впливу і проявляють великий інтерес до власних перемог, успіхів.

Не менш актуальною є турбота про духовний розвиток юнацтва. На допомогу приходить шкільний етнографічний музей «Шевченкова світлиця» – осередок позакласної корекційно-пізнавальної роботи. Адже результати експериментальних досліджень переконують в активному використанні національних традицій для організації дозвілля дітей з обмеженими можливостями.

Одним із напрямків роботи музею є школа писанкарства. Виготовлення писанок – добра традиція в спеціальній школі «Кришталік».

У всіх народах світу існує повір'я, що той, хто забув звичаї батьків, карається людьми і Богом. І блукає він світом, як блудний син, загублений для всього народу.

Кожен народ прагне увійти до світової цивілізації зі своїм національним культурним набутком. Для нас, українців, достатньо лише одного мистецького витвору. Це наше традиційне писанкарство.

Перед Великоднем починають у «Кришталіку» розписувати писанки, реалізуючи конкретні корекційні завдання. Впроваджуючи інтерактивну технологію кооперативного навчання, учні заздалегідь отримують завдання в групах:

- «Історики» (історія виникнення писанки);
- «Технологія» (технологія виготовлення писанок, крашанок, дряпанок, мальованок);
- «Дослідники» (символіка кольору, узору);
- «Творча майстерня» (художники, писанкарі);
- «Читці, актори» (читання напам'ять віршів про писанки різних поетів, інсценізація легенд);
- «Редактори» (створення колажів);
- «Ігротека» (популярні ігри з крашанками);
- Віртуальна екскурсія до музею писанки у Коломиї, до пам'ятника писанки в Канаді.

Таїна творення писанки займає від кількох годин до кількох днів. За технікою виконання писанки поділяються на крашанки, мальованки, дряпанки, крапанки.

Мальованки виконуємо технікою малювання пензликом олійними, гуашевими, акварельними фарбами на тлі шкаралупи яєць.

Корекційний напрям писанкарства:

- розвиває фантазію, пам'ять, мислення;
- розширює знання історії походження писанки;
- знайомить з народною символікою писанки;
- розвиває поняття симетрії і пропорції при побудові малюнка;
- корегує окомір, відчуття кольору;
- удосконалює моторику рук;
- розвиває естетичний смак, дозволяє довіритись своїй фантазії;
- виховує інтерес до декоративного мистецтва, бажання самим творити красиві орнаменти;
- дарує душевний спокій, позитивно впливає на корекцію очей.

Кожна писанка – це поєднання традиційних символів, які треба знати. На писанках немає конкретного сюжету, але все це не просто абстракція – тут зібрані українські символи з конкретним значенням.

Зазвичай учень має розписати яйце за обраним візерунком, який спочатку вивчає теоретично. Це і «безкінечник», «пшеничка», коники, рибки, птахи. Кожен орнамент несе свій символ Всесвіту.

Колір на писанці має певне смислове навантаження:

- червоний – щастя, радість;
- блакитний – вірність, здоров'я;
- зелений – молодість, свободу;
- жовтий – добробут;
- чорний – смуток, жалобу.

Щорічне розписування писанок в Школі писанкарства виробляє у дітей практичні навички, які знадобляться їм у майбутньому.

Вміння поєднувати кольори виховує естетичний смак. Розташування символів розвиває окомір, бо не завжди з нами лінійка. Багато писанок зроблені з дерева на уроках праці в шкільних майстерні. Значення символів готує дітей бажати людям добра, здоров'я, добробуту. Все це потрібно їм буде для спілкування в сім'ї, колективі.

Серед наших випускників одні закінчили училище з розпису глиняних виробів, інші – дизайнерські курси, флористів.

Перед очима постає шедевр кожної писанки у всій красі. З хаотичних ліній вималювалося те, що кожен задумав. Душевний спокій додають ще й звуки класичної музики Моцарта, Чайковського, Грига.

Найбільш очікуваний момент – виставка й створення колажів. Кожен учасник розуміє, що писанка – це маленьке диво, котиться з рук до рук, привертає увагу до народу, який має самобутніх майстрів багатої на таланти України.

Наповнені фантазією і любов'ю писанки несоромно передати до музею писанкарства м. Коломиї. Заочна віртуальна екскурсія познайомила писанкарів школи з його експонатами.

Поповнюється писанками щорічно й музей «Світлиця» нашого «Кришталіка».

Кожен народ прагне увійти до світової цивілізації зі своїм національним культурним набутком. Для нас, українців, було б очевидно достатньо, якби ми відрепрезентувалися лише одним мистецьким витвором.

Маю на увазі наше традиційне писанкарство. Високість його художнього вивершення, багатство сюжетних композицій, неповторність кольорових гам – усе це не поступається перед знаменитими китайськими та японськими живописними мініатюрами.

Писанки на Україні – це шедеври мініатюрного живопису.

Нехай же великодні святкові писанки принесуть до вашої оселі мир і достаток, захистять від бід і негараздів та щодень радують око барвистим різноманіттям фарб.

Ключові слова: корекційно-компенсаторна і пізнавальна робота, кольори, околір, макро і мікро орієнтування у просторі, школа писанкарства.

Список літератури

1. Бистрова Ю. О. Комплексна медико-психолого-педагогічна реабілітація дітей з вадами зору в умовах навчально-реабілітаційного процесу / Ю. О. Бистрова // Науковий часопис. Серія 21 : Тифлопедагогіка. – Випуск 5. – К., 2008. – С. 12 –18.
2. Синьова Є. П. Тифлопсихологія : підручник / Є. П. Синьова. – К.: Знання, 2008. – 365 с.
3. Солнцева Л. И. Тифлопсихология детства / Л. И. Солнцева. – М.: Полиграф сервис, 2000. – 367 с.
4. Миронова С. П. Основи корекційної педагогіки: навч.-метод. посіб. / С. П. Миронова, О. В. Гаврилов, М. П. Матвеева; за заг. ред. С. П. Миронової. – Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Поділ. нац. ун-т імені Івана Огієнка, 2010. – 264 с.

ПРОФІЛАКТИКА ЗАХВОРЮВАНЬ ОРГАНІВ ДИХАННЯ ЗА ДОПОМОГОЮ МАСАЖУ ТА ЛІКУВАЛЬНОЇ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Карпенко О.М.,

учитель фізичної культури

«Луганський обласний військовий ліцей

з посиленою військово-фізичною підготовкою

«Кадетський корпус імені героїв Молодої гвардії»

м. Кременна

Актуальність. Перед сучасною медициною дедалі більше постають питання, пов'язані з розвитком новітніх методик виявлення, профілактики та лікування пульмонологічної патології, спрямовані на забезпечення й усебічне сприяння реалізації програм діагностики, адекватної терапевтичної тактики та профілактики розвитку ускладнень. В умовах несприятливої демографічної ситуації з негативним приростом населення питання збереження й подовження життя громадян набуває державного значення [1].

Захворювання органів дихання сьогодні займають четверте місце в структурі основних причин смертності населення, а їхній “внесок” у зниження працездатності та інвалідизацію населення ще більш значний. Цьому сприяють і зрослі темпи забруднення повітря, і масштаби застосування хімічних продуктів на виробництві, у сільському господарстві й побуті. Положення ускладнюється тим, що під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів змінився характер перебігу запальних захворювань та зросло число осіб із підвищеною бронхіальною реактивністю [2].

Масаж - це механічний вплив на тканини організму. За допомогою спеціальних прийомів, виконуваних руками або апаратами з лікувально-профілактичною чи гігієнічною метою. Масаж діє фізіологічно і терапевтично, його елементи наявні в багатьох інших фізіотерапевтичних процедурах. Ультразвукова терапія, наприклад,— це особлива форма вібраційного масажу при дуже високій частоті механічних коливань (понад 20 000 на секунду). Усі види душів, зрошень є своєрідним гідромасажем (особливо душ Шарко, шотландський душ). Під час купання в морі масаж морськими хвилями має неабияке значення. При прийманні газових ванн (вуглекислих, кисневих, азотних і особливо перлинних) здійснюється тактильний і температурний масаж

бульбашками газу. Тривалий час застосування масажу не було науково обґрунтованим, тому він не завжди давав бажані результати. У другій половині XIX ст. почали вивчати в експерименті і в клініці фізіологічну дію масажу.

Виклад основного матеріалу. Масаж — один з найдавніших фізичних методів впливу на організм, він бере свій початок з народної медицини. Його широко використовували у древньому Китаї Індії, Греції та Римі як лікувальний засіб чи для боротьби з втомою при фізичних вправах.

Нижче приведені прийоми, що використовуються при лікуванні таких захворювань, як гострий бронхіт, пневмонія, емфізема легень, плеврит. Масування проводиться після того, як минає гостра стадія хвороби. При даних захворюваннях застосовуються поглажування, розтирання, розминання, ударні прийоми, потряхування. Усі вони мають багато різновидів у техніку свого виконання. Найбільш підходящі прийоми для проведення сеансу підбирає масажист [3].

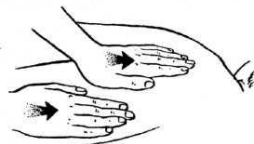
Поглажування

Будь-який масаж при захворюваннях органів дихання починається з поглажування. Даний прийом допомагає розслабитися і підготуватися до інших, більш інтенсивних і тривалих прийомів. При бронхіті, пневмонії, плевриті й емфіземі масажистом застосовуються різні типи поглажування. Це подовжнє, поперечне, прямолінійне, зигзагоподібне, колоподібне, щіщеподібне, хрестоподібне, S-подібне, вилкоподібне, граблеподібне, гребнеподібне поглажування. Кожний з даних прийомів має кілька різновидів в техніці виконання. Так, наприклад, прямолінійне поглажування проводиться подушечками пальців, фалангами пальців, внутрішньою стороною долоні, тильною стороною долоні, ребром долоні, стиснутими в куруля пальцями.

Прямолінійне поглажування виконується в подовжньому або поперечному напрямку. Спочатку масажується верхня частина спини, потім проводиться масажування грудної області. Після масування грудного відділу переходять до шийного відділу.

При подовжньому поглажуванні рука масажиста робить рух пряме, пропрасовуючи м'язи спини і визначаючи болючі ділянки. Їх варто запам'ятати, тому що на цих ділянках необхідно при змінювати менш інтенсивні рухи, щоб уникнути сильних болючих відчуттів. Крім цього, нажим у даній області може спровокувати тривалий приступ кашлю, що також небажано.

Крім масування подушечками пальців, прийом виконується долонею і пальцями. Масажист проводить поглажування, налягаючи всією долонею і просуваючи її по всій ділянці. Краще не переривати руху, а дійшовши до потрібної точки, не відриваючи долоні від поверхні спини, повернутися у вихідне положення. При проведенні прямолінійного поглажування долонями масажист з'єднує пальці разом і трохи піднімає їх. Поглажування основою кисті повинно бути не поверхневим, а глибоким. У цьому випадку масування ділянки більш інтенсивне. При прямолінійному подовжньому поглажуванні масажист просуває руку або руки в трьох напрямках. У першому випадку руху виконуються зверху у низ 7 до середини спини, потім у зворотному напрямку до вихідної точки. В другому випадку погладжують по діагоналі від середини спини до пахових западин. У третьому прийом виконується долонями, що встановлені на ділянці не подовжньо, а поперечно. Кисті рук розгорнуті друг до друга, а великі пальці дивляться вниз. На даній ділянці поглажування проводиться паралельно. Долоні масажиста рухаються зверху вниз, доходять до середини спини і повертаються у вихідне положення.

Рис.1. Масажування долонею і пальцями

Після подовжнього масування ділянки можна проводити рухи в поперечному напрямку. Дуже часто масажисти застосовують подовжнє і поперечне поглажування комбіновано, чергуючи їх і виконуючи прийом то в одному, то в іншому напрямку. У поперечному напрямку прийом виконується найчастіше долонею і пальцями. Крім цього, масажист може провести поперечне поглажування подушечками або фалангами чотирьох пальців, долонями рук або підставою кисті [3].

При поперечному поглажуванні подушечками пальців рука (або руки) рухаються по ділянці праворуч ліворуч, потім ліворуч праворуч. Руки можуть пересуватися в одному напрямку, наприклад до правого боку, або в різних (одна рука до правого, інша до лівого боку). Права рука робить поглажування праворуч ліворуч, ліва рука робить те ж саме, але ліворуч праворуч. Руки рухаються одночасно назустріч одна одній, а коли досягають точки дотику, повертаються у вихідне положення.

Крім прямолінійного, застосовуються різні види інших поглажувань. Усі вони допомагають краще впливати на організм. Зигзагоподібне поглажування має різні техніки виконання, але найбільше часто масажисти проводять даний прийом подушечками чотирьох пальців. Дане поглажування можна виконувати як однією, так і двома руками. Проводиться воно у швидкому темпі, кисть руки при цьому плавно повертається і змінює напрямок. Рухом кисті зверху вниз на ділянці виробляються зигзаги. У повільному темпі зигзагоподібне поглажування проводиться одною рукою з обтяженням.

Граблеподібне поглажування (мал. 2) виконується подушечками чотирьох пальців, сильно розведеними в сторони. Прийом проводиться найчастіше обома руками, рідше однією.

Гребнеподібне поглажування виконується фалангами зігнутих пальців. Вони можуть бути щільно притиснутими або ледве розведені в сторони. Кисть руки дещо піднята. Гребнеподібне поглажування можна проводити в прямолінійному подовжньому або поперечному напрямку. Масаж іноді виконується з обтяженням.

Рис.2. Гребнеподібне поглажування

Дані прийоми добре допоможуть розслабитися і підготувати тіло до наступних, більш інтенсивних прийомів. Варто пам'ятати, що масування особливе обережно варто виконувати в зоні легень:

прийоми не повинні завдавати болю, викликати різких приступів кашлю. Якщо подібне відбулося, то потрібно перервати сеанс на кілька хвилин. У тому випадку, якщо приступи кашлю і болі не відновилися, можна продовжувати масування. У протилежному випадку сеанс краще перенести на інший час [1; 3].

Хронічний бронхіт — найбільш поширена форма хронічних неспецифічних захворювань легень. До комплексу реабілітаційних заходів ЛФК включають на всіх періодах хронічного процесу (при загостренні та у проміжках між рецидивами). Призначаючи ЛФК, враховують клінічний перебіг бронхіту (стадія, ступінь порушення функції зовнішнього дихання, стан серцево-судинної системи), рівень фізичного розвитку і фізичної підготовленості хворого, характер навантажень у побуті та на виробництві. Основні завдання ЛФК при хронічному бронхіті такі: підвищення загальної та місцевої резистентності бронхіального дерева, опірності організму до простудних та інфекційних захворювань у верхніх дихальних шляхах; посилення крово- і лімфообігу, зменшення або ліквідація запальних змін у бронхах; запобігання прогресуванню процесу, профілактика можливих ускладнень (бронхоектазів, емфіземи, дихальної недостатності); відновлення дренажної функції бронхів, механізму правильного дихання; мобілізація компенсаторних механізмів вентиляції, зміцнення дихальної мускулатури, відновлення прохідності бронхів. Добір засобів і форм ЛФК, вихідного положення залежить від характеру змін бронхів і наявності ускладнень із боку бронхолегеневої системи. При проведенні лікувальної гімнастики важливою умовою є регулярне провітрювання кімнати, палати, кабінету ЛФК, а в літній період — заняття на свіжому повітрі.

До основних форм ЛФК при бронхітах належать: ранкова гігієнічна гімнастика, процедура лікувальної гімнастики і дозована лікувальна ходьба, а також різні види тренувально-оздоровчих заходів (в умовах санаторнокурортного лікування). У процедуру лікувальної гімнастики включають вправи для верхніх і нижніх кінцівок, плечового пояса і тулуба, дихальні вправи з посиленням видиху, коригувальні вправи. Навантаження у процедурі лікувальної гімнастики залежить від загального стану хворого, а тому може суттєво змінюватися. Тривалість процедури

— від 15 до 30 хв. Звукову гімнастику рекомендують проводити 2–3 рази на день (тривалість — 2–3 хв) до їди або через 1,5–2 год по тому, найкраще ранком. З часом тривалість заняття звуковою гімнастикою можна поступово збільшувати до 7–10 хв і більше.

Важливою формою ЛФК при бронхіті є дозована ходьба. Дозування ходьби треба збільшувати поступово, тому маршрути добирають різної довжини і складності. Призначаючи дозовану ходьбу, лікар має визначити для кожного хворого ритм дихання під час ходьби рівною місцевістю та при підйомі вгору, темп ходьби і маршрут з урахуванням поступового зростання навантаження. Ритм дихання при ходьбі рівною місцевістю рекомендують такий: вдих носом на 2–4 кроки, видих через ніс або через рот, складений трубочкою, — на 4–8 кроків. При підйомі вгору всю увагу слід зосередити на видиху через рот. Видих виконують активно, краще із вимовою звуків «пф» або «фо». Темп ходьби зростає поступово — від повільного на початку курсу до швидкого (100–120 кроків/хв) при доброму самопочутті наприкінці курсу лікування. Паузи для відпочинку роблять за потреби, сидячи або стоячи, від 2 до 10 хв. Дихання має бути спокійним, глибоким, через ніс, з акцентом на довгий повний видих, без напруження і зусилля. З появою втоми, задишки або неприємних відчуттів у ділянці серця, печінки й інших органів ходьбу слід припинити або зменшити дозування. Можна рекомендувати хворим за 2 год до сну виконати 7–10-хвилинний комплекс спеціальних фізичних вправ, що сприяють дренажу бронхів і поліпшенню легеневої вентиляції.

Найкраща ефективність дії ЛФК при бронхітах досягається в умовах санаторно-курортного лікування, переважно у місцевості з теплим і сухим кліматом. Ранкова гігієнічна гімнастика, процедура лікувальної гімнастики, прогулянки, теренкур, спортивні ігри, плавання, веслування й інші види фізичних вправ, проведені у сприятливих кліматичних і санітарно-гігієнічних умовах, тренують усі ланки дихальної системи і поліпшують її функцію [4].

Щоб запобігти загостренням хронічного бронхіту, рекомендують регулярне загартовування організму (катання на ковзанах, ходьба на лижах, плавання, повільний біг, обливання водою з поступовим зниженням її температури від 22 до 16–13 °С).

Висновки. При лікуванні захворювань органів дихання використовуються різні види масажу: класичний, інтенсивний, сегментарно-рефлекторний, перкусійний. Кожний з них переслідує певні цілі. Особливістю методики ЛФК є широке застосування спеціальних дихальних вправ. Використовують також сегментарно-рефлекторний масаж поперекових, верхньогрудних та середньошийних спинномозкових сегментів. Спостереження показали, що перевагу слід надавати комплексному застосуванню фізичних вправ і масажу. Існуючу методику використання фізичних вправ необхідно доопрацювати і обґрунтувати конкретними дослідженнями.

Список використаних джерел

1. Алекса В. И. Практическая пульмонология / В. И. Алекса, А. И. Шатихин. – М. : Триада-Х, 2005. – 696 с.
2. Григус І. М. Фізична реабілітація при захворюваннях дихальної системи : навч. посіб. (Гриф Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України № 1/11-8114 від 29.08.11 р.) / Григус І. М. – Рівне : [б. в.], 2011. – 186 с.
3. Лікувальний масаж при захворюванні органів дихання: - Електронний ресурс. – Режим доступу [<https://xreferat.com/55/7068-1-1-kuval-niyy-masazh-pri-zahvoryuvann-organ-v-dihannya.html>]
4. Лікувальна фізкультура в санаторно-курортних закладах. За ред. Л. І. Фісенко. – Київ. - 2005. – 402 с.

ІДЕЇ КОНЦЕПЦІЇ «СПОРТ ЗАРАДИ РОЗВИТКУ» ТА ШЛЯХИ ЇХ ВПРОВАДЖЕННЯ В СИСТЕМУ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Качан О.А.,

*методист відділу методичного забезпечення оздоровчої функції
освіти та фізичної реабілітації,
старший викладач кафедри психології та розвитку особистості
Донецького облППО,
голова Української федерації «Спорт заради розвитку»
м. Краматорськ*

Пристинський В.М.,

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теоретичних,
методичних основ фізичного виховання і реабілітації;
завідувач Науково-дослідної лабораторії
взаємодії духовного й фізичного виховання дітей та учнівської молоді
Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»
м. Слов'янськ*

Пристинська Т.М.,

*магістрка фізичного виховання, старша викладачка кафедри
фізичної терапії, фізичного виховання та біології;
співробітниця Науково-дослідної лабораторії
взаємодії духовного й фізичного виховання дітей та учнівської молоді
Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»
м. Слов'янськ*

Сучасна освіта – це важливий чинник розвитку особистості, невід’ємна складова соціокультурного середовища, в якому існує людина. Для того щоб стати повноцінним членом суспільства, людині необхідно, з одного боку, засвоїти його цінності, а з іншого – активно діяти для входження в суспільство відповідно до власних індивідуальних особливостей, світоглядних цінностей, особистої спрямованості, що є надзвичайно актуальним завданням системи інклюзивної освіти.

Фізична культура – це багатогранне соціальне явище, яке пов’язане з реальною дійсністю та має стати способом життя людини (дієвою умовою нормального функціонування організму).

На нашу думку, одним із важливих завдань системи інклюзивної освіти в Україні має бути соціалізація особистості засобами фізичної культури і спорту. Вважаємо, що впровадження ідей концепції «Спорт заради розвитку» сприятиме вирішенню цієї актуальної проблеми.

До загальних соціальних функцій фізичної культури і спорту відносять функцію особистісно спрямованого виховання, навчання і розвитку, оздоровчо-рекреативну, емоційно-видовищну, функцію соціальної інтеграції та соціалізації особистості, комунікативну й економічну. Специфічною ж соціальною функцією є змагально-еталонна, коли досягнення в спорті, набувають суспільного визнання, слугують певним еталонним виміром індивідуальних та суспільних можливостей особистості, певним орієнтиром щодо реалізації цих можливостей.

На нашу думку, одним з пріоритетів розвитку соціальної спрямованості фізичної культури і спорту в Україні має стати реалізація ідей концепції «Спорт заради розвитку», яка би сприяла формуванню нових цінностей осіб з особливими освітніми потребами, пов’язаних із їх життям. Так, виконання фізичних вправ заради здорового способу життя доцільно було би поєднувати зі створенням додаткових ресурсів, корисних як у повсякденні, так і для налагодження довірливих

взаємовідносин і взаєморозуміння, взаємодопомоги і співробітництва, формування емоційних й соціальних компетентностей, використовуючи при цьому високий розвивальний і виховний потенціал різноманітних засобів фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи (табл. 1).

Таблиця 1

Напрями впровадження ідей концепції «Спорт заради розвитку» у фізкультурно-оздоровчу та спортивно-масову роботу з особами з особливими освітніми потребами

Спорт заради розвитку
Формування нових цінностей засобами фізичної культури та спорту
Впровадження та реалізація проєктів
Проведення різноманітних благодійних спортивно-масових заходів
Реалізація соціальних проєктів та програм
Налагодження довірливих взаємовідносин і взаєморозуміння
Формування цінностей сталого розвитку
Розвиток та підтримка волонтерства
Оновлення підходів до фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності
Мотивація до здорового способу життя

Заняття фізичною культурою і спортом позитивно впливають на розвиток інтелектуальної сфери людини. Відтак, рухова діяльність, що лежить в її основі, має сприяти:

- формуванню уявлень щодо часових, просторових та просторово-часових характеристик рухової діяльності (темп, ритм, швидкість рухів тощо);

- розвитку спостережливості, оскільки спортивно-виконавча діяльність вимагає концентрації уваги на умовах, що сприяють рухам, а також миттєвого переключення уваги на різні подразники;

- розвитку координації рухів та швидкості орієнтації, так як підвищується гострота сприйняття, здібність до адекватної зміни поведінки в залежності від умов, що постійно змінюються;

- розвитку мислення, оскільки необхідно аналізувати структуру рухів, оцінювати ситуацію, вести пошук раціонального вирішення рухових завдань.

Засоби фізичної культури і спорту, які декларує концепція «Спорт заради розвитку», на нашу думку, мають сприяти розвитку емоційно-соціального інтелекту осіб з особливими освітніми потребами, а саме:

- *самоповага* (здатність розуміти і оцінювати себе, бачити свої можливості і обмеження, сильні і слабкі сторони та сприймати себе із сильними і слабкими сторонами);

- *емоційна усвідомленість* (здатність розпізнавати емоції в конкретний момент, розрізняти свої емоції та розуміти причини їх виникнення);

- *самовираження* (здатність зрозуміло і конструктивно висловлювати свої почуття і думки, мобілізувати емоційну енергію, проявляти твердість переконань);

- *незалежність* (здатність покладатися на себе і емоційно не залежати від інших);

- *емпатія* (уміння розпізнавати, усвідомлювати і розуміти почуття інших людей);

- *соціальна відповідальність* (здатність ідентифікувати себе як учасника соціальної групи, співпрацювати з іншими, проявляти турботу брати на себе відповідальність за дії інших людей);

- *міжособистісні відносини* (здатність спілкування через вербальні та невербальні комунікації, встановлювати і підтримувати стосунки, засновані на почутті емоційної близькості, відчувати себе вільно і комфортно в соціальних контактах);

- *стійкість до стресів* (здатність управляти своїми емоціями, швидко знаходити вихід із складної ситуації);

- *оцінка дійсності* (здатність порівнювати думки і почуття з об'єктивною реальністю);

- *«гнучкість»* (здатність швидко коригувати почуття, думки, уявлення і поведінку відповідно мінливим обставинами);

- *вирішення проблем* (здатність встановлювати і формулювати проблему, знаходити потенційно ефективні шляхи її вирішення);
- *самоактуалізація* (здатність встановлювати цілі і прагнути до їх досягнення, реалізовувати свій потенціал);
- *оптимізм і благополуччя* (здатність зберігати надію і позитивне ставлення навіть в складних життєвих обставинах, відчувати задоволеність собою, іншими та життям в цілому).

Відтак, впровадження ідей Р. Бар-Она [8] в практику фізичного виховання осіб з особливими освітніми потребами, на нашу думку, є доцільною, так як сприятиме підвищенню успішності в навчанні, має високу дидактичну та організаційну ефективність, сприятиме формуванню лідерських навичок, покращенню психологічного й фізичного здоров'я та добробуту.

Таким чином, маємо зауважити, що пошук шляхів удосконалення інклюзивної освіти в Україні має ґрунтуватися на цінностях, які проголошені резолюцією Генеральної Асамблеї ООН про те, що здоровий спосіб життя, фізична та інтелектуальна активність є запорукою загального процвітання й добробуту. Як зазначається в резолюції, фізична культура і спорт є дієвими чинниками, які забезпечують якість освіти, сприяють розвитку і миру, зміцненню співробітництва, солідарності, толерантності, розумінню, соціальній інтеграції людини. Соціальні функції спорту, такі як командний дух, чесність, дисциплінованість, повага до суперника і правил гри тощо сприймаються в усьому світі і можуть застосовуватися для зміцнення солідарності, соціальної згуртованості та мирного співіснування, більш високим темпам інтеграції осіб з особливими освітніми потребами у соціум. Спорт об'єднує нас навколо позитивних цінностей та сприяє зміцненню культури діалогу за межами національних кордонів. Історія спорту свідчить про те, що він здатен руйнувати стереотипи, ініціювати і посилювати рух за права і гідність кожної людини, привертаючи до них увагу всього світу.

Список використаної літератури

1. Бабич В.І., Пристинський В.М., Зайцев В.О. Освітньо-виховний потенціал фізичної культури у контексті формування соціального здоров'я підлітків. *Взаємодія духовного й фізичного виховання в становленні гармонійно розвиненої особистості*. Зб. ст. VII Міжн. науково-практ. онлайн-конф. (Слов'янськ-Краматорськ, 18-19 березня 2020 р.); гол. ред. В.М. Пристинський. Слов'янськ: видавництво Б.І. Маторіна, 2020. С. 10-20. <http://www.slavdpu.dn.ua/index.php/nauk/conf>
2. Качан О.А., Пристинський В.М. Перспективи впровадження ідей концепції «Спорт заради розвитку» у фізичне виховання дітей та учнівської молоді у контексті Нової української школи. *Всесвітка. Науково-методичний журнал для директора школи та завідувача дитячого садка*. 2020. № 3 (95). С. 7-13. <http://www.ra-ou.com.ua>
3. Качан О.А., Пристинський В.М. Наукове обґрунтування впровадження концепції «Спорт заради розвитку» в Україні. *Фізичне виховання в рідній школі*. Науково-метод. журнал. № 2 (127). 2020. С. 27-36. <http://ddpu.edu.ua:8083/ddpu/>
4. Лубышева Л.И. Социология физической культуры и спорта. *Учебное пособие*. М. : Академия, 2001. 238 с.
5. Мамаєва О.В., Мамаєв Д.Ю. Фізична культура і спорт як чинники соціалізації особистості. *Науковий журнал*. Х.: ХДАДМ, 2010. № 7. С. 58-60.
6. Міністерство освіти і науки України. Офіційний сайт. URL : <https://osvita.ua/school/method/787/>
7. Нестерова І. Соціальні функції фізичної культури і спорту. *Соціологія у (пост) сучасності*. Збірник доповідей VIII Міжнародної наукової конференції студентів та аспірантів. Х. : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2010. С. 138-142.
8. Bar-On R, J.D.A. Parker. Emotional and social intelligence: Insights from the Emotional Quotient Inventory. *Handbook of emotional intelligence*. San-Francisco : Jossey-Bass, 2000. P. 363-388.

9. Prystynskiy V., Babych V., Zaitsev V., Boychuk Yu., Taymasov Yu. Updated Curriculum Content on 6th- 7th Graders' Motivation in Physical Education. *Teoriâ ta Metodika Fizičnogo Vihovannâ*, 2020, 20(2), 117-123. <https://doi.org/10.17309/tmfv.2020.2.08>

ГРА ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ МЕТОД РОЗВИТКУ ДІТЕЙ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Колпакова О.М.
вчителька вищої категорії

Кичигіна О.М.,
асистентка учительки, логопедія-дефектологія
Середня загальноосвітня школа I – III ступенів №1
м. Сєвєродонецьк

У даній роботі розглянуті ігри, як інноваційний метод розвитку дітей з особливими потребами, що сприяє формуванню їхніх основних компетентностей, соціалізації та інтеграції у життєве середовище.

Розвиток сучасного суспільства України і процеси інтеграції в європейську спільноту гостро ставлять питання забезпечення соціального захисту громадян країни, і особливо тих, хто потребує його найбільше, зокрема дітей з особливими освітніми потребами. Поширення в Україні процесу інклюзивного навчання школярів з обмеженими можливостями фізичного або психічного здоров'я є не лише відображенням часу, але й являє собою ще один крок до забезпечення повної реалізації прав дітей з особливими потребами на якісну освіту.

Інклюзія – це процес включення дітей з особливостями психофізичного розвитку в активне суспільне життя і однаковою мірою необхідна для всіх членів суспільства,

Інклюзивна освіта (інклюзія – inclusion (англ.) – залучення), передбачає створення освітнього середовища, яке відповідало б потребам і можливостям кожної особи, незалежно від особливостей її психофізичного розвитку. Інклюзивне навчання – гнучка, індивідуалізована система навчання учнів з особливостями психофізичного розвитку в умовах масового загальноосвітнього навчального закладу за місцем проживання. Інклюзивну освіту як систему освітніх послуг, має забезпечувати інклюзивний загальноосвітній заклад – заклад освіти, що адаптує навчальні програми та плани, фізичне середовище, методи та форми навчання, використовує наявні в громаді ресурси, залучає батьків, фахівців для надання спеціальних послуг відповідно до потреб кожного школяра, забезпечує сприятливий клімат в освітньому середовищі.

Основними принципами інклюзивного навчання є такі:

- діти мають навчатися разом у всіх випадках, коли це виявляється можливим, не зважаючи на певні труднощі чи відмінності, що існують між ними;
- загальноосвітні навчальні заклади мають визнавати й ураховувати різноманітні потреби своїх учнів, узгоджуючи різні види й темпи навчання;
- забезпечення якісної освіти для всіх завдяки відповідному навчально-методичному забезпеченню, застосуванню організаційних заходів, розробці стратегії викладання, використанню ресурсів і партнерських зв'язків зі своїми громадами;
- учні з особливими освітніми потребами мають отримувати додаткову допомогу, яка може знадобитись їм для забезпечення успішного процесу навчання.

Філософія інклюзії базується на вірі в те, що кожна людина з вадою має отримати освіту, яка б якомога більше відповідала загальноприйнятим у країні стандартам. Вона передбачає істотні зміни в культурі, політиці та практичній діяльності ЗНЗ.

«Освіта має надаватися в межах можливого, у загальноосвітніх школах, без будь-якого вияву дискримінації стосовно дітей та дорослих інвалідів» - таку офіційну позицію європейської спільноти була висловлено ЮНЕСКО, Комісією з прав людини. «Оскільки в більшості випадків інвалідність сама по собі не є перешкодою, дискримінація - ось що перешкоджає дитині отримати освіту в загальній системі».

Сучасна концепція інклюзивної освіти відображає одну з головних демократичних ідей: всі учні - цінні й активні члени суспільства. Навчання в інклюзивних освітніх закладах є корисними як для школярів дітей з особливими освітніми потребами, так і для інших дітей, членів родин і суспільства в цілому. Взаємодія зі здоровими вихованцями сприяє когнітивному, фізичному, мовному, соціальному й емоційному розвитку учнів з особливими освітніми потребами.

Отже, інклюзивна освіта – значущий крок до визнання цінності і поваги до особистості кожного учня, прийняття його індивідуальності й неповторності, забезпечення подальшого повноцінного та гідного життя в суспільстві.

Завдання вчителя створити такі умови, за яких кожна дитина зможе кинути виклик своїм обмеженням та досягти успіху у самовдосконаленні, виховувати в собі силу волі, і в найскрутніші хвилини свого життя не здаватися, пам'ятати, що завжди знайдеться людина, яка вислухає, зрозуміє, допоможе.

Для реалізації такого підходу учителю і асистенту вчителя важливо застосовувати інноваційні методи і прийоми ознайомлення з новим матеріалом і набуття нових навичок.

Інноваційні методи – це така взаємопов'язана діяльність вчителя і учнів, яка спрямована на модифікацію змісту, методичних прийомів, форм (способів) організації навчальної діяльності учнів, що сприятиме адаптації дітей з особливими освітніми потребами до освітнього середовища, засвоєння учнями знань, умінь та навичок і загального розвитку особистості кожного члена учнівської спільноти.

Використання вчителем початкової школи інноваційних освітніх технологій в умовах інклюзивного навчання є в першу чергу результатом аналізу застосування відомих педагогічних інновацій та адаптації позитивного педагогічного досвіду відповідно до особистого індивідуального стилю. Накопичення вчителем досвіду роботи з інноваціями в умовах інклюзивного навчання – необхідна умова для успішного здійснення інноваційної діяльності та професійного росту в цілому, але тільки осмислення, аналіз і перебудова цього досвіду дають можливість ефективно його впроваджувати в навчально-виховних процес.

Оскільки наші діти перешли до другого класу після півроку дистанційного навчання, то, порадившись з асистентом вчителя, ми вирішили, що найбільш актуальним буде використання різноманітних за спрямуванням, видом і формою дидактичних ігор. Бо саме вони сприятимуть формуванню головних компетентностей молодших школярів нашого класу.

Ігри рухливі та малорухливі є самою прийнятною формою занять з дітьми з особливими потребами. Дитина включається в сюжет гри, стає її безпосереднім учасником, веселиться і радіє, забуваючи про свої проблеми. Гра, уміло застосована і керована вчителем, впливає на психофізичний і емоційний стан дитини, що створює позитивні передумови для корекції.

В структурі гри виділяють відносно самостійні елементи - гру і навчання, кожний з яких має складну організацію, що відображає їх специфіку. Третім основним елементом структури є ігрова модель, на основі якої тільки і може здійснюватись реальна ігрова взаємодія учнів між собою та з педагогом у процесі гри.

Пропонуємо вам низку різноманітних ігор, які ми використовуємо з асистентом педагога під час освітнього процесу у 2-А класі.

Практична частина

Рухливі ігри

Рухлива гра "Заборонений рух"

Робіть зарядку, але пам'ятайте - один рух заборонено.

Хто зробить заборонений рух, виходить з гри. Це може бути присідання, нахил або стрибок. Вирішіть це заздалегідь. Виберіть ведучого і починайте грати. Ведучий має право виконувати заборонений рух, а решта - ні.

Рухлива гра «Подоляночка»

Учні беруться за руки і стають у коло. Вибирають Подоляночку. Діти, співаючи, йдуть по колу, а Подоляночка в середині кола зображує все те, про що співається у пісні:

Десь тут була подоляночка,
Десь тут була молодесенька
Тут вона впала до землі припала
Личка не вмила, бо води не мала.

Ой устань, устань, Подоляночка,
Умий своє личко, як ту скляночку,
Візьмися в боки, покажи нам скоки
Підскочи до раю, бери сестру скраю.

Гра «Море хвилюється раз»

Ведучий відвертається і каже:

«Море хвилюється раз,
море хвилюється два,
море хвилюється три,
морська фігура на місці замри! »

Гравці в цей час розгойдуються і кружляють, розставивши в руки боку.

При слові «замри», завмирають в позі, зображуючи будь-який предмет або тварина, що має відношення до морської тематики.

Це можуть бути: корабель, краб, дельфін, пірат, чайка і т.д.

Далі ведучий підходить до когось з гравців і доторкається до нього «оживляючи» фігуру. Гравець починає рухатися, показує своє «уявлення», так, щоб ведучий дізнався що за фігуру зображує гравець.

Той, хто зобразить найменш схоже, стає «провідним» і гра починається спочатку.

Рухлива гра «Мак»

Мета: удосконалювати навички ходьби на місці; виховувати увагу і пам'ять.

Хід гри

Діти стоять у колі пліч-о-пліч. Одна дитина всередині — це «городник». Вчитель співає:
Ой на горі мак,

Під горою так.

Діти беруться за руки і, ступаючи назад, збільшують коло на ширину піднятих у сторони рук. На слова:

Мак, мак, маківочки,
Золоті голівочки!

— Діти роблять крок на місці та виконують мах руками вперед назад. На слова:

Станьте ви так,
Як на горі мак!

— Діти присідають і показують руками, який виріс мак (простягають руки вперед).

Діти, стоячи, запитують:

Городнику, городнику,
Чи полив ти мак?

Г о р о д н и к.

Полив.

На приспів:

Мак, маки, маківочки,
Золоті голівочки!

— Діти роблять крок на місці, розмахуючи руками вперед і назад, а «городник» у цей час ходить у середині кола й удає, що поливає мак.

На слова:

Станьте ви так,
Як на горі мак!

— Діти, стоячи, показують, як «виріс мак» (піднімають руки в сторони на рівень плечей, долоні повертають угору, пальці трохи згинають, показують, яка квітка в маку).

На приспів:

Мак, маки, маківочки,
Золоті голівочки!

— Діти опускають руки і роблять крок на місці, розмахуючи руками вперед і назад.

Д і т и

Городнику, городнику,
Чи поспів мак?

Г о р о д н и к. Поспів.

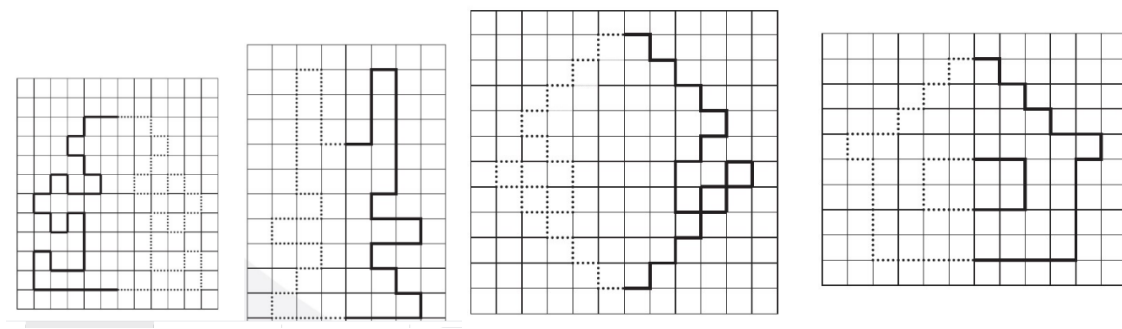
Діти повторюють пісню спочатку, дрібним кроком звужують коло, беруться за руки й повільно піднімають їх угору. На слова «Станьте ви так» показують, яка спіла головка в маку.

Ігри з логічним навантаженням

Головним та важливим моментом розвитку дитини є формування її логічного мислення. Завдяки логіці можна пояснити учневі життєві явища, обґрунтувати свою точку зору. Якщо вчасно розвивати вміння логічно думати і діяти, дитина обов'язково стане розсудливою людиною.

Для досягнення цієї мети вчителі та вихователі використовують різноманітні захопливі та цікаві ігри, створюють ігрові ситуації логічного характеру, що зроблять урок математики не тільки цікавим, але й будуть дуже корисним для маленьких вихованців, оскільки спрямовані на розвиток інтелекту й мислення. Такі завдання та ігри змусять маленький мозок розмірковувати, зважаючи, перш за все, на логіку.

Гра «Домалюй зображення»

Логічні завдання

Завдання, що розвивають, головоломки, ігри, вправи та задачі на логіку — чудова розминка для розуму і тренування дисципліни у будь-якому віці.

Усні завдання

- В якому місяці в році є 28 днів? (у всіх)
- Що видно з закритими очима? (Сни)
- З якого посуду не можна їсти? (Порожній)
- Яке колесо в машині не повертає в повороті? (Запасне)
- Хто роздягається, коли холодно? (Дерево)
- Зірочка, яка не світить? (Морська)
- Чому фламінго піднімає лише одну ногу? (Щоб не впасти)
- Чиє життя висить на нитці? (Павука)
- Що пройде крізь скло, не розбиваючи його? (Промінь сонця)
- Чотири сестри, які не можуть зустрітися: коли приходить одна, друга йде? (Пори року)
- Що важче: кілограм цегли або кілограм вати? (Однаково)
- Як потрібно кинути м'яч, щоб він прилетів назад? (Вгору)
- Який годинник показує правильний час тільки 2 рази на добу? (Який зупинився)
- Що було «завтра» а буде «вчора»? (Сьогодні).

Гра є найбільш доступним для дітей видом діяльності, способом переробки отриманих із навколишнього світу вражень, знань, тому вона відіграє велике значення у психічному розвитку дитини. Можна виділити дві головні сфери життя дитини, які підпадають під вплив гри: пізнавальні процеси та розвиток, виховання особистості.

В структурі гри виділяють відносно самостійні елементи - гру і навчання, кожний з яких має складну організацію, що відображає їх специфіку. Третім основним елементом структури є ігрова модель, на основі якої тільки і може здійснюватись реальна ігрова взаємодія учнів між собою та з педагогом у процесі гри.

Кожна гра має правила, які підпорядковані ігровому задуму і змісту гри та водночас організують гру. Правила гри - це точно визначені вимоги до дітей. Основою гри є пізнавальний зміст. Система правил дає змогу не лише визначити зміст освіти, що реалізується в грі, а й розподіляти його за окремими навчально-ігровими циклами. Тому гру можна трактувати як форму навчання, де засвоєння змісту освіти під керівництвом вчителя опосередковане їхньою ігровою взаємодією і регулюється встановленими правилами.

Основна роль педагога під час організації гри – створити таке входження дитини в доросле життя з його, на жаль, жорстокими нормами, щоб головним чином не зашкодити дитині. Будь-яка інструментовка ігор виправдана ще й психологічно: у грі дитина безтурботна, психологічно

розкута і тому більше, ніж коли-небудь, здатна на повне вираження свого індивідуального «Я». Важливим стає таке завдання для вчителів дати можливість кожній дитині через гру самореалізуватися як у процесі навчання, так і в позаурочній діяльності.

Список використаних джерел

1. Альохіна, С. Інклюзивна освіта в Україні: здобутки, проблеми та перспективи: резюме аналітичного звіту за результатами комплексного дослідження. URL:<http://www.twirpx.com/file/974948>.
2. Выготский Л. С. Дефект и сверхкомпенсация // Основы дефектологии. – Спб, М. : Изд-во «Лань» 2003. – с. 67
3. Вульфсон Б.Л. Стратегия развития образования на Западе на пороге XXI века. -М.: УРАО, 1998.].
4. Єременко І. Г. Готовність розумово відсталих дітей до навчання в допоміжній школі / Нижник Л., Сагірова О. – Київ : Радянська школа, 1981.

РОЛЬ ЛІКУВАЛЬНОЇ ГІМНАСТИКИ ТА ЗАГАРТОВУВАННЯ У ЖИТТІ ДИТИНИ З ІНКЛЮЗІЄЮ

Коломієць В.С.,

студентка 4 курсу спеціальності «Середня освіта (Фізична культура)»

ВП «Лисичанський педагогічний коледж

ЛНУ імені Тараса Шевченка»

м. Лисичанськ

Анотація: у даній статті розкриті соціально важливі питання щодо процесу включення всіх громадян у соціум. Насамперед, стаття передбачає розробку і застосування методів, які дають змогу дозволити кожній людині рівноправно брати участь у суспільному житті, а саме розглянемо роль лікувальної гімнастики та загартовування у житті дитини з інклюзією.

Мета: дослідити та проаналізувати наскільки безпечним є загартовування для дитини з інклюзією. Визначити основні методи та правила лікувальної гімнастики. Висновках визначити загальну ситуацію щодо дітей з інклюзією та сформулювати пам'ятку для батьків, враховуючи поради спеціалістів.

Ключові слова: інклюзія, інклюзивна освіта, загартовування.

Постановка проблеми: нерозвиненість методів лікувальної гімнастики та загартовування, задля покращення здоров'я дитини з інклюзією.

Перш ніж говорити про проблеми дітей з інклюзією та шукати методи задля покращення їх самовідчуття, потрібно з'ясувати хто такі «інклюзивні» діти, скільки їх в Україні та що ж несе за собою інклюзивна освіта. За даними Міністерства освіти і науки України, інклюзивне навчання часто вважають альтернативою інтернатній системі, за якою діти з особливими освітніми потребами навчаються в спеціальних закладах освіти та змушені проживати в інтернатних відділеннях при них через їх територіальну розгалуженість.

«Жодна дитина не має відчувати себе іншою та виключеною з освітніх, культурних і соціальних процесів – це головне завдання інклюзії», – зазначається на сайті Міністерства освіти і науки України.

За інформацією МОН, інклюзивне освітнє середовище це – сукупність умов, способів і засобів для спільного навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти з урахуванням їхніх потреб і можливостей. Головною метою та перевагами навчання є:

- Усування бар'єрів в системі освіти та підтримки дітей з особливими освітніми потребами;
- Більша зацікавленість батьків до освітнього процесу;
- Діти з особливими потребами мають змогу отримувати можливість соціалізації;
- Розвитку своїх інтересів і талантів та подальшої інтеграції в суспільство, вступу до професійних і вищих закладів освіти;
- Налагодження дружніх стосунків з іншими дітьми у школі та поза її межами;
- В інклюзивних класах створено атмосферу спокійного прийняття відмінностей інших людей.

Педагоги України, а також міжнародні експерти зазначають, що в питанні розвитку інклюзивного навчання наша держава зробила вагомий крок вперед.

Починалось усе в 2015-2016. «У навчальному році в інклюзивних класах навчалися 2720 дітей з особливими освітніми потребами, тобто лише 5,8% від загальної кількості дітей з ООП», – зазначається на офіційному порталі МОН України.

Що стосується 2020 року, станом на 1 січня в інклюзивних класах навчається 19345 учнів із особливими освітніми потребами.

Наразі ця кількість у 7 разів перевищує дані, аніж 5 років тому. На початок 2020 року в Україні було створено 13782 класи для дітей з інклюзією.

У 2019-2020 навчальному році 35% від загальної кількості закладів загальної середньої освіти організували інклюзивне навчання.

«У закладах дошкільної освіти станом на 1 січня 2020 року здобувають освіту 4681 вихованців із особливими освітніми потребами. Також із 2019/2020 навчального року інклюзивне навчання запроваджено в закладах професійної, професійно-технічної та вищої освіти, де інклюзивно навчаються 1312 здобувачів освіти з особливими освітніми потребами», - зазначається на офіційному порталі МОН України.

Лікувальна гімнастика для дитини з інклюзією є важливим і широко застосовуваним підвидом ЛФК. Її різновидом та характерними методичними особливостями є загально-зміцнювальна лікувальна гімнастика, дихальна лікувальна гімнастика, виправна гімнастика або її ще називають коригуюча. Її характерні методичні особливості дозволяють хворому поступово звикати до оволодіння основними і типовими видами рухів і дій пошкодженої частини свого тіла.

Для дитини з інклюзією, за думкою експертів, це чи не єдиний ефективний метод лікування зі сторони фізичного навантаження. Київський медичний центр «Kinesis Life» працює з дітьми, які мають інклюзію. Експерти виділяють основні правила лікувальної гімнастики:

Загальнозміцнювальна лікувальна гімнастика – це різновид медичної гімнастики, яку застосовують найчастіше при ряді захворювань внутрішніх органів. У таких випадках вплив фізичних вправ на порушену функцію даного органу або систему відбувається побічно, шляхом змін загально-фізіологічного характеру, що настають в організмі хворого (поліпшення кровообігу, дихальної функції, обміну речовин, перистальтиці, динаміки нервових процесів та інше).

Загально-зміцнювальна гімнастика застосовує в основному вправи, що сприяють загальному розвитку. Вона побудована на принципі абстрактності, з використанням вправ прикладного характеру (ходьба, біг), елементів різних видів спорту (плавання, веслування).

Дихальна лікувальна гімнастика – це той різновид медичної лікувальної гімнастики, який застосовують, головним чином, при захворюваннях дихальної системи. Вона являє собою спеціальне методичне поєднання елементарних гімнастичних вправ загального характеру і спеціальних дихальних вправ, цілеспрямованих відповідно існуючим профілактичним або лікувальним завданням. Як істотний елемент дихальної гімнастики є дихальні дренажні вправи. За своєю сутністю вони є методичним поєднанням спеціальних цілеспрямованих вихідних положень тіла і його окремих частин та елементарних гімнастичних вправ. Їх ділять на дві групи: статичні і динамічні дренажні вправи.

Виправна гімнастика (коригуюча) – це той різновид медичної лікувальної гімнастики, який застосовують при деяких змінах форми опорно-рухового апарату. Метою виправної гімнастики при деформації хребта є коригування наступаючої деформації, стабілізація вже утворених та створення умов для компенсації пошкоджених функцій хребта.

Загартування дітей з інклюзією належить до найважливіших складових у профілактиці, а також сприяє підвищенню опірності до інфекційних, гострих респіраторних захворювань. Основною вимогою до проведення загартування дітей є створення гігієнічних умов життя-підтримання чистоти та забезпечення достатньої вентиляції приміщення, де перебуває дитина, відповідність її одягу температурі навколишнього повітря. Доцільно проводити наскрізне провітрювання приміщення протягом 10-15 хв за відсутності в ньому дітей.

Фізичне загартовування першого року життя проводять у вигляді індивідуальних занять, які передбачають масаж і гігієнічну гімнастику.

Процедура є корисною не тільки для дітей з інклюзією, а в цілому для людини, але слід пам'ятати, що вплив сонячного проміння не рекомендується дітям першого року життя і старшого віку в разі відставання їх у фізичному розвитку, наявності анемії, підвищеної нервової збудливості, а також у гострому періоді захворювання

Таким чином, можна зазначити, що інклюзивна освіта життєво необхідна для розвитку дитини. За даними МОН, інклюзивно-ресурсні центри є у всіх областях України, тож діти з особливими освітніми потребами та їхні батьки можуть отримати відповідні послуги за місцем проживання.

Що стосується ролі фізичної культури, а саме лікувальної гімнастики, то для дітей з інклюзією, вона є основною альтернативою іншим фізичним навантаженням. Вона сприяє фізичному розвитку дитини. Загартовування дітей з інклюзією відіграє найважливішу роль у формуванні імунітету. Головне не забувати про систематичність поступовість, послідовність, емоційний фон та комплексність.

Список використаних джерел

1. Гилберт К., Питерс Т. Аутизм. Медицинское и педагогическое воздействие. – М. : Владос, 2001.
2. Офіційний портал Міністерства освіти і науки України (<https://mon.gov.ua/ua/tag/inklyuzivne-navchannya>).
3. Офіційний портал Медичного центра KinesisLife (<https://kinesislife.ua/clinic>).

НОВИЙ СВІТ БЕЗМЕЖНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ

Крохмаль Н.С.,

вихователька-методистка

Комунальний заклад «Лисичанський дошкільний навчальний заклад

(ясла-садок) №10 «Малютко»

м. Лисичанськ

Найважливіша подія для кожної родини - народження малюка!

Батьки з перших хвилин життя крихітки починають мріяти про її щасливе майбутнє . Уява малює: ось вона зробила перший крок, вимовила перше слово, перші друзі, випускний вечір і т.д. Загалом так має бути і так воно є. Але нажаль в деяких родинах ці мрії з часом розчиняються як мильні бульбашки, приходять жорстока реальність, розуміння того, що в сім'ї з'явилася особлива дитина .

Деякі батьки починають шукати чарівну пігулку яка допоможе від всіх хвороб, або вдягають рожеві окуляри і щиро сподіваються, що все мине з часом. Звісно є і ті, хто реально оцінює ситуацію і починають діяти. Всі дії батьків залежать від їхньої компетентності та діагнозу дитини. Але це не наша історія. Наша історія починається тоді коли батьки приводять свою дитину до дошкільного закладу і довіряють її нам, сподіваючись отримати позитивний результат в її розвитку.

Хто вона? Дитина РАС або просто ЗПР? Дитина з ДЦП? Чи може малюк Сонця? Індиго чи дитина з вадами зору та слуху? І не завжди батьки хочуть відкривати (а деколи дізнатись) діагноз дитини і не бачать потреби в інклюзивній освіті.

А нам потрібно працювати не залежно від особливостей дитини, не зважаючи чи є в нас інклюзивна група. Ось вона перед нами! І наше завдання перш за все прийняти її такою яка вона є.

(Розкриття теми)

Що об'єднує дітей які потребують особливих освітніх потреб?

- Антисоціалізація!
- Відсутність друзів!
- Обмеженість в діях!
- Труднощі в комунікації! ...

Перша сходинка нашого шляху полягає в тому, щоб дитина довірилася педагогу і не бачила загрози від оточуючих. Також необхідно донести іншим дітям, що ця дитина не краща, не гірша - просто особлива.

Як створити середовище в закладі дошкільної освіти? Вибудувати систему роботи, яка допоможе нам перш за все соціалізувати дитину та підготувати її до подальшого життя?

Сьогодні хочу ознайомити вас з методиками та технологіями, елементи яких ми використовуємо в нашому закладі

«Методика Floortime»

Флортайм це вид терапії, заснований на грі. У цьому процесі педагог, або один із батьків використовує час, коли дитина залучена і активна для того, щоб допомогти їй розвиватися і справлятися з труднощами розвитку і збагачувати свої навички та вміння у всіх сферах. Підхід Флортайм був розроблений доктором С. Грінспеном і має на меті об'єднати терапевтичне та корекційне середовище з грою.

Ідея терапії полягає в тому, щоб вона була природною, а середовище теплим і безпечним для дитини, і тоді вона буде відчувати себе невимушено, весело і спокійно.

Флортайм реалізується в роботі з:

- дітьми з аутизмом;
- дітьми з проблемами розвитку, такими як дефіцит уваги, гіперактивність;
- дітьми з труднощами адаптації і соціалізації;
- дітьми, що мають поведінкові проблеми (агресія, страхи, тривожність).

Виділяють три основні ідеї в основі підходу флортайм:

- дорослий слідкує за потребами дитини і підключається до його емоційного стану;
- дорослий створює умови для того, щоб дитина була спонтанною, креативною, створює ідеї і виявляє ініціативу;
- дорослий підключає всі сенсорні системи дитини і його актуальні здібності, емоції для подальшого розвитку.

Переваги підходу Флортайм:

- можливість раннього початку терапії;
- можливість навчання батьків для підтримуючої терапії вдома;
- природне, безпечне терапевтичне середовище для дитини;
- всі діти люблять грати і одержують від цього задоволення, різниця лише в тому, що діти з ООП грають по-особливому.

Коли дитина починає почувати себе комфортно в нашому середовищі ми починаємо шукати шляхи альтернативної комунікації.

Пропоную розглянути «Систему Макатон»

Що це таке?

Макатон - мовна програма, що поєднує звукову мову, жести і символи, яка використовується для комунікації людьми з розладами розвитку навчальних навичок. Макатон успішно використовується у випадках з аутизмом, синдромом Дауна, для дітей з різними психічними розладами, а також для дітей з порушеннями слуху та додатковими проблемами. Цю систему розробила у 1968 році у Великобританії Маргарет Уокер. Почавши працювати логопедом в психіатричній лікарні Маргарет виявила, що серед 1100 пацієнтів лікарні у 60% спостерігаються значні проблеми з комунікацією, а половина пацієнтів повністю або частково позбавлена мовлення.

Намагаючись розробити систему комунікації з хворими, Маргарет почала записувати їх розмови як під час консультацій, так і в побуті. Найбільш часто використовувані слова Маргарет розподіляла по рівнях, починаючи з основних понять, пов'язаних з базовими потребами: «є», «пити», «спати», «будинок», «я», «ти», «тато», «мама», закінчуючи дієсловами, що виражають почуття. В результаті Маргарет створила основний словник Макатон, куди увійшли 350 понять, які необхідні в першу чергу для вираження своїх щоденних потреб.

Однак багато хворих не могли сприймати інформацію на слух, а до того ж утримувати її в пам'яті. Для вирішення цієї проблеми Маргарет вирішила супроводжувати свою промову при спілкуванні з пацієнтами простими жестами, які нагадують сурдо для глухих людей, але набагато простіші.

Згодом Маргарет і її колеги помітили, що люди з серйозними вадами фізичного розвитку не можуть повноцінно використовувати жести для вираження своїх емоцій. У зв'язку з цим протягом 5 років Маргарет з командою розробляли спеціальні символи, які б могли забезпечувати процес комунікації з людьми, не здатними повною мірою використовувати мову і жести.

Таким чином, Макатон став представляти із себе поєднання трьох складових: мова, жести і візуальні орієнтири у вигляді символів. Залежно від конкретних фізичних і розумових ускладнень людина може використовувати як всі три комунікаційних складових відразу, так і спиратися на окремі з них.

Результати дослідження показали, що діти:

- набирають більш високі результати при тестуванні;
- володіють більш великим словниковим запасом, чи розуміють більшу кількість слів;
- грають в більш складні ігри;
- Батьки дітей також розповіли про поліпшення комунікативних навичок у їх дітей і

про поліпшення «зв'язку між дитиною і батьками».

1 лайфхак

В наших закладах немає спеціалістів які б могли надати знання з даного курсу але нам ніхто не заважає піти шляхом Маргарет Уокер і розробити власні символи, картки та жести. Для цього потрібно проаналізувати потреби дитини. Після спостереження за нею підібрати картки та продумати і записати жести, які дитина зможе використовувати під час спілкування та вирішення своїх побутових потреб.

Для карток нам потрібно створити власну комунікативну книгу де вони будуть знаходитися.

Для стимуляції мовлення дитини підключаємо іграшку-говорун (Рожевий пінгвін Пепа тощо) в яку вмонтована функція відображення голосу, коли дитина вимовляє слово, іграшка його повторює. Якщо вимовлене слово прозвучало не вірно вихователь мотивує повторювати слово до тих пір доки дитині не набридне, або слово прозвучить правильно. Завдяки такій іграшці цей процес може відбуватись досить довго так як дітям подобається чути своє відлуння і ігровий процес їх не втомлює.

Головне в цій методиці системність, послідовність та логічність навчання. Розробляти та узгоджувати цей процес звісно потрібно зі всіма спеціалістами які працюють з дитиною та батьками.

2лайфхак

Три швейцарця придумали новий спосіб спілкування в подорожах для людей, які не володіють іноземними мовами. Зображення всіх необхідних у побуті речей розміщуються на футболках. Чому ми не можемо розробити такі футболки для наших дітей у яких є проблема зі спілкуванням? Це не складно, потрібно підібрати ті символи які підходять до віку дитини та її потреб. В цьому нам допоможуть спеціальні фарби по тканині(Або звичайний маркер) та заготовки шаблонів з необхідними нам символами які будуть зрозумілі малюкам. Якщо у вас є хоча б невеликі здібності до малювання вам це під силу.

3- лайфхак

Не можна недооцінювати використання арт-терапія у розвитку емоційної стійкості в роботі з дітьми з особливими потребами.

Пропоную використовувати у корекційній роботі- Ебру!

Чому саме ця техніка для мене є пріоритетною в роботі з особливими дітьми?

Цінність цієї техніки в тому, що навіть діти з порушеною координацією та дрібною моторикою можуть отримувати насолоду від магічного процесу створення яскравих картини.

Незвичайні матеріали та оригінальна техніка дозволяє малювати без заборон: малюй чим хочеш, як хочеш, придумай власну техніку.

Окрім розвитку зорової та рухової координації, малювання у техніці ебру, позитивно впливає на емоційну сферу дитини. Нескладні дії, простий алгоритм роботи та швидкий результат дають змогу дитині працювати самостійно. Під час малювання діти розслабляються, їх рухи стають точнішими та ритмічними.

Малювання в техніці ебру не потребує зразка. Тому діти не відчувають розчарування від того, що їм не вдається намалювати так, як потрібно. Вихователь, замість готового зразка, демонструє лише спосіб дії. Відтак діти отримують від малювання лише насолоду.

Також ми активно використовуємо такі технології як:

- пальчикові басейни;
- балансири;
- арт – терапію (розпис по обличчю спеціальними фарбами) та багато іншого.

Висновок: не завжди для роботи з дітьми потрібно мати дороге обладнання і матеріали, головне - бажання досягати позитивного результату. З таким налаштуванням на роботу завжди знаходяться відповіді на різні ускладнені ситуації та питання.

А головне пам'ятайте: « Не помиляється той, хто нічого не робить»!

Тож наснаги вам у нелегкій справі!

Список використаних джерел

1. Стэнли Гринспен. «На ти с аутизмом»/Перевод с англійського А. А. Ильина-Томича; видавництво: «Теревин»2012; 600с.
2. <https://norwenalis.livejournal.com/384706.html> (Система Макатон)
3. П90 Путівник для батьків дітей з особливими освітніми потребами: Навчально-методичний посібник / За заг. ред. Колупаєвої А.А. – К.: – ТОВ ВПЦ «Літопис –XX» - 2010.
4. <https://www.segodnya.ua/ua/lifestyle/fun/shveycarcy-privdumali-umnuyu-futbolku-dlya-puteshestviy-708793.htm> (Розумна Футболка)
5. Журнал Вихователь-методист дошкільного закладу №12 грудень 2019р Поради батькам «Ебру- малювати, щоб розмовляти».

РЕСУРСИ ДЛЯ СТВОРЕННЯ БЕЗБАР'ЄРНОГО ІНКЛЮЗИВНОГО СЕРЕДОВИЩА У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Крошка С. А.,

*викладачка фізичного виховання, вчителька-методистка
ВП «Лисичанський педагогічний коледж
ЛНУ імені Тараса Шевченка»*

Мінєнко Г.М.,

*Заслужена працівниця освіти України, магістерка управління навчальним закладом,
викладачка дисциплін природничого циклу
ВП «Лисичанський педагогічний коледж
ЛНУ імені Тараса Шевченка»
м. Лисичанськ*

Сучасна освітня реформа вносить свої корективи не лише в розвиток інклюзії в українських школах, а й у сприйняття особливих людей українським суспільством. Щоправда, ставлення до інклюзії у всіх різне. Важливим здобутком впровадження інклюзивної освіти можна вважати ще й те, що завдяки державному фінансуванню обладнання інклюзивного простору, товари для дітей з особливими потребами тепер доступні в широкому асортименті [2]. Це значно полегшує життя особливим дітям і їхнім батькам і дозволяє жити повноцінним життям.

Інклюзивне навчання передбачає створення рівних умов і доступу до навчання для всіх без винятку дітей у класі. В цьому й полягає інклюзивний підхід до освіти. Частиною включення є розробка певної системи освітніх послуг, зокрема підбір та закупівля спеціальних товарів, серед яких є і корекційне обладнання, і створення безбар'єрного середовища в закладі освіти [1, 2].

Організація інклюзивного навчання вимагає наявності системи підтримки і ресурсів для вчителів та викладачів. Вони повинні отримувати необхідні консультації та тренінги, що підвищують їх компетенцію в питаннях інклюзії. Заклад освіти має можливість надати будь-якому учневі не тільки можливість вільного пересування всередині освітнього простору, а й участі в рухливих іграх, що розвивають його моторику, зір інше.

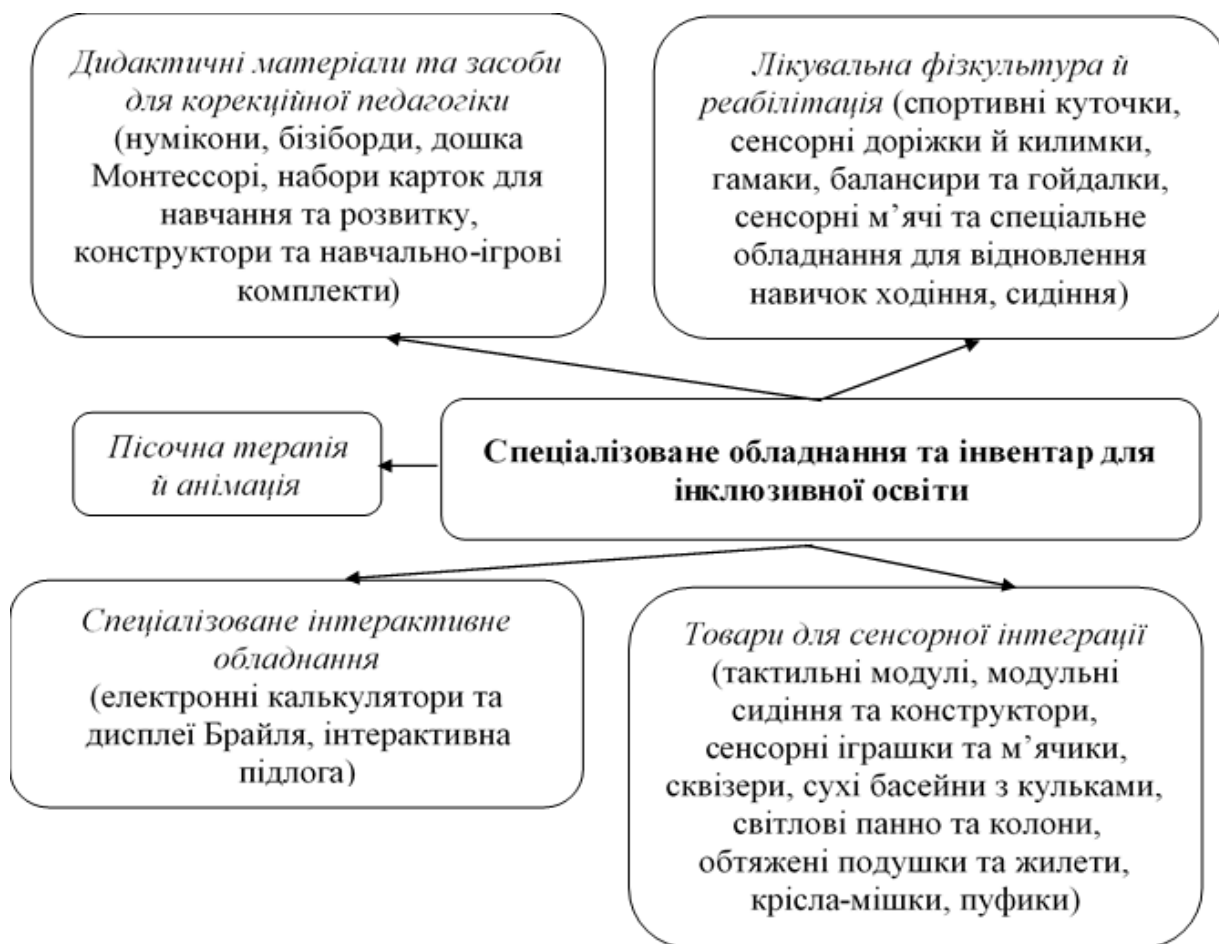
Все обладнання відповідає Концепції Нової української школи у загальноосвітніх навчальних закладах I ступеня згідно Наказу Міністерства освіти і науки України від 13.07.2017 р. №1021 та розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. №988-р «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа на період до 2029 р.» [1].

Все спеціалізоване обладнання та інвентар для інклюзивної освіти можна поділити за певними категоріями (Див. Рис 1).

Лікувальна фізична культура (ЛФК) є одним з важливих методів терапії за допомогою фізичних вправ. Під час занять можна використовувати обладнання для стимуляції мозочка, для пацієнтів ДЦП, вертикалізатори, підвісні системи, пісочну терапію.

Використовують тренажерну бочку, яка складається з поролонової труби, вільно котиться і може використовуватись для ігор, тренування вестибулярного апарату, зміцнення м'язів черевного преса і спини та розвитку гнучкості.

Масажна доріжка. Тактильна хвиляста доріжка використовується у залі ЛФК та сенсорній кімнаті. Вигин кожного елемента повторює натуральний вигин стопи, покращуючи тактильний ефект, тренує баланс і координацію рухів, а ребриста поверхня забезпечує якісний масаж дитячим ногам. Фактурна поверхня з чітко вираженими пухирцями та об'ємними смугами стимулює нервові закінчення стопи, зміцнюючи м'язи стопи й ніг. Ходьба по даній доріжці викликає асоціації з природними фактурами: ходьба по гальці на пляжі або по садовій доріжці.

Рисунок 1. Спеціалізоване обладнання та інвентар для інклюзивної освіти

У результаті дослідження ми з'ясували, що використовують наступне сенсорне обладнання для здобувачів освіти, зокрема і з особливими потребами (табл. 1).

Таблиця 1

Сенсорне обладнання для здобувачів освіти

№ з.п.	Обладнання та інвентар	Характеристика
Для слабкозорих		
1.	М'яч для гри у шоудан	Прямокутний стіл зі стінками та воротами; м'яч жовтого кольору з пластику та шариками всередині, що надає шум. Нагадує настільний теніс та аерохокей. Гравці сприймають рух м'яча на слух і відбивають його (головний принцип гри не перекинути м'яч через сітку, а проштовхати його під склом).
2.	Футбольний м'яч Firestorm з брязкальцями всередині	Завдяки брязкальцям, які вшиті безпосередньо у оболонки, м'яч видає гучні звуки. Їх чутно при ударі, киданні і коченні м'яча.
Для нормотипових здобувачів та з різними нозологіями		
3.	Сенсорні мішечки Монтессорі	Призначені для розвитку дрібної моторики і тактильних відчуттів. Вчать аналізувати тактильні відчуття, розвивають уяву, емоційну сферу, розширюють словниковий запас. У мішечках знаходяться різноманітні наповнювачі, можна просто мацати мішечки - це дуже приємно і корисно для маленьких пальчиків. Для старших дітей можна

		запропонувати гру - знайди пару - в двох різних за кольором мішечках знаходиться однаковий наповнювач. Можна вибудовувати мішечки пірамідкою або порівнювати їх по вазі (є важенько, а є зовсім легкі наповнювачі).
4.	Тактильні диски	Виготовлені з каучуку, з різними фактурами і кольорами. Приємні на дотик, вони заохотять дітей розпізнавати фактури руками або ногами. Варіанти гри різні: від розпізнання фактур через їх звіряння до запам'ятовування із заплющеними очима.
5.	Експрес-скульптор	Міцна будова дощечок з пластиковими шпильками зі зворотньої сторони. Будь-який об'єкт натиснутий на шпильки залишає відбиток на іншій стороні, створюючи яскравий та креативний дизайн, що тримається допоки дощечку не перегорнути. Особливості: цікавий сенсорний досвід, створює цікаве об'ємне зображення, різні розміри дощечок виконані у трьох різних кольорах.
6.	Набір Фребеля	Набір містить 14 ігрових модулів, запакованих у дерев'яні шухлядки: текстильні м'ячики; куб із кубиків; куб із брусків; кубики і призми; кубики, стовпчики і цеглинки; кольорові плоскі фігури; дерев'яні палички різної довжини і кольору; кільця і півкільця; фішки; кольорові тіла; мозаїка, шнурівка; башточки.
7.	Танграм	Сім дощечок майстерності – це головоломка, яка складається з семи гральних кісток – плоских геометричних фігур, які називають танами, що складаються у різні форми. Завдання головоломки – створити задану форму (на підставі лише обрису силуету) з використанням всіх семи танів, які заборонено накладати один на один. Це одна з найбільш популярних головоломок у світі. Китайський психолог назвав танграм «найдавнішим психологічним тестом світу».
8.	Бізіборд	Дошка, яка допоможе дитині в дослідженні побутових предметів. Розвиває логіку, дрібну моторику, уважність за методикою Монтесорі. На основі кріпляться замочки, цівки, дзвіночки, резиночки, колесики, ручки, вимикачі, застібки тощо. Окрім м'якої моторики тренажер розвиває мислення, логіку, кмітливість, настирність.
9.	Неапольська змія	З плоскими друкованими тактильними та Брайлівськими літерами для слабкозорих. Призначена для вивчення літер українського алфавіту, складання складів та слів. Лабіринт застосовується для проходження фішкою від початку до кінця, сприяє розвитку мислення, дрібної моторики, тактильних відчуттів.
10.	«Пазл-бол»	Сенсорна іграшка об'єднує в собі функції тактильного стимулятора і оригінального релаксанту, розробленого для швидкого зняття нервової напруги. «Пазл-бол» відрізняється від звичайного м'ячика наявністю спеціальних пелюсток, які можна перебирати. У ньому поєднуються кілька кольорів веселки, обрані в рандомній послідовності. «Пазл-бол» підходить для використання в

	молодших класах НУШ, в домашніх іграх, в сенсорних кімнатах, при комплексній реабілітації дітей з вадами розвитку: в розвитку моторики, просторової уяви, фантазії під час гри; поліпшення координації рухів; стимулюванні роботи сенсорної системи, яка відповідає за вміння дитини і швидкість оволодіння різними навичками.
--	--

Конструктор LEGO – найвідоміша іграшка у світі. Основні переваги від взаємодії з конструктором [3].

1. Розвиток дрібної моторики. Моторика рук прямим чином впливає на розвиток мови. Це легко пояснюється тим, що в корі головного мозку людини, відділи, які відповідають за розвиток дрібної ручної і артикуляційної моторики, знаходяться дуже близько один до одного, так само між ними спостерігається тісний взаємозв'язок. Тобто, розвиваючи тонку ручну моторику у дітей, ми тим самим стимулюємо розвиток їх мови.

2. Крім розвитку мови через стимуляцію дрібної моторики, конструктор LEGO дозволяє дітям опановувати навичкам спілкування безпосередньо під час гри. Завдяки дорослому, який бере участь у грі, дитина знайомиться з новими словами, формами, кольорами. Коли дитина зацікавлена в процесі гри, то і розвивати її мову набагато простіше. Дитина будує прості речення, може просити дорослого дати їй ту чи іншу частину конструктора або попросити про допомогу створити щось з нього.

3. Розвиток структурно логічного мислення. Для початку потрібно або показати дитині картинку з формою, яку потрібно створити або просто попросити зібрати будиночок, машинку, робота. Або ж дитина сама планує і збирає то що їй хочеться. У будь-якому з цих випадків відбувається складна розумова діяльність дитини. Щоб отримати правильний результат, потрібно добре логічно подумати і спланувати кожен хід.

4. Розвиток креативного мислення дитини. Дитина самостійно будує стратегії, знаходить ідеї і підходи до вирішення конкретних завдань, в нашому випадку завданнями виступає створення об'єктів з конструкторів. Розвиток креативного мислення в ранньому віці допомагає дитині формувати власну думку, добувати і застосовувати знання, знаходити нестандартні рішення будь-яких проблем. Дитина, що має навички креативного мислення швидко реагує на будь-яку проблемну ситуацію, оперативно знаходячи правильний і нестандартний вихід.

5. Розвиток уваги і терпіння. Процес збору конструктора LEGO не вимагає особливої швидкості реакції, навпаки, дитині потрібно добре сконцентрувати свою увагу і не поспішаючи, обмірковуючи кожен крок, працювати над створенням своєї задумки. Особливо, якщо дитина створює об'єкт по заданій інструкції у вигляді картинки. Дивлячись на картинку, дитина відтворює малюнок тільки вже в більш об'ємному варіанті. Терпіння дитина проявляє в тих випадках, коли їй доводиться переробляти, виправляти, коректувати вже зібране спорудження.

6. Розвиток уяви. Дитина може створити з величезної кількості найрізноманітніших деталей LEGO все що тільки прийде їй в голову. Будь-які ідеї легко втілити в реальність!

Перераховані вище переваги не можуть не підтверджувати всесвітню любов до конструктора LEGO. Це не просто іграшка, це досить серйозний інструмент для раннього розвитку дітей. Останнім часом, все більше психологів стверджує, що не варто навантажувати дитину з раннього віку навчанням, так як жодним чином це не впливає на подальше благополуччя дитини в освіті, а навпаки применшує його майбутні освітні можливості. Дитині потрібно якомога довше давати можливість бути дитиною. При цьому, не залучаючи дитину з ранніх років в реальне навчання, як наприклад, математика, рідна мова, англійська, можна і навіть потрібно стимулювати розвиток дитини та її психічні процеси, такі як сприйняття, увага, пам'ять, мислення. І саме ігри такого характеру як всілякі конструктори ідеально підходять для такого ненав'язливого розвитку.

Як облаштувати простір для інклюзивної освіти – надзвичайно актуальне питання у кожному закладі освіти. Перелік обладнання для інклюзивних класів постійно доповнюється спеціалістами Міністерства освіти й науки, адже це ще новий для української школи напрямок [1].

Актуальний перелік обладнання для інклюзивного навчання досить широкий і містить безліч навчального, корекційного, спортивного та іншого оснащення: дидактичний матеріал для інклюзивного навчання, спеціальні столи для дітей з особливими освітніми потребами, світлове обладнання для ресурсної кімнати, інформаційний стенд з інклюзивної освіти, цифрові головоломки, конструктори.

Список використаних джерел

1. Наказ МОН НАКАЗ від 23.04.2018 № 414 «Про затвердження Типового переліку спеціальних засобів корекції психофізичного розвитку осіб з особливими освітніми потребами, які навчаються в інклюзивних та спеціальних класах (групах) закладів освіти» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0582-18>.
2. Порошенко М.А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. – Київ : ТОВ «Агенство «Україна», 2019. – 300 с.
3. Конструктор LEGO [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://ru.wikipedia.org/wiki/LEGO>.

ТЕХНОЛОГІЧНА КАРТКА ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «СПОРТИВНА РЕАБІЛІТАЦІЯ» ДЛЯ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «СЕРЕДНЯ ОСВІТА (ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА)» «ВИКОРИСТАННЯ ФОРМ РОБОТИ З УЧНЯМИ В ІНКЛЮЗИВНОГО КЛАСІ»

Крошка С. А.,

*викладачка фізичного виховання, вчителька-методистка
ВП «Лисичанський педагогічний коледж
ЛНУ імені Тараса Шевченка»
м. Лисичанськ*

Басова А.С., Смолій В.О.,

*студентки 4 курсу спеціальності «Середня освіта (Фізична культура)»
ВП «Лисичанський педагогічний коледж
ЛНУ імені Тараса Шевченка»
м. Лисичанськ*

Мета. Познакомити з особливостями використання форм роботи з учнями в інклюзивного класі; сформувати толерантне ставлення до впровадження інклюзивного навчання у закладах освіти

Матеріали та обладнання. Картки з притчею; презентація, проєктор, ММ дошка, мозаїка, навчальні карти, мікрофон.

Опорні поняття: інклюзія, інклюзивна освіта, учні з особливими освітніми потребами, інклюзивне навчання; форми роботи.

Хід роботи

1. Мотиваційна притча «Закриті двері».

Якось один мудрець вирішив знайти собі учня для того, щоб передати йому перед смертю свої знання. Учень мав бути талановитим і здібним, а також повинен володіти певними знаннями і вміннями. Мудрець вирішив вчинити так: зібрати всіх учнів і обрати з них гідного. Зібрались сотні учнів. І мудрець сказав:

– Дорогі мої учні, я зібрав вас усіх для того, щоб дізнатися, хто допоможе мені вирішити одну проблему. Позаду мене ви побачите стіну, в якій розташовані найбільші й найважчі двері з

тих, що є в нашому місті. Чи знайдеться серед вас, мої учні, той, хто відкриє ці двері без сторонньої допомоги? Практично одразу ж деякі учні відмовилися від участі у змаганні, пояснюючи це тим, що таке завдання не для них. Інші ж вирішили обміркувати з чого складаються двері, як працює їх механізм і прийшли до висновку, що не зможуть виконати це завданням. І лише один учень попрямував до дверей і максимально ретельно оглянув їх: простукав дверну поверхню, за допомогою чого визначив приблизну товщину дверей і наскільки щільний матеріал, з якого вони виготовлені, не забув він відзначити й наскільки надійно змащені дверні петлі. Практично всі ділянки, сантиметр за сантиметром були вивчені ним з особливою ретельністю і увагою. Учень зібрався з думками, глибоко вдихнув і легенько штовхнув двері. На великий подив оточуючих вони дуже плавно і легко відкрилися. Адже завдяки бездоганній конструкції ці двері відкривалися від несильного поштовху.

Мораль: для досягнення мети потрібно ретельно вивчити питання з усіх сторін, тоді рішення знайдеться швидко і легко.

2. Теоретична частина.

Форми організації процесу інклюзивного виховання – спосіб доцільної організації колективної та індивідуальної діяльності вихованця через виховний захід (організована дія колективу) чи виховну справу (частина від загальної виховної роботи). Їх класифікація здійснюється за різними ознаками: кількістю учнів, напрямками діяльності, характером змісту, структурою. Традиційну класифікацію форм організації виховання складають масові, групові, мікрогрупові та індивідуальні формами.

У залежності від діяльності, яка є головною на певній стадії виховання, умовно класифікують наступні форм організації інклюзивного виховання (таблиця).

Таблиця

Форми організації інклюзивного виховання

№ з.п.	Форми	Приклади	Значення
1.	Позакласна пізнавальна діяльність	участь в олімпіадах і конкурсах, концертах, конференціях, акціях, тематичних святах	відбувається соціалізація та включення
2.	Спортивна діяльність	гуртки і секції	розвивають свої спортивні здібності. Велику роль у вихованні відіграє позитивний приклад
3.	Художня діяльність	гуртки образотворчого мистецтва і прикладної творчості	включення в інклюзивний процес: засоби мистецтва сприяють подоланню внутрішніх бар'єрів, зміні себе, стресів, страхів та інших психологічних проблем. Процес малювання впливає на розвиток дрібної моторики рук і пальців, руховій координації ока; заняття оригамі зменшують рівень тривожності, допомагають забути біль і горе, підвищують самооцінку, сприяють налагодженню дружніх відносин, взаємодопомоги в колективі. При цьому зникає почуття ізольованості, налагоджується спілкування. Книги допомагають виховувати увагу і доброту до людей, вчать відповідальності і взаємодопомоги.
4.	Ціннісно-орієнтувальна	бесіди, диспути щодо проблем життя, бесіди,	включення

	діяльність	зустрічі з цікавими людьми, рольові ігри	
5.	Вільне спілкування як обмін інформацією і як взаємодія	перегляд і аналіз кіно-і діафільми, репродукції творів видатних художників, обговорення прочитаних творів, книг, журнальних статей	створення оптимальних умов для продуктивного спілкування класного керівника з учнями з метою формування у них соціальної зрілості

Учитель має визначити пріоритетні підходи до навчання, аби створити оптимальні умови для успішного задоволення індивідуальних освітніх потреб усіх учнів, розвивати їх творчі здібності і розумовий потенціал. Загальноприйнятими є:

1. Пасивний підхід – це така форма взаємодії учнів і вчителя, за якої вчитель є основною діючою фігурою уроку, передає інформацію, а учні виступають у ролі пасивних слухачів.

2. Активний підхід – це така форма взаємодії учнів і вчителя, за якої вчитель і учні взаємодіють один з одним під час уроку і учні тепер не пасивні слухачі, а активні учасники уроку.

3. Інтерактивний підхід – це спеціальна форма організації навчальної та комунікативної діяльності, в якій учні виявляються залученими в процес навчання, мають можливість розуміти і рефлексувати з приводу того, що вони знають і думають.

Урок в інклюзивному класі вимагає інтерактивної форми взаємодії вчителя та учнів, оскільки спілкування в парах, групах, між групами в учнів формуються знання, в тому числі і власну думку, з тієї чи іншої події, явища, активна життєва позиція, творчі здібності; розвивається мова, почуття відповідальності за спільну справу, систематизуються, аналізуються, конкретизуються і коригуються уявлення, поняття.

Кооперативне навчання – це форма організації навчання в малих групах учнів, об'єднаних загальною навчальною метою.

Формування когнітивних стратегій. Поняття "когнітивні стратегії" Герхарт (Gearheart, 1985) трактує як плани, дії, кроки та процеси, спрямовані на реалізацію будь-якого навчального завдання або вирішення проблеми. Стратегії можуть застосовувати як учителі, так і учні для досягнення своїх відповідних навчальних результатів. Учителям вони допомагають визначити матеріал і методику викладання. Для учнів їхній сенс полягає в тому, щоб "навчитися вчитися" (DeRuiter (DeRuiter), 1983) та регулювати власну навчальну діяльність.

Диференційоване навчання – організація процесу навчання на уроці з урахуванням індивідуальних особливостей учнів.

Диференційоване викладання – це концептуальний підхід і практична технологія планування й реалізації курикулуму й навчального процесу, що бере свій початок з усвідомлення важливих відмінностей між учнями.

3. Усне практичне завдання

- Назвіть традиційні та інноваційні форми роботи з учнями інклюзивного класу.
- Дайте характеристику художній діяльності як формі інклюзивного виховання.

2. Картка для аудиторної самостійної роботи.

Основні поняття	Зміст
Форми організації навчання	
Індивідуальна форма організації навчання	
Пасивний підхід до організації навчання	
Кооперативне навчання	
Диференційоване навчання	

3. Усне практичне завдання

1. Скориставшись запропонованими матеріалами лекцій, поміркуйте та представте помічник-радник для вчителів; дітей-однолітків, що навчаються разом із дітьми з особливими потребами .

2. Обговоріть результати в групі; найкращі поради оформіть на аркушах-бланках. Під час практики Ви можете запропонувати свої помічники-радники школам, що працюють у системі інклюзивної освіти .

Вправа «Обмін ролями». Студентам пропонується змоделювати ситуації навчального процесу в класах, де навчаються учні з особливими потребами. Студенти обирають для себе ролі, які виконуватиме кожен із них (учні, учні з особливими потребами, педагоги, вчитель, батьки учнів з особливими потребами). Викладач дає проблемну ситуацію (наприклад, підготовка найближчого свята), а студенти моделюють її, готуючись до свята. Після закінчення вправи студенти можуть поділитись досвідом, набутим під час виконання вправи.

4. Перечитайте поданий нижче список. Відокремте лише тих науковців, які долучилися до дослідження, розробки, впровадження інклюзивного навчання у нашій країні:

В.Бондар
Т.Свтухова
О.Запорожець
Дж.Льюї
І.Іванова
А.Макаренко
Песталоцці
С.Русова
О.Савченко.

5. Енерджайзер «Скульптура». Об'єднайте студентів у три групи. Роздайте кожній з них аркуш із завданням. На його виконання передбачено чотири хвилини. У міні-групах діти самостійно визначаються з ролями та працюють над створенням «скульптури». Після того як час минув — презентують іншим спільний витвір. За умови, що в одній групі мінімум 6, а максимум — 10 осіб, завдання можуть бути такими:

— Створіть спільну «скульптуру», використовуючи праві руки всіх учасників вашої міні-групи. При цьому двома ногами на підлозі можуть стояти лише п'ятеро, решта стоять на одній нозі.

— Троє з вас обома руками торкаються підлоги, тоді як інші намагаються втримати вас, щоб ви не впали. Важливо — усі ви формуєте одну «скульптуру».

— Усі разом створіть «скульптуру», що показує один день зі шкільного життя. Скульптура може рухатися та розмовляти. Пам'ятайте: ви взагалі не можете об'єднуватися за допомогою рук для створення скульптури. Пропонуємо вам подумати над більш креативними способами.

— Створіть одну спільну «скульптуру». Троє з вас згинають праву ногу, один — тримається рукою за підлогу, двоє — тримають на голові підручник. Інші обирають свою позицію самостійно.

Ефект: Завдання допомагають поповнити запас фізичних сил та направляють студентів, проте не обмежують їх у творчості. Окрім цього, вчителі можуть спостерігати за комунікацією всередині міні-груп та розуміти, чи діти розподіляють ролі та спілкуються за принципом «рівний рівному» та чи немає тих, хто почувається виключеним з групової роботи або життя класу загалом.

6. Письмове практичне завдання. Занотуйте у зошит практичні рекомендації.

Загальні рекомендації щодо роботи з дітьми з особливими потребами

підготуйте учнів класу до того, що поряд навчатимуться діти з особливими освітніми потребами

створіть у класі демократичне середовище, налагоджуйте взаємовідносини дітей

привчайте здорових учнів класу до надання допомоги особливим дітям

- підтримуйте тісні контакти з батьками особливих учнів; вивчайте медичні дані; з'ясовуйте першопричину захворювання
- вивчайте спеціальну медичну та педагогічну літературу
- ознайомлюйтесь з сучасними педагогічними підходами і методиками, які використовуються у спеціальних школах
- коригуйте психічні процеси розвитку особливих учнів у процесі їх навчання та виховання
- урізноманітнюйте прийоми і види робіт на закріплення вивченого матеріалу, застосовуйте дидактичні ігри
- застосовуйте наочний матеріал
- розробляйте індивідуальні картки (завдання)
- постійно контролюйте виконання завдань особливими учнями, підтримуйте їх впевненість у собі
- запобігайте погіршенню стану здоров'я особливих учнів; адекватно реагуйте на різні прояви поведінки дітей.

7. Практичне використання форм роботи. Вправа «Викладання візерунка з мозаїки»

Мета: розвиток концентрації й обсягу уваги, дрібної моторики рук, формування вміння працювати у колективі.

Матеріали: ватман, смужки кольорового паперу, клей, релаксаційна музика.

Хід вправи: Викладач пропонує за карткою-зразком викласти аплікацію-мозаїку: цифри, букву, простий візерунок і силует.

– Подивіться, на цій картці зображена цифра (буква, візерунок, силует). З мозаїки потрібно викласти точно таку саму цифру (букву, візерунок, силует), як на картці. Будьте уважними.

8. Вправа «Акваріум». Цей метод є ефективним для розвитку вмінь дискутування в малих групах. Студентам 3-х груп надається завдання щодо обговорення пріоритетних підходів до навчання, аби створити оптимальні умови для успішного задоволення індивідуальних освітніх потреб усіх учнів, розвивати їх творчі здібності і розумовий потенціал

1 група - Пасивний підхід.

2 група - Активний підхід

3 група - Інтерактивний підхід.

Після того як викладач об'єднав студентів у три-чотири групи і надав кожній із них завдання та необхідну інформацію, одна з груп сідає в центр кола, утворивши внутрішнє коло. Поки група займає місце в центрі, вчитель знайомить групу із цим завданням і нагадує правила дискусії у малих групах. Учасники та учасниці цієї групи обговорюють запропоновану викладачем проблему таким чином: один з групи прочитує вголос ситуацію, група обговорює ситуацію у ході дискутування; приймається спільне рішення, або підсумовується дискусія.

На цю роботу групі відводиться 3-5 хвилин. Усі інші не втручаються в обговорення, а лише спостерігають за ходом дискусії — вони знаходяться начебто за товстим склом акваріума.

Після цього група повертається на свої місця, а викладач ставить запитання:

Чи погоджуєтесь ви з думкою групи?

Чи була ця думка достатньо аргументованою, доведеною?

Який аргумент ви вважаєте найпереконливішим?

Така бесіда триває 2-3 хв., а місце першої групи в "акваріумі" займає інша група та обговорює наступну ситуацію.

Усі групи по черезно мають побувати в "акваріумі", і діяльність кожної з них мусить бути обговорена.

9. Вправа «Мікрофон». Загальне групове обговорення, кожен учасник у визначеному порядку щось швидко каже, висловлюючи свою думку щодо проведення практичного заняття та обраної теми.

Питання для самоконтролю

1. Назвіть форми роботи з дітьми інклюзивного класу.

2. Розробіть перелік необхідних заходів для реалізації в закладі загальної середньої освіти інклюзивних цінностей.
3. Накресліть таксономію освітніх цілей за Блумом.
4. Назвіть форми організації інклюзивного виховання.
5. Назвіть спеціальні форми навчання в інклюзивному класі.

**ТЕХНОЛОГІЧНА КАРТКА ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «СПОРТИВНА РЕАБІЛІТАЦІЯ»
ДЛЯ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «СЕРЕДНЯ ОСВІТА (ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА)»
«МЕТОДИ РОБОТИ ІЗ УЧНЯМИ ІНКЛЮЗИВНОГО КЛАСУ»**

Крошка С. А.,

*викладачка фізичного виховання, вчителька-методистка
ВП «Лисичанський педагогічний коледж
ЛНУ імені Тараса Шевченка»
м. Лисичанськ*

Іваннікова О.О.,

*студентка 4 курсу спеціальності «Середня освіта (Фізична культура)»
ВП «Лисичанський педагогічний коледж
ЛНУ імені Тараса Шевченка»
м. Лисичанськ*

Мета. Познакомити з особливостями використання методів роботи з учнями інклюзивного класу; сформувані толерантне ставлення до впровадження інклюзивного навчання у закладах освіти

Матеріали та обладнання. Картки з цитатами, презентація;

Опорні поняття: інтерактивний метод, метод інклюзивної роботи, арт-терапія, ігрова терапія, музикотерапія, психогімнастика, казкотерапія.

Хід роботи

1. Притча «Вирішення проблем»

Професор взяв у руки склянку з водою, витягнув її вперед і запитав своїх учнів: Як ви думаєте, скільки важить ця склянка? В аудиторії жваво зашепотіли.

– Приблизно 200 грамів! Ні, грамів 300, мабуть! А може і всі 500, – лунали відповіді.

– Я справді не знаю точно, доки не зважу її. Але зараз це не потрібно. Моє питання ось яке: що трапиться, якщо я буду так тримати склянку протягом декількох хвилин?

– Нічого!

– Справді, нічого страшного не трапиться, – відповів професор. А що буде, якщо я триматиму цю склянку на витягнутій руці, наприклад, дві години?

– Ваша рука почне боліти.

– А якщо цілий день?

– Ваша рука оніміє, у вас буде сильне м'язове напруження. Можливо, навіть доведеться їхати в лікарню, – сказав один зі студентів.

– Як, по-вашому, вага склянки зміниться від того, що я її цілий день буду тримати?

– Ні! – розгублено відповіли студенти.

– А що потрібно робити, щоб все це виправити?

– Просто поставте склянку на стіл, – весело сказав один студент.

– Звісно! – радісно відповів професор. – Так ми і робимо з усіма життєвими труднощами. Подумайте про яку-небудь проблему кілька хвилин, і вона виявиться поруч із вами. Подумайте про неї кілька годин, і вона почне вас засмоктувати, як трясовина. Якщо будете думати цілий день, вона вас паралізує. Можна думати про проблему, але, як правило, це ні до чого не призводить. Її вага не зменшиться. Впоратися з проблемою дозволяє тільки дія. Вирішуй її або відклади в бік. Немає сенсу носити на душі важкі камені.

2. Вправа «Долоньки»

Мета: отримання позитиву, взаємопідтримка учасників групи.

Завдання: на аркуші паперу обведіть свою долоньку і напишіть своє ім'я. Передавайте аркуш за годинниковою стрілкою. Хай кожен учасник заняття напише вам побажання, а ви в свою чергу пишете побажання всім учасникам. Вправа закінчується тоді, коли кожен учасник отримує свій аркуш.

3. Теоретична частина.

Для роботи у інклюзивному класі учитель використовує загальноприйняті методи навчання. Методи навчання, як відомо із загальної педагогіки, можна розділити на п'ять основних груп, беручи до уваги різні ознаки класифікації: методи за характером отримання інформації, методи за характером пізнавальної діяльності учнів, логічні методи, методи мотивації та стимулювання пізнавальної діяльності та методи контролю. Найбільш придатними для створення освітнього середовища, котре забезпечить розвиток ініціативи і самостійності, вільно реалізувати свої здібності і освітні потреби, є методи за характером пізнавальної діяльності (М. Скаткін, І. Лернер).

Спираючись на визначення методів сучасними дидактами (В. Бондар, С. Гончаренко, О. Комар, О. Пометун, О. Савченко, М. Фіцула й ін..) інноваційні методи – це така взаємопов'язана діяльність вчителя і учнів, яка спрямована на модифікацію змісту, методичних прийомів, форм (способів) організації навчальної діяльності учнів, що сприятиме адаптації дітей з особливими освітніми потребами до освітнього середовища, засвоєння учнями знань, умінь та навичок і загального розвитку особистості кожного члена учнівського колективу.

Реалізація методики інклюзивного навчання здійснюється через систему інтерактивних методів, під якими розуміють взаємодію учнів не лише з вчителем, а й один з одним.

Інтерактивний метод – це взаємопов'язаний спосіб активної суб'єкт-суб'єктної діяльності між учасниками навчального процесу, спрямований на засвоєння знань, умінь і навичок оволодіння соціальним досвідом спілкування, розвиток особистості (О. Пометун). Інтерактивні методи найбільш відповідають особистісно-орієнтованому підходу. Вони не змушують учнів виконувати ті чи інші вимоги, дають простір для саморегуляції, створюють умови для того, щоб школяр сам прийшов до виконання поставлених завдань. Тому актуальними для інклюзивного навчання серед інтерактивних методів є імітаційні, а саме дидактичні ігри, робота в малих групах, технології "портфоліо", кейс методів, дальтон-план.

Основа інтерактивного навчання – робота в малих групах. Найпростіша форма, що належать до інтерактивного навчання – це робота в парах, що дозволяє учням набути навичок співробітництва, оволодіти вміннями висловлюватись та активно слухати. Під час роботи в парах можна швидко виконувати вправи, які за інших умов потребують великої затрати часу. Серед них можна назвати такі дидактичні ігри: "Знайди пару" – учні до карток з друкованими буквами добирають відповідні рукописні літери. Називають букви, звуки, які вони позначають, складають з ними слова. "Незнайко" – один учень читає, а інший виправляє допущені помилки.

Метод інклюзивної роботи – спосіб діяльності з метою досягнення поставленої корекційно-виховної мети.

Методи арт-терапії. Лікувальна педагогіка – це галузь соціальної педагогіки, знання яка межує із знаннями медицини, педагогіки і психології. Проблемами лікувальної педагогіки займалися зарубіжні та вітчизняні вчені Д. Виготський, А. Дубровський, В. Кащенко, Я. Корчак, В. Сухомлинський та ін.

Здійснити поставлені завдання допоможуть засоби естетики (естетотерапія), фауни (зоотерапія), запахів флори (аромотерапія), природи (дендротерапія) та ін. Зокрема з метою розв'язання проблем адаптації:

1. Ігрова терапія – процес спільного з дитиною переживання і осмислення будь-якої життєвої ситуації, що подана в ігровій формі. Головне значення гри полягає в тому, що завдяки особливим ігровим способам дитина моделює взаємодію з навколишнім світом та людські стосунки. Отже, у ході гри дитина засвоює мотиви людської діяльності. На основі цього формується прагнення до суспільно важливої діяльності, що стає основним моментом готовності до шкільного навчання та трудової діяльності. Важливою ознакою ігротерапії є інструкція до будь-якої гри, побудована у формі казки або притчі.

2. Бібліотекотерапія читання літератури з подальшим обговоренням прочитаного, організація літературно-музичного вечорів.

З метою терапії фізичної активності використовується:

1. Психогімнастика – форма терапії або невербальний метод групової психотерапії, що ґрунтується на руховій експресії, міміці, пантоміміці. Соціальний педагог використовує вправи на зняття напруги і скорочення емоційної дистанції учасників групи.

2. Музикотерапія. Впливаючи на психоемоційний стан людини, музика призводить до певних гормональних і біохімічних змін в організмі, позитивно впливає на інтенсивність обмінних процесів. Позитивні емоції, що виникають під час звучання музики, стимулюють інтелектуальну діяльність дитини.

3. Зоотерапія. Петтерапія – лікування за допомогою домашніх тварин. Зокрема собак і котів використовують до дітей, які з певних причин відчують труднощі у навчанні (читання вголос для тварин), у яких нерозвинені моторні навички рук (застебнути нашійник на собаці, пристебнути поводок тощо), у яких гіпертрофована активність (контакт з кішкою заспокоює дитину), до аутичних дітей та ін

Дельфінотерапія, іпотерапія (лікування дельфінами і кінями) сприяє лікуванню аутизму, депресії, астенічного (хронічна втома) і посттравматичного синдрому, наслідків ДЦП тощо.

Широко використовують:

– лікувальну гімнастику. У результаті різних засобів руху знімається втома, змінюється реактивність організму, підвищується його стійкість, активізується діяльність мозку та ін.

– аромотерапію використовують для підвищення тону організму, зміцнення зоров'я, лікування простудних захворювань та ін. Наприклад, аромат евкаліпта знижує сонливість, яка викликана перенапруженням; запах лаванди допомагає зосереджуватися тощо.

– казкотерапію як найдавніший психолого-педагогічний метод соціалізації дитини, спосіб передачі знань про соціальну реалізацію людини. Це система передання життєвого досвіду, розвитку соціальної чутливості; інтуїції та творчих здібностей. Казкотерапія використовує казкову форму для інтеграції особистості, розвитку творчих здібностей, розширення свідомості, вдосконалення взаємодії з навколишнім світом.

Методика Марії Монтесорі. Метод Монтесорі заснований на спостереженні за дитиною у природних умовах та прийнятті її такою, якою вона є. У групах Монтесорі дитина навчається самостійно за допомогою спеціально розробленого навколишнього середовища – Монтесорі-матеріалів, маючи можливість самоконтролю; дитина сама бачить свої помилки, дорослому не потрібно вказувати на них. Роль вчителя полягає у керуванні самостійною діяльністю дитини, а не в її навчанні.

Методи, які використовуються, залежать від проблеми у дітей, індивідуальних особливостей, середовища, рівня соціальної адаптації, можливостей самого спеціаліста.

Варто використовувати в інклюзивному вихованні і традиційну класифікацію методів навчання і виховання: словесні (бесіди, розповіді); наочні (відвідування музеїв, театрів, картинних галерей, виставок та кінотеатрів); практичні (ігри, праця, конкурси).

4. Літопис цікавих думок

У чому актуальність висловів В.О. Сухомлинського щодо інклюзивної освіти у сучасному закладі освіти: «Роки дитинства – це насамперед виховання серця»; «Дати дітям радість праці, радість успіху у навчанні, збудити в їхніх серцях почуття гордості, власної гідності – це перша заповідь виховання. У наших школах не повинно бути нещасливих дітей, душу яких гнітить думка, що вони ні на що не здібні...»?

Як прегукуються ці вислови з «педагогікою людинотворчості, культуротворчості» вітчизняних вчених В. Кременя, В. Андрущенко та ін.?

5. Усне практичне завдання

1. В чому вбачаєте позитивні моменти залучення дітей з особливими потребами до навчання в шкільному колективі?

6. Картка для аудиторної самостійної роботи.

Основні поняття	Зміст
Інтерактивний метод	
Метод інклюзивної роботи	
Арт-терапія	
Ігрова терапія	
Музикотерапія	
Психогімнастика	
Казкотерапія	

6. Усне практичне завдання

- Назвіть традиційні методи роботи з учнями інклюзивного класу.
- У чому полягає метод арт-терапії або лікувальної педагогіки?
- Перелічіть види терапії фізичної активності.

7. Практичне використання форм роботи.

Вправа. Скористайтесь статтею Тіма Лормана «Сім стовпів підтримки інклюзивної освіти. Як перейти від запитання «Чому?» до запитання «Як?», охарактеризуйте кожен зі «стовпів» у малих групах. Після виконання завдання кожна група презентує свої тези. По завершенні – обговорення.

8. Енерджайзери.

Вправа «Музичні картинки». Під час діяльності пропонуємо учасникам таке: «Дозвольте своїм ручкам танцювати на папері під музику. Хай це буде танець-фантазія. Ви можете в разі потреби змінювати колір, можете малювати обома руками. Хай музика керує вашими діями, радійте кожному руху». Через деякий час вчитель повідомляє: «Зараз я зміню музику. Поряд з вами лежить чистий аркуш, коли почнеться нова мелодія, продовжуйте малювати на ньому і знайдіть новий танець, який відповідатиме новій мелодії».

Після закінчення вправи картини, які відбивають першу і другу мелодії, прикріплюють на різних стінах. Краще, щоб учасники самі визначали, під яку музику була написана та чи інша картина, і відповідно до своїх відчуттів розташовували малюнки. Під час обговорення з'ясовують, які почуття, думки, фантазії.

9. Вправа «Обмін ролями». Студентам пропонується змоделювати ситуації навчального процесу в класах, де навчаються учні з особливими потребами. Студенти обирають для себе ролі, які виконуватиме кожен із них (учні, учні з особливими потребами, педагоги, вчитель, батьки учнів з особливими потребами). Викладач дає проблемну ситуацію (наприклад, підготовка найближчого свята), а студенти моделюють її, готуючись до свята. Після закінчення вправи студенти можуть поділитись досвідом, набутим під час виконання вправи.

10. Вправа «Вільний танець». Пропонується прислухатися до себе, до свого внутрішнього музичного ритму і почати рухатися вільно й спонтанно, слухаючи своє тіло. При цьому можна притупувати, вимовляти склади, слова, словосполучення. Не турбуйтеся про те, щоб бути «гарним» танцюристом, не змагайтеся з іншими. Головне – «розв'язати» свій внутрішній музичний ритм. Вправу можна виконувати індивідуально або всією групою – тоді група перетворюється на танцюючий і співаючий ансамбль, що створює свою танцювальну імпровізацію

11. Вправа «Асоціації»

Учасники сидять у колі. Передають один одному іграшку, називаючи якомога більше асоціацій до слова «лікувальна педагогіка»: успіх; спокій; спілкування; впевненість; стабільність; життєрадісність; гармонія тощо.

12. Вправа «Дзеркало». Учасники групи діляться на пари і по черзі повторюють рухи партнера.

- Вправи, спрямовані на зняття напруження, складаються з найпростіших рухів: я йду по воді, по гарячому піску, поспішаю до школи, повертаюся додому, йду до лікаря, йду до друга на день народження та ін.

- Вправи, спрямовані на розвиток сензитивності, скорочення емоційної дистанції: розійтися з партнером на вузькому містку, сісти на стілець, зайнятий іншою людиною, заспокоїти скривджену людину, дотиком виразити своє ставлення до іншої людини, «передача почуття по колу» і т. ін.

- Вправи, спрямовані на розвиток розуміння почуттів іншого: розмова через скло (домовитися про що-небудь за допомогою жестів), зобразити той чи інший стан людини (наприклад, радість, гнів, образу, співчуття, ненависть тощо), зобразити психологічні особливості іншої людини і себе («Який я є», «Яким я був», «Яким я здаюся іншим», «Яким я хочу бути»), зрозуміти, яке почуття хотіла виразити інша людина (наприклад, «Почуття без слів», «Зіпсований телефон жестів»).

13. Вправа «П'ять фактів». Запропонуйте кожному студенту за дві хвилини на окремому аркуші написати п'ять її хобі чи вмінь. Наприклад: «Люблю фотографувати», «Вмію кататися на лижах», «У мене є кіт», «Знаю дві мови», «Люблю пізно прокидатися на вихідних», «Читаю сучасну українську поезію». Завдання — хаотично рухатися та питати інших, чи їхні вміння та інтереси збігаються з вашими. Наприклад, Олег теж вміє кататися на лижах, тому вписуємо його ім'я навпроти цього пункту. До кожного з п'яти пунктів слід написати імена двох одногрупників. Виграє той, кому першому вдалося зібрати та написати десять імен.

Ефект: Гра рівноцінна короткій фізичній розминці. Завдання побудовано так, що студенти розповідають про себе не публічно, а перед одним-двома одногрупниками одночасно. Завдяки цьому вони тренують соціальні навички в найменш стресових умовах, вчаться комунікувати та презентувати інформацію в умовах обмеженого часу.

14. Підбиття підсумків. Викладач пише на дошці:

Д – досвід (що робили, що найбільше запам'яталося?)

Р – рефлексія (які відчуття?)

І – інформація (яку інформацію одержали та які висновки зробили?)

Д – дії (як будете діяти в майбутньому?)

Питання для самоконтролю

1. Законспектувати питання: «Витоки і концепції ігрової терапії»
2. Підібрати приклади директивної та недирективної гри з дітьми.
3. Підібрати приклади вправ ігрової психокорекції для проведення індивідуально з дитиною та в групі.

СУЧАСНЕ РОЗУМІННЯ ПОНЯТТЯ «ІНКЛЮЗІЯ»

Курило В.С.,

*доктор педагогічних наук, професор,
дійсний член Національної академії педагогічних наук України
Державний заклад «Луганський національний
університет імені Тараса Шевченка»*

Савченко С.В.,

*доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент Національної академії педагогічних наук України
Державний заклад «Луганський національний
університет імені Тараса Шевченка»*

м. Старобільськ

Однією з основних проблем сучасної інклюзивної освіти є недостатня розробка теоретичної і методологічної бази інтегрованого та інклюзивного навчання й виховання. Актуальність проблеми інклюзивної освіти пов'язана, насамперед, з тим, що чисельність осіб, які потребують інклюзивної освіти, неухильно зростає. Тому пошук підходів до активізації розвитку інклюзивної освіти є важливим державним питанням [2].

Англійське дієслово *include* перекладається як «утримувати, включати, мати у своєму складі». Тому «інклюзія» представляється терміном, більшою мірою відповідним до нового погляду не тільки на освіту, а й на місце людини в суспільстві. У таких країнах, як США, Канада, Великобританія та ін., що мають п'ятдесятирічний досвід соціальної інтеграції осіб з особливими освітніми потребами у звичайне освітнє й соціальне середовище, «інклюзія» приходить на зміну «інтеграції» [1].

В Україні превалює трактування інклюзивної освіти більше як навчання в змішаних або корекційних групах освітніх закладів. Документи Організації Об'єднаних Націй (ООН), Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО), практичний досвід країн Європи, де інклюзивна освіта досягло високого рівня, дозволяє сформулювати поняття інклюзивної освіти більш широко. При цьому виділяються наступні групи осіб, що належать до інклюзії: інваліди, представники етнічних меншин, люди нетрадиційної сексуальної орієнтації, особи, які тримаються в пенітенціарних установах, маргінальні верстви суспільства, у тому числі ВІЛ-інфіковані, мігранти, студенти-іноземці, люди, які опинилися у складних життєвих обставинах (до прикладу, внутрішньо переміщені особи, особи з тимчасово окупованих територій, військовослужбовці-учасники бойових дій), обдаровані особистості, особи з різними інтелектуальними й фізичними відхиленнями та ін. Таким чином, сьогодні можна говорити про розуміння інклюзії, якнайменш, у двох сенсах – вузькому і широкому. Наведемо приклади відповідних визначень інклюзії (інклюзивної освіти). Зауважимо, що в цьому випадку поняття «інклюзія» та «інклюзивна освіта», що означають процеси, розглядаються як синоніми [3].

У «широкому» сенсі інклюзія (інклюзивної освіти) визначається як більш гнучкий підхід до навчання, унікальний процес доступної освіти для кожного, при якому ліквідовано бар'єри, пов'язані з несхожістю людей, і створено умови для саморозкриття потенціалів кожної людини; при цьому виграють усі учасники освітнього процесу [3].

Інклюзивна освіта – це процес спільної освіти типових та «нетипових» осіб на засадах індивідуального підходу, що враховує інтелектуально-особистісний потенціал, який розвивається, спрямовується в творче русло і оцінюється в позитивному плані. Інклюзивна освіта – це така специфічна форма організації освітнього процесу, при якому всі його суб'єкти, незалежно від фізичних, психічних, інтелектуальних, культурно-етнічних, мовленнєвих та інших особливостей, включені в загальну систему освіти і навчаються за місцем проживання разом зі своїми однолітками без особливих освітніх потреб в одних і тих же закладах освіти, які враховують їх

особливі освітні потреби і надають необхідну й комплексну підтримку. До прикладу, інклюзивне навчання дітей з особливостями розвитку спільно з їх однолітками – це навчання різних дітей в одному класі, а не в спеціально виділеній групі (класі) при закладі загальної середньої освіти [4].

Інклюзія є процесом збільшення ступеня участі кожної окремої особистості в академічному і соціальному житті закладу освіти, а також процес зниження ступеня ізоляції здобувача освіти в усіх явищах, що відбуваються всередині закладу. Інклюзія закликає до реструктуризації культури освітнього закладу, її правил і внутрішніх норм, практик для повного прийняття всього різноманіття здобувачів, з їх особистими особливостями і потребами. Вона безпосередньо стосується всіх здобувачів закладу, а не тільки особливо вразливих категорій, таких як особи з особливими потребами; орієнтована на вдосконалення освітнього процесу не тільки для здобувачів, а й для педагогічного колективу та співробітників. Кожна людина має право здобувати освіту за місцем проживання: у школі, ліцеї, коледжі, університеті тощо.

Різнманіття і несхожість осіб з особливими освітніми потребами бачиться не проблемою, а найважливішим ресурсом, який можна використовувати в освітньому процесі. Інклюзія передбачає наявність міцних зв'язків між закладами освіти, заснованих на довірі та співпраці. Отже, інклюзія – це процес розвитку гранично доступної освіти для кожного в доступних закладах освіти, організація освітнього процесу на основі визначення адекватних цілей всіх учасників, ліквідація різних бар'єрів для найбільшої підтримки кожного здобувача та максимального розкриття його потенціалу [2].

Інклюзія – створення в групі умов, які диктуються змістом і методами навчання для повної включеності кожного; це здатність колективу або спільноти брати на себе відповідальність і сприяти вирішенню проблем, що виникають з особливостей кожного здобувача [4]. Інклюзія – це своєрідна філософія, що задовольняє потреби в освіті, розкриває і розвиває індивідуальні здібності, підтримує і надає впевненість, сприяє успішній адаптації, інтеграції, соціалізації, самореалізації, набуттю досвіду (комунікативного, соціального, психологічного). Результатом інклюзивної освіти повинна стати гармонійно розвинена особистість, що не дистанціюється від суспільства і не відчуває відчуження, а здатна до самостійного, повноправного життя в суспільстві [3].

Інклюзія (інклюзивна освіта) у «вузькому» сенсі – один з процесів трансформації освіти, заснований на розумінні того, що люди з особливими освітніми потребами в сучасному суспільстві можуть (і повинні) бути залучені в соціум. Така трансформація орієнтована на формування умов доступності освіти для всіх, у тому числі забезпечує доступ до освіти для осіб з особливими освітніми потребами [1]. Це перша інновація у вітчизняній освітній практиці, ініційована батьками дітей з особливими освітніми потребами та тими педагогами, психологами, хто вірить в її необхідність не тільки для дітей з обмеженими можливостями, але для всієї освіти та суспільства в цілому [1]. Це не просто модне віяння нашого часу, а природний етап в розвитку світової системи освіти взагалі, і підходів до утворення особливих дітей, які володіють спеціальними освітніми потребами в силу обмежених можливостей свого здоров'я [4]. Це один з основних напрямів реформи і трансформації системи спеціальної освіти в багатьох країнах світу, мета якої – реалізація права на освіту без дискримінації. Інклюзія (від inclusion – включення) – процес реального включення людей з інвалідністю в активне громадське життя. Інклюзія передбачає розробку і застосування конкретних рішень, що дозволять кожній людині рівноправно брати участь в суспільному житті [3].

Отже, інклюзія – це створення умов для переходу осіб з особливими освітніми потребами (з вадами розвитку, що потрапили у складні життєві обставини, обдаровані тощо) від соціальної ексклюзії (соціального виключення) до соціальної інклюзії (соціального включення) через спеціально організовану інклюзивну освіту.

Список використаної літератури

1. Колупаєва А. А. Досвід реалізації інклюзивної освіти у країнах Європи. Педагогічні основи інтегрування школярів з особливостями психофізичного розвитку в загальноосвітні навчальні заклади: Монографія. К.: Педагогічна думка, 2007. 458 с.
2. Іноземцева, С. В. Спеціальна освіта на сучасному етапі розвитку суспільства. *Vzdelávanie a spoločnosť*. Medzinárodný nekonferenčný zborník, Prešov. 2016. № 1. С. 273, 278–279.
3. Корнієнко С. Інклюзивна освіта як пріоритетний напрям державної політики України у сфері освіти дітей з інвалідністю. Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. 2012. № 2. С. 226–231.
4. Culham A., Nind M. Deconstructing Normalisation: Clearing the Way for Inclusion. *Journal of Intellectual and Developmental Disability*. 2003. Vol. 28. № 1. P. 65–78.

ЕЙДОТЕХНІКА В КОРЕКЦІЙНІЙ РОБОТІ З ДІТЬМИ, ЯКІ МАЮТЬ ВАДИ В ПСИХОФІЗИЧНОМУ ТА МОВЛЕННЄВОМУ РОЗВИТКУ

Леванова Т.М.,

вихователька логопедичної групи

*КЗ «Лисичанський дошкільний навчальний заклад
(ясла-садок) №13 «Ромашка»*

м. Лисичанськ

Скажи мені – і я забуду
Покажи мені – і я запам'ятаю
Дай торкнутися – і я зрозумію.
(китайська мудрість)

У Базовому компоненті дошкільної освіти багато уваги приділено вихованню свідомого активного дошкільника. Це дитина, яка повинна вміти і хотіти пізнавати світ, яка не прагне до готових рішень і моделей поведінки, а хоче відкривати його самостійно: на дотик, смак і запах, такий малюк воліє роздивитись усі кольори яскравого світу, почути всі його звуки й мелодії. На сучасному етапі життя дитина має справу зі значними потоками інформації та стрімким темпом життя, і їй необхідно докладати величезних зусиль для запам'ятовування.

Саме ігри з використанням прийомів ейдетики дають можливість зробити життя й навчання дитини цікавішим та урізноманітнити його.

Проте проблемним є навчання дітей, у яких затримка психічного розвитку. А наявність мовленнєвої вади призводить до змін у психічній сфері, а саме, до появи таких рис, як підвищена дратівливість, збудливість, депресивні стани, негативізм, апатичність, психічна виснаженість, почуття пригніченості. Діти часто втрачають можливість спільної діяльності з однолітками через невміння виразити свої думки та через страх виглядати смішними, хоча правила й зміст гри їм зрозумілі.

Для дітей з ЗПР традиційні корекційні заняття не завжди легкі й цікаві. Як же зробити так, щоб дитина накопичувала нові знання охоче, з радістю, без тиску й нав'язування з боку дорослого? Як же світяться цікавістю очі в дітей, з яким нетерпінням очікують вони на щось приємне, коли ми говоримо: «А зараз ми з вами, діти, пограємо в одну цікаву гру! Уявіть собі...». Саме так починаються всі ігри з ейдетики.

Ейдетика – це не тільки розвиток уваги, уяви, пам'яті, різних видів мислення, а й спосіб подачі навчального матеріалу. Адже ейдетика розмовляє з дошкільниками їхньою мовою. Вона

залучає всі аналізатори дитини: дозволяє не лише побачити, а й помацати, почути, скуштувати, понюхати, подає нове через добре знайомі дітям образи. Створює широкий ігровий майданчик, надаючи безмежних можливостей для розвитку дитячої уяви. Завдяки методикам ейдотехніки, їх цікавим нестандартним підходом, заняття стають захопливими.

Використовуючи різні засоби ейдетики, педагог розвиває одну з найважливіших сторін психічного життя дитини – пам'ять, яка отримує незвичний розвиток в особистісно-зорієнтованому навчанні.

У дітей із ЗПР пам'ять значно ослаблена. Ці діти схильні до механічного бездумного заучування матеріалу. Але і цей спосіб діяльності для них важкий, оскільки самі механізми пам'яті ослаблені

Особливості пам'яті дітей з ЗПР:

- зниження обсягу пам'яті й швидкості запам'ятовування;
- мимовільне запам'ятовування менш продуктивно, ніж в нормі;
- механізм пам'яті характеризується зниженням продуктивності перших спроб запам'ятовування, але час, необхідний для повного заучування, близько до норми;
- переважання наочної пам'яті над словесною;
- зниження довільної пам'яті;
- порушення механічної пам'яті.

На відміну від логічної пам'яті, обсяг образної пам'яті необмежений. При затримці психічного розвитку недостатній рівень уваги — одна з істотних і помітних особливостей пізнавальної діяльності. Діти із ЗПР на заняттях украй розсіяні, часто відволікаються, не здатні зосереджено слухати або працювати більше 5-10 хв.

Особливості уваги дітей з ЗПР:

- низька концентрація уваги: нездатність дитини зосередитися на завданні, на будь-якої діяльності, швидка втомлюваність, відволікання;
- низький рівень стійкості уваги (діти не можуть довго займатися однією і тією ж діяльністю);
- вузький обсяг уваги;
- більш сильно порушене довільна увага.

Діти із ЗПР мають специфічні особливості психічного розвитку. Багато хто з дітей зазнає труднощі в процесі сприйняття (зорового, слухового, тактильного). Понижена швидкість перцептивних операцій.

Особливості сприйняття дітей з ЗПР:

- недостатня повнота і точність сприйняття пов'язана з порушенням уваги, механізмів довільності;
- недостатня цілеспрямованість і організованість уваги;
- сповільненість сприйняття і перероблення інформації для повноцінного сприйняття (дітям із ЗПР потрібно більше часу, ніж нормальній дитині);
- низький рівень аналітичного сприйняття (дитина не обмірковує інформацію, яку сприймає «бачу, але не думаю»);
- зниження активності сприйняття (у процесі сприйняття порушена функція пошуку, дитина не намагається придивитися, матеріал сприймається поверхово).

Найбільш грубо порушені більш складні форми сприйняття, що вимагають участі декількох аналізаторів і мають складний характер – зорове сприйняття, зорово-моторна координація. На розвиток мислення впливають всі психічні процеси: рівень розвитку уваги; рівень розвитку сприйняття й уявлень про навколишній світ. Відставання в розвитку мислення — одна з основних рис, що відрізняють дітей із ЗПР від однолітків, що нормально розвиваються. Найзначніше виражено відставання в словесно-логічному мисленні, ближче до рівня нормального розвитку знаходиться наочно-дійове мислення.

Також у дітей із ЗПР є порушення найважливіших розумових операцій, які є складовими логічного мислення:

1. Аналіз (захоплюються дрібними деталями, не може виділити головне, виділяють незначні ознаки);
2. Порівняння (порівнюють предмети за непорівнянним, несуттєвими знаками);
3. Класифікація (дитина здійснює класифікацію часто правильно, але не може усвідомити її принцип, не може пояснити те, чому він так вчинив).

Певні відставання в мисленні відбуваються саме на стадії образного мислення.

Ейдетика заснована на методі, який базується на конкретно-образному мисленні. Перевага образного мислення полягає в одномоментному засвоєнні інформації – образної, яскравої. Незвичайність і таємничість фантастичних історій активізують певні відставання в мисленні й відбуваються саме на стадії образного мислення. Образне мислення сприяє розвитку фразової мови, що є важливим в роботі з дітьми.

Ейдетика має велике значення в розумовому, фізичному, моральному й естетичному вихованні дітей, а також, позитивно впливає на здоров'я дитини. Гра, у цьому випадку, ніколи не ставить перед дитиною вимоги, які б вона не змогла виконати.

Як же використовуються ці ігри у корекційній роботі?

Досвід показує, що ігри з використанням прийомів ейдотехніки можуть застосовуватися у різноманітних формах: проводиться як самостійні, що випереджають або закріплюють заняття, а також як активний відпочинок дітей, як своєрідні «домашні завдання», які обов'язково вимагають участі батьків.

У дітей з ЗПР недостатньо розвинена слухова увага. Використання у роботі з такими дітьми методу невербальних асоціацій допомагає розвивати слухове сприймання на матеріалі шумових звуків, формує навички й уміння уявляти й фантазувати за допомогою зорового сприйняття.

Хотілося б зазначити, що автором ідеї роботи з листівками та шумами, став перший представник ейдетики на Україні Є. Антошук. За його методикою листівки підбираються таким чином, щоб кожна наступна листівка не була подібна до попередньої (бажано ні за малюнком, ні за кольором). Тобто, коли на першій листівці зображені квіти, то на другій – люди, на третій – море, на четвертій – місто тощо. Краще, коли чергуються зображення живих і неживих предметів, різнокольорові з чорно-білими. Автор методики рекомендує використовувати такі правила:

- знайти чіткий образ (слово, цифру задану педагогом) в листівці, бажано, щоб він мав контур – мозок чітко реагує на контур, на закінчену форму, тобто, якщо є абстрактне слово «радість», ми повинні його побачити в формі усмішки;
- образ повинен рухатись, зображати дію;
- бажано, щоб заданий образ був на першому плані, був добре освітленим і впадати в очі;
- акцентування – яскраве вираження образу;
- відчуття гумору – веселі смішні історії запам'ятовуються швидше і краще;
- позитивне мислення – без агресії, адже негативне витісняється зі свідомого як захисна функція психіки.

Використовуючи у корекційній роботі прийоми ейдетики, ми відкриваємо для дітей світ цікавих ігор, які підтримують їх інтерес до пізнання навколишнього світу, нагромадження знань, освоєння мови, розвитку вміння спілкуватися.

Після такої корекції діти можуть легко й невимушено висловлювати свої думки, стають дружні, у них спостерігається збагачення словникового запасу. Більшість дітей вільно складають творчі розповіді, використовуючи власний досвід, набувають впевненості у своїх силах і здібностях, що особливо важливо для цієї категорії дітей.

Ейдетика допоможе дитині:

- розвинути словесну пам'ять, завдяки чому дитина запам'ятовуватиме не 5-9 слів (норма для звичайної людини), а словесні ряди з 20-30-40 слів;
- запам'ятовувати правила, вірші, а також іншу інформацію, що складно запам'ятовується через її монотонність;

- запам'ятовувати числові ряди, числові таблиці номери телефонів, а також іншу інформацію, яка містить числа;
- запам'ятовувати іноземні слова та складні терміни;
- запам'ятовувати картини та обличчя людей;
- витратити набагато менше часу на виконання домашніх завдань;
- розвивати різні канали сприйняття, розвивати інтуїцію;
- навчитися правильно реагувати на стресові ситуації та спогади про них;
- навчитися забувати непотрібну або негативну інформацію, «стирати» її зі своєї пам'яті;
- сформувати уміння нестандартно, творчо мислити, знаходити незвичайні виходи зі звичайних ситуацій.

Отже, сьогодні ця ігрова методика популярна серед тих, хто прагне неформально ставитися до процесів пізнання навчання. Завдяки розвиткові образної уяви та яскравій фантазії ейдетика допомагає використовувати ті виняткові можливості, «резерви», які є у кожного з нас.

Ось чому яскраві образи такі важливі у житті дітей. За допомогою яскравої дитячої уяви можна швидко і надовго запам'ятати потрібну інформацію. А головне – таке навчання, основане на грі і фантазії, зовсім не обтяжує дитину, навпаки – переключає її на діяльність. До того ж, застосовуючи методи ейдетики, підключаються інші відчуття: слухові, тактильні, рухові, нюхові і навіть смакові. Таким чином відбувається розвиток усіх видів пам'яті і, як наслідок, ефективність навчання покращується.

Різні прийоми ейдетики, досягають значних успіхів у розвитку інтелектуальних здібностей. Такі прийоми як асоціативне мислення потрібне, в першу чергу, для розвитку асоціативної пам'яті. Крім цього воно сприяє активній мовленнєвої та творчої діяльності.

Піктограми допомагають запам'ятовувати будь-які літературні твори, як віршовані, так і прозові. Цей прийом використовується для збагачення словникового запасу, розвитку мовної активності і, таким чином полегшує дітям складання умови задач. Такий тип роботи сприяє подоланню невпевненості у дітей та підвищенню загальної активності на заняттях.

Графічні трансформації мають широкий спектр використання, зокрема дають хороший ефект при вивченні цифр і літер.

Тактильні асоціації допомагають дітям збагатити уявлення про довколишній світ і розширюють словниковий запас.

Смакові асоціації допомагають дітям розвивати смакові рецептори, а звукові асоціації розвивають фонематичний слух.

Асоціації за друдлами, використання друдлів, особливо в роботі з дошкільнятами, сприяє розвитку асоціативного та дивергентного мислення, пам'яті, вчить знаходити нестандартні підходи до різноманітних задач.

Вільні асоціації, пов'язані з предметними образами. З самої назви «вільні асоціації» випливає, що під час занять з цього напрямку не можна використовувати жодних предметних зображень. На цьому етапі занять головне, щоб діти вчилися обґрунтовувати свій асоціативний вибір. Ця гра добре стимулює мовну активність, робить дітей сміливішими та впевненішими у висловлюваннях, формує вміння відстоювати свою думку.

Застосування асоціацій сприяє розкріпаченню дитячого мислення, розширенню його можливостей, розвиткові психічних процесів. Це лише кілька знахідок ейдетики. Заслужують на увагу також неординарні прийоми розвитку дивергентного творчого мислення, фотографічної пам'яті та багато інших

Ейдетика позбавлена догматизму, що дозволяє кожному вихователю розвивати цю методику, доповнюючи й адаптуючи її до особливостей своїх вихованців, придумуючи нові й нові ігрові завдання.

Запропоновані дидактичні ігри для дошкільників можна широко використовувати не лише на заняттях, а й у повсякденні. Творчо опрацювавши подані ідеї, кожен може створити свій підхід до розвитку здібностей дітей в освітньому процесі.

Роблячи висновок, можемо стверджувати, що завдяки методикам Школи Ейдетики, їх цікавим нестандартним підходом, заняття стають захоплюючими. Вони розвивають фантазію, всі види сприйняття, образне мислення й пам'ять, створюють позитивний емоційний настрій. Навчальний матеріал сприймається і засвоюється легко та невимушено.

Незвичність і таємничість фантастичних історій активізують образне мислення й сприяють розвитку фразової мови, що є важливим в роботі з дітьми, особливо з тими, які мають вади мовлення.

Ейдетика має велике значення в розумовому, фізичному, моральному й естетичному вихованні дітей, а також, позитивно впливає на здоров'я дитини. Гра, у цьому випадку, ніколи не ставить перед дитиною вимоги, які б вона не змогла виконати.

Методичні матеріали передбачають використання їх не тільки для засвоєння дітьми інформації з різних розділів програми, так і для визначення їх загального психічного розвитку (пізнавальної, соціальної, емоційної сфер).

Список використаної літератури

1. Пащенко О. Ейдетика – що це? / О. Пащенко // Дошкільне виховання. – 2008.- №11. – С.16-17.
2. Пащенко О. Асоціативне мислення / О. Пащенко // Дошкільне виховання. – 2008. -№12 – С.16-17.
3. Пащенко О. Тактильні та предметні асоціації / О. Пащенко // Дошкільне виховання.– 2009. -№1. –С. 24-25.
4. Пащенко О. Звукові, смакові, нюхові асоціації/ О. Пащенко // Дошкільне виховання. – 2009. - № 2 – С. 16-17.
5. Антошук Є.В. Вчимося запам'ятовувати. – К., 2001.
6. Лебединський В.В. Порушення психічного розвитку у дітей. – М, 1984 р

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

Ляшенко К. І.,

*голова предметної (циклової) комісії,
викладачка загальної та дошкільної педагогіки і психології
ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка»,
аспірантка ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка»;
тренерка з освіти для демократичного громадянства
та освіти з прав людини і розвитку громадянських компетентностей
в рамках швейцарсько-українського проєкту
«Розвиток громадянських компетентностей в Україні – Досси»
м. Лисичанськ*

Анотація. У статті подано характеристику готовності вчителя та асистента вчителя до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах карантинних обмежень. Сформовано рекомендації про організацію професійної діяльності педагога інклюзивного класу під час пандемії.

Ключові слова: інклюзивна освіта, вчитель, діти з ООП, інклюзивний клас, пандемія, карантин.

Інклюзивна освіта сьогодні являє собою відкритий, доступний та якісний процес навчання дітей з особливими освітніми потребами разом з іншими школярами закладів загальної середньої освіти. Однак 2020 рік став неабияким випробуванням не тільки для економіки країни, але й для

освітнього процесу на усіх його ланках. Пандемія Covid-19 внесла жорсткі корективи та встановила нові рамки для життя людей. Не виключенням стало і навчання дітей. Дитячі садки, школи, коледжі та ЗВО вимушені швидко адаптуватися до нових вимог та створити не менш якісні умови для здобуття освіти. На нашу думку, найскладніше пристосуватися до реалій сьогоденні саме дітям з особливими освітніми потребами.

У зв'язку з цим перед вчителем постали нові завдання: як організувати освітній процес «особливих дітей» в умовах карантину, як підготуватись до роботи в дистанційному інклюзивному класі та чи можливо створити універсальний освітній дизайн? Нас зацікавила ця проблема, тому ми вирішили більш детально її дослідити та знайти відповіді на поставлені запитання.

Інклюзивній освіті в Україні бути. Перша реакція у такому випадку у багатьох вчителів була однаковою – що діяти, як організувати дистанційне навчання для особливих дітей! Більшість з педагогів просто не готова до такої події.

Міністерство освіти і науки України розробило інструктивно-методичні рекомендації щодо організації навчання осіб з особливими освітніми потребами у школах на 2020/2021 навчальний рік. Зокрема, визначено пріоритети роботи інклюзивно-ресурсних центрів та організації інклюзивного навчання в регіонах, що потраплять до “червоної” зони епідемічної небезпеки. Рекомендації оприлюднено на сайті МОН.

Скільки триватиме пандемія корона вірусу невідомо, тому важливо максимально захистити себе від хвороби та зробити навчання для дітей цікавим і доступним. Ми спробували об'єднати знайдені та опрацьовані поради та сформувавши такі рекомендації роботи вчителя інклюзивного класу в умовах пандемії.

1. Внесіть корективи в індивідуальні навчальні плани дітей.

2. Працюйте спільно з колегами, керівництвом, батьками.

Ініціативи з налагодження роботи інклюзивних класів мають підтримуватися керівництвом школи.

3. Дотримуйтесь певних правил від початку до кінця року.

Працюючи з особливими дітьми, використовуйте озвучені раніше правила.

4. Використовуйте різноманітні варіанти подачі інформації, в тому числі й презентації в PowerPoint, Prezi, Sway, Powtoon.

Це урізноманітнить навчальний процес, а для дітей з вадами слуху – прекрасна можливість бачити перед очима текст, щоб не пропустити критично важливі деталі.

5. Використовуйте спеціальні шрифти, готуючи роздаткові матеріали чи презентації.

Якщо у вашому класі є діти з дислексією та різними типами інвалідності, привчіть себе використовувати спеціальні шрифти, більшість з них безкоштовна і адаптована до використання в кириличному письмі: Comic Sans, Ariel, Trebuchet MS, Myriad Pro, Geneva. Також не використовуйте занадто яскравий білий фон, віддайте перевагу кремовому чи подібним. Це суттєво полегшить життя дітям, адже вони зможуть читати та сприймати текст.

6. Навчіться використовувати сильні сторони учнів

Кожен вчитель усвідомлює, що не всі здобувачі освіти навчаються однаково. Тому використовуйте різні способи подачі інформації, різноманітні рівні складності перевірочних завдань, щоб всі учні могли проявити себе та якнайкраще зрозуміти матеріал.

7. Враховуйте можливості кожного, готуючи домашнє завдання.

8. Самовдосконалюйтесь та відкривайте нові освітні горизонти.

15 жовтня 2020 року, стартував перший всеукраїнський онлайн-курс для тренерів з інклюзивної освіти, організований Міністерством освіти та науки України спільно з Міжнародним благодійним фондом Lumos (Велика Британія).

Фонд Lumos – міжнародна неурядова благодійна організація, заснована британською письменницею Джоан Роулінг – авторкою семи романів про пригоди Гаррі Поттера, що сприяє припиненню інституціоналізації дітей у всьому світі.

Оскільки тепер більшість часу ми, вчителі, проводимо вдома («дякуючи» карантину), з'явилася нагода долучитися до різних дистанційних курсів, вебінарів тощо. Наприклад, студія онлайн-освіти EdEra пропонує такі курси «Робота вчителя початкових класів із дітьми з особливими освітніми потребами», «Онлайн-курс для вчителів та керівників шкіл про дистанційне навчання» та інші.

9. Зберігайте спокій та емоційне здоров'я.

Задля стабілізації та підтримки балансу професійної компетентності та стійності до постійних перешкод, пропонуємо познайомитися з практиками програми соціально-емоційного та етичного навчання. Заспокоїти нервову систему, сприяти більшій рівновазі в душі та тілі, виховувати співпереживання до себе та інших – такі цілі мають практики для навчання під час пандемії від програми соціально-емоційного та етичного навчання (СЕЕН) (СЕЕН, Learning Social Emotional and Ethical (SEE) Learning). Минулоріч EdCamp Ukraine почав пілотування програми в українських школах, а тепер переклав українською нові матеріали. Їх можна використовувати й під час онлайн-навчання. Більш детально ви можете ознайомитися з цими підходами за посиланням.

Отже, не варто боятися ані пандемії, ані змін, адже інклюзивна освіта – це виклик, але з ним ви неодмінно впораетесь, доклавши трохи зусиль. Успіх роботи у класі починається з ваших власних переконань і ставлення до дітей, через ваше спілкування з ними та про них. Крім того, універсальний дизайн – це чудова можливість обрати найкращі засоби та методи навчання в інклюзивному класі, а значить – успішно впоратися з таким непростим завданням як робота з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах пандемії.

Список використаних джерел

1. Готуетесь до роботи в інклюзивному класі? Декілька порад для вас! . – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://naurok.com.ua/post/gotuetes-do-roboti-v-inklyuzivnomu-klasi-dekilka-porad-dlya-vas>
2. Інклюзивний простір. Поради для педагогів та батьків навчально-методичному посібнику / укл. Логвін Т. В. – Чернігів : Десна Поліграф, 2018. – 188 с.
3. Educational Era Студія онлайн-освіти. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://www.ed-era.com/>
4. МОН: розпочалось навчання тренерів інклюзивної освіти. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://mon.gov.ua/ua/news/rozpochalos-navchannya-treneriv-inklyuzivnoyi-osviti>

ІДЕЇ ВИДАТНИХ ПЕДАГОГІВ-КЛАСИКІВ В СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Малініна К.Л.,

вихователька

Комунальний заклад «Лисичанський дошкільний навчальний заклад

(ясла-садок) №12 «Катруся»

м. Лисичанськ

"Включена освіта- це крок на шляху досягнення кінцевої мети-створення включеного суспільства, яке дозволить всім дітям і дорослим, незалежно від статі, віку, етнічної приналежності, здібностей, наявності або відсутності порушень розвитку, брати участь в житті суспільства і вносити в неї свій внесок. У такому суспільстві відмінності поважаються і цінуються, а з дискримінацією і забобонами у політиці, повсякденному житті та діяльністю ведеться активна боротьба» (Пітер Міттлер).

Слово "Інклюзія" — inclusion — походить від дієслова «include» (французького походження) і означає - «містити, включати, охоплювати, мати в своєму складі». У наші дні це слово стає терміном, яке більшою мірою відображає новий погляд не тільки на освіту, а й на місце людини в суспільстві.

Інклюзія - центральна ідея розвитку сучасної освіти, що зачіпає глибокі соціальні та ціннісні зміни нашого суспільства. В основі інклюзії лежить ідея включеного суспільства. Вона означає що будь-яка людина (іншої раси, віросповідання, культури, людина з обмеженими можливостями здоров'я) може бути включена в суспільні відносини.

Ідея інклюзії виникла в рамках масштабних змін у розумінні прав людини, її гідності, ідентичності. Зміна у ставленні до людей з інвалідністю стала лише одним із проявів цих змін.

Ідеологія інклюзії (включеного суспільства) сформувалася в результаті усвідомлення цінності людського різноманіття і відмінностей між людьми. Впровадження інклюзії можливе лише на основі принципів демократизації та за відсутності дискримінації за будь-якою ознакою.

Професор Манчестерського університету Пітер Мітглер дав таке визначення: "Включена освіта – це крок на шляху досягнення кінцевої мети – створення включеного суспільства, яке дозволить всім дітям і дорослим, незалежно від статі, віку, етнічної приналежності, здібностей, наявності або відсутності порушень розвитку та ВІЛ-інфекції, брати участь в житті суспільства і вносити в неї свій внесок. У такому суспільстві відмінності поважаються і цінуються».

Цей довгий і вельми суперечливий шлях, пройдений цивілізацією, який включає в себе як сторінки байдужості, ненависті та агресії, так і показові приклади доброти, милосердя та турботи по відношенню до нетиповості і відхилення в розвитку дітей.

Важливо підкреслити, що у ці поняття, включаються такі форми, як приналежність до різних етносів, мов, культур релігіям, а також обдарованість і психофізичні відхилення.

Сформована соціальна ситуація і сьогодні далека від гармонійної.

Приблизно до 1965 року діяла переважно «медична модель». У процесі освіти діти з порушеннями здоров'я поміщалися в спеціальні школи і школи інтернати. У відповідь на ізоляцію дітей, які мають важкий стан здоров'я, в країнах, орієнтованих на демократичні основи суспільства, стали лунає голоси із закликом реформувати всю систему, зробити її більш гуманною.

Починаються пошуки шляхів спільного навчання, які ведуться паралельно в європейських країнах (скандинавські країни), в США, Японії. Якщо в Скандинавії інтеграція починає здійснюватися, в основному, нормативним і практичним шляхом, то в США її реалізації передують педагогічні пошуки і експерименти.

Не зайвим буде нагадати, що навіть в ХХ столітті існував біологічний селекціонізм, який привів, наприклад, в Північній Америці до введення фіксованої стерилізації розумово відсталих людей, а на Міжнародному конгресі з лікувальної педагогіки, що проходив в 1924р. в Мюнхені, в якості державного завдання оголошувалася так звана негативна селекція, тобто стерилізація і знищення «неповноцінних».

Саме тому слід, підкреслити і пропагувати імена та ідеї видатних діячів, які сприяли інтеграції «незвичайних» дітей в суспільство і вивчали їх особливості і можливості.

У США в 1962 р. М. С. Reynolds публікує програму спеціальної освіти, в якій передбачається досягнення можливо більшої участі дітей з обмеженими можливостями в загальному освітньому потоці за принципом: «специфіки не більше, ніж це неминуче».

У 70-х роках в Скандинавії з'явилося поняття «нормалізація», як альтернатива «медичної моделі». Це поняття і визначило політику щодо дітей з особливими потребами в наступні 15-20 років.

Концепція нормалізації, прийнята в США і Канаді, робила упор на виховання в дусі культурних норм, прийнятих в тому суспільстві, в якому живе людина. Це стало початком руху за громадянські права тих, хто раніше був виключений з товариства, в тому числі людей з

інвалідністю. Економічні, технологічні та інформаційні можливості розвинених країн Європи, США, Японії дозволили створити для реалізації інклюзивної освіти, поряд з наявною системою спеціальної освіти, паралельне освітнє середовище в системі масової освіти. Крім цього, міська інфраструктура була зроблена максимально доступною для осіб з обмеженими можливостями, були знято інформаційні та інші бар'єри, які обмежували можливості участі цієї категорії населення в соціальному житті. У даній статті важко назвати їх усіх педагогів, але деяких їх них-необхідно.

Один з перших сурдопедагогів, Я. Р. Перейра, своїм фізіологічним відкриттям довів, що всі види сенсорного сприйняття (він займався проблемами глухонімих) в своїй основі однакові і можуть замінювати один одного.

І. Г. Песталоцці, найбільший педагог гуманіст XVIII століття, практикував інтеграційний підхід до навчання і виховання (він працював з сиротами та інвалідами).

Істотний вплив на розвиток наук про дітей (педології, педагогіки, педагогічної антропології та ін.) надав лікар-невролог Зигмунд Фрейд, який звів до дитинства всі труднощі, проблеми і комплекси людини.

Френсіс Гальтон розробив вчення про індивідуальні психологічні відмінності, заклавши основу діагностики психічних якостей.

Істотний вплив на гуманістичну психологію та корекційну педагогіку надав творець системи індивідуальної психології Альфред Адлер.

Дослідження Я. Перейри були продовжені Ж. Ітаром і Е.Сегеном. Їх роботи виявилися принциповими для реалізації ідей інклюзії.

Саме їхні ідеї поклала в основу створеного нею методу «наукової педагогіки» М. Монтесорі, інтеграційної в своїй основі педагогічної системи, що зробила значний вплив на розвиток системи інтеграційної освіти в країнах Європи, США, Канади, Японії, Індії та ін.

До початку XX ст. відноситься діяльність видатного швейцарського вченого, лікаря і педагога Г. Гандельмана, першого професора спеціальної педагогіки Цюрихського університету, який розробив систему надання допомоги аномальним дітям у Швейцарії. Це був ініціатор і організатор Першого Міжнародного конгресу з лікувальної педагогіки, що відбувся в Мюнхені у 1922 році. Серед його праць представляється важливим назвати дві його роботи «Введення в лікувальну педагогіку» (1930) і "основні риси теорії спеціальної (лікувальної) педагогіки" (1941). В них він дав визначення поняття "лікувальна педагогіка": "лікувальна педагогіка-вчення про навчання, виховання та догляді за такими дітьми, чий психофізичний розвиток загальмовано внаслідок індивідуальних та соціальних факторів» [1, с.32].

Він розділив ці фактори на три групи:

- недостатність органів чуття;
- загальмований розвиток центральної нервової системи, нейро - і психопатії, соматичні хвороби, несхожість подружніх пар;
- спричинені середовищем аномалії [2, с.35].

Що стосується аномалій, заподіяних середовищем, то тут Г.Ганзельман солідарний з ідеями видатних вітчизняних вчених Г.Я.Трошина, В.Г. Кашенко, Я.С.Виготського, які неодноразово говорили про соціальну обумовленість дефекту і про необхідність зміни соціальних відносин, тобто про інтеграцію дитини в співтовариство здорових дітей.

У зв'язку з цим нам видається особливо актуальною до сьогоднішнього дня думка В. П. Кашенка про те, що «нівелювання, підведення всіх під одну мірку залишається «первородним» гріхом школи.

Таке середовище, де сильні, талановиті діти і слабкі, малоуспішні діти

повинні пристосовуватися до більшості класу, вчений називав нездоровою і шкідливою для розвитку будь-якої дитини і висував вимогу, співзвучне принципу інтеграційної педагогіки: чи не дитина повинна пристосовуватися до системи виховання, а школа повинна брати до уваги індивідуальні особливості кожної окремої дитини [3, с. 90].

Особливе місце в ряду згаданих нами вчених займає перша жінка в Італії - доктор медицини, педолог, педагог, філософ М. Монтесорі, яка розробила педагогічну систему, гармонійно вписалася в розвиток інтеграційної освіти і є для нього базовою. Саме її принципи та основні елементи є оптимальною педагогічною моделлю, які дозволяють здійснювати інтегроване навчання, виховання і розвиток дітей з особливими можливостями і потребами.

Інтегрування дітей з обмеженими можливостями здоров'я в загальноосвітній простір України як один із напрямів гуманізації всієї системи освіти є визначальним пріоритетом державної політики і полягає в створенні умов для здобуття учнями якісної освіти відповідно до їхніх здібностей та індивідуальних можливостей.

Пам'ятний слід в історії освіти залишив учений-гуманіст, видатний педагог Василь Олександрович Сухомлинський. Його науково обґрунтовані, перевірені досвідом і практикою життя ідеї стали надбанням педагогічної громадськості всієї планети. В.О.Сухомлинський постійно приділяв увагу надзвичайно важливій, гострій і складній проблемі – виховання і навчання «важких», «особливих» дітей.

Він прагнув пізнати їх і дати відповіді на непрості питання:

- як до цих дітей ставляться в школі, сім'ї?
- як зберегти їхню людську гідність?
- як їм допомогти реалізувати себе в житті?

І сьогодні низка питань такого змісту турбують учителів, батьків, усе суспільство. Педагогічна спадщина В.О.Сухомлинського привертає все пильнішу увагу вчених і практиків з проблеми її використання у навчанні й вихованні дітей з особливими освітніми потребами.

Таким чином, Інклюзія- це процес, що динамічно розвивається, позитивно впливає на систему соціальних відносин. Розвиток ідей інклюзії зміцнює моральне здоров'я суспільства. Інклюзивна освіта-результат розвитку ідей гуманізму, що ґрунтуються на винятковій цінності людської особистості, її унікальності, праві на гідне життя, яким би не був її фізичний стан.

Список використаної літератури

1. Альохіна С.В., Зарецький В. К. інклюзивний підхід в освіті в контексті проектної ініціативи «Наша нова школа».
2. Гері Банч. "Включає освіту". Як домогтися успіху? Основні стратегічні підходи до роботи в інтегративному класі. МБА, 2008
3. Гері Банч. Підтримка учнів з порушенням інтелекту в умовах звичайного класу. МБА, 2008.
4. Данилова Е.Н., Ядов В. А. Педагогіка і психологія інклюзивної освіти. СПб., 2002.
5. Мітчелл Девід. Ефективні педагогічні технології спеціальної та інклюзивної освіти (Використання науково обґрунтованих стратегій навчання в інклюзивному освітньому просторі) : Глави з книги: пер. Анікеєв В. С., Борисова Н.В. М.: Перспектива, 2009.
6. Загуменнов Ю. Л. Інклюзивна освіта: шлях у майбутнє. 2008. № 1.
7. Борисова Н.В., Прушинський С. а. Інклюзивна освіта: право, принципи, практика. М.: Перспектива. 2009
8. Ратнер Ф. Л., Юсупова А. Ю. Інтегроване навчання дітей з обмеженими можливостями в суспільстві здорових дітей.- М.: Гуманітар. Изд. Центр ВЛАДОС, 2014.-175с.
9. Внесок видатних мислителів і вчених у педагогіку (Автор-упорядник Ф.Л. Ратнер).- К.: Вид-во КДМА, 2015.-40с.
10. Ратнер Ф. Л. розвиток інтеграційного процесу освіти за кордоном // антропологічні науки: інноваційний погляд на освіту і розвиток особистості: Матер. V Міжн. науч.- практ.конф.- Воронеж: Издат.поліграф. Центр "Наукова книга", 2017.-591с.-с. 89-93.

МЕТА ТА ПРИНЦИПИ РОБОТИ ІНКЛЮЗИВНОЇ ШКОЛИ

Матліна О.В.,

*магістерка управління навчальним закладом,
викладачка дисциплін дошкільної педагогіки
ВП «Лисичанський педагогічний коледж
ЛНУ імені Тараса Шевченка»*

Мінєнко Г.М.,

*Заслужена працівниця освіти України, магістерка управління навчальним закладом,
викладачка дисциплін природничого циклу
ВП «Лисичанський педагогічний коледж
ЛНУ імені Тараса Шевченка»
м. Лисичанськ*

Розвиток сучасного суспільства України і процеси інтеграції в європейську спільноту гостро ставлять питання забезпечення соціального захисту громадян країни, і особливо тих, хто потребує її найбільше, зокрема – це діти з особливими освітніми потребами (ООП). До груп таких дітей належать: діти з порушеннями психофізичного розвитку, з обмеженими можливостями здоров'я, інваліди, діти із різних соціально вразливих груп тощо. Поняття «особливі освітні потреби» передбачає такі види потреб, що виходять за межі загальноприйнятої норми і залежать від розумової, фізичної недостатності або певних труднощів, які пов'язані з навчанням і потребують спеціальної медико-соціальної та психолого-педагогічної уваги і послуг для можливостей розвитку їх особистого потенціалу, зокрема і для слабкозорих дітей. Конвенція ООН про права дитини, як документ міжнародного рівня, висуває вимоги до кожної держави щодо розробки та вдосконалення законодавчої бази для виконання важливого принципу усіх демократичних суспільств, що кожна дитина, незалежно від стану її здоров'я, наявності інтелектуального або розумового порушення має право на одержання якісної освіти [4].

Однією з форм навчання дітей з особливими освітніми потребами є визнана в багатьох країнах світу інклюзивна форма навчання.

Вимоги до організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти з метою реалізації права дітей з ООП на освіту за місцем проживання, їх соціалізації та інтеграції в суспільство, залучення батьків до участі в освітньому процесі визначають Постанови Кабінету Міністрів України «Порядок організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах» від 15 серпня 2011 року № 872 та «Про внесення змін до Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах» від 9 серпня 2017 р. № 588.

Інклюзивна освіта – це система освітніх послуг, що ґрунтується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права здобувати її за місцем проживання, що передбачає навчання дитини з особливими освітніми потребами в умовах закладу загальної середньої освіти [2].

Для забезпечення рівних можливостей доступу до якісної освіти інклюзивні заклади освіти мають адаптувати програми і плани, форми і методи навчання та ресурси до індивідуальних потреб дітей з особливими освітніми потребами, зокрема слабкозорих дітей.

ЮНЕСКО розглядає інклюзивну освіту як динамічний підхід, позитивний крок назустріч різноманітності й унікальності дітей. За такого підходу відмінності дітей повинні розглядатися не як проблема, а як можливість розвитку процесу навчання. Тому інклюзивна освіта – це не тільки технічні й організаційні зміни, а й зміни філософії освіти [2].

Інклюзивна освіта – групи осіб, що належать до інклюзивних: інваліди, представники етнічних меншин, мігранти, іноземці, люди, що опинилися у важкій життєвій ситуації, обдаровані особи, особи з різними інтелектуальними і фізичними відхиленнями [1, с. 11].

Інклюзивна освіта – це гнучкіший підхід до навчання, унікальний процес доступної освіти для кожного, в якому ліквідовані бар'єри, пов'язані з несхожістю тих, кого навчають [2]; процес спільної освіти звичайних і дітей з особливими потребами, в якому реалізується методика індивідуального підходу, що враховує інтелектуально-особистісний потенціал, який розвивається в творчому руслі і оцінюється позитивно.

Інклюзивна освіта слабкозорих дітей спільно з їх однолітками – це навчання різних дітей в одному класі, а не в спеціально виділеному.

Інклюзія – це наявність тісних, ґрунтованих на дружбі відносин між закладом загальної середньої освіти та суспільством [1].

Таким чином, інклюзія – це процес розвитку гранично доступної освіти для кожного в освітніх установах, формування освітніх процесів з постановкою адекватних цілей усіх дітей, процес ліквідації різних бар'єрів для найбільшої підтримки кожного та максимального розкриття їх потенціалу.

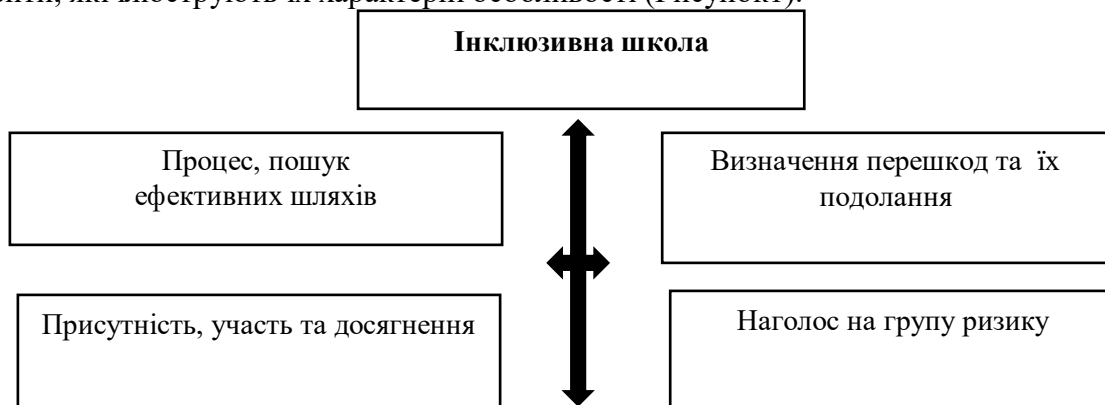
Інклюзивні класи – де створені умови, які диктуються змістом і методами пізнавальної діяльності для повної включеності кожного; це здатність колективу або співтовариства брати на себе відповідальність і сприяти рішенню проблем, що виникають з особливостей початкових даних дітей [1].

Інклюзія як своєрідна філософія задовольняє потреби в освіті, розкриває і розвиває індивідуальні здібності, підтримує і формує впевненість, сприяє хорошій адаптації, соціалізації, самореалізації, набуттю досвіду, в результаті якого – гармонійно розвинена особа, що не дистанціює себе від суспільства і не відчуває відчуження, здатна до самостійного і повноправного життя в суспільстві [1].

Аби інклюзивна школа була успішною, потрібно працювати над створенням відповідного освітнього середовища і реалізацію практичних підходів. Насамперед – це розвиток позитивного ставлення (до ідеї інклюзії; до дітей з ООП та можливостей їх розвитку, зокрема слабкозорих).

Упродовж останнього десятиліття відомими стали публікації щодо організації різного роду корекційно-розвивальної освіти Е. Бараль, В. Бондар [2], М. Ворон та М. Найди [1], А. Колупаєвої [3], М. Швед та ін. Незаперечним є ціннісний доробок вітчизняних психологів Л. Виготського, І. Зимньої, які вказували на необхідність залучення дітей з різноманітними проблемами здоров'я до спеціально організованого інклюзивного освітнього середовища.

При визначенні сутності інклюзії та інклюзивної школи важливо звернути увагу на чотири елементи, які ілюструють їх характерні особливості (Рисунок 1).

Рисунок 1. Елементи інклюзивної школи

В основу інклюзивної освіти покладена ідеологія, яка виключає будь-яку дискримінацію дітей, яка забезпечує однакове ставлення до всіх людей, але створює спеціальні умови для дітей з ООП, зокрема слабкозорих. Ми пристосовуємо учня до вимог інклюзивної школи.

Інклюзивне навчання базується на основі психолого-педагогічного вивчення потенціалу та особливостей розвитку дитини з вадами зору, зокрема слабкозорості, прогнозування можливих

труднощів у процесі навчання та шляхів їх подолання, соціально-педагогічної взаємодії колективу закладу освіти.

Освітній процес у класах із інклюзивним навчанням у ЗЗСО здійснюється відповідно до робочого навчального плану закладу освіти, складеного на основі «Типових навчальних планів загальноосвітніх навчальних закладів», затверджених Міністерством освіти і науки України, з урахуванням потреб учня з вадами зору, зокрема слабкозорості та особливостей його психофізичного розвитку.

Навчання слабкозорих дітей у класах із інклюзивним навчанням здійснюється за навчальними планами, програмами, підручниками, посібниками, рекомендованими Міністерством освіти і науки України для загальноосвітніх навчальних закладів [3]. На основі робочого навчального плану закладу освіти, для дітей із вадами зору, розробляється індивідуальний навчальний план із урахуванням рекомендацій інклюзивно-ресурсного центру.

Для впровадження інклюзії у шкільну практику вчителі мають змінюватися. Вони мають прийняти й усвідомити нову освітню парадигму, нові способи організації освітнього процесу, розробки навчально-методичного забезпечення, опанувати сучасні методики диференційованого й особистісно-орієнтованого викладання.

Умови, які мають бути створені в масових закладах освіти, визначаються особливостями розвитку дітей з порушенням зору, зокрема слабкозорості і їхніми можливостями використовувати порушений зоровий аналізатор у процесі навчання.

Інклюзивна школа – заклад освіти, який забезпечує інклюзивну освіту як систему освітніх послуг, зокрема: адаптує навчальні програми та плани, фізичне середовище, методи та форми навчання, використовує існуючі в громаді ресурси, залучає батьків, співпрацює з фахівцями для надання спеціальних послуг відповідно до різних освітніх потреб дітей, створює позитивний клімат в шкільному середовищі. Не дивлячись на те, що інклюзивні школи забезпечують сприятливі умови для досягнення рівних можливостей і повної участі, для їх ефективної діяльності необхідні спільні зусилля не лише з боку вчителів та персоналу школи, а й ровесників, батьків, членів родин [2].

Основні принципи інклюзивної школи:

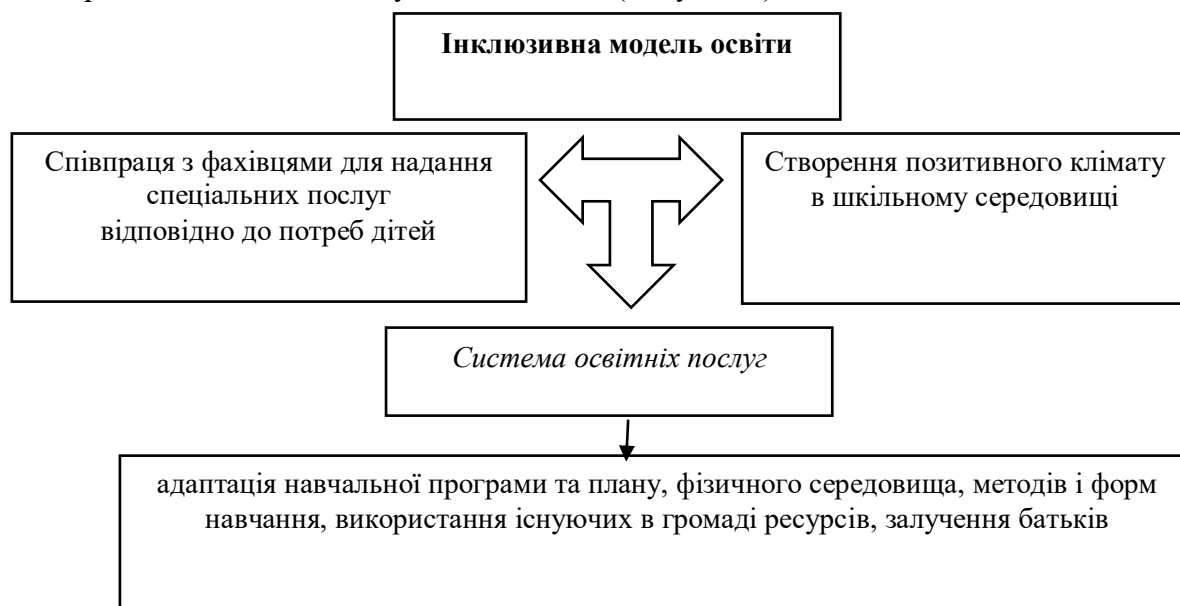
1. Усі діти мають навчатися разом у всіх випадках, коли це виявляється можливим, незважаючи на певні труднощі чи відмінності, що існують між ними.
2. Школи мають визнавати і враховувати різноманітні потреби своїх учнів шляхом узгодження різних видів і темпів навчання.
3. Забезпечення якісної освіти для всіх шляхом розробки відповідних навчальних планів, прийняття організаційних заходів, розробки стратегії викладання, використання ресурсів та партнерських зв'язків зі своїми громадами.
4. Діти з ООП мають отримувати будь-яку додаткову допомогу, яка може знадобитися їм для забезпечення успішності процесу навчання.
5. Вони є найбільш ефективним засобом, який гарантує солідарність, співучасть, взаємоповагу, розуміння між дітьми з особливими потребами та їхніми ровесниками [1].

Реалізації моделі інклюзивної школи потребує розв'язання низки завдань: організувати освітній процес, який би задовольняв освітні потреби всіх дітей; розробити систему надання спеціальних освітніх і фахових послуг для дітей з ООП, зокрема і слабкозорих; створити позитивний клімат у шкільному середовищі та поза його межами [3].

Більшість слабкозорих дітей може навчатися у ЗЗСО за умови реалізації моделі інклюзивної освіти. Пріоритетними напрямками є сприяння соціальному, емоційному та когнітивному розвитку кожної дитини з тим, щоб вона відчувала себе неповторним, повноцінним учасником суспільного життя.

Щоб досягти успіху та задовольнити різноманітні потреби учнів, зумовлені їхніми здібностями, рівнем розвитку, інтересами та іншими відмінностями, педагогам необхідно змінювати методи навчання, навчальне середовище, матеріали тощо.

Представимо інклюзивну модель освіти (Рисунок 2).

Рисунок 2. Інклюзивна модель освіти

Якщо у школі створено доброзичливу, невимушену атмосферу, якщо тут визнають унікальність кожного та підтримують їх, це суттєво підвищує ефективність навчання.

Школа, клас мають стати рідними для учнів та їхніх родин. Батьки почуватимуться спокійніше, якщо будуть також залучені до освітнього процесу. Постійна соціальна взаємодія в різноманітних умовах, за різних обставин, в різних ситуаціях зближує учнів, виробляє емпатію, прихильність один до одного, усвідомлення індивідуальності кожного, відчуття захищеності.

Механізм забезпечення інклюзивного навчання передбачає поетапну діяльність:

1. Дитина з ООП до вступу у школу проходить обстеження в інклюзивно-ресурсному центрі (ІРЦ).
2. Батьки дитини мають право вибирати адекватно заклад освіти, де вона буде навчатися.
3. Заклади загальної середньої освіти організовують педагогів для здійснення корекційно-педагогічної роботи з відповідними групами дітей і кожним окремо.

Представимо складові моделі інклюзивної освіти у таблиці 1.

Таблиця 1

Складові моделі інклюзивної освіти

№ з.п.	Складові моделі	Характеристика
1.	Командний підхід	Ефективна співпраця вчителів, відповідних фахівців, батьків та учнів; створення мережі підтримки, допомога один одному, обмін знаннями; прийняття спільних рішень та відповідальність за них; батьки – рівноправні члени команди
2.	Задоволення індивідуальних потреб дітей	Розробка індивідуальних навчальних планів та реалізації завдань (документ, який містить детальну інформацію про дитину й послуги, які вона має отримувати; розробляється командою фахівців за участю батьків). Проведення необхідних адаптацій (зміна характеру навчання, а не змісту) та модифікацій (зміна характеру навчання зі зміною змісту або понятійної складності навчального завдання)
3.	Співпраця з батьками	Сучасна освітня філософія, зорієнтована на особистість дитини, ґрунтується на положенні, що батьки є її першими й головними вчителями
4.	Створення сприятливої	У класах (школах), де навчаються учні з різними рівнями

атмосфери в дитячому колективі	розвитку та здібностей, педагоги мають підтримувати один одного у застосуванні найефективніших стратегій навчання
--------------------------------	---

Для організації інклюзивного навчання дітей з ООП, зокрема і слабкозорих, у закладах загальної середньої освіти створюються умови для:

- забезпечення безперешкодного доступу до будівель та приміщень закладу, зокрема дітей з порушеннями зору (слабкозорих);
- забезпечення необхідними навчально-методичними і наочно-дидактичними посібниками та індивідуальними технічними засобами навчання;
- облаштування кабінетів проведення корекційно-розвиткових занять;
- забезпечення відповідними педагогічними кадрами.

Діти з ООП, зокрема слабкозорі, мають змогу опанувати нові знання, вміння й навички, демонструвати досягнення встановлених освітніми стандартами вимог у різний спосіб. Це означає, що навчальні плани складаються та реалізуються з урахуванням розмаїття дитячого контингенту. Використовуються методи диференціації освітнього процесу, наприклад: різнорівневе, кооперативне навчання тощо. Такі педагогічні практики орієнтовані на різноманітні освітні потреби дітей і є ефективними для всіх учнів. Політика й практика на національному та місцевому рівнях спонукає встановлювати високі очікування щодо рівня академічних досягнень. Від усвідомлення педагогами ступеня підготовленості вихованців, надання позитивних прикладів і раціонального використання ресурсів та підтримки виграють усі діти в інклюзивній школі та класі.

У створенні сприятливого середовища для забезпечення соціальної інклюзії велике значення мають такі соціальні чинники: прийняття розмаїття в межах школи, доброзичлива атмосфера й введення до учнівського колективу, принципи й практика, які заохочують до налагодження дружніх стосунків, турбота. Крім того, вони запобігають появі негативних ставлень, дражнінню й ізоляції учнів.

Для успішного входження слабкозорої дитини в систему звичайних шкіл педагогам та керівникам необхідно провести підготовку за такими напрямками:

1. Організувати інформаційно-роз'яснювальну роботу та медико-психологічну, соціально-психологічну і психолого-педагогічну просвіту населення, де орієнтовно буде функціонувати інклюзивна школа.
2. Створити банк даних про дітей з ООП, зокрема слабкозорих.
3. Вивчити потреби та бажання батьків учнів з ООП щодо здобуття освіти їхніми дітьми за інклюзивною формою навчання.
4. Забезпечити готовність базових закладів загальної середньої освіти для прийняття дітей та формування інклюзивного освітнього середовища.

Українська дослідниця А. Колупасва вважає, що інклюзія дозволяє всім дітям з різними потребами не тільки отримати гідну освіту, а й активно брати участь у навчальному процесі, відчувати себе повноцінними членами шкільного колективу, а згодом стати затребуваними громадянами своєї країни, що мають однакові для всіх права і обов'язки [2].

Слабкозорим дітям якомога раніше потрібно надати допомогу, аби вони отримали користь від ранніх програм втручання. Створення відповідного освітнього середовища, забезпечення наукового супроводу, створення індивідуальних навчальних програм, навчально-методичного забезпечення надасть змогу дитині відчувати себе частиною колективу, сформує позитивне ставлення до навчання, підвищить рівень успішності.

Інклюзивне навчання повною мірою не є альтернативою спеціальній освіті, проте воно значно розширює її можливості. Інклюзивна освіта – це та складова гуманітарної політики кожної сучасної країни, яка свідчить наскільки її суспільство захищає невід'ємні права людини та яка сьогодні поступово входить у освітній процес України. Інклюзивна освіта – це, передовсім, формування суспільної уваги та поваги до розмаїття та унікальності кожного учня чи учениці, що, у свою чергу, забезпечує ліпшу якість освіти для всіх дітей.

Список використаних джерел

1. Ворон М. В. Інклюзивна освіта: українські реалії / М. В. Ворон., Ю. М. Найда // Журнал «Підручник для директора». – Видавництво «Плеяди». – 2006. – Червень. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : ussf.kiev.ua/index.php?go=Inklus&id=19.
2. Інклюзивна освіта від А до Я: порадник для педагогів і батьків / Укладачі Н. В. Засєркова, А. О. Трейтяк. – К., 2016. – 68 с.
3. Комплексний супровід дітей з порушеннями зору в умовах навчального закладу: навчально-методичний посібник / Ю. О. Бистрова, А. М. Петруня, В. Є. Коваленко, Н. А. Колодна, С. А. Лупир. – Луганськ : ЛОППО, 2012. – 234 с.
4. Конвенція ООН про права дитини // Права дитини. – 2009. – № 2 (8) – С. 6-8.

РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ З ВИКОРИСТАННЯМ ДИДАКТИЧНОГО ПОСІБНИКА «КОНСТРУКТОР З ВІЗУАЛЬНО-МОВЛЕННЕВОГО МОДЕЛЮВАННЯ (АНАЛІЗУ ТА СИНТЕЗУ) РЕЧЕНЬ»

Матяш О.Є.,

*вчителька-логопедія, вчителька-дефектологія
Комунальний заклад «Лисичанська загальноосвітня
школа I-II ступенів №18»*

м. Лисичанськ

Дітей із тяжкими порушеннями мовлення та комунікативної взаємодії (у тому числі дітей із розладами аутистичного спектра) об'єднує стійкий дефіцит соціальної комунікації та соціальної взаємодії. Для мовлення цих дітей проблематичними є як лінгвістичні (слова та їх поєднання), так і паралінгвістичні (мелодика, інтонації, акценти, темп тощо) вади. Натомість ідеться про наявність ехолалій (безпосередніх і відтермінованих), а також аграматичних фраз (наприклад, труднощі у використанні займенників та ускладнених мовленнєвих конструкцій). Наявний брак діалогічності й контекстного мовлення: нездатність ініціювати та підтримувати розмову, нерозуміння соціального контексту.

Встановлено [1; 2; 4], що для більшості людей з особливостями мовленнєвого і сенсорного розвитку властивим є те, що вони краще сприймають, розуміють і запам'ятовують не аудіальну, а візуальну інформацію. Тому для таких дітей відповідним, тобто таким, що задовольняє їхні особливі освітні потреби, є візуальний стиль навчання.

Працюючи з дітьми з ООП у початковій школі, я визначила, що дітям набагато легше сприймати навчальну інформацію, якщо її надавати за допомогою візуальних стимулів. Тому я впроваджую ці технології і використовую при проведенні корекційно-розвиткових занять у вигляді авторського посібника «**Конструктор з візуально-мовленнєвого моделювання (аналізу та синтезу) речень**».

За допомогою даного посібника можна досягти певного рівня розвитку у дитини з порушеннями мовленнєвої функції навички словозміни, використання іменників із прийменниками в необхідному відмінку, розвивати зв'язне мовлення, уміння будувати граматично оформлені речення. Візуальні стимули запропоновані у вигляді карток, на яких зображені предмети, дії предметів, ознаки предметів, займенники та первинні прийменники.

Використання цих стимулів у навчанні буде сприяти поліпшенню в учнів розуміння значення слова, а послідовне виконання завдань допоможе зрозуміти його роль у реченні. Також ці стимули можна використовувати до будь-яких окремих або серії сюжетних зображень, для переказу прослуханого тексту та формулювання власного висловлювання, що підкреслює їх

універсальність. Корисним для розвитку мовлення цей набір зображень буде й дітям, які вчаться говорити або читати, для дітей з розладами аутистичного спектру, алалією, для дітей із порушенням слухової функції, затримкою психічного розвитку та іншими особливими освітніми потребами.

Особливістю візуальних стимулів є те, що вони тісно пов'язані зі словесними засобами і практичною діяльністю дітей. Використання карток для розвитку зв'язного мовлення дітей молодших класів сприятиме розумінню дітьми недостатньо зрозумілих абстрактних компонентів словесного спілкування на основі їх предметного співвідношення. При цьому слід враховувати, що кількість карток, які «вводяться», і темп їх засвоєння дитиною добираються педагогом відповідно до рівня її інтелектуального розвитку, можливостей засвоєння знань.

У процесі практичної реалізації даної методики доцільно використовувати наступні завдання:

- 1) Розрізнення об'єктів (добери предмет за зразком, знайди предмет на малюнку), (Мал. 1);

Мал. 1. Позначення речення: «Артем їде».

- 2) групування та розрізнення предметів (утвори пари, назви одним словом, забери зайвий предмет та ін.) (Мал. 2);

Мал. 2. Завдання: «До якої частини мови належать слова, що позначені зображеннями?».

- 3) групування предметів (групування за заданою ознакою: колір, форма, розмір); об'єктів (розкладання за зразком, знаходження місця в рядку, розкладання за певною послідовністю зображення та ін.) (Мал. 3);

Мал. 3. Завдання: «Що об'єднує зображені поняття? Визнач для чого вони призначені, назви узагальнююче поняття (шкільне приладдя)».

4) найменування об'єктів (вибери за словом, добери напис до предмета, познач цифрою кількість предметів та ін.) (Мал. 4).

Мал. 4. Завдання: «Визнач частину мови та обери необхідну картку (прийменник)».

Особливий корекційно-розвивальний ефект досягається при використанні візуальних стимулів на уроках літературного читання та української мови. Так, візуальні стимули можна використовувати при виконанні наступних видів роботи:

1. Складання картинного плану тексту або розповіді. Педагог розміщує на набірному полотні серію карток. Усі картки з малюнками розміщено врозкид. Педагог читає текст частинами – абзацами, потім задає запитання до змісту прочитаного та пропонує знайти малюнок, який підтверджує відповідь. Малюнок закріплюється на дошці. Кожному наступному

запитанню до змісту прочитаного відповідає певний малюнок. Розмістивши послідовно ілюстрації, діти отримують картинний план тексту. Таким чином вони засвоюють послідовність опису подій у кожному творі (Мал. 5).

Мал. 5.Текст: « Мама пішла у магазин, щоб купити овочів та фруктів. Потім приїхала до дому» (складання візуального плану тексту).

2. Усвідомлення складових частин тексту, його структури. На набірному полотні демонструється серія сюжетних малюнків. Педагог читає частинами текст, діти відшукують до кожної з них відповідний малюнок. Такий вид роботи допомагає дітям краще засвоїти зміст тексту та його будову.

3. Самостійне складання розповіді. Цей вид роботи вимагає наявності двох примірників серії сюжетних малюнків. Педагог нагадує, що кожний усний чи письмовий текст має певний початок, з якого можна дізнатися, про кого або про що йтиметься в тексті. Потім пропонує відібрати з серії малюнків той, користуючись яким можна розпочати розповідь. Малюнок виставляється на дошці. Педагог запитує дітей: «Який малюнок буде наступним?». Діти шукають потрібний малюнок і виставляють його на дошці. Потім їм пропонується вказати на ілюстрацію, яка найбільш вдало відображає зміст кінця тексту. Такий вид завдань сприяє закріпленню у свідомості дітей знань про структурні частини тексту, формує навички самоконтролю щодо дотримання послідовності під час розповіді тексту.

4. Ознайомлення з поняттям відмінювання як зміною форми слова за питаннями, із системою відмінків іменників; учити визначати відмінки іменників у реченнях, змінювати слова за іменниками, правильно використовувати їх у тексті (Мал. 6).

Мал. 6. Речення: «Андрій сидить на стільці» (закінчення слова у місцевому відмінку).

5. Синтаксичний розбір простого речення:

- визначити й позначити граматичну основу речення (підмет і присудок);
- визначити й позначити другорядні члени речення (додаток, означення, обставина);
- визначити з відповідним позначенням типу речення за метою висловлювання (розповідне, питальне, спонукальне);
- визначити тип речення за інтонацією (окличне чи неокличне) (Мал. 7,8).

Мал. 7. Речення: «У саду ростуть смачні фрукти» (головні і другорядні члени речення).

Мал. 8. Синтаксичний розбір речення за метою висловлювання та емоційним забарвленням.

Отже, при використанні конструйованих візуальних стимулів, яка сформована у вигляді посібника **«Конструктор з візуально-мовленнєвого моделювання (аналізу та синтезу) речень»** під час проведення корекційно-розвиткових занять із дітьми з особливими освітніми потребами, у тому числі з тяжкими порушеннями мовлення та ментальними порушеннями відбувається: розширення словникового запасу; накопичення максимальної кількості символів для ініціації спілкування та навчання; активізація і розвиток когнітивної, сенсомоторної сфери дитини; формування передумов для розвитку усного й писемного мовлення; виконання практичної діяльності.

Список використаних джерел

1. Арендарук А. О. Логопедичний супровід дітей з ТПМ в умовах інтегративного навчання, як психолого-педагогічна проблема. Науковий часопис. Корекційна педагогіка. 2012. № 21. С. 3–6.
2. Єременко І. Г. Основи спеціальної дидактики. К.: Рад. школа, 1975. 210 с. 140. Жинкин Н. И. Механизмы речи. М.: Издательство Академии педагогических наук, 2001. 370 с. 141. Жинкин Н. И. Психологические основы развития речи / В защиту живого слова. М.: Просвещение, 1966. 214 с.
3. Коломієць Ю. В., Дерев'янюк Н. О. Особливості префіксальнодієслівного словотвору у мовленні молодших школярів із ТПМ. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. 416 Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. 2011. Вип. 17. С. 98–102.
4. Колупаєва А. А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: монографія. К.: «Самміт-Книга», 2009. 249 с.
5. Літвінова О. В. Мовленнєва діяльність – психолінгвістична проблема. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. 2013. № 23. С. 343.
6. Рыскина В., Лазина Е. Коммуникация с помощью картинок. –СПб.: «Эвричайлд», 2010 г. –64 с.
7. Тарасун В. В. Логодидактика. Навчальний посібник для вищих навчальних закладів. К.: Видавництво Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, 2004. 348 с.

ВИХОВАННЯ АКТИВНОЇ ЖИТТЄВОЇ ПОЗИЦІЇ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

*Мацак Ю.А.,
вихователька*

Гірська обласна спеціальна школа

*Гатченко В.Т.,
вихователька*

*Гірська обласна спеціальна школа
м. Гірське*

У наших школах не повинно бути нещасливих дітей, душу яких гнітить думка, що вони ні на що не здібні.

В.О.Сухомлинський

Виклики сучасності змушують педагогів докорінно змінювати зміст та структуру сучасної освіти, висуваючи пріоритетним завданням розвиток особливих талантів в учнів, формування життєвих компетентностей, виховання активної життєвої позиції в умовах продуктивного виховного простору.

Життєва позиція це цілісне і ціннісне ставлення особистості до навколишнього світу, що виявляється в її думках і вчинках. Вона впливає як на здатність долати труднощі, так і на успіхи. Відомо, що життєва позиція може бути активною чи пасивною.

Активна життєва позиція – секрет самореалізації та успіху. Активність є формою вираження потреб особистості, її характеристикою як суб'єкта життєдіяльності. Вона сприяє злиттю особистості з соціумом (ідентифікація), визначенню та збереженню власного «Я», а також є способом формування, розвитку, виховання та навчання. Людина з активною життєвою позицією: наполеглива, працелюбна, ініціативна, готова діяти. Вона може бути лідером, а може і слідувати за лідером, але у неї завжди буде своя точка зору і вона віднайде в собі сили її відстояти.

Сьогодні педагогічна спільнота здійснює пошук різноманітних шляхів, насамперед через удосконалення виховання підростаючого покоління, що допомогло б і дітям з особливими освітніми потребами стати повноправними членами суспільства.

Вирішуючи проблему «Виховання активної життєвої позиції творчої особистості дитини з особливими освітніми потребами в умовах спеціальної школи», хочеться звернутися, в першу чергу, до спадщини В.О.Сухомлинського, взявши до уваги його закони виховання:

- ввічливості: кожний вчинок відображається на інших людях, не забувай, що поряд з тобою людина.
- відповідальності: кожний повинен бачити наслідки своїх вчинків та відповідати.
- дружби: хочеш мати друга – будь ним.
- доброти: будь чуйним і уважним до людей.
- краси: будь красивим сам і бережи красу навколо.
- поваги: якщо хочеш, щоб тебе поважали – поважай інших.
- працьовитості: працюй сам і поважай працю інших людей.
- радості: геть нудьгу, посмішка на обличчях дорослих та дітей.

Педагоги бажаючи покращення змін у суспільстві в цілому, повинні виховати учнів, як людей: творчих та відповідальних, цілеспрямованих та з почуттям власної гідності, толерантних, чесних, працелюбних, патріотів. Виховати у кожного з них активну життєву позицію як стійку, внутрішньо усвідомлювану систему поглядів на життя, діяльність, а також систему ставлення до суспільства, до себе до інших.

Адже активна життєва позиція, в нашому розумінні, – це така система особистих цінностей людини, яка спонукає її до позитивної, морально впевненої, соціально-орієнтованої активної діяльності. Дії такої людини мають корисний вплив як на саму людину, так і на суспільство в цілому.

У характері людини, яка має активну життєву позицію, проявляються наступні риси:

- цілеспрямованість і усвідомленість поведінки (дій і вчинків);
- відповідальність і активність;
- результати діяльності і суспільної активності відповідають вимогам суспільства;
- реальні, а не уявні чи гіпотетичні, дії та вчинки.

Для дітей з особливими освітніми потребами в межах освітньої діяльності одночасно відбувається навчально-виховний і корекційно-розвивальний процеси. Успішно організований в закладі психолого-педагогічний супровід спрямований в першу чергу на попередження появи або усунення у вихованців дестабілізаційних чинників. Звертається увага на формування їхніх адаптивних функцій. Забезпечується їх оптимальний розвиток та здобуття ними якісної освіти в умовах спеціальної школи.

Дуже важливою у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами є профілактична робота з метою стабілізації емоційно-психологічного стану у зв'язку з специфікою їх розвитку. Адже, у них часто виникають поведінкові порушення на тлі різних відхилень у психофізичному розвитку, розлад дефіциту уваги та гіперактивність, розлади аутичного спектру, порушення мовлення. Відчуття власної неповноцінності викликає у дитини з особливими освітніми потребами переживання, настороженість, відчуття дискомфорту, страх.

Необхідно відзначити, що діти з особливими освітніми потребами часто недооцінюють свої сили і можливості, а тому ставлять перед собою цілі занижені. Результати досить часто виявляються набагато кращими. Таке заниження планів і цілей, якоюсь мірою впливає на їх успіхи.

На допомогу вихованцям приходить міждисциплінарна група: батьки, класний керівник, вихователь, вчитель-логопед, практичний психолог, соціальний педагог. І всі вони допомагають повірити дитині у самого себе, у свої можливості. Члени групи на початковому етапі прийняття школярами особистих творчих планів проявляють максимум терпіння, наполегливості, віри у позитивний результат. Це робить виховання не тільки значущим для самих учнів, але й допомагає їм досягати успіхів у різних напрямках життєдіяльності, якнайкраще реалізувати свій потенціал.

Дуже важливо створення спеціальних умов, що передбачають зменшення стресогенності навколишнього середовища. Планувати простір приміщення класної чи спальної кімнати, брати до уваги створення осередків: навчальний, ігровий, «живої природи», релаксаційний. Усе це робить довкілля чітким і упорядкованим. Досить ефективною є система чинників, які мають стимулюючий та корекційно-розвивальний потенціал – ресурси освітнього простору:

- предметно-просторові: визначення певних секторів для діяльності, килими, меблі, наклейки, позначки.
- організаційно-сміслові: малюнки, піктограми, візуалізовані графіки та правила, що регулюють відносини з навколишнім середовищем, дозоване навантаження, застосування додаткових способів подання матеріалу, візуальну підтримку. Засвоєння правил поведінки відбувається за допомогою візуалізованих правил, які для дітей з аутизмом стають необхідним орієнтиром серед незрозумілого навколишнього світу.
- соціально-психологічні: значущі люди, соціальні ролі, соціальні потреби, звички. Забезпечують задоволення потреби дітей з РАС у сприятливій соціально-психологічній атмосфері, позитивний настрій, доброзичливе спілкування.

Виховання дітей з особливими освітніми потребами в першу чергу відбувається через дорослих: батьків, педагогів які ознайомлюють їх із доступними для них моделями спілкування, демонструють різноманітні засоби спілкування(вербальні, невербальні), формують соціальну

поведінку, певний соціальний досвід, забезпечують емоційну насиченість освітнього процесу, сприяють формуванню довірливих стосунків.

У процесі виховання дітей з особливими освітніми потребами важливо формувати єдність знань про мораль, моральність та моральні цінності, уміння використовувати ці знання, оцінюючи поведінку, дії, вчинки однолітків, інших людей, що є можливим з-за єдності моральної оцінки та самооцінки.

Формування активної життєвої позиції особистості є складним процесом, що вимагає значних фізичних, моральних, психологічних та розумових зусиль, оскільки містить багато об'єктивних та суб'єктивних умов і процесів. Серед них: засвоєння особистістю досвіду, формування світогляду, знань, вироблення переконань, соціальних та професійних навичок, розвиток міжособистісних відносин, залучення до трудової та суспільної діяльності. Позиція особистості показує реальне діяльнісне ставлення дитини до подій, де проявляються цінності особистості.

Головне завдання, яке стоїть перед педагогічним колективом спеціального закладу – допомогти вихованцям виявити їх здібності і дати можливість успішно розвинути їх. Головним орієнтиром у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами для нас є ідея Л. Виготського: дитина з особливостями розвитку є перш за все дитиною, а потім лише – дитиною з тими чи іншими особливостями розвитку.

Необхідною умовою успішного виховання є довіра зі сторони учня до дорослого. Коли у свідомості дитини з особливими освітніми потребами сформується образ «значущого дорослого», тоді освітній процес буде набагато ефективнішим. Тільки тоді, коли педагог стане значущим у житті дитини, всі методи, засоби, технології стануть особистісно зорієнтованими і сприятимуть вихованню справжнього громадянина, його успішній соціальній адаптації. Це можливе лише за умови, що вчитель сприймає своїх учнів такими як вони, любить їх. «Якщо дитина зростає в атмосфері прийняття – вона вчиться любові», - переконаний Ш. Амонашвілі.

«Коли дитина відчуває, що її люблять, у неї формується довіра, її тіло і серце розкривається назустріч тим, хто слухає її і розуміє. І у відповідь на цю любов дитина розцвітає» - стверджував Жан Ваньє.

Педагог має виявляти й успішно використовувати індивідуальний досвід кожного учня, надаючи йому можливість максимально реалізувати свої здібності. Має вірити в здібності кожного. Вірити і прогнозувати траєкторію індивідуального шляху розвитку дитини.

У роботі з дітьми з особливими освітніми потребами є дуже важливим аспект відновлення віри учня в свої сили. Відомий педагог-новатор В. Шаталов, один із авторів гуманної педагогіки, стверджував: «Ти можеш!» – повинен нагадувати вчитель учню. «Він може!» – повинен нагадувати колектив. «Я можу!» – повинен повірити в себе учень».

Для дітей з особливими освітніми потребами дуже важливо отримати хоча б невелику, але перемогу в утвердженні себе як особистості. Наявність успіху окрилює, захоплює, підносить дитину не тільки у власних очах, а сприяє утвердженню її як особистості серед однокласників. Ось чому такими значущими в даному випадку будуть педагогічні техніки, які забезпечують встановлення партнерської взаємодії:

□ техніка прийняття себе: «Я приймаю себе з любов'ю (вдячністю, повагою, розумінням) таким, яким я є».

□ техніка підтримки себе: «Я (знаю, вірю, відчуваю, переконана), що (розв'яжу цю проблему, справлюся з цим завданням, досягну гарного/найкращого результату)».

□ техніка схвалення себе: «Я люблю (ціную, поважаю) і схвалюю себе».

Звичайні слова підтримки з уст педагога: «Це не просте завдання, але я вірю, що ви справитесь», «Я (знаю, відчуваю, бачу, вірю), що у вас все вийде», «Я вірю, що ви знайдете у собі сили виконати це завдання», «Я (знаю, відчуваю, бачу), ви зможете це зробити», допоможуть кожному вихованцеві налаштуватися тільки на позитив і успішно реалізувати свій потенціал.

Цілеспрямована організація виховної роботи має здійснюватися на основі єдиних принципів - керівних положеннях, що відображають загальні закономірності процесу виховання і

визначають вимоги до змісту організації та методів виховного процесу: цілеспрямованість виховання; зв'язок виховання з життям; єдність свідомості та поведінки у вихованні; виховання в праці; комплексний підхід у вихованні; виховання особистості в колективі; поєднання педагогічного керівництва з ініціативою та самодіяльністю учнів; поєднання поваги до особистості вихованця з розумною вимогливістю до нього; індивідуальний підхід до учнів у вихованні; принцип системності, послідовності й наступності у вихованні; єдність педагогічних вимог школи, сім'ї і громадськості.

Процес виховання дуже складний. Не може бути стандартних ситуацій і стандартних підходів до використання способів виховного впливу.

Вибір того чи іншого методу педагогами узгоджується із завданнями і змістом виховного заходу, конкретними умовами, в яких здійснюється виховний вплив, відповідає психічним, фізіологічним та індивідуальним особливостям вихованців.

Ефективність виховного процесу дітей з особливими освітніми потребами в умовах спеціального корекційного закладу в першу чергу залежить від згуртованості роботи педагогів, їх здатності працювати в режимі взаємодії та в умінні створити умови для освітнього процесу кожного вихованця. Головними ознаками успішно організованого виховного процесу є системність та послідовність.

Активна життєва позиція особистості має виховуватися, починаючи з першого класу через взаємодію дитини з особливими освітніми потребами з природою і суспільством, що дасть можливість сприяти становленню у світі, який постійно змінюється. Не менш важливим у даному випадку є становлення базового почуття безпеки і довіри дітей до педагогів.

Успіху можна досягти тільки тоді, коли освітній процес буде базуватися на загальнолюдських цінностях, цінностях прав людини, поваги один до одного, поваги до праці кожного, рівності та партнерстві. Ніколи дитина не буде виявляти поваги до людства в цілому, якщо у неї не сформуємо поваги до близької їй людини, далі до оточуючих і лише згодом це коло може збільшитися.

Треба пам'ятати, що активна життєва позиція – перехідний етап до проактивності – чіткого усвідомлення особистістю власної місії і цілей задля досягнення мети. При цьому дитина здобуває знання, переборює труднощі не спонтанно, а осмислено і сплановано.

Список використаних джерел

1. Амонашвили Ш.А. Чтобы дарить Ребёнку искорку знаний, Учителю надо впитать море Света. – Артемовск, 2009. – 96 с.
2. Ананьев Б. Г. Человек как предмет познания / Б. Г. Ананьев. – СПб. : Питер, 2001. – 282 с.
3. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання: Науково-методичний посібник. – К. : ІЗМН, 1998. – 204 с.
4. Ванье Ж., Прийняти дар убогих / Пер. з англ. – Л.: Свічадо, 2002. -149 с.
6. Макаренко А.С. Методи виховання // Твори: В 7-ми т. –Т.5. – К.: Рад. школа, 1954.
8. Шаталов В.Ф. Соцветие талантов. – М.: ГУП ЦРП, 2001.

КОМПЛЕКСНА ПІДТРИМКА ДИТИНИ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ ЯК УМОВА УСПІШНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ

*Мороз Ю.А.,
асистентка виховательки інклюзивної групи
Комунальний заклад
«Лисичанський дошкільний навчальний заклад»
(ясла-садок) № 7 «Іскорка»
м. Лисичанськ*

Актуальність. Інклюзивне навчання дітей з особливими освітніми потребами є зараз дуже важливим і технологічно складним педагогічним процесом. Освітній інклюзивний простір стає доступним для таких дітей, адже право на рівний доступ до якісної освіти та навчання за місцем проживання в умовах загальноосвітнього закладу – це право всіх дітей.

Для забезпечення ефективного інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами, є необхідним створення таких умов:

- раннє виявлення порушень розвитку і надання психолого-педагогічної допомоги;
- комплексна психолого-педагогічна оцінка розвитку дитини з встановленням особливих освітніх потреб та позитивних сторін розвитку дитини;
- організація та доступність інклюзивної дошкільної освіти, її наступність із шкільною інклюзією;
- психологічна готовність дитини та її батьків до навчання спільно з однолітками з типовим розвитком;
- тісна співпраця з батьками, консультування батьків щодо розвитку дитини, особливостей методів її виховання і розвитку дитини;
- формування психологічної, когнітивної та методичної компетентності педагогів для здійснення фахового супроводу дітей з ООП в умовах інклюзії;
- створення спеціальних умов в закладі освіти;
- підготовка дітей з типовим розвитком до взаємодії з однолітками, які мають ООП;
- психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами командою фахівців.

Створення таких умов вимагає не тільки віртуозної роботи педагога, у якого навчаються діти і потребують особливої уваги і допомоги, але й усієї команди психолого-педагогічного супроводу дитини: психолога, дефектолога, логопеда, педагога, асистента педагога, медичної сестри, інструктора з фізичного виховання, музичного керівника. Головна мета інклюзивної освіти полягає в організації навчально-виховного процесу, який би задовольняв освітні потреби всіх дітей; розробці системи надання спеціальних освітніх і фахових послуг для дітей з особливими освітніми потребами; створенні позитивного клімату в середовищі; а також надати всім дітям можливість повноцінного соціального життя, активної участі в житті колективу, забезпечуючи взаємодію учасників групи, турботу одне про одного як членів співтовариства. А для цього необхідна комплексна підтримка усіх учасників. Для активації такого процесу важливим є формування готовності педагога та моделювання системи роботи з дітьми з особливими потребами в умовах інклюзивного навчання; забезпечення корекційної та психологічної спрямованості навчання педагогів, що базується на глибокій обізнаності особливостей роботи з дітьми з особливими освітніми потребами; здійснювати мотивацію педагогів до роботи з „особливими дітьми”; налагодити цілісну систему роботи педколективу.

Однією з найважливіших умов комплексної підтримки в інклюзивній освіті є організація співпраці фахівців, результатом якої має стати освітнє середовище, максимально сприятливе для різнобічного розвитку всіх дітей, у тому числі й з особливими потребами.

Загальновідомо, що ефективність навчально-виховної, корекційно-розвивальної та лікувально-профілактичної роботи в інклюзивній групі значною мірою залежить від скоординованості дій педагога та різнопрофільних фахівців (соціального працівника, дефектолога, медичного працівника, психолога, вихователя, асистента вихователя, реабілітолога, батьків), які входять до складу команди психолого-педагогічного супроводу. Фаховий супровід дитини з особливостями психофізичного розвитку забезпечує формування необхідних навичок і вмінь, мінімізацію впливу фізичних та психічних обмежень дитини з особливими потребами у процесі здобуття освіти. Склад команди залежить від особистості дитини та її психолого-педагогічних особливостей. Члени команди спільно оцінюють стан розвитку кожної дитини, розробляють перспективні та короточасні індивідуальні плани роботи з дитиною, реалізують їх разом із дитиною, вирішують питання залучення до команди інших фахівців, планують додаткові послуги,

аналізують результати спільної діяльності, оцінюють її, а також різнобічно підвищують свою кваліфікацію.

Фахівці спеціальної освіти в межах організації роботи команди психолого-педагогічного супроводу дошкільного навчального закладу здійснюють таке:

- надають консультативно-методичну допомогу педагогам, які працюють з дітьми з особливими потребами, а також батькам;
- беруть участь у оцінюванні психофізичного стану розвитку дитини;
- визначають та погоджують аспекти навчання, що потребують застосування спеціальних методик, певної адаптації завдань, модифікацій довкілля, створення особливого графіка навчального навантаження тощо; визначають довгострокову мету та короткострокові завдання, критерії оцінювання, плани роботи для кожного попередньо погодженого аспекту;
- на основі спостережень та узагальнення результатів роботи на кожному етапі реалізації індивідуальної програми розвитку (ІПР) розробляють рекомендації, беруть участь у чергових і позачергових засіданнях навчальної команди закладу.

Корекційно-виховна робота в дитячих закладах з інклюзивними групами передбачає комплексний вплив на різні сторони розвитку дитини з психофізичними порушеннями, оскільки наявність певного дефекту не означає ізольованого випадіння тієї чи іншої функції, а створює цілісну картину атипового розвитку, що більш-менш виражено торкається різних сфер особистості.

Комплексний підхід, як загальний методологічний принцип будь-якої діяльності, є провідним і в процесі оптимізації навчання, вимагаючи цілісного планування завдань навчання, виховання та загального розвитку дитини. Важливою вимогою комплексності є також органічний взаємозв'язок завдань. Без цього комплексний підхід лише несуттєво підвищує результати роботи.

Комплексний підхід є одним з методологічних принципів побудови системи виховної роботи, що забезпечує всебічний, гармонійний розвиток особистості. Пов'язуючи цілі з результатами, він об'єднує всі основні елементи виховного процесу: завдання, зміст, принципи, форми, методи, що вже саме по собі покращує результати. Комплексність вимагає планування не одного, а декількох розвивально-виховних завдань одночасно в кожному заході, своєрідного «акорду» впливів, не припускає однобокості і перекосів у змісті, формах і методах роботи, застерігає проти гіпертрофованого розвитку одного напрямку виховання на шкоду іншим, забезпечує реалізацію завдань одного напрямку у формах іншого, що також значною мірою економить час педагога та дитини і забезпечує цілісний вплив на особистість дошкільника, а отже, підвищує результативність виховної дії.

Для практичного розв'язання проблеми поєднання всіх складових процесу комплексної корекційно-реабілітаційної допомоги дітям з психофізичними порушеннями потрібно узгодити діяльність медичних та педагогічних фахівців. Комплексний підхід в умовах дошкільного закладу зумовлює відбір певних організаційних форм і методів навчання в їх єдності на основі врахування індивідуальних особливостей окремих дітей та типологічних особливостей їх груп. Знання сильних і слабких сторін розвитку дітей дозволяє вихователю здійснювати індивідуальний та диференційований підхід до їх.

Саме для розв'язання проблеми поєднання всіх складових процесу комплексної підтримки дітей з ООП в нашому закладі було запроваджено: Зошити «Взаємодії команди психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП і асистента вихователя» та «Взаємодії команди психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП та батьків». В зошитах ведуться записи щодо психолого-педагогічного вивчення та корекційно-розвиткової роботи з дітьми, рекомендації.

Взаємодія фахівців має ґрунтуватись на таких принципах:

- повага до індивідуальних особливостей дитини з ООП;
- дотримання інтересів дитини з ООП, недопущення дискримінації та порушення її прав;

- командний підхід – комплексність психолого-педагогічного супроводу (супровід дитини з особливими освітніми потребами має здійснюватися на основі комплексного підходу: аналізу порушень функцій розвитку дитини);
- неперервність супроводу (супровід має бути постійним і неперервним, починаючи з раннього віку і протягом дорослого життя);
- системність роботи (робота фахівців має відбуватись в системі, за якої кожна дія і стратегія члена команди відповідають не лише меті окремого спеціаліста, а й є засобом реалізації загальної мети психолого-педагогічного супроводу дитини);
- конфіденційність та дотримання етичних принципів;
- міжвідомча співпраця – узгодженість роботи (дії фахівців мають координуватись і узгоджуватись, має відбуватись постійне взаємоінформування про роботу кожного спеціаліста);
- активна співпраця з батьками дитини з ООП, залучення їх до освітнього процесу та розроблення ІПР.

Умови ефективності роботи команди:

- уміння працювати в команді
- вміння вести діалог
- використання зворотного зв'язку від інших спеціалістів та батьків дитини
- вироблення міждисциплінарного понятійно-категоріального апарату.

Команда супроводу виконує такі завдання:

- збір інформації про особливості розвитку дитини, її інтереси, труднощі, освітні потреби на етапах створення, реалізації та моніторингу виконання ІПР;
- створення належних умов для інтеграції дітей з ООП в освітнє середовище;
- різнобічний розвиток індивідуальності дитини на основі виявлення її задатків і здібностей, формування інтересів і потреб;
- збереження і зміцнення здоров'я дітей;
- корекційно спрямоване виховання школяра як культурної і моральної людини;
- надання у процесі навчання і виховання комплексної психолого-педагогічної допомоги дитині з урахуванням стану її здоров'я, особливостей психофізичного розвитку; визначення напрямів психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг, що можуть бути надані в межах закладу освіти на підставі висновку ІРЦ, та забезпечення надання цих послуг;
- розроблення ІПР для кожної дитини з ООП та моніторинг її виконання з метою коригування та визначення динаміки розвитку дитини; моніторинг динаміки результатів навчальної, виховної і корекційно-розвиткової роботи, змін в стані здоров'я, інтелектуальній та емоційно-вольовій сферах дитини, її соціальній ситуації розвитку;
- консультування родини з питань виховання і розвитку дитини з ООП;
- надання методичної підтримки педагогічним працівникам закладу освіти з організації інклюзивного навчання;
- професійна взаємодія фахівців.
- створення позитивного соціального середовища для інклюзії через підготовку учнів з типовим розвитком та їхніх батьків до взаємодії з дітьми з ООП; проведення інформаційно-просвітницької роботи у закладі освіти серед педагогічних працівників; батьків і дітей з метою недопущення дискримінації та порушення прав дитини; формування дружнього та неупередженого ставлення до дітей з ООП.

ВИСНОВКИ:

- Перебування дитини з особливими освітніми потребами в закладі без психолого-педагогічного супроводу є стихійною або формальною інклюзією, яка приносить лише шкоду і гальмує процес реального впровадження справжнього інклюзивного навчання.
- Психолого-педагогічний супровід дитини в інклюзивному закладі – це взаємоузгоджена комплексна діяльність команди фахівців та батьків дитини, спрямована на створення необхідних умов, що сприяють розвитку особистості дитини, засвоєнню нею знань, умінь і навичок, успішній адаптації, реабілітації, її самореалізації та інтеграції в соціум.

- Особливістю психолого-педагогічного супроводу в умовах інклюзії є індивідуальний підхід до вирішення завдань особистісного розвитку, навчання і виховання дитини. Результативність психолого-педагогічного супроводу залежить від координованості дій усіх фахівців.

- Мультидисциплінарний підхід передбачає взаємодію спеціалістів багатьох галузей (загальна та спеціальна освіта, соціальна педагогіка, психологія тощо), що дозволяє в комплексному супроводі дитини оптимізувати процеси її розвитку, виховання, навчання та соціалізації.

- Батьки – важлива частина команди супроводу дитини з особливими освітніми потребами. Для досягнення якнайкращого результату соціалізації та навчання дитини надзвичайно важливо сформувати позитивні стосунки між членами цієї команди.

ГУМАНІЗАЦІЯ – ОСНОВНИЙ ПРИНЦИП В РОБОТІ З ДІТЬМИ З ВАДАМИ ЗОРУ В УМОВАХ КЗ «РУБІЖАНСЬКА ОБЛАСНА СПЕЦІАЛЬНА ШКОЛА «КРИШТАЛИК»

Муренець Л.С.,

*учителька початкових класів та корекційної освіти вищої кваліфікаційної категорії зі званням
«учителька-методистка»*

*Комунальний заклад «Рубіжанська
обласна спеціальна школа «Кришталік»*

м. Рубіжне

В статті розглядаються загальнопедагогічні проблеми гуманізації освітнього процесу які відзначають пріоритетність цілей всебічного розвитку особистості дитини з особливими освітніми потребами.

Ключові слова: гуманізм, гуманізація освіти, освіта, виховання, навчання.

Однією з важливих проблем розвитку суспільства була і залишається проблема вдосконалення освіти і виховання підростаючого покоління. Від характеру та змісту соціального замовлення, яке виконує освіта в сфері навчання та виховання людини, залежить майбутнє держави. Наше суспільство не виняток, воно сьогодні замовляє, насамперед, гуманну особистість, здатну до творчості, ініціативи, саморозвитку, самоосвіти.

Важливий внесок у розробку проблеми засобів гуманізації освітнього процесу, формування гуманістичних цінностей особистості учнів початкової школи зробили Ш. Амонашвілі, А. Бакалець, С. Бондаревська, С. Гончаренко, О. Гриньов, М. Добрускін, А. Донцов, І. Зязюн, Б. Кваша, Ю. Мальований, Є. Петров, І. Соколова, В. Сухіна, О. Сухомлинська, та ін.

Мета статті - дослідити поняття та структурні елементи гуманізації освітнього процесу у початковій школі, як засобу, який сприятиме самоактуалізації особистості з особливими освітніми потребами.

Виховання гуманізму є одним із завдань школи, засобом, умовою її досягнення. Гуманізація потребує перебудови освітнього процесу, пошуку нових методів роботи. Найперше вона передбачає переоцінку сутності виховання кожної дитини, рішучий поворот усього освітнього процесу до особистості школяра як суб'єкта власного розвитку. Як наслідок, постає необхідність переосмислення процесу творчо-гуманної особистості педагога і учня. Між гуманною спрямованістю особистості вчителя і результативністю гуманного потенціалу молодших школярів існує прямий зв'язок, навіть взаємозалежність. Це зумовлено багатьма фактами: найперше відомою схильністю дітей до наслідування і прагненням педагога віддавати

себе учням і знову заново одержувати себе від них. В основі діяльності гуманного вчителя особистісний, індивідуально-творчий підхід, від чого залежить виявлення своєрідних рис особистості дитини, формування творчої самобутності молодшого школяра.

Вчитель «має бути не абстрактним втіленням педагогічної мудрості, а живою особистістю, яка допомагає дитині пізнати не лише світ, а й самого себе. Він мусить бути для дітей зразком багатства духовного життя. У наших вихованцях дремають задатки талановитих математиків і фізиків, філологів і істориків... Ці таланти розкриються тільки тоді, коли кожна дитина зустрине у вчителя ту живу воду, яка має задатки для майбутнього життя.

Педагог, з точки зору В. О. Сухомлинського – не просто професія, а відповідний стан душі людини – вчителя, який корінням виходить з почуття батьківської любові до дитини і виростає до рівня високого мистецтва. Якими б сучасними, цікавими, інноваційними не були програми для дітей, в решті решт результат виховання залежить від педагога. Сучасний вчитель має бути сам фізично здоровий і духовно багатий, активний, ініціативний, гнучкий, артистичний, з емоційно виразною мовою, високими моральними якостями, всебічно обізнаний, озброєний сучасними педагогічними технологіями.

У системі національного виховання серед інших завдань виділяють:

- виховання громадянської й соціальної відповідальності;
- вивчення і пропаганду культурних надбань свого та інших народів;
- озброєння знаннями про пріоритети загальнолюдських цінностей, ознайомлення з проблемами, які набувають життєвого значення для долі цивілізації (охорона най колишнього середовища, атомне роззброєння), готовності жити і діяти за принципами гуманізму;
- оволодіння народною мораллю, етикою;
- ознайомлення з родинною педагогікою;
- виховання поваги до батька, матері, бабусі, дідуся, свого роду.

Навички моральної поведінки є невід'ємною складовою розвитку дитини з вадами зору, визначають її вчинки, зумовлюють ставлення до навколишньої дійсності, дорослих і однолітків. Адже важливо не лише те, як дитина поводить себе, а й те, як вона приймає рішення про певний вчинок: самостійно чи під впливом дорослих. Звична поведінка учнів формується поступово, з набуттям досвіду.

У процесі пізнання дітьми моральних засад педагог має допомагати їм виховувати у собі самостійність, культуру спілкування і різних видів діяльності, налаштованість на вчинки відповідно до норм моралі. Часто рівень моральних уявлень випереджає розвиток поведінки дитини, оскільки формування навичок поведінки потребує більше часу і вправлення, ніж формування заснованих на пам'яті уявлень. Крім того, у процесі виховання педагог не завжди може забезпечити єдність знань дітей про моральні норми з вимогами дорослих щодо їхньої поведінки. Тому втілення уявлень про моральні норми у реальні вчинки дітей за різних життєвих ситуацій є дуже складним завданням.

Успіх морального розвитку дітей можливий за правильної організації навчального процесу. Основні закономірності морального виховання зумовлені певними особливостями засвоєння дитиною моральних цінностей.

1. Двосторонність процесу морального виховання. Дитина є співучасником навчального процесу, активно сприймає педагогічні впливи, а вчитель організовує процес морального виховання, орієнтуючись на особливості дитячого сприймання. Перебіг психічних процесів і станів під час морального виховання, які є основою розвитку певних потреб, мотивів, якостей, є не поверховим, а глибинним. Тому аналіз процесу навчання, його результатів на кожному етапі вимагає від педагога глибоких знань і педагогічної майстерності.

2. Тривалість процесу морального виховання. Результати педагогічного впливу не можуть бути виявлені відразу. Він вимагає безперервності.

3. Дієвість процесу морального виховання. Становлення взаємин дитини одночасно є її моральним вихованням. Стосунки інших людей, свідками яких є діти, справляють на них вплив лише тоді, коли дитина має до них відношення. Ця закономірність є виявом дієвого підходу до

морального формування особистості. Вона засвідчує непродуктивність намагань виховувати дитину на відстороненій моделі людських взаємин, у які вона не включена.

4. Особистісний характер засвоєння моральних цінностей. Ця особливість морального виховання вимагає зорієнтованості виховних впливів на індивідуальність кожної дитини. Педагог прагне сформувати єдність уявлень і поведінки дитини, підтримуючи її моральні вчинки. Оскільки учням початкових класів притаманна висока емоційність, необхідно в оцінці їхніх учинків виходити з того, які почуття хоче викликати педагог. Яскраві позитивні переживання дитини, пов'язані з відповідними моральними вчинками, повинні поєднуватися з чітко вираженим ставленням до них педагога і колективу дітей. Важливе виховне значення має стимулююча функція позитивної оцінки, адже дітям властиве прагнення бути хорошими. Позитивна оцінка заохочує їх до моральних учинків, що стають прикладом для наслідування, забезпечує доброзичливе ставлення однолітків, формує паростки колективної думки.

5. Здійснення морального виховання в процесі життєдіяльності дитини. Як важливий компонент педагогічного процесу у спеціальній школі, моральне виховання не може бути відокремленим у спеціальну діяльність, оскільки вся життєдіяльність дитини пов'язана з її моральністю.

Усвідомлюючи закономірності процесу морального виховання, педагог може здійснювати його з тією мірою «дотику» до дитячої душі, яка забезпечить розвиток неформальної моральності дитини.

Особистість учня формується під впливом багатьох зовнішніх чинників. Аналізуючи педагогічний процес і його результати, слід мати на увазі, що вчитель контролює тільки частину цих чинників. Інша ж їх частина діє незалежно від керованого й можна впливати на нього деструктивно. Отже, результати педагогічного процесу є функцією не тільки зовнішніх педагогічних чинників, а й чинників поза педагогічних.

Одна з основних проблем, з якою зустрічаються педагоги при впровадженні особистісного навчання та виховання полягає в пошуку надійної опори своєї діяльності в самій дитині. Це не лише практична, а й значна методологічна проблема, що викликає великі дискусії поміж прихильниками традиційно-авторитарної та сучасної, гуманістичної шкіл в педагогіці. І дійсно, без вирішення цієї проблеми на теоретичному рівні вся практична діяльність зависає у повітрі і слугує об'єктом постійних звинувачень у відриві від реального освітнього процесу.

Головне – забезпечити свободу вибору дітей. Діти з особливими освітніми потребами відчують себе вільними тоді, коли самостійно приймають ті чи інші рішення. І будь-яка сфера шкільного життя, включаючи і навчально-виховний процес, має ґрунтуватися на усвідомленому і вільному виборі учнів – тоді освітня діяльність буде сприйматися ними як смисл власного життя. Навіть заборони діти мають сформулювати для себе самі, їм має бути очевидний їх особистісний смисл. Само собою зрозуміло, наскільки значна в цьому процесі роль педагогів. Кристалізація думки дитини щодо того чи іншого аспекту свого життя в школі практично неможлива без тактовного впливу вчителя чи вихователя. Подібний вплив вимагає хороших знань дитячої психології, гуманістичної системи цінностей самого педагога.

В сьогоdnішніх умовах найбільш реальним шляхом і до гуманізації школи, і до індивідуалізації навчально-виховного процесу є поступове розширення ролі елементів самонавчання. Це досить об'єктивний процес, який фактично здійснюється і в рамках нинішньої, в цілому авторитарної вітчизняної системи освіти навіть незалежно від її характеристик. Визначається він матеріально-технологічними факторами, спільними і для розвитку системи освіти, і для розвитку суспільства в цілому, які пов'язані з формуванням у країні інформаційного суспільства.

Впровадження комп'ютерних технологій дозволяє звільнити вчителя від механічної роботи, пов'язаної з вербальною передачею знань, і дійсно сконцентрувати свою увагу на особистості і життєвих потребах дитини з особливими освітніми потребами.

Ще одна функція – це функція експерта, допомоги дітям у критичних ситуаціях. Ця функція прямо орієнтує педагога на зміну механізмів контролю в освітньому процесі за загально-

соціальним принципом демократичного суспільства: тотальна регламентація відсутня, втручання відбувається лише у випадку потреби для самого учня, контролюється лише кінцевий результат.

Нарешті, за вчителем залишається функція безпосередньої мотивації учня в освітньому процесі. Тобто весь комплекс виховних завдань, який і зараз включено безпосередньо в навчальний процес у зв'язку з необхідністю формування внутрішньої мотивації до навчання, розвитку та самоактуалізації особистості, залишається за педагогом і школою в повному обсязі. Воно й зрозуміло – ніякий комп'ютер не може замінити цінності і виховного впливу особистісного контакту учня з вчителем, особливо якщо він побудований на принципах партнерства і взаємної поваги.

Висновки. У змісті освіти, педагогічних концепціях спостереження за ходом освітнього процесу, педагогічних технологіях та оцінках слід відтворити ті їх компоненти, котрих бракує і котрі працюють на розвиток суб'єктивності, унікальності, особистості учасника освітнього процесу. Оновлюючи освітній зміст, технології, оцінки, необхідно дивитись на них з точки зору гуманістичного потенціалу, спроможності формувати та адекватно оцінювати відповідні духовні людські якості.

Список використаної літератури

1. Андрущенко В. Філософія освіти XXI століття: у пошуках перспективи / Віктор Андрущенко // Філософія освіти. – 2006. – № 1(3). – С.6-12.
2. Гончаренко С.У. І все-таки – гуманітаризація / Педагогіка і психологія. – 2005. - № 1. – С. 3 – 7.
3. Кремень В.Г. Модернізація освіти в контексті інноваційних тенденцій розвитку суспільства / Кремень В.Г.// Проблеми освіти у Польщі та Україні в контексті процесів глобалізації та євроінтеграції: зб. матеріалів Міжнар. наук.- практ. конференції, 22-24 квітня, 2009 р., Київ-Житомир / за ред. В. Кременя, Т. Левовицького, С. Сисоевої. – К.: КІМ, 2009. – С. 24-36.
4. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. За редакцією М.М. Фіцули. – Київ: “Академія”, 2009. – 528 с.
5. Рябова З.В. Моніторинг навчальної діяльності учнів загальноосвітньої школи / Науково- пізнавальна діяльність учасників освітнього процесу навчальних закладів різних рівнів акредитації / Збірник наукових праць. Київ: Науковий світ, 2012. - С. 192 – 202.

ОСОБЛИВОСТІ МОВЛЕННЕВОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРУ: ВЗАЄМОДІЯ ТА ДІАЛОГ

Мухіна А.Ю.,

*кандидатка психологічних наук, доцентка
кафедри спеціальної та інклюзивної освіти*

*Державний заклад «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»*

м. Старобільськ

Діти з розладами аутичного спектра (РАС) мають великі розбіжності у їх мовленневих здібностях. Прояви мовленневих порушень при аутизмі різноманітні за характером, динамікою і у більшості випадків відображають специфіку аутизму, а саме: несформованість комунікативної поведінки. Незалежно від строку появи мовлення і рівня його розвитку, дитина з аутизмом не використовує мовлення як засіб спілкування. У зв'язку з цим, важливим постає робота з

формування комунікативної сторони мовлення через взаємодію з дорослим і переходу до діалогу. Звісно, що мовлення виникає під час спілкування, яке дуже важко організувати з дитиною з РАС.

Розглядаючи комунікацію як процес та діяльність, влучним є визначення А.В. Соколова, а саме, комунікаційна діяльність є рух смислів у соціальному просторі. Суб'єкти, які вступили до комунікації, можуть переслідуватися три цілі: по-перше, реципієнт бажає отримати від комуніканта деякі привабливі для нього смисли; по-друге, комунікант бажає повідомити реципієнту деякі смисли, які впливають на поведінку останнього; по-третє, і комунікант, і реципієнт зацікавлені у взаємодії з метою обміну якимись смислами.

Таким чином, можливі такі форми комунікаційної дії: наслідування – одна з найдавніших форм передачі смислів, відтворення реципієнтом рухів, дій, поведок комуніканта. У дітей з РАС наслідування як комунікаційна дія та основа формування соціального досвіду спонтанно майже не розвивається. У важких випадках дитина ніколи або майже ніколи не імітує звуки, слова, рухи, навіть під час інтенсивного спонукання з боку дорослих.

Діалог – це форма комунікаційної взаємодії, засвоєна людьми у процесі антропогенеза при формуванні мови та мовлення. Діалог є ускладненою формою комунікаційної взаємодії і найважчою для дітей з аутизмом. У дітей з РАС спостерігаються порушення усіх основних груп умінь, які забезпечують реалізацію діалогічного спілкування. Починаючи роботу з формування діалогічного мовлення у дітей дошкільного віку з розладами аутистичного спектру вирішальним і базовим є формування такої форми комунікаційних дій, як наслідування. Тобто йдеться про імітаційні дії, первинні навички комунікації, невербальної діалогічної взаємодії. В теорії імітація розпочинається не з мовлення, а з наслідування дій (але спочатку встановлюється зоровий контакт):

- імітація основних дій;
- імітація дій з предметами;
- імітація дрібних і точних дій;
- імітація мовленнєвих дій.

Для того, щоб дитина починала імітувати, повторювати дії дорослого потрібно знайти те, що приваблює її увагу, те, що подобається. Наприклад, дитина любить музикальні іграшки, тоді і процес імітації повинен враховувати цей факт (стукати маракасами, бити у бубен, ховати музичну іграшку та інше). При переході до мовленнєвої імітації дуже важливо акцентувати увагу дитини до артикуляційного апарату:

- гримаси;
- імітація смішних звуків;
- надувати щоки, надавлювати на них;
- «грати у крокодила»;
- задувати свічки

При формуванні діалогічного мовлення та взаємодії важливо виділити інтереси дитини або правильно обрати заохочення як мотиваційну складову. Для побудови діалогу дитині з РАС потрібні підказки, це можуть бути візуальні підказки, жести, відеомоделінг та ігрова ситуація. При навчанні дитини відповідати на запитання можна використовувати написання фрази, слова на листі, казати різними голосами, не завершувати слово та інше.

Список використаної літератури

1. Соколов А.В. Общая теория социальной коммуникации: Учебное пособие. - СПб.: Изд-во Михайлова В. А., 2002 г. - 461 с.
2. Янушко Е.А. Игры с аутичным ребенком. Установление контакта, способы взаимодействия, развитие речи, психотерапия. – М.: Теревинф, 2007. – 136 с.
3. Plattos Gina. The Effects of Dialogic Reading on the Expressive Vocabulary of Children with Autism. –The Florida State University. DigiNole Commons, 2011. – 139 p. [Електронний ресурс] / PlattosGina – Режим доступу: <http://diginole.lib.fsu.edu/>

ТАНГРАМ - ГРА НА ПЛОЩИННЕ МОДЕЛЮВАННЯ ДЛЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ СУЧАСНОГО ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

*Назінкіна Л.І.,
вихователька I кваліфікаційної категорії
Гірська обласна спеціальна школа*

*Бершанська С.М.,
логопедія I кваліфікаційної категорії
Гірська обласна спеціальна школа
м. Гірське*

Чи люблять діти з особливими освітніми потребами грати? Так, значимість і незамінність гри в житті кожної дитини давно вже доведена багатьма психологами, вченими і самим життям. Гра – це не тільки задоволення і радість для дитини, що само по собі дуже важливо, з її допомогою можна розвивати увагу, пам'ять, мислення, уяву дитини. Граючи, дитина може здобувати нові знання, вміння, навички; розвивати здібності, часом не здогадуючись про це. До найважливіших властивостей гри відносять той факт, що в грі діти діють так, як діяли б в реальних ситуаціях, природно долаючи труднощі. Причому такий високий рівень активності досягається ними добровільно, без примусу. Усі психологічні новоутворення беруть початок у грі. Гра сприяє формуванню всіх сторін особистості дитини, призводить до значних змін в його психіці. Гра – важливий засіб розумового виховання дитини, де розумова активність пов'язана з роботою всіх психічних процесів. На всіх етапах освітнього процесу ігровому методу відводиться велика роль.

Сьогодні захоплення настільними іграми приймає тотальний характер. Адже сучасні настільні ігри – це не тільки «дії», а й стратегічні, економічні, детективні, логічні ігри. У світі існує вже до 10 тисяч настільних ігор різної тематики. Звичайно, за всіма нововведеннями не наздогнати, а деякі ігри занадто дорого коштують. Але ж гру можна зробити і своїми руками. І ми разом з вами розглянемо гру «Танграм», яку використовуємо в своїй практиці в спеціальній школі з дітьми з освітніми потребами.

Танграм – старовинна східна головоломка. З нею дитина з особливими освітніми потребами вчиться аналізувати зображення, виділяти в них геометричні фігури, візуально розбивати цілий об'єкт на частини, і навпаки – складати з елементів задану модель, а найголовніше – логічно мислити. Складання за схемами сприяє розвитку посидючості, уваги, уяви, логічного мислення, допомагає створювати ціле з частин і передбачати при цьому результат своєї діяльності. Всі ці навички необхідні дитині під час навчання в школі, та й у дорослому житті.

Виникнення головоломки оповите легендами. Одна з них свідчить, що танграм був створений 4000 років тому китайським богом Тан і описаний в семи його книгах. У кожній книзі міститься близько 1000 фігур, які ілюструють створення світу і походження видів. 7 частин символізують Місяць, Венеру, Марс, Меркурій, Юпітер, Сатурн і Сонце.

Інша легенда розповідає про китайського імператора, який замовив для свого палацу величезний лист скла. Але в процесі транспортування лист впав і розколовся на 7 частин. Майстри з великими труднощами змогли зібрати ці частини в квадрат і в процесі зрозуміли, що з цих елементів можна складати і інші фігури. Тому розколоті частини були піднесені імператору як

Достовірних даних про правдивість легенд немає, але з джерел ми точно знаємо, що перші згадки датуються кінцем XVIII століття. Найперша видання з фігурами і схемами було надруковано в Китаї в 1813 році. Однак знайти оригінал поки що не вдалося. Про його існування ми знаємо з згадок більш пізніх джерел від 1815 року.

Завдяки активній торгівлі з Китаєм, вже на початку XIX століття танграм поширився по країнах західної Європи і Північної Америки. Особливу популярність складання фігур набуло в

вікторіанської Англії. Відомі люди тієї епохи, наприклад, Льюїс Керролл, називали танграм своєю улюбленою іграшкою.

У виготовленні головоломка дуже проста. Гра з дерева або пластика вийде міцнішою, проте найлегший варіант – створити танграм із картону, щільного фетру. Достатньо накреслити квадрат, провести лінію по діагоналі так, щоб утворилися два однакових трикутники, та розкреслити їх так, щоб всередині цих трикутників виникли такі фігури: паралелограм, квадрат і трикутники – два маленьких, два великих та один середнього розміру. Далі слід розрізати фігури по лініях.

Пластиковий танграм можна зробити з офісної папки або з коробки з-під DVD. Зберігати деталі можна у зручному мішечку, конверті або в коробці.

Збирати головоломку потрібно на пласкій горизонтальній поверхні. Приєднуючи фігури одну до одної, діти складатимуть зображення. Умови такі: одночасно мають бути застосовані всі 7

елементів гри, при цьому вони не повинні перекривати одне одного. Загалом можна зібрати близько 7 тисяч комбінацій: будинки, птахи, букви та цифри, але найбільш поширені фігурки людей або тварин.

Розвивальні заняття педагогові необхідно обирати відповідно до віку школярів й особливостям дитини. Так, вивчаючи у початковій школі на уроках математики найпростіші геометричні фігури, учні можуть знаходити серед частин конкретні елементи, наприклад, трикутники, та рахувати їх. А завдання скласти з трикутників квадрат або трапецію підштовхне до висновку, що одні фігури можуть складатися з інших.

Так з чого ж почати? Почати потрібно з правил гри.

Правила гри:

1. У кожен зібрану фігуру повинні входити усі сім елементів.
2. При складанні фігур елементи не повинні налягати один на одного.
3. Елементи фігур повинні примикати один до іншого.

При складанні силуетів дорослий постійно нагадує дітям, що необхідно використати усі частини набору, щільно приєднуючи їх один до одного.

Дорослий може застосовувати деякі прийоми, які допоможуть дитині з особливими потребами досягти найкращих результатів: запропонувати аналіз зразка в цілому або найбільш складною його частини, вказати на розташування однієї-двох фігур в силуеті, що складається, почати викладання, а потім запропонувати дитині закінчити силует або, навпаки, завершити те, що розпочато дитиною. Слід постійно підтверджувати правильність ходу думки і дій дитини, спонукати його планувати хід своєї роботи, обговорювати способи викладання і результати, заохочувати прагнення доводити розпочату справу до кінця, долаючи труднощі в досягненні поставленої мети, виконання задуманого.

Допомога дитині повинна бути тактовною, що спонукає до самостійності, активності, наполегливості, ініціативним діям, провідним до досягнення результату. Прямих вказівок, що і як робити, краще уникати. Доречні такі поради дітям: «Подивися (розглянемо) картинку уважно. З яких фігур вона складена?», «Спробуй зробити ще раз, але по-іншому», «Згадай, як ти викладав в минулий раз, і почни так само», «Спочатку добре подумай, а потім роби».

Гра «Танграм» викликає у дітей величезний інтерес, сприяє розвитку аналітико-синтетичної і плануючої діяльності, відкриває нові можливості для вдосконалення сенсорики, розвитку творчого, продуктивного мислення, а також морально-вольових якостей особистості.

Етапи освоєння гри «Танграм»

Перший етап - ознайомлення з набором фігур до гри, перетворення їх з метою складання з 2-3 наявних нової.

1. Мета. Тренувати дітей у порівнянні трикутників за розміром, складанні з них нових геометричних фігур: квадратів, чотирикутників, трикутників.

Матеріал: у дітей набори фігур до гри «Танграм», у педагога фланелеграф і набір фігур до нього.

Хід роботи. Педагог пропонує дітям розглянути набір фігур, назвати їх, порахувати і визначити загальну кількість. Дає завдання:

1. Відібрати все трикутники, порахувати. Порівняти за розміром, накладаючи один на інший.

Питання для аналізу: «Скільки великих, однакових за розміром трикутників? Скільки маленьких? Порівняйте цей трикутник (середнього розміру) з великим і маленьким. (Він більше самого маленького і менше найбільшого з наявних.) Скільки всього трикутників і якого вони розміру?» (Два великих, 2 маленьких і 1 середній за розміром.)

2. Взяти 2 великих трикутника і скласти з них послідовно: квадрат, трикутник, чотирикутник. Один з дітей становить фігури на фланелеграфі. Вихователь просить назвати знову отриману фігуру і сказати, з яких фігур вона складена.

3. З 2 маленьких трикутників скласти ті ж фігури, розташовуючи їх по-різному в просторі.

4. З великого і середнього за розміром трикутників скласти чотирикутник.

Питання для аналізу: «Яку фігуру складемо? Як? (Приєднаємо на превеликий трикутнику середній або навпаки.) Покажіть боку і кути чотирикутника, кожної окремої фігури».

В результаті педагог узагальнює: «З трикутників можна скласти нові різні фігури - квадрати, чотирикутники, трикутники. Фігури приєднуються одна до одної по сторонам».

II. Мета. Тренувати дітей в умінні складати нові геометричні фігури з наявних за зразком і задумом.

Матеріал: у дітей - набори фігур до гри «Танграм». У педагога - фланелеграф і таблиці із зображеними на них геометричними фігурами.

Хід роботи. Діти, розглянувши фігури, ділять їх за завданням педагога на 2 групи: трикутники і чотирикутники.

Педагог пояснює, що це набір фігур до гри, називається вона головоломка або танграм; так її назвали по імені вченого; придумав гру. Можна скласти багато цікавих зображень.

1. Скласти чотирикутник з великого і середнього трикутників.

2. Скласти нову фігуру з квадрата і 2 маленьких трикутників. (Спочатку - квадрат, потім - чотирикутник.)

3. Скласти нову фігуру з 2 великих і середнього трикутника. (П'ятикутнику і чотирикутнику.)

Дається завдання на складання кількох фігур за власним задумом дітей.

Отже, на першому етапі освоєння гри «Танграм» проводиться ряд вправ, спрямованих на розвиток у дітей просторових уявлень, елементів геометричного уяви, на вироблення практичних умінь в складанні нових фігур шляхом приєднання однієї з них до іншої, співвідношення сторін фігур за розмірами. Завдання видозмінюють. Діти складають нові фігури за зразком, усного завданням, задумом. Їм пропонують виконати завдання в плані уявлення, а потім - практично: «Яку фігуру можна скласти з 2 трикутників і 1 квадрата? Спочатку скажіть, а потім складіть».

Другий етап - складання фігур-силуетів по розчленованим зразкам. Другий етап роботи з дітьми є найбільш важливим для засвоєння ними надалі більш складних способів складання фігур. Ігри повинні бути ефективно використані педагогом не тільки з метою вправи в розташуванні частин що накопичується фігури, але і в залученні дітей до зорового і уявного аналізу зразка.

1. Складання фігури-силуету зайця.

Мета. Вчити дітей аналізувати спосіб розташування частин, складати, фігуру-силует, орієнтуючись на зразок.

Матеріал: у дітей - набір фігур до гри «Танграм», зразок.

Хід роботи. Педагог показує дітям зразок фігури-силуету зайця. І каже: «Подивіться уважно на зайця і розкажіть, як він складений. З яких геометричних фігур складено тулуб, голова, ноги зайця?» Треба назвати фігуру і її величину, так як трикутники, з яких складено заєць (показує), різних розмірів; пропонує кільком дітям відповісти.

Д - дитина, П – педагог.

Д.- Голова зайця складена з квадрата, вухо - з чотирикутника, тулуб - з двох трикутників, а лапи - теж з трикутників.

П. Чи правильно розповів Коля? Якщо помітили помилки, виправте їх.

Вихователь просить розповісти іншу дитину.

Д. Тулуб треба скласти з 2 великих трикутників, лапу (ось цю) - з середнього трикутника і маленького, а іншу - з маленького трикутника.

П. Тепер подивіться, яку геометричну фігуру утворюють 2 великих трикутника. Покажіть боку, кути цієї фігури.

Д. Це чотирикутник (показує його контур, вважає кути, сторони).

П. А яку фігуру утворює разом середній і маленький трикутник?

Д. Це чотирикутник, ось тут (показує) не як у прямокутника.

П. Ось ми і розглянули, як складено заєць, з яких фігур складено тулуб, голова, лапи. А тепер візьміть свої набори і складайте. Хто виконав завдання, перевірте, чи правильно склав.

Після того як фігура складена, педагог просить двох дітей розповісти, як вони склали фігуру, тобто назвати розташування складових частин по порядку.

Д. Я склала так: голову та вухо - з квадрата і чотирикутника, тулуб - з 2 великих трикутників, лапи - з середнього і маленького і 1 лапку - з маленького трикутника.

Д. У мене вухо складено з чотирикутника, голова - з квадрата, лапа - з трикутника, тулуб - з великих трикутників, лапи - ось ці - з 2 трикутників.

Третій етап освоєння гри - відтворення фігур за зразками контурного характеру (нерозчленованим).

Відтворення фігури-силуету гусака, що біжить.

Мета. Вчити дітей імовірно розповідати спосіб розташування частин в складаній фігурі, планувати хід складання.

Матеріал: набори, фігур до гри «Танграм», фланелеграф, зразок, дошка і крейда.

Хід роботи. Педагог звертає увагу дітей на зразок: «Подивіться уважно на цей зразок. Фігуру гусака, що біжить можна скласти з 7 частин гри. Треба спочатку розповісти, як це можна зробити. З яких геометричних фігур можна скласти тулуб, голову, шия, ноги гусака?»

Д. Я думаю, що тулуб складено з 2 великих трикутників, голова - з маленького трикутника, шия - з квадрата, лапи - трикутники.

Д. Я думаю, що голова з середнього трикутника складена, а далі все також, як говорив Петро .

Д. Голова із середнього трикутника, шия - з квадрата, а тулуб - з 2 великих трикутників, ось так вони лежать (показує), і чотирикутника, а ноги - з маленьких трикутників.

П. Візьміть фігури і складайте. І ми дізнаємося, хто з хлопців прав.

Після того як більшість дітей складуть силует гусака, педагог викликає одну дитину, яка крейдою на дошці малює розташування частин. Всі діти звіряють складені ними фігури із зображенням на дошці.

Надалі можливе проведення аналізу зразка складаємої фігури не на початку заняття, а в ході його, коли діти апробують різні шляхи складання на основі можливого самостійного аналізу.

Четвертий етап - вправи в складанні зображень за власним, задумом. Задумавши скласти будь-яке зображення, подумки, в плані подання, членують його на складові частини, співвідносячи їх з формою танграма, потім складають.

П'ятий етап - складання силуетів з 2-3 однакових наборів фігур до гри «Танграм».

Керівництво процесом складання повинно бути направлено на розвиток уміння передбачати поєднання фігур, зміни в їх розташуванні і формі складається силуету.

Отже, в навчанні дітей відтворенню фігур-силуетів з частин гри «Танграм» послідовність ускладнення завдань можна представити таким чином: від оволодіння елементарними способами зорового аналізу діти переходять до засвоєння способів уявних дій. Наприклад, фігури людини, яка біжить і сидить.

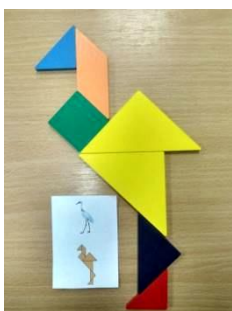
Не варто думати, що складання зображень – це все, для чого знадобиться танграм. Так, він стане корисним і на заняттях, як у початковій школі так і середній та старшій школі. На уроках геометрії можна за допомогою цієї гри вивчати трикутники, кути, катети і гіпотенузи. Для цього спочатку дайте дітям завдання скласти з деталей головоломки два великі рівні трикутники, що межують між собою, кути яких становлять по 45 градусів. Таким чином утворюється великий квадрат.

Танграм може застосовуватися в логопедичних групах спеціальної школи і молодших класах школи, робота ведеться по лексико-граматичних темах, у рамках яких уточнюються і закріплюються знання дітей про навколишній світ. Граючи з картинками, викладаючи їх, діти заучують різноманітний мовний матеріал, а також закріплюють і автоматизують поставлені логопедом звуки.

Наприклад: автоматизація звука [Л]

Людей він майже не боїться,
На даху будинку в'є гніздо,
І де вирішить він оселитися –
Навіки в будинок увійде добро.

(Лелека)

Використання танграму на уроках дозволить дітям з особливими освітніми потребами вивчати рідну й іноземну мову в цікавому форматі – поєднуючи запам'ятовування нових слів з креативним моделюванням.

1. Вивчаємо назви кольорів українською й іноземною мовою. Усі тани різнобарвні. Розглядаючи фігури танграму, попросіть школярів назвати українською або іноземною мовою кожен із 7 кольорів, у які пофарбовано тани

2. Запам'ятовуємо нову лексику іноземної мови. З фігур танграму

можна утворити близько мільйона комбінацій, які відтворюють не лише назви предметів, а й рухи, емоції та інше.

Запропонуйте дітям створити, наприклад, кішку у різноманітних положеннях (сидить, лежить, стрибає, розвертається тощо). Створюючи подібні ілюстрації та називаючи їх іноземною мовою, діти швидше запам'ятають нові слова.

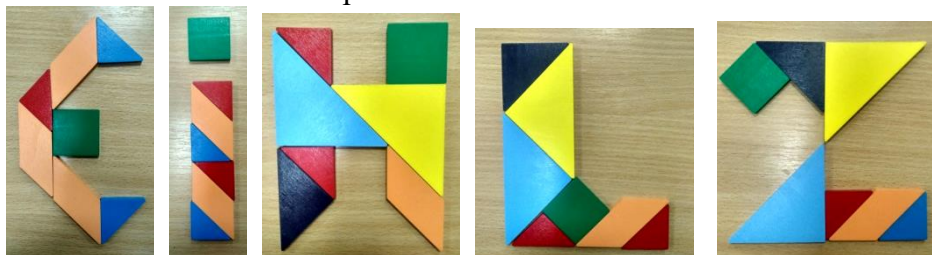

3. Вивчаємо назви цифр і чисел українською й іноземною мовою.

Запропонуйте вихованцям скласти форму цифри і вказати її назву.

4. Вивчаємо українські й іноземні літери.

Діти з особливими освітніми потребами швидше запам'ятають літери, якщо навчальний процес міститиме елементи творчості.

Висновок. Всі форми використання моделювання, а саме: предметне моделювання, предметно-схематичне моделювання - це новий, перспективний метод моделювання, що дає позитивні результати в практичному застосуванні, активізуючи пізнавальну діяльність дітей з особливими освітніми потребами. Ми пропонуємо всім використовувати метод моделювання «Танграм» в своїй практиці, активно застосовуючи цю методику у всіх напрямках навчання й виховання, оскільки даний метод дає найбільш відчутні результати в розумовому розвитку дитини; розвитку у дітей наочно-образного мислення, уяви, уваги, розуміння кольору, величини і форми, сприйняття, комбінаторних здібностей, уміння грати за правилами й виконувати інструкції; розвитку у дитини аналітичного складу розуму; допоможе йому навчитися складати модель із заданих елементів, розбивати на частини цілий об'єкт, виділяти в зображенні геометричні фігури, вивчати рідну мову і англійську мову.

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНОЇ ПІСОЧНИЦІ SAND GAMES (INTERPRETATION) В РОБОТІ З ДІТЬМИ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРУ

Одинока Н.А.,

вихователька інклюзивної групи

Дибтан І.С.,

вчителька-дефектологиня

Комунальний заклад

«Лисичанський навчально-виховний комплекс

загальноосвітня школа I–III ступенів №3

дошкільний навчальний заклад «Барвінок»

м. Лисичанськ

Ключовою метою сучасної дошкільної освіти є різнобічний гармонійний розвиток особистості дитини відповідно до її вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей, формування в неї загальнокультурних, духовно-морально цінностей, ключових і предметних компетентностей, соціально-комунікативних навичок, необхідних для успішної самореалізації в житті.

Орієнтація на врахування індивідуальних здібностей, потреб, інтересів кожної дитини вимагає від вихователя або корекційного педагога знання інноваційних тенденцій в освіті, володіння сучасними особистісно орієнтованими технологіями.

Одним із шляхів реалізації інноваційного підходу до навчання і виховання дошкільнят є використання пісочної терапії. Дана технологія є нетрадиційною, малопоширеною у дошкільній освіті, але володіє значним корекційно - розвивальним, діагностичним, освітньо - виховним, психотерапевтичним потенціалом у роботі з дошкільнятами.

Зараз інтерактивна пісочниця стала основним інструментом роботи. Її застосовують для корекції, діагностування та гри. Використовуючи різні підходи, можна побачити рівень розвитку дитини і зрозуміти, над якими аспектами ще варто попрацювати.

У дітей з обмеженими можливостями здоров'я після занять з інтерактивною пісочницею спостерігається істотний прогрес. Наприклад, вихованці з мовними проблемами починають говорити, а з аутизмом ідуть на тактильний контакт. Інтерактивна пісочниця стає сполучною ланкою між дитиною і педагогом, допомагаючи швидше налагодити контакт.

У корекційній та психотерапевтичній роботі з дітьми з РАС часто застосовується пісочна терапія. Вона являє собою невербальну форму психокорекції, у якій основний акцент робиться на творче самовираження дитини. У процесі створення творчого продукту у дитини в символічній формі проявляються образи - малюнки, композиції з фігурок і різні побудови завдяки інтерактивній пісочниці. Варіантом такої терапії є пісочна арт-терапія, яка об'єднала в собі пісочну терапію з малюванням. Акцент робиться на образотворчу творчість за допомогою піску та проектування на пісок певного кольору світла, та як доповнення – різні образи та предмети.

Вважається, що негативні емоції, конфлікти і страхи виражаються пісочними картинками в символічному вигляді. У процесі роботи з піском негативні відчуття дитини слабшають, «ідуть в пісок». У даний час пісочна арт-терапія як цілком доступна діяльність використовується при корекції поведінки дітей з РАС для зняття напруги, тривоги, дратівливості й нападів гніву. Також робота з піском проводиться для активації й стимуляції дитини, пізніше – для розвитку взаємодії і побудови діалогу при спільній творчій роботі.

Гра з піском – одне з найулюбленіших занять дітей, але це не просте проведення часу. Це багато нових емоцій і розвиваючих ігор. Дитина сама тягнеться до піску, треба тільки надати такій зацікавленості творчу складову, і зі звичайного «колування в піску» виходить освітній процес.

Пісочна терапія в інтерактивній пісочниці:

- покращує координацію руху;
- розвиває сенсорне сприйняття;
- стабілізує психологічний стан, знімає напругу;
- вдосконалює предметно-ігрову діяльність, що в подальшому сприяє розвитку сюжетно-рольової гри і комунікативних навичок дитини;
- більш гармонійно і інтенсивно сприяє розвитку всіх пізнавальних функцій (сприйняття, увага, пам'ять, мислення), а також мови і моторики;
- розвиває просторову уяву, фантазію;
- істотно посилює бажання дитини пізнавати щось нове, експериментувати і працювати самостійно;
- потужно розвивається тактильна чутливість як основа «ручного інтелекту»;
- зменшує невротичні прояви у дітей: підвищену тривожність, занепокоєння при соціальних контактах, боязливість у нових ситуаціях, зайву вразливість і емоційну лабільність, а також негативізм у відносинах з близькими й однолітками.

Інтерактивна пісочниця є своєрідною моделлю навколишнього світу, й якій дитина може «програти» і відпустити все, що його турбує.

У нашому закладі використовується інтерактивна пісочна SAND GAMES (interpretation). Заняття проходять із застосуванням різних методик арт-терапії, казкотерапії та ігрової терапії. На заняттях з пісочної терапії використовуються ігри з піском, малювання піском (метод Sand-art). Використовується не тільки звичайний пісок, для програвання казок і малювання піском, але і не звичайний - кольоровий пісок. А це означає, що для кожної дитини буде підібраний свій курс занять, що відповідає його індивідуальним особливостям.

Проведення розвиваючих ігор з піском для дітей з аутизмом вимагає дотримання ряду правил.

На початковому етапі при знайомстві дитини з піском слід уникати жорсткої структури заняття. Залежно від ситуації, емоційного стану та інтересів дитини можна продовжити етап спонтанної гри в піску, навіть якщо це стереотипні маніпуляції.

Необхідно виробити особливий ритуал вітання і прощання. Це допоможе дитині краще орієнтуватися в ситуації.

Спочатку педагог показує способи дії з піском, а потім разом з дитиною «рука в руці» повторює їх. Не варто наполягати на чіткому виконанні інструкції.

На перших заняттях дитині важливо освоїти простий набір дій із піском за допомогою рук. Потім можна використовувати різні пристосування (лопатки, граблі, ємності для пересипання, пензлики для малювання тощо), а також іграшки (фігурки тварин і подібне). Не варто показувати вихованцю одразу весь набір ігрового матеріалу.

Важливо уважно стежити за емоційною реакцією дитини при роботі з піском. У разі появи негативного ставлення або стомлення заняття необхідно завершити.

За допомогою інтерактивної пісочниці можна вивчати природознавство, ОБЖ, математику, а також розвивати мовленнєві навички. Тому перенесення традиційних навчальних і розвиваючих завдань у пісочницю дає додатковий ефект. З одного боку підвищується мотивація дитини до занять, з іншого боку – більш гармонійно та інтенсивно відбувається розвиток пізнавальної сфери дітей. Розвиваючий і корекційний ефект досягається за рахунок пластичних властивостей піску, який сприяє тактильній стимуляції, розвитку дрібної моторики рухів, збільшення маніпулятивних комбінацій і мовному (звуковому) супроводу ігрового або освітнього процесу.

Приклади пізнавальних ігор в інтерактивній пісочниці SAND GAMES (interpretation) :

- ігри на ознайомлення з навколишнім світом (пізнаємо те, що поруч з нами: тварини, рослини, річки, моря, міста)

«Шишки-каштанчики» - розвиває увагу, навички впізнавати дерева та їх плоди. Розвиває дрібну моторику. Удосконалює наочно-образне мислення. Вчить обстежувати та вивчати нове, визначати схоже та відмінне; об'єднувати за відповідними ознаками.

«Чий автомобіль?» - навчає розпізнавати спеціальний транспорт та професії людей, до яких вони належать. Розвиває орієнтацію у просторі. Вчить пересувати предмет по обмеженій площині.

«Сад - город» - навчає виконувати ігрові дії, об'єднані загальною назвою. Збагачує словник дитини іменниками, дієсловами. Вчить сортувати овочі та фрукти.

«Свійські та дикі тварини» - навчає розрізняти домашніх та диких тварин; наслідувати звуки свійських тварин. Розвиває дрібну моторику шляхом пересування звірів між двома малюнками.

«Кольоровий зоопарк» - навчає класифікувати предмети за кольорами. Розвиває дрібну моторику, увагу. Формує розуміння питання «Скільки?»

«Математичний потяг» - навчає дітей впізнавати цифри, та розподіляти предмети відповідно до числа. Розвиває дрібну моторику, пам'ять. Стимулює мовленнєву активність з урахуваннями особливостей комунікативно - мовленнєвої діяльності дитини.

«Цікаві фігури» - навчає розрізняти предмети за формою та кольором. Розвиває процеси аналізу, уваги, сприймання, порівняння. Формує розрізнення за допомогою тактильних відчуттів.

Заняття в інтерактивній пісочниці SAND GAMES (interpretation) повинні базуватися на певних принципах:

- Контакт з педагогом

Педагог із вихованцями повинен вибудувати відкриті відносини, де кожна дитина може вільно обмінюватися враженнями, промовляти свої відчуття. Інтерактивна пісочниця SAND GAMES (interpretation) викликає захоплені емоції у дітей. Це допоможе педагогу отримати їхню довіру і по-справжньому зацікавити темою заняття.

- «Проживання» різних ситуацій в ігровій формі

У дитини в процесі гри здійснюється взаємний перехід «уявного» в «реальне» і навпаки. Це допомагає йому усвідомити, який вчинок він скоїв: правильний чи помилковий.

- «Пожвавлення» абстрактних символів

Коли дитина взаємодіє з цифрами або геометричними фігурами, вона краще засвоює матеріал.

Усе більш проявляється інтерес педагогів і батьків до даного методу. Необхідно знати, що є стани і захворювання, при яких без дозволу лікаря, застосовувати пісочну терапію не слід.

Таким чином, ми можемо відзначити, що перенесення навчальних і розвиваючих завдань в пісочницю дає додатковий ефект. З одного боку підвищують мотивацію дитини до занять, з іншого боку більш інтенсивно і гармонійно відбувається розвиток пізнавальних процесів. А з огляду на здатність піску «заземлити» негативну психічну енергію, то в процесі розвиваючої роботи відбувається гармонізація психоемоційного стану дитини.

Отже, педагогічна пісочна терапія є інноваційною технологією впливу на особистість дошкільника з метою розвитку позитивної мотивації до навчальної діяльності, формування комунікативних навичок, стабілізації емоційно-чуттєвого стану, надання можливості творчої самореалізації у навчально-виховному середовищі. Використання вчителем, вихователем означеної технології сприятиме розв'язанню основних завдань особистісно орієнтованого навчання і виховання дітей на засадах партнерства, взаємоповаги, довіри.

ГРУПИ САМОДОПОМОГИ В РОБОТІ З БАТЬКАМИ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Пивоварова Г.С.,

*голова циклової комісії, викладачка суспільних дисциплін,
аспірантка ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»;*

*тренерка з освіти для демократичного громадянства
та освіти з прав людини і розвитку громадянських компетентностей
в рамках швейцарсько-українського проекту*

«Розвиток громадянських компетентностей в Україні – Досси»;

*медіаторка ГО «Ла Страда-Україна»,
координаторка Служби порозуміння коледжу»*

*ВП «Лисичанський педагогічний коледж
Луганського національного університету
імені Тараса Шевченка»*

м. Лисичанськ

У вересні-листопаді ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка», в особі викладача коледжу Пивоварова Г.С. долучилася до проекту Ресурсного центру «ГУРТ» за підтримки ПРООН «Групи самопомоги як каталізатор соціальних змін для згуртування громад». В межах цього проекту на базі закладу освіти створені перші ГСД (групи самопомоги).

Для реалізації цього проекту викладач коледжу Пивоварова Г.С. у вересні – початку жовтня 2020 р. відвідала базові тренінги «Організація груп самопомоги» та оволодіти ефективним інструментом суспільних перетворень.

Програма тренінгу включала методологію створення ГСД, динаміку їх розвитку, правила роботи з цільовими аудиторіями та практичні завдання, які надали учасникам знання, необхідні для створення та ефективного розвитку ГСД у їхніх громадах. Після тренінгів учасники й учасниці повернулися додому та почали активно впроваджувати технологію самодопомоги на місцях.

Групи самодопомоги (далі ГСД) є добровільні, вільні об'єднання людей, активність яких направлена на подолання хвороб, психічних або соціальних проблем, які випали на їх долю, або на долю родичів, постраждалих.

Метою ГСД не є отримання доходу, а насамперед: зміни особистих обставин у житті, що склались, а також здійснення впливу на свої соціальні та політичні умови.

ГСД – це протилежність бюрократичній діяльності інституцій покликаних служити громадянам, їх безособовості на надмірну формальність процедур. Робота в ГСД зближує людей і базується на неформальних безпосередніх відносинах. Допомагаючи собі, люди приборкують почуття безпорадності перед проблемами, такими як: залежність будь перед чим, соціальні патології та хронічні хвороби. Беручи участь в роботі ГСД людина вчиться сприймати себе, свої слабкості, впливати на своє середовище та змінювати його.

Спілкуючись під час зустрічей із небайдужими представниками різни областей, які долучилися до проєкту було зрозуміло, що більшість ГСД створюються саме для людей у скрутних життєвих обставинах. До проєкту залучені психологи, психотерапевти, соціальні працівники з Луганської, Донецької та Запорізької областей. Дуже часто люди об'єднуються за інтересами, навіть проводять певні зустрічі – це також ГСД, але групи самодопомоги мають свою певну, структуровану методику.

По-перше, у випадку прийняття рішення щодо створення ГСД, важливо визначити напрямок діяльності групи (для хворих на важкі хвороби, для залежних, для людей похилого віку, самотніх мам/тат та т. ін.), всі цілі, що пов'язані з діяльністю ГСД.

Для інформування цільової аудиторії підготувати інформаційні матеріали, які розповсюдити в місцях перебування даної категорії людей.

Разом з цим визначитись з місцем для проведення зібрань ГСД, приміщення має бути комфортним для перебування групи до 12-15 чоловік.

Стільці в кімнаті поставити в коло, аби всі могли бачити один одного. Посередині може знаходитися стіл, на якому можна запалити свічку, це дає змогу сконцентруватися, зібратися з думками. Також на столі можна розмістити «коробку» для добровільних внесків (які не є обов'язковими).

Першу зустріч необхідно забезпечити чаєм/кавою, печивом/цукерками, цукром, чайником, одноразовими стаканами та ложечками (в подальшому група сама буде забезпечувати себе всім необхідним для життєдіяльності через добровільні внески, які записуються в окремий зошит та передаються по черзі). Також розмістити пакет або ящик для сміття. Окрім всього координатор має підготувати роздаткові матеріали учасникам групи та тему для обговорення (в подальшому проводити групу будуть всі учасники по черзі).

На першій установчій зустрічі група відпрацьовує графік зустрічей, час проведення ГСД, приймає/розробляє правила поведінки учасника групи, як на групі так і за межами (стосовно того, що відбувається на ГСД).

У групи самодопомоги немає суворих правил щодо організації зібрання.

Група – це живий організм, який живе і розвивається по своїх важко передбачуваних законах, тому схему, яка дається нижче, треба розглядати як загальну модель проведення зібрання.

Як правило зібрання ГСД проходить годину, півтори й ділиться на три частини, різні по часу, але важливі по значимості.

Частина перша: (10-15 хв.)

- Відкриття зібрання й привітання.
- Хвилина мовчання/ внутрішнє налаштування; читання молитви/формули фрази про душевний спокій (за бажанням можна читати будь - яке позитивне твердження).
- Читання по черзі принципів, якими керується група.

Частина друга: (60-70 хв.)

- Тематичне наповнення цієї частини змінюється в залежності від типу групи.

Це може бути:

- Говоримо про радісне та наболіле та вибираємо тему для обговорення.
- Обговорюємо тему, обрану раніше.
- Виступ запрошених спеціалістів, що працюють у сферах, які цікавлять членів групи

(лікарі, юристи, психологи т. ін.).

Частина третя (10-15 хв.)

Об'яви: - про тренінги, семінари, літературу, заходи організації та інше.

Поздоровлення ювілярів.

Добровільні пожертвування.

Заключне слово.

Молитва/формула фраза про душевний спокій.

Після проведення офіційної частини, проводиться неофіційна, під час якої проходить чаепиття, під час якого є можливість вже спілкуватися в неофіційній обстановці, продовжити обговорення в приватній бесіді, задати питання, що зацікавили, отримати потрібну інформацію.

Така форма роботи є доцільною в роботі з батьками дітей з особливими потребами. Чому? Тому, що ніхто крім них самих не знає як це – бути батьками «особливих дітей». Саме вони знають, як допомогти один одному. Знають спеціалістів певних галузей знають коли і куди звернутися, бо самі пройшли цей шлях.

Тема особливих дітей – важка тема. Народження неповносправної дитини – велике потрясіння для сім'ї. Це не те, про що мріяли батьки, не те, до чого вони готувалися. Проголошення діагнозу руйнує всі мрії та сподівання. Усвідомлення втрати цих мрій призводить багатьох батьків до емоційного шоку. Як жити далі? Для чого жити? Такі люди потребують підтримки з боку таких же людей, як вони самі.

Звичайно психолог, соціальний працівник або співробітник Центру можуть підтримати, пояснити, поспівчувати. Але вони все одно до кінця не зрозуміють як це.

Поговорити про свої проблеми з людьми, які точно тебе зрозуміють. Бо самі в такій же ситуації і не залежно від твоїх вчинків - підтримають. Ось що потрібно таким людям. ГСД – це саме те, що потрібно в такій ситуації.

До таких зустрічей можна запрошувати різних фахівців. Але яких саме – обирає група, і запрошує група.

Батьки, дізнавшись про інвалідність дитини, реагують схожим чином.

Перша реакція - неприйняття: «це не могло трапитись зі мною». Неприйняття швидко змінюється злістю, яка може бути спрямована на медичних працівників, які розповіли вам про інвалідність дитини. Злість може вплинути і на взаємини між подружжям, з дідусями і бабусями, з іншими важливими для сім'ї родичами. Таке відчуття, що злість - сильне почуття, через яке проходять усі. Її породжує відчуття великого горя і величезною несподіваною втрати, яке неможливо пояснити або побороти.

Страх - ще одна реакція. Люди більше бояться невідомості, ніж популярності, точна інформація про діагноз та перспективи дитини в майбутньому лякає менше, ніж невідомість. У будь-якому випадку, однак, страх за майбутнє дитини - це почуття, випробовуване усіма: якою буде дитина в п'ять, дванадцять, двадцять один? Що з ним буде, коли я помру? Потім виникають інші питання: «Він коли-небудь навчиться? Чи зможе він закінчити школу? Чи зможе він любити, жити, сміятися, робити все те, про що ми мріяли?»

Інші питання без відповідей породжують страх. Батьки бояться, що стан дитини може бути найгіршим їх можливих. Протягом багатьох років я спілкувалася з батьками, які говорили, що їх думки були виключно песимістичні. В голову приходять спогади про людей з інвалідністю, зустрінутих раніше. Є страх неприйняття з боку суспільства, страх того, як така ситуація вплине на життя братів або сестер, питання будуть ще діти в цій сім'ї, сумніви в тому, чи буде чоловік або дружина любити цю дитину. Такі думки можуть просто збентежити людину.

Далі йде вина, вина і занепокоєння з приводу того, що вони - батьки - могли стати причиною інвалідності дитини. Вони думають: «Я зробив щось не так? Я покараний за щось? Я недостатньо стежила за собою під час вагітності? Стежила моя дружина за собою під час вагітності?»

Іноді почуття провини може виражатися в релігійному аспекті у вигляді покарання або кари божої. Часто батьки плачу запитують: «Чому я? Чому моя дитина? Чому бог дав це мені?», як часто ми піднімаємо очі до неба і запитуємо, що ми зробили, щоб заслужити таке випробування.

Замішання також характерно для цього періоду. Воно походить від того, що людина не до кінця розуміє, що відбувається і що станеться. Замішання проявляється в безсонні, нездатності прийняти рішення, емоційної перевантаженості, інформація може здаватися неясною і спотвореною. Ви чуєте слова, яких раніше ніде не чули, терміни, які описують те, що ви не розумієте. Ви намагаєтеся зрозуміти і знайти сенс в тій інформації, яку ви отримуєте. Часто батьки і ті, хто намагається донести інформацію про інвалідність, дитини говорять на різних мовах.

Безсилля, неможливість змінити ситуацію дуже складно прийняти. Батьки не можуть змінити той факт, що у їх дитини є інвалідність, але їм потрібно відчувати, що вони можуть впоратися зі своїми життєвими проблемами. Дуже важко змусити себе прислухатися і слідувати рекомендаціям, суджень і думок інших людей. Більш того, ці інші люди - часто незнайомці, з якими поки не збудовані довірчі відносини.

Розчарування. Той факт, що дитина недосконала, зачіпає батьків і кидає виклик їх системі цінностей. Це почуття разом з уявленнями про дитину, які були до того, можуть призвести до неможливості прийняти дитину, як цінну, як особистість.

Неприйняття. Неприйняття може бути по відношенню до дитини, медиків, дружини.

У такий період, коли стільки різних почуттів переповнюють серце батьків, складно виміряти, наскільки те чи інше почуття. Не всі батьки проходять саме через таку послідовність відчуттів. Але при всій складності ситуації дуже важливо для батьків розуміти ті почуття та емоції, які вони відчувають, розуміти, що вони не одні і можуть зробити конструктивні дії, оскільки існують місця, де можна знайти допомогу і підтримку.

Психологи рекомендують: «Шукайте допомоги інших батьків». Знайдіть інших батьків дитини з інвалідністю і попросіть їх допомогти. Існує багато організацій і груп батьків дітей-інвалідів, які допомагають іншим батькам. ГСД – можуть стати такою базою для батьків. Саме тому ми рекомендуємо створювати в громаді подібні групи самопомоги.

Список використаних джерел

1. Консультативно-просвітницька робота з батьками дітей, які навчаються в умовах інклюзії [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://znam-nvk2.at.ua/load/socialno_psikhologichna_sluzhba_nvkc/socialno_psikhologichna_sluzhba_nvkc/konsultativno_prosvitnitska_robota_z_batkami_ditej_jaki_navchajutsja_v_umovakh_inkluziji/23-1-0-444.

2. Ресурсний Центр «ГУРТ» Групи самопомоги як спосіб вирішення проблем громади: огляд онлайн-посібника ГУРТа [Електронний ресурс] / центр ГУРТ Ресурсний – Режим доступу до ресурсу: <https://www.gurt.org.ua/news/recent/32024/>.

ПЛАН-КОНСПЕКТ УРОКУ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА У 4 КЛАСІ МАЛЮВАННЯ ІЛЮСТРАЦІЇ ЗА МОТИВАМИ НАРОДНОЇ КАЗКИ «КОЛОСОК»

*Погорєлова О.М.,
вчителька-дефектологиня вищої категорії
Кремінська обласна спеціальна школа
м. Кремінна*

Мета: учити дітей глибоко відчувати казку, сприймати її добрих героїв, з допомогою вчителя виконувати ілюстрацію до казки «Колосок»; удосконалювати навички зображення тварин, передачі характерних рис казкових героїв; розвивати навички роботи з фарбами, творчу фантазію та ініціативу дітей; корегувати дрібні м'язи пальців рук; прищеплювати любов до українських народних казок; виховувати естетичні почуття та смаки

Обладнання: українські народні казки (книжечки), таблиця з послідовністю виконання малюнка, дитячі малюнки, ілюстрація до казки «Колосок», малюнок до інсценізації казки, презентація, мультфільм

Місце проведення: класна кімната

Клас: 4

Тривалість заняття: 40 хвилин

Хід уроку

I Загальнокорекційний етап

1. Організаційно вступна частина

Учитель. Я всміхаюсь сонечку:

Діти. Здрастуй золоте!

Учитель. Я всміхаюсь квіточці:

Діти. Хай вона цвіте!

Учитель. Я всміхаюсь дощику:

Діти. Лийся, мов з відра!

Учитель. Друзям усміхаюся:

Діти. Зичу їм добра!

2. Нерво – психологічне налаштування «Я – квітка»

Заплющить очі та уявіть, що ви - маленька квіточка. Ранкове сонечко торкається ваших пелюсточок, приємно лоскоче, ви повільно прокидаєтеся від чудового сну. Розгортаєте свої тоненькі, ніжні пелюстки, повертаєтеся до сонечка, умиваєтеся росою. Вітерець ніжно грається вашими листочками. Ви даруєте свої пахощі ясному небу, теплому сонечку, землі, а гарний настрій - кожному, хто зараз поруч з вами.

Діти, який у вас зараз настрій? Тож я бажаю, щоб такий гарний настрій у вас залишився протягом всього нашого уроку образотворчого мистецтва. А щоб гарно працювати виконаємо логопедичну хвилинку.

3. Логопедична хвилинка

Розвиток дихання та сили голосу

- Їжачки принохнуться
- Вовк виє (тихо)
- Вовк виє (голосно)
- Їжачок пихкає

Артикуляційна гімнастика

- «Сердитий вовк»
- «Їжачок фиркає»
- «Білочка цокає»
- «Ведмедик злизує мед»
- «Кішка хлеще молоко»

Пальчикова гімнастика «Хлопчик з пальчик»

- Хлопчик з пальчик. Де ти був?
- Довго в лісі я ходив!

Там зустрів ведмедя, вовка,

Зайця, їжачка у голках.

Зустрів білочку, синичку,

Зустрів лося і лисичку.

Всім дарунки дарував.

Всяк спасибі мені казав.

II Основний етап

2.1 Актуалізація опорних знань

Учитель. До уроку я підготувала сюрприз у скарбничці! Коли ви відгадаєте загадку, тоді здогадаєтеся що там!

Відкриваємо скарбничку

Скринька зовсім невеличка

В ній скарби про те безмежні

Будьте дуже обережні.

Їх ніколи той не згубить,

Хто народу мудрість любить.

І багатства ці безцінні

Їх збирали по краплині

Не втрачаємо часу марно

Дістаємо перлину гарну.

(Із скарбнички дістаю – казку)

Учитель. Правильно, тож мова піде сьогодні про казку.

2.2 Бесіда

Учитель. Як ви гадаєте, чи є діти, які не люблять слухати казки?

Напевно, не знайдеться жодної дитини, яка б не любила казку. Ви чуєте казки з раннього дитинства вдома, в дитсадку, потім – у школі. Спочатку вам їх розповідають, згодом ви самі читаете казки.

Діти, пригадайте, що таке казка?

Діти. (Розповідь про незвичайні, часом фантастичні події).

Учитель. Це цікава вигадана історія про події, яких не буває насправді. Рослини і тварини в ній вмюють говорити і робити все те, що й люди.

Які бувають казки?

Діти. Авторські і народні

Учитель. Які це авторські казки?

Діти. Це казки які написав автор.

Учитель. А які це народні казки?

Діти. Це казки які написав народ.

Учитель. Які українські казки ви знаєте? («Пан Коцький», «Курочка Ряба», «Івасик Телесик»)

2.3 Виставка книжечок

Зверніть увагу на виставку українських народних казок.

- А чи є серед цих казок такі, про які ви ніколи не чули, не читали їх? Світ казок надзвичайно барвистий і захоплюючий, тому ви їх і любляете. Колись вам читала казочки мама або бабуся, а тепер ви читаете їх самостійно, навіть, самі ходите до бібліотеки. Заглянемо на полицку нашої виставки. Тут зібрані улюблені книжечки-казочки.

У казках – мудрість народу, його розум, дотепність, гумор. Казка – це глибока мудрість життя. У них прославляються мудрі, працьовиті, хоробрі, кмітливі, добрі персонажі і засуджуються підступні, злі, зрадливі. У казках виражено довічну мрію людей – перемогу добра над злом.

2.4 Вікторина «З якої казки?»

Учитель. Уважно послухайте і скажіть, з якої казки ці слова.

Котику – братику!

Несе мене лиска

За кленові ліси,

За круті гори,

За бистрії води –
Порятуй мене!
(«Котик та Півник»)

Он де наша діва,
Он де наша Іва,
На метеному дворці,
На тесаному стовпці.
Кужілочка шумить,
Веретенце дзвенить,
Скиньмо по пір'ячку
Нехай з нами летить
(«Кривенька качечка»)

Ведмідь каже: «Коли солом'яний соломою обсмалений, то дай мені соломи обідраний бік залатати!» Бичок – нічого, мовчить; ведмідь тоді його за бік, давай солому оддирати.

(«Солом'яний бичок»)

Ні дідусю, я й не пила, я й не їла: бігла через місточок та вхопила кленовий листочок, бігла через гребельку, вхопила водиці крапельку, - тільки й пила, тільки й їла! («Коза – Дереза»)

Учитель. Молодці, ви добре справилися з літературною вікториною. Це ще раз доводить, що ви знаєте українські народні казки.

2.5 Гра «Відгадайте, до якої казки ця ілюстрація?»

Показую ілюстрації до українських народних казок.

Діти відгадують назви казок («Ріпка», «Рукавичка», «Пан Коцький»)

3 Вивчення нового матеріалу

Учитель. Діти, ви напевно вже здогадалися, що сьогодні ми будемо малювати ілюстрацію до казки. Угадайте до якої, переглянувши мультфільм.

3.1 Перегляд мультфільму «Колосок»

Учитель. Сьогодні ми навчимося малювати ілюстрацію до казки «Колосок», ви будете вдосконалювати свої навички роботи простим олівцем та кольоровими олівцями.

3.2 Руханка

Діти ходили, діти гукали

Дружно у парку казку... (шукали)

Може під кущиком, чи під місточком

Може накрилась кленовим... (листочком)

Хлопці гасали, бешкетували..

Що ви? Це казку вони... (доганяли)

Казко, постій, гей, озовися!

Та не жартуй з нас, тихо.. (не смійся)

Казка із сонечком в небо злетіла

Ні, нашу казку кізонька... (з'їла)

Та, слава Богу, казка знайшлася,

Будем старатись, щоб гарна... (вдалася).

3.3 Словникова робота

Ілюстрація – це зображення, що пояснює або доповнює текст у книжці, журналі, газеті. Художники, які малюють ілюстрації називаються художниками – ілюстраторами. Художник, який зображає тварин називається художником-аніمالістом.

Назва цього жанру походить від латинського слова “аніма”, що означає тварина. До аніمالістичного жанру належать картини, скульптури, вишивки, на яких зображені тварини.

3.4 Перегляд демонстраційного матеріалу

- Розгляньте ілюстрацію до казки «Колосок».

- Яким ви собі уявляєте Півника? (працьовитим, кмітливим, рухливим.)

- Яким кольором ви його намалюєте?

- А які мишенята? (Лінівi)
- Якого кольору шерсть у мишенят?
- Які кольори ви використаєте для зображення півника?

3.5 Поетапне виконання композиції вчителем

4. Практична робота учнів

4.1 Повторення етапів послідовного виконання ілюстрації (використовую таблицю).

4.2 Пальчикова гімнастика «Горішковий масаж»

Ми горіхів назбирали

І в долоні їх узяли

Будемо міцно їх тримати

І вперед-назад катати:

Раз-два, три, чотири –

Стали пальчики рухливі!

4.3 Продовження практичної роботи учнів

III Заключний етап

1. Інтерактивна вправа «Мікрофон»

- Діти, про що ми сьогодні говорили?
- Які казки ви знаєте?
- Що таке ілюстрація?
- Хто малює ілюстрації до казок?
- До якої казки ми сьогодні малювали ілюстрацію?
- Чи сподобався вам наш урок?
- Що сподобалося найбільше?

Давайте подивимося які гарні ілюстрації у вас вийшли.

2. Перегляд дитячих малюнків

3. Демонстрація учнівських робіт

Оцінювання учнів

– супер! Я пишаюся, як ти працювала!

– пречудово! Ти неперевершена сьогодні!

– так тримати! Ти працював на славу!

– мої вітання! Працюючи так само, ти досягнеш багато чого

– молодець! З кожним днем у тебе виходить краще і краще!

– здорово! Ти швидко вчишся!

– я вірю в те, що в майбутньому у нас все вийде!

Учитель. Ось і пролунав дзвінок

Закінчився наш урок.

За роботу по заслугі

Щиро дякую вам друзі.

АНІМАЛОТЕРАПІЯ У РОБОТІ З ДІТЬМИ З РОЗЛАДАМИ АУТИЧНОГО СПЕКТРУ

**Попова І.Е.,
завідувачка**

*Комунальний дошкільний навчальний заклад (ясла-садок)
комбінованого типу №14 «Білочка»*

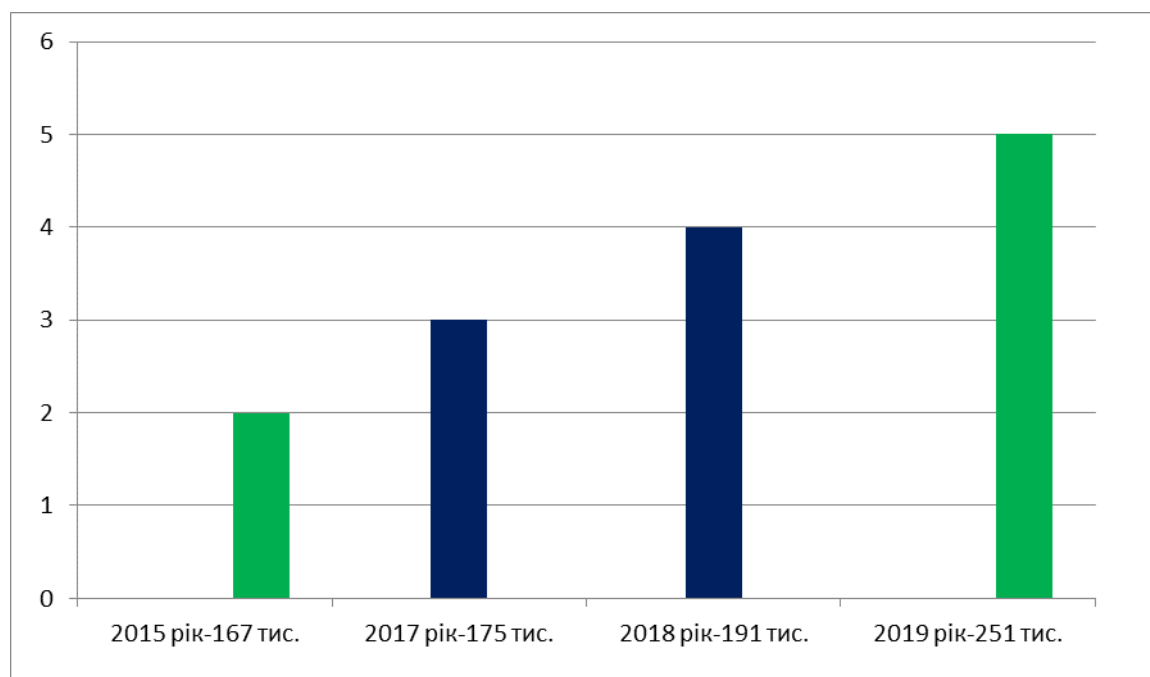
**Проценко Л.М.,
вихователька-методистка**

*Комунальний дошкільний навчальний заклад (ясла-садок)
комбінованого типу №14 «Білочка»*

м. Сєвєродонецьк

Певні категорії дітей в Україні позбавлені рівного доступу до якісної освіти. Загальна чисельність дітей-інвалідів та дітей з особливими потребами щороку збільшується на 0,5%. Чисельність дітей-інвалідів станом на початок 2015 року сягнула показника 167 059 осіб або 2,0% від усього дитячого населення країни і на початок 2019 р. складає приблизно 251 тис. дітей.

У м.Северодонецьку кількість дітей з особливими потребами за останні 5 років зростає у 5 разів.

Згідно з Концепцією розвитку інклюзивного навчання в Україні здійснюється активний пошук та впровадження ефективних шляхів соціальної взаємодії дітей, що потребують корекції психофізичного розвитку із їхніми здоровими однолітками.

Українське суспільство досягло такого рівня соціального розвитку, коли не може собі дозволити втратити жодну підрастаючу людину, а визнання Конвенції ООН про права дитини та Всесвітньої декларації про забезпечення виживання, захист і розвиток дітей посилює увагу батьків, держави і громадськості до їхніх проблем з народження і до повноліття та відповідальності за розвиток, навчання і виховання дитини.

Безумовно, діти з особливими освітніми потребами теж не повинні залишатися без належної уваги. Адже історично так склалося, що вони були позбавлені можливостей отримувати освіту поруч зі своїми однолітками з нормальним розвитком, їм відмовляли у доступі до загальноосвітньої навчальної програми і навчали у спеціальних закладах.

Тому на сьогодні одним із найважливіших явищ у сучасній спеціальній освіті є рух за інклюзивну освіту. Інклюзія потрібна нашій державі як засіб досягнення соціальної справедливості в інтересах дітей з особливими освітніми потребами.

Діяльність дошкільного навчального закладу на сучасному етапі неможлива без ефективного вирішення пріоритетних завдань розвитку навчання та виховання дітей, без пошуку оптимальних форм організації освітнього процесу, використання перспективного досвіду, а також здійснення інноваційної діяльності.

Перед педагогами нашого закладу сьогодні стоїть завдання – організувати таку діяльність, яка б ставила дитину перед необхідністю спрямовувати свої розумові зусилля на пошук і вибіркове використання наявних у неї знань і вмій для розв’язання нового конкретного завдання. Наші вихователі спрямовують свої дії на формування у дітей значущої мотивації до пізнання, що і скеровує їхню пізнавальну активність, стимулює розвиток власних почуттів та інтересів. Чим цікавіша така діяльність, тим емоційніший її вплив і тим більший ефект вона дає. Для реалізації

окреслених завдань педагоги нашого дитячого садка широко використовують інноваційні технології, цікаві нетрадиційні методики. Були опановані досягнення провідних світових фахівців (С.Д. Деребо, В.А. Ясвин) щодо використання в роботі з дітьми-аутистами анімалотерапії. Свою діяльність вони розпочали з опитування серед дітей та батьків вихованців – чи у всіх дітей є домашні тварини та які?

В опитуванні взяли участь:

- дітей – 108;
- батьків – 97.

Їм були поставлені наступні питання:

1. Чи є у вас домашня тварина?
2. Яка ваша домашня тварина?
3. Як у вас з'явилася ця тварина?
4. Якої породи?
5. Скільки їй років?
6. Чим ви її годуєте?
7. Чи любите ви з нею грати, пестити?

Відповіді були такі:

Мають тварин – 60

Ні – 34

Інші тварини або птахи – 14

Собаки – 12

Кішки – 41

Собаки і кішки – 16

По одній тварині – 52

Більше 3-х тварин (собаки, кішки, гризуни, птахи, земноводні) – 11

Виявилось, що у сім'ях, де є тварини, відсоток дітей із відносно високими показниками почуття неповноцінності і ворожості виявився вдвічі нижчим, ніж у сім'ях, де тварин немає. Контакти з тваринами є тим додатковим каналом взаємодії особистості з навколишнім світом, який може сприяти психічній і соціальній її реабілітації. У взаємодії з улюбленою твариною дитина отримує відповідний комунікативний досвід, який іншим шляхом вона отримати не може. Як показують спостереження, дитина, яка має будь-яку тварину, реально підвищує свій статус серед однолітків. Більшість дітей (98%) вважають своїх тварин важливими членами сім'ї, а 88% впевнені, що вихованці розуміють, коли їх господарі засмучені або погано себе почувають. Діти, у яких є домашні тварини, більш незалежні і оптимістичні.

Анімалотерапія гарна тим, що не має протипоказань, хіба що алергія на хутро тварин. Мало хто знає, що кішки і собаки позитивно впливають на серцево-судинну систему людини, а птахи і акваріумні рибки заспокоюють нерви й піднімають настрій.

Функції анімалотерапії дозволяють розкрити додаткові можливості дітей, уникнути стресу, збагатити соціальний досвід, адаптувати дітей до змін в навколишньому світі.

Функції анімалотерапії

Керуючись результатами опитування та анкетування, з метою максимальної реалізації потенціалу дитини, а також допомоги її сім'ї фахівцями нашого дитячого садка (асистентом вихователя, психологом, медичною сестрою, вчителем-логопедом) була розроблена модель використання традиційних (поведінкових, освітніх) і нетрадиційних методів корекції аутизму. Серед нетрадиційних ми особливо виділяємо анімалотерапію, тобто лікування за допомогою тварин. (Додатки. Рис.1)

В нашому дитячому садку використовуються такі види анімалотерапії як:

- Іппотерапія – комплексний багатofункціональний метод реабілітації, при якому використовується взаємодія з конем у вигляді дотиків, погладжувань, верхової їзди та виконання гімнастичних вправ на коні. У процесі верхової їзди задіюються всі основні групи м'язів тіла. Під впливом фізичних вправ відзначається посилення функції вегетативних систем.

Лікувальний ефект досягається за рахунок природних циклічних вібрацій, які виникають під час їзди верхи, а також завдяки коливанням, що передаються зі спини коня під час його руху на хребет і суглоби людини. При оптимальному навантаженні навколо хребта створюється міцний м'язовий корсет, поліпшується кровообіг, нормалізується обмін речовин у міжхребцевих дисках. Надзвичайно корисний кінний спорт для дітей. Адже під час їзди верхи в них формується правильна постава, зміцнюються м'язи.

Для аутистів – кінь виступає як посередник, він німий, з ним простіше спілкуватися. Кінь дає зрозуміти, як правильно рухатися. Вершник отримує якийсь стереотип руху, розвивається рівновага, з коня вони переносять розуміння як правильно тримати себе на землі. Доведено, що спілкування з кіньми формує позитивний емоційний фон, який сам по собі є цілющим. Існує думка, якщо погладити вороного по гриві або розчесати його, то втома проходить миттєво, а головний біль розсіюється. Дані ефекти можливі, швидше за все, через сильне біополе у найграціозніших тварин на планеті. Нарівні з дельфінами, скакуні здатні заряджати позитивною енергетикою ослаблений дитячий організм, відновлюючи його сили.

Вимоги до підготовки та проведення занять з іпотерапії

- ✓ Безпека. Зазвичай іпотерапія проводиться в манежі на піску.
- ✓ Компетентність інструктора.
- ✓ Наявність медпункту і/або аптечки.
- ✓ Відповідність коня вимогам іпотерапії.
- ✓ Кінь для лікувальної іпотерапії підбирається зі спокійним характером, правильним кроком. Тварина повинна обов'язково бути здоровою.

Педагогами інклюзивних груп була продумана та розроблена серія:

- спеціальних ігор: «Лікарня для коней», «Конєферма», «Коні та поні».
- словесних вправ: «Коник Сніжок лікує діток», «Їду-їду»,
- міні-занять для дітей-аутистів: «Зоопарк», «Перегони коней», «Одягни коника».

Інклюзивні групи неодноразово відвідували конєферму в нашому місті Северодонецьку, ми маємо згоду із спеціалістом із іппотерапії на безкоштовні заняття.

Робота тренера-іппотерапевта передбачала:

- ✓ навчання малят не боятися тварину і дружити з нею (відчутти дотик м'яких теплих губ коня, доторкнутися до теплої м'якенької шкіри тварини);
- ✓ догляд та годування тварини (принести конику ласощі, почесати її спеціальною щіткою);
- ✓ використання елементів їзди верхи;
- ✓ забезпечення діалогу, монологу дітей із конем.

Завдяки корекційній роботі із залученням коней значно поліпшився психологічний стан дітей, які страждають на аутизм, оскільки взаємодія з конем відбувалася не на вербальному рівні, дитина ніби залишалася усередині свого комфортного світу і водночас виходила зі стану ізоляції від довкілля, поступово адаптувалася до нього.

Феліноterapia – це метод профілактики і лікування різних захворювань за допомогою контактів з котами. Діти сприймають присутність кішки без найменшого роздратування.

Кішка, по суті, не робить нічого незвичайного, вона просто лащиться до дитини, лиже їй руки, обличчя. Її тепло та заспокійливе мурчання дозволяють дитині розслабитися. Спілкування з ними зміцнює імунітет.

Особливістю феліноterapiї є можливість розширення досвіду невербальної поведінки. Тварини не говорять, а видають звуки. Це їх своєрідна мова, і досвідчені господарі здатні розрізняти в цих сигналах всілякі форми звертання і висловлювання бажань і почуттів. Дитина чітко розуміє настрій тварини, так як вона всім виглядом: позою, рухами, поглядом – його показує. Такі спостереження за поведінкою тварини дають дитині досвід приєднання, розширюють емоційний спектр: радість, доброзичливість, смуток, образа, злість стають зрозумілі і впізнавані. В розробленій нашими фахівцями програмі для кожної дитини використовувалися різні методики, комбінування елементів арт-terapiї (пісочної terapiї – «Сліди кішки»; музичної terapiї – «Співучі коти»; ігро-terapiї – «Кошачий дім», «Весела сімейка»; казкотерапії – «Кіт і пес» дитячого аутотренінга – вправи «Погладимо кицю», «Ласкава та сердита киця». «Точимо кігті» та ін.

Присутність кішки компенсує у дитини потребу в тілесному контакті, вона вчиться бути відповідальною. За допомогою догляду за домашнім вихованцем налагоджуються міжособистісні контакти з дітьми, за рахунок збільшення позитивних емоцій.

Вимоги до підготовки та проведення занять з феліноterapiї

- ✓ Тварина відбирається максимально розумна і обов'язково здорова, спокійна, орієнтована на людину.
- ✓ Транспортування для кішки – це завжди стрес. Кішці потрібен час, для ознайомлення з новим приміщенням.
- ✓ Перед заняттям кішку рекомендується погодувати і запропонувати дітям спостерігати за цим процесом.
- ✓ У дитини не повинно бути протипоказань до занять з твариною.
- Каністерапія – терапия з використанням собак; є одним з найбільш затребуваних видів анімалотерапії, допомагає при роботі з дітьми, які важко йдуть на контакт, допомагає розвитку емоційних, розумових здібностей, а також розвитку рухових функцій.

У дітей поліпшується координація рухів, пам'ять.

Замкнутим, боязким, нерішучим дітям собака частіше замінює друга: їй довіряють таємниці, сум і радості, демонструють свої досягнення і здібності. Своїм існуванням поруч з дитиною собаки згладжують його проблеми, страхи, допомагають спілкуватися з оточуючими.

Спілкування з собакою відіграє особливу роль в соціально-психологічному благополуччі дітей, воно дає необхідне емоційне «підживлення» і саме по собі є гарною психотерапією. Собака дозволяє надовго стримати страх, депресію, напругу, підвищити уважність і мобілізувати рухові функції. Неговіркі починають більше говорити, а діти з емоційною некомпетентністю (набутою або вродженою) — виявляти здатність реагувати на тварин із несподіваним почуттям і розумінням.

Однак, успіх каністерапії залежить насамперед від того, які відносини між твариною і дитиною були встановлені. Присутність або пасивна участь у терапії дружелюбно налаштованого собаки збігається з помітним поліпшенням у поведінці дітей та зниженням таких проявів аутизму, як занурення в себе.

Чим може допомогти собака:

Це відкриті, позитивні і добрі істоти, які не ділять людей. У них відсутнє поняття «норми» у людському розумінні – вони однаково готові до взаємодії з усіма, незалежно від індивідуальних особливостей з відкритою душею і готовністю спілкуватися. Такі якості собак допомагають дітям перетнути свої бар'єри і відкритися світу.

Вони вчать дітей говорити. Адже дати команду і отримати результат – так весело і цікаво. А без команди собака не підійде, не сяде і не дасть лапу; Дотики до м'якого та теплого хутра часто заспокоюють дітей.

Усі завдання, які зроблені з бажанням та задоволенням, мають набагато більший ефект, ніж ті самі вправи, які робилися через примушення. Наприклад, покидати м'ячика собаці (по суті виконати вправи по згинанню/розгинанню пальців і рук) набагато веселіше, ніж кидати того ж м'яча у кошик. Пройти декілька кроків, тримаючись за нашійник великого пса набагато цікавіше, ніж пройти ту ж дистанцію просто так. Собака завжди щиро і відкрито реагує на бажання взаємодії з нею, чим позитивно підкріплює спроби і заохочує до подальших дій.

В процесі роботи педагоги помітили, що діти з особливими потребами з задоволенням беруть участь у іграх з участю собак: «Здрастуй Пес», «Чуйний сторож», «Знайди пухнастого друга»; слухають художні твори, розглядають картини, малюнки, іграшки.

Вимоги до підготовки та проведення занять з феліотерапії

У дитини до цих занять не повинно бути протипоказань, а саме:

- ✓ алергії на собак;
- ✓ відкритих ран;
- ✓ захворювань шкіри;
- ✓ інфекційних захворювань;

Треба зауважити, що далеко не кожна собака може брати участь в реабілітації особливих дітей.

- ✓ Собака-терапевт повинна бути громадською, тобто вести себе без господаря так само, як і з ним, виконувати чужі команди;
- ✓ передбачуваною; розумно слухняною, тобто в деяких ситуаціях діяти самостійно. (Додаток 3)

Але яку б тварину не використовували наші фахівці на заняттях з анімалотерапії – собаку, кішку чи «золоту» рибку, вплив біополя дитини і тварини один на одного приносить тільки користь. Ми завжди пам'ятаємо, що дбайливе ставлення до тварин обов'язково принесе радість і дітям, і тваринам, а це, в свою чергу, позитивно відгукнеться на стані здоров'я і настрої.

Для того, щоб заняття з анімалотерапії були ефективними, педагоги нашого закладу дотримуються певних правил. (Додаток 1)

Після занять з анімалотерапії спостерігаються:

- нормалізація м'язового тону;
- позитивний психо-емоційний вплив від спілкування з тваринами;
- поліпшення великої і дрібної моторики;
- зниження гіперактивності, поліпшення самоконтролю;

- поліпшення мовного розвитку, розуміння інструкцій, соціальних норм, збільшення активного словникового запасу.

Для досягнення більшої ефективності впливу домашніх тварин на дітей-аутистів ми залучаємо батьків, решту дітей інклюзивної групи до проведення занять, екскурсій, спостережень, виготовлення поробок, малюнків та ін.

Спостерігаючи за поведінкою дітей в присутності живих істот вихователі інформують батьків про зміни у поведінці дитини, особливостях емоційного та психологічного стану. Для отримання більш повної інформації про вплив анімалотерапії на дитину педагоги груп проводять опитування та анкетування. (Додаток 2)

В анкетуванні взяли участь – 100% батьків дітей-аутистів.

Результатом аналізу анкет є висновок: діти, у яких є тварини, та, які багато часу з ними спілкуються, мають більш високий рівень розвитку пам'яті, мислення, уваги, мови, у них вище пізнавальна мотивація, краще розвинені просторові уявлення.

Позитивні зміни були помічені в області дрібної моторики, а також в концентрації уваги. Частина батьків помітили у своїх дітей нівелювання боязні перед тваринами, прогрес у спілкуванні з іншими особами, більш високу впевненість у собі. Батьки підтвердили збільшення словникового запасу у дітей під впливом анімалотерапії. (Рис.1)

ПОКАЗНИКИ ЗМІН У РОЗВИТКУ ДІТЕЙ

	До початку занять	Після циклу занять
Фізичний стан	39%	46%
Психічний стан	28%	32%
Емоційний стан	32%	68%
Суспільний стан	21%	23%
Без змін		0

Рис. 1 Показники змін у розвитку дітей

Анімалотерапія дозволяє на науковій основі використовувати тисячолітній досвід людства по взаємодії з тваринами, у м'якій формі позбутися захворювань, і уникати негативних наслідків стресів. Тварини люблять нас, приймають нас такими, якими ми є, з усіма нашими недоліками. Крім цього вони виховують в дітях почуття відповідальності й мають унікальну здатність виводити дитину із замкнутого внутрішнього простору, тобто пробуджують бажання спілкуватися з іншими дітьми, пізнавати навколишній світ, радіти життю, любити життя і людей. Сучасне суспільство для багатьох людей пов'язане з дефіцитом спілкування. Саме взаємодія з тваринами часто заповнює нішу, що утворилася, несе позитивні емоції і надає життю додатковий сенс.

Ось і виходить, що не лише ми у відповіді за братів наших менших, а і вони – за нас. Безсловесні доктори дивляться нам в душу і лікують її, лікують наше тіло, наші нерви. А ми тішимо своє самолюбство, думаючи, що відповідаємо за тих, хто здатний допомогти не тільки собі, а й нам.

ДОДАТКИ

(Додаток 1)

Правила проведення занять з анімалотерапії

1. Заняття проводяться тільки індивідуально. Головне – перед першим заняттям ознайомити дитину з твариною, щоб дитина не могла заподіяти шкоди як собі, так і тварині, та поведилася адекватно заданій ситуації.

2. Далі обирається тварина, яку фахівці будуть використовувати на заняттях:

2.1. При виборі тварини необхідно вивчити її індивідуально-психологічні особливості, звички в «побуті» і на природі, з'ясувати умови виховання, подивитися, як тварина знайомиться, спілкується, чи не агресивна. Важливо знати і стан її здоров'я.

2.2. Вибрану тварину треба познайомити з дитиною та подивитися на її реакцію. Так само слід познайомити тварину з приміщенням, в якому будуть проходити наступні заняття.

Наступна частина підготовки – це розпланування заняття:

1. Вступна частина – це можуть бути ігри, вправи спрямовані на позитивне ставлення до заняття, тварини, на створення емоційного настрою;
2. Релаксаційний тренінг – техніки, що знижують психо-м'язове напруження;
3. Знайомство з твариною, або ігри з нею (розгляд, годування, догляд);
4. Заключна частина – арт-терапевтичні вправи (малюнки, танці, етюди) на вираз емоційного стану дітей, рефлексії;
5. Прощання – відпрацювання механізмів розставання.

Залежно від стану та настрою дитини на занятті педагоги використовують або всі складові частини або тільки одну з них. Також вищенаведена схема заняття може змінюватися, відповідно до змістовної і цільової спрямованості.

(Додаток 2)

АНКЕТА ДЛЯ БАТЬКІВ

1. Опишіть найближче довкілля, в якому можливий контакт вашої дитини з живими істотами (сільська місцевість, поле, луки, ставок, виставка, зоопарк, лісосмуга, дача, акваріум, тераріум).
2. Назвіть об'єкт природи, з яким взаємодіє дитина (свійська тварина, звірок, птах, комаха тощо).
3. У чому полягає самостійна діяльність дитини, пов'язана з доглядом за тваринами?
4. Опишіть безпосередній контакт вашої дитини з живою істотою
5. Чи здійснюються в родині спільні спостереження дитини й дорослого за твариною чи птахом/комахою та ін.?
6. Як дитина знайомиться з живою істотою: діє чи спостерігає?
7. Які дії щодо догляду за живою істотою дитина виконує разом з дорослим?
8. Середня тривалість взаємодії дитини з живим об'єктом.

Додаток 3

Послідовність ознайомлення дітей з розладами аутичного спектру з собакою

Вправи для аутистів діляться на 6 типів складності, від простих дій без контакту з собакою і інструктором до самостійного спілкування з собакою. Рівень складності і тривалості контакту поступово збільшується. Вправи наступного ступеня складності вводять по одному за одне заняття, після досягнення стійкої позитивної реакції дитини на попередні вправи. Вправи потрібно чергувати, незначно змінюючи їх тривалість і послідовність, щоб уникнути розвитку стереотипії. Але вітання, перша вправа і прощання повинні бути стереотипними, це викликає у дитини заспокоєння і впевненість в «правильному порядку речей». Якщо введення нової вправи викликає негативну реакцію пацієнта, потрібно повернутися до вправ попереднього комплексу на 1-3 заняття і після цього знову спробувати ускладнити заняття. З дітьми з легкої стадією аутизму можна перейти від початкової до вищої стадії складності швидше, але при цьому потрібно дуже уважно і критично оцінювати результати занять.

При заняттях з аутистами потрібно пам'ятати, що вони можуть самостійно повторити дії, що сподобалися в іншій ситуації. Тому запропоновані аутистам дії повинні бути безпечні для них і оточуючих. Наприклад, не варто вчити аутиста смикати собаку за поводок, так як він може підійти до будь-якої іншої собаки і повторити цю дію. З цих же причин для аутиста може бути шкідливою гра в лікування собаки.

Необхідний інвентар: шлейка, довгий і короткий поводок, різні іграшки, що не видають звуків при стисканні або падінні, підстилка для собаки, м'які обручі гімнастичні, кільця для одягання на шию, підгодівля, контейнер для підгодівлі, рушники для витирання собаки, одноразові тарілки і миски, атравматичні гребінці та щітки, рукавиця-гребінець, трубка для подовження гребінця.

Мета занять каніс-терапією з аутистами полягає в розвитку і тренуванні контактності, збагаченні їх сенсорного середовища, закріпленні нових навичок.

Відмінним результатом першого заняття можна вважати активні дії дитини: погляд в очі, погладження собаки, повторення дій і слів педагога, проголошення фраз, в яких є почуті їм слова, навіть якщо загальний зміст фрази, з точки зору здорової людини, відсутній або негативний. Маленькі діти, що погано говорять можуть вимовляти звуки.

Чудовим результатом буде залучення дитини в гру з собакою.

Якщо контакт з дитиною налагоджений, потрібно чітко і емоційно-доброзичливо коментувати свої дії. Наприклад «я гладжу собаку», «собака лягла», «собака йде», «ти граєш з собакою». Фрази не повинні бути занадто довгими і складними. Кількість слів і складність фраз підбираються індивідуально і залежать від ступеня порушень у дитини і його віку. Навіть якщо дитина не говорить, для неї тим не менш обов'язково потрібно коментувати все, що відбувається.

Закінчувати заняття потрібно також з коментарями на кшталт: «собака втопилася», «час прощатися», стимулюючи дитину до розвитку соціальної поведінки і розуміння того, що відбувається.

Всі маніпуляції, як дитини, так і залучених в заняттях людей і собак, потрібно коментувати, м'яко спонукаючи дитину до відповідних реакцій. Перші вербальні реакції аутиста будуть, найімовірніше, ехолалія, тобто повтором ваших слів і інтонацій. Хорошим результатом занять є реакції, що поступово з'являються: самостійна інтонація при повторі ваших слів, потім перестроювання фрази, потім включення інших слів, потім проголошення своїх слів або фраз у відповідь на ваше запитання або пропозицію. Дуже хорошим результатом є самостійне проголошення (без підказки чи питання) слів або фрази в якості реакції на ситуацію.

Тривалість першого заняття варіює від 5 до 15 хвилин. Наступні заняття тривають від 10 хвилин до 20 хвилин.

Друге заняття потрібно почати з процедури знайомства. Підійшовши до дитини, вимовити «здраслуй», «мене звати ...», «Це собака, її звать ...» привчаючи маленького аутиста до норм соціальної поведінки. Далі заняття будується за зразком першого з ускладненнями.

Слід враховувати, що найчастіше аутисти уникають нових дій і предметів досить довго, тому 2, 3, 4, іноді і 5 занять доводиться будувати за зразком першої зустрічі – уникати надмірного наближення до пацієнта, уникати гучних звуків і різких рухів собаки, уникати будь-якого тиску на пацієнта.

Також потрібно брати до уваги, що можливі раптові зміни настрою, відхід у себе, переляк або відторгнення, після серії занять з цілком позитивним ефектом. Якщо такий зрив стався одноразово, або зриви відбуваються не систематично, причина може полягати в подіях, що сталися на заняттях каністерапією. Наприклад, прихід гостей, приїзд родичів, почута на вулиці музика або побачена подія, можуть вивести аутиста з себе з деякою затримкою. Тому в разі зриву необхідно розпитати родича або опікуна аутиста про події, що відбулися, і домовитися про попередження подібних ситуацій.

Якщо ж зриви відбуваються на заняттях систематично, негативна реакція на собаку збільшується, потрібно проаналізувати реакції дитини і спростити заняття до дистанційного спілкування, або скасувати їх, але після 1-2 занять з дистанційним спілкуванням, щоб не закріпити у дитини переляк при вигляді собаки.

Після досягнення позитивних або нейтральних реакцій дитини на собаку, потрібно переходити до більш активної взаємодії, але робити це дуже повільно і поступово.

Додаток 4

**Вправи для ознайомлення
дітей з розладами аутичного спектру з кішкою**

1. Уткніться в свою кішку лобом і завмірьте в такому положенні на 2-3 хвилини.
Ефект: нормалізується тиск, знімає стрес, головний біль.
2. На декілька хвилин покладіть кішку на шию.
Ефект: прогріває всі шийні хребці, знімає негативні емоції.
3. Кілька разів поперемінно кожною рукою проведіть по спині кішки: від вух і до хвоста.
Ефект: Масажуються активні ділянки на долонях.
4. Дозвольте кішці вибрати будь-яке місце у вас на тілі і влягтися там. Кішка знайде хворе місце і зігріє його.
Ефект: Посилене муркотіння і вібрація приборкують біль і відновлюють баланс серцево-судинної системи.

**ОСОБЛИВОСТІ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ
ЕЛЕМЕНТАРНИМ РУХАМ УЧНІВ ІЗ ВАДАМИ ЗОРУ
НА УРОКАХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ**

Пристинський В.М.,

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теоретичних,
методичних основ фізичного виховання і реабілітації;
завідувач Науково-дослідної лабораторії
взаємодії духовного й фізичного виховання дітей та учнівської молоді
Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»*

Пристинська Т.М.,

*магістрка фізичного виховання, старша викладачка кафедри
фізичної терапії, фізичного виховання та біології;
співробітниця Науково-дослідної лабораторії
взаємодії духовного й фізичного виховання дітей та учнівської молоді
Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»*

м. Слов'янськ

Постановка проблеми та актуальність дослідження. Аналіз й узагальнення теоретичних положень та даних експериментальних досліджень свідчать, що розвиток точності рухів є одним із важливих чинників у розв'язанні проблеми оптимізації процесу фізичного виховання дітей з особливими освітніми потребами, у тому числі й з вадами зору [1, 2, 3, 4, 5, 6].

Однією з недостатньо вирішених раніше частин даної проблеми, на нашу думку, є поглиблення розуміння того, що досить ефективним чинником оптимізації фізичного виховання дітей з вадами зору є навчання точності рухів. У даному аспекті доцільним було би визначення впливу сенсорних корекцій, на засадах яких й започатковується формування компенсаторних механізмів у формуванні рухової сфери учнів із вадами зору. У зв'язку з цим, маємо зауважити, що чим більшим обсягом рухових умінь і навичок володіє людина, тим на більш якісному рівні вона засвоює нові рухові дії, тим вище рівень її сенсорного забезпечення, тим більш ефективним буде навчання життєво важливим руховим умінням і навичкам.

Метою нашого дослідження було визначення організаційно-методичних чинників, які б забезпечували оптимізацію навчання учнів молодшого шкільного віку з вадами зору на засадах розвитку точності елементарних рухів.

Методи дослідження: аналіз та узагальнення даних літературних джерел та досвіду організації занять з корекції рухової сфери учнів із вадами зору, педагогічні спостереження, соціологічне опитування, контрольні вправи для визначення рівня розвитку точності елементарних рухів, педагогічний експеримент.

Результати дослідження та їх обговорення. В основу розробки організаційно-методичного алгоритму формування рухової сфери учнів було покладено припущення про те, що успішність оволодіння дітьми із вадами зору елементарними рухами сприятиме підвищенню темпів формування більш складними руховими діями та вдосконаленню рухової орієнтації.

Першим кроком реалізації організаційно-методичного алгоритму було з'ясування ступеню розвитку компенсаторних механізмів сенсорного забезпечення рухової діяльності школярів. Ми припустили, що одним із компенсаторних механізмів сенсорного забезпечення рухової діяльності учнів із вадами зору має бути мовленнєвий аналізатор. Отже, засобом стимуляції, активізації й корекції рухової діяльності мають виступати певні словесні інструкції, поради, рекомендації вчителя щодо вихідних положень у виконанні фізичних вправ, назви рухів тощо. Адже зрозуміло, що вплив вербальних методів є потужним джерелом компенсації вад зору, чинником самоаналізу якості рухової сфери учня. І від того, наскільки дитина володіє певними знаннями термінів, визначатиметься й її можливість уявлення образу конкретного руху.

У ході дослідження було встановлено, що учні початкових класів з порушеннями функцій зору називають в середньому лише 8-10% основних положень та елементарних рухів, що передбачені навчальною програмою. Аналізуючи обсяг знань термінології, тобто більш специфічних позначень завданих положень і елементарних рухів, цей показник виявився ще меншим та становив в середньому 3-5%. Отже, є очевидним, що при такому рівні розуміння назв основних положень та елементарних рухів вербальні методи не можуть в достатній мірі забезпечувати компенсаторну функцію, що значно ускладнює ефективність формування оцінно-контрольних дій за точністю рухів. Тобто, уявлення основних вихідних положень, з яких виконуються рухи (стійки, присід, напівприсід, положення лежачи тощо) відбувається із значними помилками. У зв'язку з цим маємо констатувати, що у словниковому запасі дітей явно недостатньо назв положень рук і рухів руками, вони не здатні схарактеризувати рухові дії що виконують, а тому припускаються значної кількості помилок.

Наступним кроком реалізації організаційно-методичного алгоритму оптимізації процесу фізичного виховання було визначення ефективності впливу традиційних методів навчання елементарним руховим діям, які використовуються в практиці інклюзивної освіти дітей із вадами зору. Нас цікавило наскільки ефективними є такі методи формування рухових дій, як демонстрація (показ) рухів учителем, відтворення рухових дій учнями ("пасивне супроводження"), комбінований (поєднання словесних інструкцій і показу).

Отримані результати дозволяють констатувати, що жоден із традиційних методів не забезпечує дитині з вадами зору достатньої інформації щодо створення якісної орієнтувальної основи рухових дій.

На нашу думку, причинами такої невисокої ефективності є наступне. По-перше, безпосередньо власне спосіб показу ще не забезпечує дитину із вадами зору досить якісною інформацією. Так, не всі положення є зручними для дотикового сприйняття. Для того, наприклад, щоб учень ознайомився з положенням "руки догори", вчителю необхідно стати на коліна, або ж дитину поставити на стілець. Для дотикового сприйняття, як відомо, необхідно значно більше часу, ніж для зорового. Крім того, деякі положення дитині достатньо складно утримувати тривалий час. Якщо враховувати, що у класі досить велика кількість учнів, то вчитель буде здебільшого виконувати функцію демонстратора (правильний же показ з використанням помічників – інших учнів, у цьому віці є недоцільним). Як показали спостереження, діти, зазвичай, соромляться тривалий час "оглядати" положення, що демонструє вчитель. По-друге, вербальний

опис, у тій формі в якій він зазвичай використовується, ускладнює просторову орієнтацію, формування дій контролю та оцінки.

Для з'ясування рівня сформованості оцінно-контрольних дій за точністю виконання рухів нами була використана методика, за допомогою якої з'ясовувалась здатність школярів оцінювати просторові, часові й силові характеристики рухів. У ході дослідження було підтверджено положення, що одноразове виконання рухів не сприяє достатньому розвитку точності. Необхідне багаторазове повторення вправи, щоб домогтися відносно точного відтворення рухів дітьми, які мають вади зору. Натомість, науково обґрунтованих рекомендацій щодо дозування таких вправ недостатньо.

У зв'язку з цим, для визначення оптимального обсягу впливу під час вправ на точність з використанням оцінно-контрольних дій, учням пропонувалось багаторазове (25-30 разів) виконання спеціальних завдань на відтворення рухів у просторі, в часі та за ступенем м'язового напруження (наприклад, багаторазове відведення руки до заданого кута).

Формування оцінно-контрольних дій відбувалось на засадах реалізації логічно пов'язаних етапів. На першому етапі будь-яка інформація про ступінь величини допущеної помилки була відсутня. На другому етапі було розроблено термінологічний словник елементарних рухів і положень, якими супроводжувалось виконання кожного завдання, а вчителем здійснювалась узагальнена вербальна корекція. На третьому етапі, окрім інформації про кількісну міру величини помилки, учень сам перевіряв наскільки техніка виконання фізичної вправи відповідає загальноприйнятій структурі за наступною схемою:

а) словесне пояснення завдання (термінологічний словник);

б) "відчуття" руху з демонстрацією еталонного виконання (наприклад, для визначення здібності дітей оцінювати точність рухів у просторі передбачалось відведення кінцівок у суглобах при визначеній амплітуді в 45° на вертикальному кінеманометрі. Учнем у трьох спробах виконувалось відведення телескопічного важеля на 45° до обмежника);

в) відразу після "відчуття" учням пропонувалось 5 разів відтворити рух або положення ланки тіла. Після кожного виконання фіксувалась ступінь допущеної помилки. Вважалось, що чим меншою буде величина помилки, тим вищим рівень оцінно-контрольних дій при виконанні завданнях рухів.

Аналіз отриманих результатів свідчить, що учні 6-10 років при оцінці просторових характеристик рухових дій допускали помилки, що становили у хлопчаків в середньому 30%, а у дівчат 34% відповідно.

Отримані дані свідчать про те, що зоровий контроль за рухами у дітей із вадами зору дозволяє їм точніше виконувати завдані рухи у просторі, що дозволяє передбачати схожість механізмів формування оцінно-контрольних дій і при оцінці точності рухів у просторі на засадах пропріоцептивної чутливості. Такі дії ми схильні пояснювати тим, що діти, при виконанні тестових завдань, здійснюють оцінно-контрольні дії за рахунок аналізаторів пропріоцептивної чутливості й рухової пам'яті, а також інформації від зорового аналізатора, який є найбільш досконалим в управлінні рухами у просторі. Натомість, управління рухами на вищих стадіях формування рухової навички характеризується високою точністю рухів та досягається вже за рахунок її автоматизації. Механізмами автоматизації навичок щодо формування оцінно-контрольних дій в учнів молодшого шкільного віку можна пояснити і той факт, що діти здатні виконувати рухи з досить високою точністю, але сам процес оволодіння точними рухами залишається більш довготривалим і специфічним. При цьому учні орієнтуються здебільшого на зоровий самоконтроль і деякою мірою – на м'язовий.

Отже, результати констатувального етапу дослідження дають змогу припустити, що вміння контролювати точність рухів діти із вадами зору здійснюють переважно за рахунок аналізу суглобної і м'язової рецепції та пропріорецепції, що вимагає також цілеспрямованої свідомості на їх інтерпретацію. Адже, здатність до оцінно-контрольних дій на основі аналізу тільки пропріорецептивної чутливості формується більш повільними темпами та без цілеспрямованої підготовки не досягає рівня оцінно-контрольних дій за точністю рухів.

Вивчаючи рівень розвитку здібностей оцінювати просторові, силові й часові параметри, ми також звернули увагу на темпи формування уміння точно виконувати конкретні рухові дії (ходьба, стрибки, метання тощо), які мають життєво важливе значення.

У зв'язку з цим, було встановлено, що динаміка оцінно-контрольних дій в учнів із вадами зору пов'язана із включенням у компенсаторні механізми вищих пізнавальних процесів. Тобто пов'язана з морфофункціональними особливостями учнів і темпами розвитку здатності аналізувати сприйняття, що надходять від власного тіла. Ми припустили, що збільшення відсотку точності виконання рухів у молодшому шкільному віці пояснюється природною підвищеною активністю, а також спроможністю засвоювати значну кількість нових рухів, пластичністю нервової системи.

Отже, підставами для формування оцінно-контрольних дій при виконанні точних рухів у просторі, в часі й за ступенем м'язових зусиль має виступати здатність аналізаторних систем функціонувати комплексно (вдосконалення функцій центральної нервової системи, накопичений руховий досвід, розвиток вищих пізнавальних процесів). Низький рівень сенсорного забезпечення погіршує умови і темпи формування оцінно-контрольних дій, уповільнюючи їх утворення і вдосконалення, створює дефіцит рухів у дітей з вадами зору.

Відсутність або недостатність зорового контролю при просторовому аналізі рухів відбивається на збільшенні помилок в середньому в 2-2,5 рази, а при оцінці м'язових напружень – в понад 3 рази. Отже, в процесі формування навичок оцінювати власні дії діти з вадами зору мають використовувати дещо адаптовані до цього види контролю, в основі яких є заміщення дії інших збережених аналізаторів (слухових, рухових, тактильних). Проте, забезпечення такого підходу неможливе лише на сенсорно-рухових засадах. Діти з вадами зору мають навчитися аналізувати власні дії за якістю виконання та порівнювати їх з завданням еталоном. А це, вже вимагає включення до самооцінки прояву розумових процесів, моделювання на інформаційному рівні.

Нажаль маємо констатувати, що під час проведення уроків фізичної культури вчителі ще недостатньо приділяють належної уваги формуванню оцінно-контрольних дій учнів із вадами зору. Обсяг вправ, спрямованих на розвиток точності рухів, в розділах шкільної програми є необґрунтовано обмеженим. Для активізації даного процесу необхідно впроваджувати методики корекційного навчання, які передбачають формування у дітей з вадами зору навичок оцінювати й контролювати рухи на основі аналізу власних вражень, одержаних від м'язів та співвідносити їх з еталонним виконанням.

Висновки. Проведене дослідження свідчить про доцільність добору специфічних засобів і методів формування оцінно-контрольних дій з метою розвитку точності рухів у дітей з вадами зору, оскільки вони є основними біодинамічними факторами, на яких базується якість виконання фізичних вправ різної форми і змісту.

Ефективним чинником оптимізації якості інклюзивного навчання елементарним руховим діям має бути, так би мовити «резервний» розвиток точності рухів й оцінно-контрольних дій, оскільки традиційні методи навчання не в повній мірі відповідають можливостям дітей з вадами зору та не забезпечують достатньої якості інклюзивного навчання.

Список використаної літератури

1. Бровченко Л. Взаємозв'язок між порушеннями функцій зорового аналізатора і поставою у слабозорих дітей молодшого шкільного віку. Молода спортивна наука України. Вип. 10. Т. 4. Львів : НВФ «Українські технології», 2006. С. 141-144.

2. Григоренко В.Г., Пристинський В.М. Оптимізація індивідуально-диференційованого підходу до дітей з глибокими порушеннями зору в умовах корекційного навчання рухових дій професійно-побутового змісту. Інтеграція аномальної дитини в сучасній системі соціальних відносин. К.: Знання, 1994. С. 22-26.

3. Григоренко В., Пристинський В., Григоренко Г. Дидактична сутність вербальних інструкцій та контрольно-оцінних дій в процесі фізичної і соціальної реабілітації дітей з вадами

зору. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. Харків : ХОВНОКУ-ХДАДМ, 2009. № 10. С. 39-45.

4. Данків А. Фізичний розвиток молодших школярів з вадами зору. Молода спортивна наука України. Вип. 9. Т. 2. Львів: НВФ «Українські технології», 2005. С. 143-145.

5. Крет Я.В., Байкіна Н.Г. Діагностика і корекція психомоторного розвитку осіб із порушенням зору. Навчальний посібник. Запоріжжя: ЗНУ, 2005. 396 с.

6. Ремажевська В.М., Раніцький Ю.М. Лікувальна фізкультура при порушеннях опорно-рухового апарату у дітей з вадами зору. Львів, 2004. 92 с.

ЛОГОПЕДИЧНА РИТМІКА ЯК ОДИН ІЗ ЗАСОБІВ ВИХОВНОГО КОРЕКЦІЙНОГО ВПЛИВУ

Приткова І.А.,

вихователька

КЗ «Лисичанський дошкільний навчальний заклад

(ясла садок) № 1 «Шпачок»

м. Лисичанськ

Освітній процес у дошкільному закладі – цілісна, багатогранна структура. Усі його учасники (педагоги і діти) об'єднані однією метою для створення оптимальних умов повноцінного розвитку дітей та задоволення потреб для їх самореалізації.

З кожним роком збільшується кількість дітей, які потребують корекційного навчання, зокрема з розвитку мовлення , тому ця проблема в інклюзивній освіті є дуже актуальною. Порушення звуковимови має ряд негативних наслідків для дитини: вона стає скутою, не активною, може відставати у навчанні, важко соціалізується у суспільстві. Прийти на поміч малечі мають корекційні педагоги, логопеди, дефектологи, які мають в своєму арсеналі багато «цікавинок». Одним із таких методів впливу на розвиток мовлення і її корекції у дитини-дошкільника і є логоритміка. Використання логопедичної ритміки має неоціненне значення для розвитку малюків, робить освітньо - виховний процес цікавим, різноманітним і привабливим. Логоритмічні вправи та ігри є ефективним інструментом розвитку креативності кожної дитини, що дуже важливо, адже саме розвиток індивідуального оригінального мислення є головною метою сучасного дошкільного виховання.

За визначенням Т. Волкової об'єктом логопедичної ритміки є дитина з мовленнєвими порушеннями, а предметом – різноманітні порушення психо-моторних функцій і система рухів у поєднанні з музикою і словом, метою – подолання мовленнєвого порушення шляхом розвитку, виховання і корекції рухової сфери у поєднанні зі словом і музикою.

Логоритміка є однією із форм своєрідної терапії на основі використання зв'язку слова, музики і руху, засобом впливу у комплексі методик навчання, виховання і лікування, що дозволяє прискорити процес усунення мовленнєвого порушення і сприяє соціалізації.

До основних понять, якими оперує логоритміка, належать: рух, рухове вміння, руховий навик, психомоторний розвиток, ритм, ритміка, музичний ритм, музично-ритмічне почуття, музично-ритмічне виховання, рухливі ігри, кінезітерапія, лікувальна ритміка, власне логопедична ритміка.

У дошкільній педагогіці і лінгводидактиці домінує діяльний підхід до процесу навчання, виховання і розвитку мовлення дітей. Виокремлюють різні види діяльності: трудову, пізнавальну, навчальну, пошукову, мовну, мовленнєву, музичну, образотворчу, естетичну, художню та їхні

варіанти, як-от: навчально-пізнавальну, навчально-мовленнєву, мовленнєво-ігрову, театральну-мовленнєву (ігрову) та ін.

Серед розмаїття видів діяльності у дошкільній педагогіці А. Богуш зі співавторами виокремлює художньо-мовленнєву діяльність. Художня (естетична) діяльність – це специфічний вид практично-духовної (твори мистецтва, фольклор, дизайн, література) і духовної (естетичне споглядання, естетичне сприймання, естетичне міркування та ін) діяльності.

Мовленнєва діяльність – це форма спілкування, яка опосередкована мовленням, і складається з мовленнєвих операцій; передбачає фази орієнтування в ситуації спілкування, планування (внутрішнє програмування), реалізації і контролю мовлення.

Мовленнєва діяльність охоплює процеси породження і сприймання повідомлень з метою подальшого спілкування, регулювання й контролю власної діяльності, власного мовлення. Н. Гавриш у художньо-мовленнєвій діяльності дитини виокремлює музично-мовленнєву діяльність як один із видів художньо-мовленнєвої діяльності, що пов'язаний із вербалізацією музичних образів (у різних типах висловлювання), які сприймає чи відтворює дитина в різних способах музично-ритмічної активності.

Музично-ритмічна діяльність підкреслює характер діяльності: діти спочатку слухають музику, у них виникають певні емоційні переживання, під впливом яких рухи набувають необхідного характеру. Рухи допомагають дитині повніше сприймати музичний образ. Музика сприяє виразності рухів. У цій взаємодії музика займає провідне положення, рухи ж стають своєрідним засобом вираження художніх образів.

Заняття ритмікою сприяють фізичному розвитку дітей: удосконалюється координація рухів, поліпшується постава, підвищується життєвий тонус, що творить у дитини бадьорий, радісний настрій і сприятливо позначається на стані організму в цілому. Отже, на логоритмічних заняттях ми розвиваємо дитину:

- шляхом розвитку психомоторних дій (ритмічно-гімнастичні вправи, розвиток просторових уявлень, відчуття часу, свого тіла, уміння користуватися своїми емоціями та адекватно їх виражати);

- шляхом використання в роботі надбань культури людства, відтворення набутого та творення власного.

Адже на заняттях широко використовуємо твори українських казкарів, поетів, музикантів, митців інших народів, а також проводимо вправи, де дитина може самостійно діяти і порівнювати свої дії з аналогічними.

Опорними компонентами логоритміки як комплексної методичної системи є рух, музика, сюжет і слово, тому й основними напрямками логоритміки у логопедичній роботі є: інтеграція основних компонентів у художньо-мовленнєву діяльність дітей.

То в чому ж родзинка інтеграції педагогів у використанні логоритмічних ігор? Як свідчать результати логопедичних обстежень, кількість мовленнєвих порушень у дошкільному віці значно зросла. Чи не кожна третя дитина має недорозвинені мовні засоби та порушення в мовленнєвому розвитку.

Як вчитель-логопед, вихователь, враховуючи специфіку своєї роботи, може охопити логопедичною допомогою всіх дітей-логопатів дошкільного навчального закладу, досягнути високих результатів у корекційному навчанні?

Знання вікових та індивідуальних психологічних особливостей, дітей із мовленнєвою патологією (уявлень, сприймання, уваги, пам'яті, мислення тощо) сутності і симптоматики мовленнєвого порушення, дозволить педагогам використовувати можливості логопедичної ритміки як в процесі обстеження осіб із порушенням мовлення, так і в вихідній корекційній роботі з ними. Слово, яке використовується на логоритмічних (музично-ритмічних заняттях у різноманітних формах (слів, мовленнєві завдання, словесні вказівки, мовленнєві вправи, тексти рухливих сюжетно-рольових ігор, інсценування тощо) підвищує виховну та корекційну направленість занять.

Заняття логопедичною ритмікою допомагають дитині поліпшити артикуляцію, навчитися правильному мовному диханню і впоратися з такими проблемами, як заїкання, неправильна вимова і занадто швидкий або повільний темп мови. Що ж таке логоритміка для дітей? Як треба проводити заняття? Як підібрати логоритмічні вправи? У цій статті містяться відповіді на ці та інші питання.

Що таке логоритміка?

Логоритміка - це ігровий метод роботи з дітьми, в якому поєднуються музика, рухи і слова віршів або пісеньок. Логоритмічні заняття включають в себе: ходьбу або марширування під музику; ігри для розвитку дихання; вправи для артикуляції; ритмічні завдання; мовні вправи; пальчикові ігри.

Цілі і завдання логоритміки

Головна мета логоритміки - розвиток мовлення дитини і усунення мовних порушень.

Для цього логоритмічні вправи включають в себе такі завдання:

розвинути почуття ритму і такту;

навчити правильному мовному диханню;

поліпшити загальну і дрібну моторику;

розвинути увагу, пам'ять і слухове сприйняття;

включити в мову дитини міміку і жести;

навчити плавності проголошення слів і фраз.

Зв'язок моторного і мовного ритмів.

Логопеди вважають, що рух і мова тісно пов'язані між собою. Точніше-моторний і мовний ритми.

Ритмічні рухи легко запам'ятати і відтворити їх "на автоматі".

А їх моторний ритм пов'язаний з темпом промовляння слів (мовним ритмом).

Тобто, якщо навчити дитину ритмічно рухатися і вимовляти слова в потрібному темпі, вона зможе так само розмірено і спокійно говорити в звичайному житті.

Види вправ

Логоритмічні вправи досить різноманітні.

Заняття можна будувати так, щоб частіше використовувати ті ігри, які допоможуть в корекції мовної проблеми.

Наприклад, якщо дитина заїкається, слід додати в заняття побільше вправ для дихання, темпу і ритму. А якщо малюкові не дається вимова якихось звуків, варто зробити упор на артикуляційні вправи і вправи для корекції звуковимови.

Вправи на розвиток дихання, голосу і артикуляції.

Ці вправи розвивають силу голосу, покращують артикуляцію і вчать правильному диханню для плавного мовлення.

"Подуємо на плече"

Подуємо на плече (голова прямо — вдих, голова повернута — видих).

Подуємо на інше (аналогічно дмуть на інше плече).

Нам сонце гаряче

Пекло денним часом (піднімають голову і руки вгору, дмуть через губи).

Подуємо і на груди ми (дмуть на груди)

І груди свої остудити.

Подуємо ми на хмари (знову піднімають обличчя і дмуть)

І зупинимось поки.

Потім повторимо все знову —

Раз, два, три, чотири, п'ять (марширують на місці).

Для розвитку артикуляції підійде така вправа:

"Котик"

Раз-два-три-чотири-п'ять

Будемо з котиком гулять! (марширувати)

Раз-два-три-чотири
Рот відкриємо ми ширше (широко розкривають рот)
Пожували, (жувальні рухи)
Постукали (стукають зубами)
І з кошеним побігли (рухають язиком вперед-назад).
Кіт сніжинки ротом ловив, (ловлять ротом уявні сніжинки)
Вліво, вправо він ходив.

Нудно котю, малюки,
Пограємо з ним ми в хованки (закривають долоньками очі, ховаються).

Для розвитку сили голосу можна використовувати такий прийом:
співати тихо, як мишки, або говорити голосно, як слоники.

Говорити тихо, як маленька собачка, або голосно, як велика собака (стежте, щоб дитина говорив голосно, але не кричала).

Вправи на активізацію уваги і пам'яті

Такі вправи вчать перемикаати увагу. Також вони розвивають зорову, рухову і слухову пам'яті.

"Найбільш уважний"

Для гри буде потрібно бубон (або барабанчик, брязкальце). Дитині потрібно тупнути ногою, якщо бубон звучить голосно. Якщо ж він дзвенить тихо-треба просто стояти на місці.

"Друкарська машинка"

Тут потрібно одночасно виконувати рухи руками і ногами. Вихідна позиція-ноги разом, руки на поясі. На рахунок раз, потрібно стрибнути і розвести ноги в сторони. Рахунок два - руками по колінах. Рахунок три - клацають руками в сторони. Рахунок чотири-ляскають долонями перед грудьми.

Робіть вправу разом з дитиною, нехай він спочатку повторює за вами. Якщо дитині важко виконувати відразу комбінацію на чотири рахунки, спробуйте спростити вправу і спочатку робити на два рахунки.

Мовні вправи без музичного супроводу

У таких вправах діти ритмічно промовляють текст, супроводжуючи його діями. Це дозволяє навчитися координувати мову з рухами або жестами.

"Як на гірці"

Як на гірці сніг, сніг, (показувати руками "гірку»)

Сніг, сніг, сніг, сніг. (рухати руками, перебираючи пальцями)

Під горою сніг, сніг, (показувати руками "під горою»)

Сніг, сніг, сніг, сніг. (рухати руками, перебираючи пальцями)

А під снігом спить ведмідь. (спочатку долоньки під щічку, а потім зобразити вушка ведмедя)

Тихіше, тихіше, не шуміть (пальчик до рота, загрожувати пальчиком).

"Ми капусту ріжемо"

Ми капусту ріжемо, ріжемо (руху прямими долоньками вгору-вниз).

Ми морквину тремо, тремо (потерти кулачок об кулачок).

Ми капусту солимо, солимо (почергове погладження подушечок пальців великим пальцем).

Ми капусту тиснемо, тиснемо (стискати і розтискати кулачки).

Ритмічні вправи

У цих вправах діти вдаряють долонями по колінах або по бубну в певному ритмі (наприклад, четвертними — повільно, або восьмими — більш швидко і т.д.).

Такі ігри вчать відчувати ритм в музиці, рухах і словах.

"Бум"

З барабаном ходить їжачок. Бум-бум-бум! (на слова " Бум-бум-бум " рівномірно вдаряють долонями по колінах).

Цілий день грає їжачок: бум-бум-бум!
З барабаном за плечима..Бум-бум-бум!
Їжачок в сад забрів випадково. Бум-бум-бум!
Дуже яблука любив він. Бум-бум-бум!
Барабан в саду забув він. Бум-бум-бум!
Вночі яблука зривались, Бум-бум-бум!
І удари лунали: Бум-бум-бум!
Ой, як зайчики стрибали! Биум-бум-бум!
Очі до зорі не змикали! Бум-бум-бум!
"Туки-ток"

Туки-струм, туки-струм! (ударяти кулаком об кулак чвертями)
Так стукає молоток.

Туки-туки-туки-точки! (восьмими стукати кулачками по стегнах)
Застукали молоточки.

Розвиток почуття темпу

Такі вправи вчать відчувати темп в музиці. Це допоможе дитині контролювати темп своєї мови.

“Поїзд”

Потрібно тупаючим кроком рухатися по кімнаті, прискорюючи і сповільнюючи рух відповідно до темпу музики. При цьому руки, зігнуті в ліктях (пальці стиснуті в кулачки), роблять одночасні кругові рухи.

"Ноги і ніжки"

Учасникам треба рухатися по колу. Під повільну музику йдуть не поспішаючи, високо піднімаючи коліна. Коли мелодія зазвучить в швидкому темпі, потрібно рухатися дрібними тупотливими кроками.

“Літак”

Учасники під швидку музику біжать один за одним по кімнаті, зображуючи літаки. Руки підняті в сторони, як крила літаків. Коли музика сповільнюється, треба опустити руки і перейти на ходьбу.

Пальчикові ігри.

Ці ігри розвивають мову через дрібну моторику рук. Для виконання вправ можна використовувати невеликі предмети-м'ячики, палички, олівці і т. д.

"Осінній букет"

Раз, два, три, чотири, п'ять –

Будем листя ми збирати (стискати і розтискати кулачки).

Листя берези,

Листя горобини,

Листочки тополі,

Листя калини,

Листочки дуба (загинати по черзі пальці: великий, вказівний, середній, безіменний, мізинець)

Ми зберемо, (стискати і розтискати кулачки)

Мамі осінній букет віднесемо (витягнути вперед долоньки).

«Кулачок»

Як стисну я кулачок, (стиснути руки в кулачки)

Так поставлю на бочок, (поставити кулачки великими пальцями вгору)

Разіжму долоньку, (розпрямити кисть)

Покладу на ніжку. (покласти руку на коліно долонею вгору)

Тук-тук!

Тук-тук-тук. (три удари кулаками один об одного)

- Так-так-так. (три бавовни в долоні)

- Можна до вас? (три удари кулаками один об одного)

- Радий завжди! (три бавовни в долоні)

«Апельсин»

Ми ділили апельсин! (Руки зчеплені в замок, погойдуємо)

Багато нас, (пальці розчепірювати)

А він один. (Показуємо тільки один палець)

Ця часточка для їжака, (пальці складені в кулачок, відгинаємо по одному пальчику)

Ця часточка для стрижа, (відгинаємо наступний пальчик)

Це часточка для качат, (відгинаємо наступний пальчик)

Це часточка для кошених, (відгинаємо наступний пальчик)

Ця часточка для бобра, (відгинаємо наступний пальчик)

А для вовка шкірка! (Долоні вниз, пальчики розчепірені)

Він сердитий на нас, біда! (Погрозити пальцем)

Розбігайтеся хто куди! (Зімітувати біг пальцями по столу)

«Равлик»

Тицяє ріжками равлик – (великий палець правої руки притримує середній і безіменний; вказівний і мізинець – прямі)

Замкнена в саду хвіртка. (Тицяє “ріжками” в долоню лівої руки)

Відчини скоріше хвіртку, (ліва рука “відкриває” хвіртку),

Пропусти додому равлика (права рука “проповзає”).

«Пташка»

Пташка, пташка,

На тобі водички («кликати» пташку, помахуючи пальцем однієї руки до себе, іншу долоньку скласти чашкою).

З гілочки до мене зістрибни,

Дам зернятка я тобі («сипати корм» однією рукою на долоньку іншій).

Клю-клю-клю ... (стукати вказівними пальцями по колінах в різних ритмах).

Вправи на розвиток міміки

Ці вправи покращують рухливість губ і м'язів обличчя для виразної міміки.

«Мишка»

Дорослий і дитина-це мишки. Дорослий активно програє сценку, зображуючи те, що відбувається не тільки рухами, але і мімікою. Дитина повторює.

Мишці треба йти тихо-тихо, щоб кішка не почула. Зупинилися, прислухалися, пішли далі. Принюхалися, посміхнулися: запахло сиром – "побігли" в комору. Відкусили по шматочку сиру. Як смачно! Почули, як крадеться кішка. Злякалися, побігли. Прибігли в нірку. Посміхнутися. А тепер і ми посміхнемося один одному.

«Ведмежа»

Учасники уявляють, що вони ведмежата. Ведмежата йдуть по лісі, перевалюються. Побачили бджолині вулики-посміхнулися, облизнулися. Дуже захотілося меду! Підійшли ближче, але тут налетіли бджоли. Ведмежата насупилися, стали відмахуватися від бджіл, адже вони боляче кусаються. Побігли швидше від небезпечного місця. Зітхнули полегшено: втекли від бджіл. Посміхнулися один одному.

Артикуляційні вправи

Такі вправи потрібні, щоб розвивати рухливість мови, губ і щелепи. Їх виконують приблизно по 5-7 разів.

«Подуємо на чай»

Потрібно витягнути губи вперед трубочкою, як при звуці "у", і видихнути довгим струменем.

«Смачне варення»

Рот відкритий. Губи в усмішці. Широким переднім краєм язика облизати верхню губу, роблячи рух язиком зверху вниз. Потім втягнути язик в рот, до центру неба. Стежити, щоб язик не

звужувався, при втягуванні його бічні краї ковзали по корінних зубах, а кінчик язика був піднятий. Губи не натягуються на зуби, нижня щелепа повинна бути нерухомою.

«Язичок»

Прокидається язик,
Довго спати він не звик.

Посміхнутися, відкрити рот і широким язиком дотягнутися вниз, до підборіддя. Потім прибрати язик у рот.

Вправи на розвиток фонематичного сприйняття

Мета цих ігор - навчити дитину розрізняти певні звуки, а також розвивати слухову увагу.

«Що дзвенить?»

Дорослий показує дерев'яні, металеві ложки, брязкальця, дзвіночок. Потім він пропонує послухати, як звучать ці предмети. Потім, сховавши їх, потрібно пограти цими предметами по черзі. Дитині треба дізнатися, який це звук, і назвати який звучить предмет.

«Почуєш-хлопни»

Дорослий вимовляє ряд звуків (складів, слів), дитина з закритими очима, почувши певний звук, плескає в долоні. Для початку можна спробувати виконувати цю вправу з відкритими очима.

Дітям старшого віку підійде такий варіант:

«Виділи слово»

Нехай дитина тупне ногою або вдарить по колінах, коли він почує слово з заданим звуком.

Корекція звуковимови

Такі вправи дозволяють навчитися чітко промовляти звуки і «автоматизувати» їх вимову.

«Подорож»

Ми у машину сядемо і заведемо мотор.

Повезе машина нас за великий бугор (треба імітувати звук «р» вібрацією губ одночасно зі звуком голосу).

На машині їхали, місто все проїхали.

Проїжджали косогор - у неї заглож мотор (дитина замовкає).

Полетить наш літак, до хмар нас віднесе.

З вітерцем там пограє і на землю всіх поверне

(потрібно тягнути голосний «у» з видуванням повітря через витягнуті трубочкою губи. При цьому висота звуку хвилеподібно змінюється-вгору і вниз).

Поїзд подає сигнал - він стояти вже втомився (дитина тягне «ту-ту-у-у»).

Набирає поїзд хід (вимовити " чух-чух» з прискоренням або уповільненням темпу),

Свою пісеньку співає (прошипіти на видиху «пш-ш-ш»).

На конячці верхи всі поскачем , (клатати язиком, змінюючи форму губ-витягати трубочкою і розтягувати в посмішці),

Дзвінко цокають копитця, вже пора нам зупиниться? Тпру-у-у!

«Ложка»

Потрібно стукати ложками, при цьому вимовляючи вірш.

Хто на ложках так грає, хто на ложках відбиває?

Наша Віра виступає, відбиває Віра ритм!

Ла-ла-ля, ло-ло-ле, лу-лу-лю, ли-ли-Лі, ле-ле-ле. (Перші два склади вимовляються тихо, а третій-голосно)

Рекомендації щодо проведення занять

Логоритмікою потрібно займатися близько двох разів на тиждень. Якщо у дитини є проблеми з вимовою, то потрібно займатися в два рази частіше.

Щоб зацікавити малюка, варто використовувати яскраві картинки та іграшки.

Заняття повинні приносити позитивні емоції. Тому не можна кричати на дитину або сердитися, якщо у неї щось не виходить. Навпаки, вона повинен відчувати підтримку.

Якщо вправа не виходить, слід відкласти її на деякий час.

Для занять потрібна різноманітна музика. Це можуть бути і веселі дитячі пісеньки, і звуки природи, і класика (вальс, марш і т.д.).

Крім музики, для вправ можуть знадобитися: ляльки, іграшки, ляльки-рукавички, дерев'яні ложки або палички, кубики, кільця від пірамідки, дзвіночки, бубон, брязкальця, м'ячики і т. п.

Необхідно промовляти слова вірша або пісеньки в повільному темпі. Це потрібно для того, щоб дитина встигав співвіднести текст з рухами рук, ніг і тулуба.

Спочатку дитина виконує вправу одночасно з дорослим. Після цього можна перейти до самостійного виконання.

Причинами спотвореної вимови звуків є недостатня сформованість моторики артикуляції або її порушення. Це фонетичні порушення, які не впливають на зміст слова. При фонетичних порушеннях велику увагу приділяємо розвитку апарату артикуляції, дрібної та загальної моторики; при фонематичних порушеннях розвитку – фонематичного слуху. Сам характер порушеної звуковимови у дітей з ФФНМ вказує на низький рівень фонематичних процесів. Рівень розвитку фонематичного слуху дітей впливає і на оволодіння звуковим аналізом.

Тож, основне завдання профільного фахівця закладу дошкільної освіти – сприяння всебічному розвитку дітей, вдосконаленню їх здібностей та вмінь. Ні для кого не секрет, що успішний розвиток дитини у дошкільному закладі цілком залежить не від окремого спеціаліста, а від плідної співпраці педагогів різних профілів.

Дорослим варто розуміти, що заняття логоритмікою не дають миттєвого ефекту. Поліпшення в мові дитини будуть помітні приблизно через півроку. Але якщо порушення були серйозні - можливо, для досягнення результату буде потрібно рік.

У дітей, які займаються логопедичною ритмікою, можна помітити:

чітку вимову;

хорошу артикуляцію;

правильне мовне дихання;

виразну міміку;

відмінну моторику;

гарне почуття такту і ритму;

плавні і акуратні рухи і жести.

Логоритміка - це хороший спосіб в ігровій формі впоратися з порушеннями мови у дітей.

ПЛАН-КОНСПЕКТ КОРЕКЦІЙНОГО ЗАНЯТТЯ У 4 КЛАСІ «МУЗИКА НАВКОЛО НАС»

Рибальченко А.В.,
вихователька першої категорії
Кремінська обласна спеціальна школа
м. Кремінна

Мета: учити дітей сприймати предмети, які наповнюють оточуючий простір; розвивати слухове, дотикове, зорове, кінестетичне сприймання ознак властивостей навколишнього світу, розвивати комунікативні навички, дрібну моторику, мовлення; корегувати пізнавальні і психічні процеси уваги; виховувати естетичні почуття та смаки, позитивні емоції, самостійність, доброзичливість.

Обладнання: мультимедійна дошка, аудіо записи, презентація; предмети: склянка і чайна ложка, 2 пластикові пляшки, дерев'яні ложки, бляшанка і зерно, паперова калька; у кожного учня на столі фарби, аркуші альбомний і алюмінієвої фольги

Місце проведення: класна кімната

Клас: 5-6

Тривалість заняття: 40 хвилин

Хід заняття

I Організаційна частина

(Парти в класі стоять по колу, учні знаходяться в класі, на початку заняття тихо звучить весела музика. Учитель вітається, на дошці роздруковані варіанти вітань)

Добрий день, добрий день!

Продовжуємо цей день!

Головою покрутили, (головою вліво-вправо)

У всі боки подивились, (повороти корпусом вліво-вправо)

Всім гарненько посміхнулись, (посміхається один одному)

У долоньки привітались! (плескають в долоньки)

Добрий день сказали гостям,

Добрий день сказали мені,

Добрий день кожному. (Діти виходять до дошки і вибирають варіант вітання)

II Основна частина

Діти, давайте з вами пригадаємо які предмети в школі ви вивчаєте ?

- А на яких уроках ви найбільше читаєте?

- А який урок наймузичніший і співочий?

(діти відповідають)

Сьогодні тема нашого заняття «Музика навколо нас», ми будемо розрізняти звуки, фантазувати, уявляти, оглянемо предмети які ви зустрічаєте в повсякденному житті та спробуємо перетворити їх на музичні інструменти, і як справжні художники втілимо все почуте та побачене на малюнку.

Перш ніж ми з вами почнемо, давайте налаштуємося на нашу співпрацю.

1. Вправа «Запах квітки»

Учитель використовує освіжувач повітря.

Діти, уявіть собі, що ми з вами на поляні з красивими і пахучими квітками. Повернули голову вліво, вдихнули аромат квітки.

Повернули голову прямо, а тепер уявіть, що перед вами кульбабка в білому пухнастому одязі, давайте видихом здуємо всі пушинки.

Повернули голову вліво і там квіточки, вдихнули.

Праву повторюємо 3 рази, шию не напружуємо, вдих і видих не глибокі.

Молодці, я приготувала для вас незвичайні загадки, але у мене одна умова, ви будете їх розгадувати з заплющеними очима.

2. Вправа «Звуки природи»

Використовується презентація, на ній розташовані 5 кружечків з номерами, в кожному з них є аудіо файл звуків природи, після того як діти відгадують з'являється картинка-відгадка.

Пояснення завдання. Погляньте на екран, там знаходяться 5 різнокольорових кружечків, ви обираєте будь-який за номером і кольором, закриваєте очі і прослуховуєте звук природи, потім спробуєте мені відповісти, відкривши очі ви побачите картину-відгадку.

Чудово впоралися, а зараз я пропоную розглянути предмети, які лежать у нас на столі.

3. Вправа «Звичайні – незвичайні предмети»

Пояснення завдання. Діти разом з вчителем по черзі оглядають предмети: склянка і чайна ложка, 2 пластикові пляшки, дерев'яні ложки, бляшанка і зерно, паперова калька. Характеризують кожен предмет за аналогією: що це, з чого зроблений, форма, відчуття на дотик, як можна отримати звук, подобається чи ні.

Ви молодці! Треба нам трішки відволіктися і порухатися

Руханка

4. Евристична бесіда. Давайте продовжимо наше спілкування. Пропоную згадати уроки музики і відповіді на питання.

- Хто створює музику?
- А записану музику хто може зіграти?
- За допомогою чого можна зіграти музику?
- А чи можна до вірша придумати мелодію і заспівати?
- А як ця людина називається?
- А якщо співаку акомпанують багато людей на музичних інструментах, як це називається?
- Як ви гадаєте, наші предмети можна використати як музичні інструменти і створити наш особливий оркестр?

5. Вправа «Оркестр»

Діти обирають предмети, по черзі програємо звук, потім разом за командою вихователя. З'єднуємо з музикою

6. Рефлексія з елементом арт-терапії

Діти, ви майстерно зіграли.

А зараз, я хочу запропонувати вам пофантазувати і увявити себе справжніми художниками. З уроків музики ви знаєте, що саме музика допомагала і надихала художників писати шедеври. Тож, спробуємо і ми під чарівну музику створити свій неповторний шедевр. Перед вами 2 аркуші фольги і паперу, малювати будемо незвичайно. Спочатку ви малюєте на фользі, а потім накриємо аркушем паперу і переведемо малюнок.

Отже, починаємо.

7. Малювання методом «штамбування»

Грає легка спокійна музика, діти фарбами спочатку малюють на фользі, потім методом штамбування переводять на аркуш паперу.

III Заключна частина

Оцінювання робіт учнів

- Вам сподобались заняття?
- Які звуки природи запам'ятали?
- Які предмети ми розглядали?
- Чи можна за допомогою цих предметів створити оркестр?
- Чи потрібно уважно прислухатися та придивлятися навколо себе?

Дякую за увагу! Ви - молодці!

ГУМАНІЗМ ЯК МЕТА Й ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Руденко О.М.,

вчителька-дефектологиня першої кваліфікаційної категорії

Комунальний заклад

«Рубіжанська обласна спеціальна школа

«Кришталік»

м. Рубіжне

Людина в ХХІ столітті виступає вищою соціокультурною цінністю, центральним фактором саморозвитку, самовдосконалення всього суспільства, всієї загальнолюдської культури. В наш час інформаційно-комунікативної культури першорядне значення має гуманітарна і гуманістична спрямованість людської діяльності, гуманність дій і відносин між людьми.

Головною метою соціального розвитку сучасного суспільства є повага до людського розмаїття, встановлення принципів солідарності та безпеки, що забезпечує захист та повну інтеграцію у соціум усіх верств населення, в тому числі й осіб з обмеженими можливостями здоров'я. В основу інтеграції закладено принцип доступності та дотримання прав людини щодо рівного доступу до здобуття якісної освіти.

Василь Олександрович Сухомлинський увійшов в історію української педагогіки як творець педагогічної системи, розглядаючи сутність діалектики розвитку гуманної особистості. У багатьох своїх працях вчений звертався до понять «людяність», «людинознавство», «гуманізм» як мети й засобу формування особистості. Гуманізм навчання і виховання вбачав в особистісній орієнтації до дитини, у створенні оптимальних умов для розвитку індивідуальності кожного, у ставленні до учня як до мети, а не до засобу, у подоланні відчуження, у толерантному ставленні до різних психофізичних можливостей дитини.

Одним із перших у вітчизняній педагогіці Василь Олександрович довів, що гуманізм – це обов'язкова риса творчості педагогіки. Педагогічна спадщина В. О. Сухомлинського допоможе вчителям і батькам виховати гуманну людину, знайти такий спільний духовний інтерес, таку діяльність, щоб дитина відчула у вихователів людину і потяглася до людського. В умовах процесів глобалізації в Європі, входження України в Європейський освітній простір науково - педагогічна спадщина В.О. Сухомлинського не тільки не втрачає свого сенсу, але й набуває нового прочитання і усвідомлення, де на перший план серед інших чеснот висувається цінність і унікальність дитини.

Мета вчителя – зрозуміти дитяче почуття та зробити все, щоб розвіяти дитячу тривогу, викликати відчуття захищеності та спокою. Учителю повинен бути людиною доброї душі, любити дітей такими, якими вони є. Любов учителя до дітей народжується у горінні, у боротьбі за людину, не рідко в «муках», вона «дає вихователю наснагу, є для нього джерелом, з якого він постійно черпає нові сили».

У Національній доктрині розвитку освіти України, Конституції України, законах України: «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про охорону дитинства»; Доктрині освіти, «Концепції ранньої соціальної реабілітації осіб з інвалідністю», «Концепції державного стандарту спеціальної освіти» та ін., вказано на рівний доступ до освіти всіх громадян України незалежно від їх психофізичних можливостей і визначено мету державної політики якості освіти, яка полягає у забезпеченні умов розвитку, виховання і навчання підростаючого покоління. Пріоритетними завданням сучасного освітнього простору – є гуманістичний підхід до організації освітнього процесу кожної дитини, незалежно від її психофізичних можливостей.

Особистісно - гуманний підхід до розвитку, виховання і навчання орієнтує педагогів, батьків та громадськість на відповідний вибір педагогічної технології, на дотримання принципів, які відповідають вимогам сучасності: гуманістичного підходу до організації життєдіяльності дитини.

Гуманізм (від лат.- людяний, людський) – ставлення до людини як до найвищої цінності, захист права особистості на свободу, щастя, всебічний розвиток і прояв своїх здібностей. Відповідно, побудова сучасного освітнього простору здійснюється через гуманізацію освітнього процесу – його олюднення, забезпечення з боку тих, хто виховує, любові й уваги до дітей, здійснення освітнього процесу відповідно до вікових та індивідуальних можливостей дітей, поваги до їхньої гідності, статі, потреб, бажань, інтересів тощо.

Реальністю України є варіативна освіта, яка надає можливості для створення різних освітніх закладів як для здібних та обдарованих дітей (ліцеї, гімназії), так і для тих, хто має труднощі у навчанні та розвитку. У нашій державі створено чітку диференційовану систему спеціальних освітніх закладів восьми типів, для кожної із категорій дітей, що мають ті чи інші особливості психофізичного розвитку.

Гуманістичні підходи до виховання дітей з особливими освітніми потребами орієнтують педагогів та батьків на відстежування процесу реалізації особистісного потенціалу кожної окремої дитини, зокрема:

- адаптації до нових умов життя (прагнення зорієнтуватися в нових умовах життя);
- соціалізації (самопорівняння своєї поведінки);
- групової взаємодії (активна участь у ігровій, трудовій та навчальній діяльності);
- ставленні до авторитету (ціннісне ставлення інших дітей до себе, визначення свого статусу в колективі);
- розумінні чужої точки зору (здійснення допомоги у розв'язанні спільних питань);
- регуляції спільної діяльності (володіє конструктивними діями, що регулюють спільну діяльність);
- розв'язанні спірних питань (демонстрація власного прикладу);
- розвиненому спілкуванні (уміння та бажання спілкуватися).

У сучасному освітньому процесі взаємодія дорослого і дитини базується на педагогіці співробітництва:

- виходити з інтересів дитини;
- враховувати перспективи її розвитку;
- забезпечити дитині позитивні емоції;
- створити відповідний ефективний життєвий простір.

Формування особистості дитини з особливими освітніми потребами здійснюється як цілеспрямований освітній процес, що становить цілісну систему зв'язаних компонентів: діагностичного, організаційно -прогностичного, конструктивно-проектного, організаційного, інформаційно - пояснювального, комунікативно - стимулюючого, аналітико

- оцінювального та дослідницько - творчого.

Діти народжуються ще не сформованими ні тілесно, ні психологічно. Якими вони виростуть, залежить не тільки від їхнього генетичного матеріалу, а значною мірою від зовнішніх чинників: оптимального чи недостатнього харчування, адекватного виховання в люблячій сім'ї чи за умов емоційної та педагогічної занедбаності, спілкування з благополучними друзями чи антисоціальним оточенням, прищеплювання толерантного ставлення або плекання егоцентризму.

Діти з особливими освітніми потребами відрізняються у своєму підході до навчання, яке визначається фактором їхнього розвитку. Розумне, цілеспрямоване виховання допоможе компенсації певного порушення. Завдяки компенсаторним можливостям та гнучкості нервової системи дітей у процесі виховання відбувається розвиток особистісних структур. Реалізація гуманістичного підходу до організації освітнього процесу дітей з особливими освітніми потребами допоможе забезпечити процес самореалізації та формування соціальних компетенцій кожної дитини. Завдяки: створенню відповідних умов, які допоможуть кожній дитині самовиразитися (активність до самореалізації); самоствердитися (активність, спрямована на самореалізацію); самоактуалізуватися (активність на збагачення своїх власних сил).

За І.Д. Бехом, особистісно орієнтований виховний процес — це повноцінне емоційно насичене й суспільно значуще спільне творче життя педагога й вихованців, яке відповідає їхнім основним соціальним потребам.

Існують такі принципи особистісно орієнтованого підходу до навчання та відсутності нездібних дітей;

- принцип індивідуалізації освітнього процесу;
- принцип врахування індивідуальних особливостей дитини;
- принцип визнання кожного здобувача освіти особистістю;
- принцип отримання позитивних почуттів від навчання;
- принцип навчання через подолання труднощів;
- принцип дослідницького підходу до предмета вивчення;
- принцип обов'язковості самостійної розумової праці дітей у процесі освіти;
- принцип людяності, чуйності, тактовності по відношенню до учнів;
- принцип розуміння оцінювання знань учнів як інструменту виховання;
- принцип взаємозалежності колективу і особистості у навчанні;
- принцип залежності розвитку особистості здобувача освіти від особистості вчителя;

- принцип розгляду освітнього процесу як складної системи.

Саме на основі цих принципів побудована вся спадщина В. О. Сухомлинського, педагога, який вбирав якості і психолога, і керівника, і вчителя. Саме з його досвіду ми черпаємо все нове і нове, адже у працях

В. О. Сухомлинського містяться всі (чи майже всі) положення, що можуть бути покладені в основу сучасної концепції особистісно орієнтованого навчання й виховання. А від педагога, який працює з особливими дітьми, вимагаються виражені гуманістично спрямовані якості та знання практичної психології.

Діти, приходячи до школи, «приносять з собою широку допитливість і велику схильність до самодіяльності. Шкільним вчителям не потрібно піклуватися про створення цих дорогоцінних властивостей, на зміцненні яких ґрунтується освітній вплив школи на учнів, від вчителів потрібно лише йти далі по наміченому шляху, підтримувати, пестити не тільки посіяне добре зерно, але й зберегти те, що вже дало деякий плід. Природа як би говорить шкільному вчителю: не губи мого добра, закладеного в дітях, а навпаки користуйся тими властивостями, які в них вже є».

Головна мета діяльності вчителя – створити ситуацію успіху для розвитку особистості дитини, дати кожному вихованцеві можливість відчувати радість успіху, усвідомити свої здібності, повірити у власні сили. Завдання педагога – допомогти особистості дитини зрости в успіху, відчувати радість від подолання труднощів, зрозуміти, що задарма в житті нічого не дається, скрізь необхідно докласти зусиль, і успіх буде еквівалентний витраченим зусиллям.

Головне – дотримуватись необхідної умови успішності будь - якої технології: полюбити своїх школярів як рідних дітей, і результат не забариться.

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад і головн. ред. В. Т. Бусел.– К.- Ірпінь: Перун, 2001.–1440с.
2. Виготский Л.С. Собрание сочинений: В 6 - ти т.
3. Дидактичні та соціально - психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі : наук.- метод. зб./ за ред. Бондаря В.І., Луцько К.В. – К.: Інститут дефектології АПН України, 2000.
4. Український дефектологічний словник / За ред. акад. В.І.Бондаря.– К. : Милосердя України, 2001. – 212 с.
5. Іноземцева С.В. Використання педагогічних ідей В.О. Сухомлинського в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами /С.В. Іноземцева. –Електронний ресурс. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/znpkhnpu/TtMNiV/2008_21/11.html
6. Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами : зб. наук. праць. — № 6(8). — К. : Університет «Україна», 2009. — С. 17–18.

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ РОЗШИРЕНОЇ КОМАНДИ «ДІМ-ЗАКЛАД ОСВІТИ» ДЛЯ БАТЬКІВ ДІТЕЙ З ООП

Самойленко Б.М.,

студент 4 курсу спеціальності «Середня освіта (Фізична культура)»

ВП «Лисичанський педагогічний коледж

ЛНУ імені Тараса Шевченка»

м. Лисичанськ

На сучасному етапі однією з альтернативних форм здобуття освіти дітьми з особливостями розвитку стало інклюзивне навчання, яке передбачає перебування дитини з особливими потребами в масовому закладі освіти, оволодіння нею ключовими компетентностями. У даний час досить

багато дослідників займаються питанням інклюзивної освіти: В. Бондар [1], А. Колупаєва [2-4], Т. Євтухова, В. Ляшенко, О. Савченко, Н. Софій [2], Ю. Найда [2], І. Луценко.

Формуванню компетентного батьківства приділяється значна увага у сучасних зарубіжних та вітчизняних дослідженнях. Батьківська компетентність – поняття, яке нині широко використовується в психолого-педагогічній практиці. Зарубіжні та вітчизняні дослідники цього феномена підкреслюють його інтегративну природу, яка виявляється в поєднанні усвідомленні розуміння, відчуттів та дій батьків. В останні роки, зважаючи на впровадження інклюзивного навчання, що передбачає залучення батьків, як активних учасників освітнього процесу, в теорії та практиці педагогічної науки виникла необхідність активного вивчення сім'ї, яка виховує дитину з ООП.

Сім'я – це мікросоціум та соціалізуючий інститут, в якому формуються моральні якості дитини, її відношення до людей, уявлення про характер міжособистісних взаємин. Процес дорослішання дітей такої категорії проходить з великими труднощами і у сповільненому темпі, який можна розділити на етапи (Табл. 1).

Таблиця 1

Етапи соціалізації дітей з особливими потребами

№ з.п.	Етапи соціалізації	Характеристика
1.	Входження дитини в соціум	Першою сходинкою є адаптація її в сім'ї. Успішність цього процесу залежить від того, наскільки адекватно члени родини реагують на проблеми дитини і допомагають у їх подоланні. Виникаючі труднощі – результат неправильної позиції батьків та інших членів сім'ї.
2.	Перебування дитини у закладі освіти	Важливу роль має відіграти такт педагогів, повага до дитини. Налаштування дитини на перебування у закладі, на важливість нових змін у її житті виконують члени родини.
3.	Адаптація дитини та її сім'ї у суспільстві	Пошук інших сімей з подібними проблемами, встановлення контактів

Основною метою роботи із сім'ями, які виховують дитину з ООП, є надання батькам кваліфікованої допомоги. Працюючи з батьками, педагоги ставлять перед собою такі завдання: допомогти сформуванню адекватних взаємостосунків між батьками, іншими членами сім'ї та дитиною з ООП; допомогти дорослим створити комфортну для такої дитини сімейну атмосферу; розширити інформованість батьків про потенційні можливості дитини тощо. Робота з сім'ями має будуватися на таких принципах (Табл. 2).

Таблиця 2

Принципи роботи із сім'ями, які мають дітей з ООП

№ з.п.	Основні принципи	Особливості
1.	Партнерство з батьками	Педагог сприймає батьків не як об'єкт свого впливу, а як рівноправних партнерів у вихованні дитини, проведенні з нею корекційної роботи. Долаються дистанція між учасниками освітнього процесу і недовіра, яка часто виникає у батьків до спеціалістів, вони починають прагнути підтримки, допомоги вчителя-дефектолога, прислуховуються до нього, виконують його поради
2.	Комплексний підхід до організації корекційно-педагогічного процесу	У роботі із сім'ями мають брати участь різні спеціалісти закладу освіти. За необхідності слід залучати фахівців інклюзивно-ресурсного центру (ІРЦ), дитячої поліклініки. Саме комплексний підхід

		забезпечує подолання різних проблем, що виникають у сім'ях, і дає змогу надати дитині та її батькам різнобічну допомогу
3.	Єдність діагностики і корекції	Спеціалісти закладу освіти мають продовжити обстеження дитини, розпочате в ІРЦ, визначити шляхи корекційної роботи з дитиною, скласти індивідуальну програму розвитку дитини із визначенням місця сім'ї у цьому процесі; спеціалісти мають вивчати родину в цілому, коригуючи ставлення до дитини
4.	Позитивна характеристика дитини	Передусім слід концентрувати увагу батьків на позитивних, збережених якостях їхньої дитини, перспективних можливостях її розвитку, лише після цього говорити про вади і труднощі. Це допомагає підтримати віру батьків у розвиток дитини, спонукає їх організувати навчальну діяльність, формувати адекватні стосунки з дитиною
5.	Урахування стану, думки, досвіду батьків	Під час вибору змісту, форм і методів роботи з сім'ями педагог враховує: здоров'я батьків, їхній психологічний стан, їхні можливості, моральні установки, досвід, ставлення до проблем дитини; сімейні стосунки; уміння членів сім'ї розв'язувати проблеми; соціальні зв'язки; приналежність до певного соціального класу
6.	Повага до батька і матері	У стосунках з батьками має домінувати повага, розуміння їхніх турбот. Це виявляється у формах звернення до батьків, у висловлюванні прохань і порад, у довірливому тоні розмови, у неприпустимості настанов і дорікань на адресу батьків, у збереженні відомих педагогу сімейних таємниць

Метою вивчення сім'ї має бути встановлення рівня педагогічної роботи з дитиною. Можна виділити такі напрями у роботі із сім'ями [4] (Рис. 1).

Рисунок 1. Напрямки педагогічної роботи з сім'ями

Для досягнення якнайкращого результату у навчанні надзвичайно відповідально сформувати позитивні стосунки між членами команди «дім-заклад освіти». В таких випадках батьки та вчителі співпрацюють з іншими спеціалістами – асистентами вчителів, консультантами, волонтерами чи працівниками громадських організацій [4] (Табл. 3).

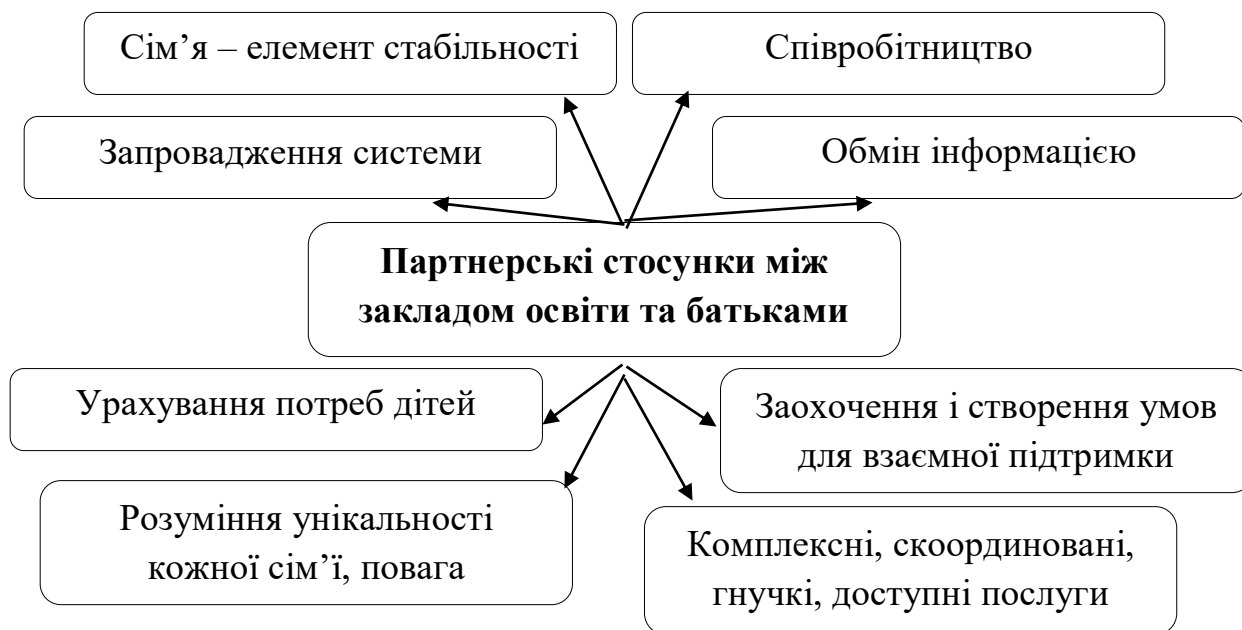
Таблиця 3

Приклад розширеної навчальної команда для дітей з ООП

№ з.п.	Спеціалісти команди	Повноваження
1.	Асистенти вчителів	Надають підтримку та допомогу у класах для полегшення навчання учнів. Отримують завдання від учителя або директора. Їх відповідальність: надання індивідуальної допомоги після вказівки вчителя та на основі завдань і цілей, описаних в ІНП учня; робота з невеликими групами учнів над удосконаленням поняття чи навички; надання індивідуальної допомоги в побутових питаннях; надання вчителю інформації про академічну успішність учня, його поведінку, успіхи та потреби; контролювання учня за межами класу
2.	Ментори	Дорослий або інший учень, який зобов'язується постійно працювати з учнем протягом певного періоду. Працюють під керівництвом учителів. Опікуються академічними успіхами учня та його соціальним розвитком, знайомлять дитину з новими ситуаціями та виступають рольовою моделлю. Звичайно, менторами стають волонтери, котрих часто залучають, навчають та підтримують громадські асоціації. Ментори можуть бути неформальними членами навчальної команди
3.	Громадські служби	Допомога психолога, лікаря, психіатра, соціальних працівників, спеціалістів з поведінки та інших професіоналів. Можуть допомагати в задоволенні різноманітних соціальноемоційних потреб та вирішенні проблем зі здоров'ям
4.	Шкільні ради та комітети	Участь може дати інформацію про навчальну діяльність, допомогти налагодити стосунки з іншими батьками та персоналом школи, а також сприяти спільній роботі для забезпечення якісної освіти всіх дітей. На шкільних нарадах виробляються пропозиції керівництву щодо освітніх питань
5.	Волонтерство	Волонтери можуть: ділитися набутим досвідом з окремих галузей, напрямів, умінь, сфер інтересів або звичаїв; сам на сам працювати з дитиною, яка має освітні проблеми з окремих предметів; бути ментором дитини; виконувати адміністративну роботу вдома; допомагати у бібліотеці; під керівництвом учителя допомагати в класі

Чітка й постійна комунікація – ключ до успіху навчальної команди. Партнерські стосунки в тріаді «батьки – педагог – дитина» є основою батьківської компетентності, формування якої потребує розроблення нового змісту корекційно-розвивальної педагогічної діяльності. Місія Нової української школи – допомогти розкрити та розвинути здібності, таланти і можливості кожної дитини на основі партнерства між учителем, учнем і батьками на засадах «педагогіки партнерства».

Єфімова С. М. в своїх дослідженнях підкреслює [2], що особливо важливо побудувати партнерські стосунки між закладом освіти, де навчається дитина з особливими потребами та родиною, визнавати батьків дітей з ООП як партнерів та опиратися на принципи педагогічної діяльності орієнтованої на інтереси сім'ї (Рис. 2).

Рисунок 2. Партнерські стосунки між закладом освіти та батьками

В основі педагогіки партнерства – спілкування, взаємодія та співпраця між учителем, учнем і батьками. Широко застосовуватимуться методи викладання, засновані на співпраці (ігри, проекти, експерименти, групові завдання тощо). Учні залучатимуться до спільної діяльності, що сприятиме їхній соціалізації та дозволить успішніше оволодівати суспільним досвідом.

Таким чином, вирішення питання про інклюзивне навчання в кожному конкретному випадку потребує попереднього урахування багатьох факторів, в тому числі: різносторонню готовність дитини до навчання у школі і її бажання; надання спеціальної корекційної допомоги, реальні можливості сім'ї надавати постійну необхідну допомогу дитині у процесі навчання.

Можна констатувати, що важлива роль у процесі соціального інтегрування дитини з ООП відводиться сім'ї, яка в ідеалі виступає одним із основних факторів її «входження» в систему суспільних відносин. Особливості сім'ї, її активності у процесі розвитку й освіти дитини визначає її психофізичний і соціокультурний статус в майбутньому, рівень реабілітаційного та соціально-інтеграційного потенціалу, ступінь готовності до інклюзивного навчання в ЗЗСО.

Список використаних джерел

1. Діти з особливими потребами у загальноосвітньому просторі: початкова ланка / Під ред. В. І. Бондаря, В. В. Засенка. – К. : 2004. – 152 с.
2. Єфімова С. М. Налагодження партнерських стосунків з родинами / Інклюзивна школа: особливості організації та управління: Навчально-методичний посібник / Кол.: авторів: Колупаєва А. А., Найда Ю. М., Софій Н. З. та ін. За заг.ред. Даниленко Л. І., – К. : 2007. – 128 с.

3. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: монографія / А. А. Колупасєва. – К. : «Самміт Книга», 2009. – 272 с.
4. Путівник для батьків дітей з особливими освітніми потребами: Навчально-методичний посібник у 9 книгах / За заг. ред. Колупасєвої А. А. – К. : – ТОВ ВПЦ, 2010. – 363 с.

ІДЕЇ ВИДАТНИХ ПЕДАГОГІВ-КЛАСИКІВ В СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Саприкіна Т.Г.,
*викладачка вищої кваліфікаційної категорії
психолого-педагогічних дисциплін
ВП «Лисичанський педагогічний коледж
ЛНУ імені Тараса Шевченка»
м. Лисичанськ*

Сучасна система інклюзивної освіти насамперед має за мету психолого-педагогічну підтримку дітей з особливими потребами фізичного і психічного розвитку. І саме це неодноразово і переконливо підкреслював у своїх статтях, творах видатний гуманіст педагогіки В.О. Сухомлинський. Так, він звертав увагу на те, що дітей, у яких розвиток відстає від норми, які стоять на грані інтелектуальної відсталості, треба вчити і виховувати в звичайній школі: «повноцінно, інтелектуальне середовище, яке постійно збагачується, - це одне з важливіших умов їх порятунку». Він також підкреслює, що таких дітей треба постійно захищати, тому що вони легко ранимі: «сфера інтелектуального життя в дитячому віці тісно пов'язана зі сферою моральною, і кожна невдача в навчанні сприймається як гірка образа». Тому, наполягав В.О. Сухомлинський, найголовніше – не допустити неправильного навчання таких дітей. І сучасна система інклюзивної освіти визначає таку задачу, як оволодіння дітьми з особливими потребами навчальної діяльності.

У своїй статті «Самий відсталий у класі» (2, 616) Сухомлинський пропонує свої погляди на те, як можна рішати дану задачу. По-перше, це спеціальні завдання, підібрані для таких учнів. «Якщо, - пише він, - дитині знайомі радість пізнання, радість успіху, то бажання знати завжди супроводжує його труду А поряд з бажанням знати вступає в дію ще один важливий психологічний засіб: збагачення інтелектуального та емоційного життя дитини». Це по-друге. По-третє, впевнений В.О. Сухомлинський, виховання дітей, у яких недостатні розумові здібності потребує читання з ними, складання казок, розповідей, формування у них вміння слухати, сприймати та усвідомлювати. По-четверте, на думку, педагога, це творча ручна праця дітей, яка має велике значення для їх розвитку.

В.О. Сухомлинський робить висновок: «Дитина, яка нещасна, обездолена природою або дурним середовищем, не повинна знати, що вона – малоздатна, що у неї – слабкий розум. Виховання такої людини повинне бути особливо ніжним, чутливим, турботливим.»

В сучасній системі інклюзивної освіти звертається увага також на те, що однією з її задач є психокорекція поведінки, соціальна профілактика, виховання навиків спілкування, правильної поведінки, позитивних якостей особистості, формування моральної оцінки оточуючих та себе, морального ставлення до оточуючих. У зв'язку з цим, треба звернутись до рекомендацій видатного психолога П.П. Блонського, який у своїй статті «О так называемой моральной дефективности» (1, 187) підкреслював, що «моральна дефективність дітей як патологічне явище – це наукова дефективність відповідних психопатологів і педагогів». Тому він звертає увагу на те, що імморальність ми можемо подолати лише тоді, коли будемо розуміти її сутність. Він пише: «Моральна дефективність є симптом деякої інтелектуальної відсталості... Легка інтелектуальна

відсталість – це означає ... не медична, не клінічна, але педагогічна відсталість... Це не хвора дитина, але педагогічно запущена дитина...» Тобто така дитина – це скоріше всього просто педагогічно запущена дитина, запущена настільки, що у неї нема того інтелектуального розвитку, який необхідний для усвідомлення соціально-моральних відношень і норм і правильного орієнтування у житті. «Дитина здорова: вона лише педагогічно запущена, інтелектуально не зовсім дорозвита. Відповідно і треба її виховувати як здорову запущену дитину.»

Сучасна система інклюзивної освіти визначає також задачу врахування умов виховання дитини у сім'ї загальної культури дітей з особливими потребами, культури, яка забезпечує різнобічний розвиток особистості у відповідності моральними і соціокультурними цінностями, які прийняті у суспільстві. І цю думку ми також знаходимо у творах педагогів-класиків. Так, В.О. Сухомлинський звертав увагу на те, що нездорові, конфліктні відносини у сім'ї є одним з самих пагубних факторів для дитини з відхиленнями у розвитку. У таких родинах симптоми відставання з часом починають проявлятися особливо яскраво. Якщо ми відмічаємо обмеженість, скудність інтелектуального життя сім'ї, емоційне життя дитини теж буде обмеженим. А ще дуже важливим є, як підкреслює В.О. Сухомлинський, «залежність розумового розвитку дітей від характеру материнського виховання» у перші роки життя дитини: якщо у перші місяці свого життя не відчуває ласкавого, турботливого, мудрого погляду матері, його інтелектуальне життя може постраждати.

Мозок людини – це найбільше чудо природи, це неодноразово підкреслювали найкращі педагоги і психологи. Але становлення цього чуда відбувається тільки під впливом виховання. Це тривалий, складний і мучительно тяжкий посів, насіння якого дають свої ростки через багато років.

Список використаної літератури

1. Блонский П.П. Избранные педагогические произведения в 2-х томах. Т. 1/Под ред. Петровского А.В. – М.:Педагогика,1979. – 304 с.
2. В.А. Сухомлинский. Избранные произведения: В пяти т. - К.: Рад. школа, 1979-1980.

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Сергєєва І.Ю.,

*викладачка дисциплін української філології та журналістики,
голова циклової комісії*

*ВП «Лисичанський педагогічний коледж
ЛНУ імені Тараса Шевченка»*

м. Лисичанськ

Видатний український філософ Г. Сковорода, говорячи про людей, уражених хворобою, у своєму творі “Розмова п’яти подорожніх про істинне щастя в житті”, ставить риторичне запитання: “Невже гадаєш, що премилосердна й дбала матір наша натура зачинила їм двері до щастя, ставши для них мачухою?” [1].

Розвиток сучасного суспільства України і процеси інтеграції в європейську спільноту гостро ставлять питання забезпечення соціального захисту громадян країни, і особливо тих, хто потребує його найбільше, зокрема, це діти з особливими освітніми потребами.

Актуальність проблеми інклюзивної освіти пов’язана насамперед, з тим що чисельність дітей, які потребують корекційного навчання, неухильно зростає. На сьогодні дітей, які

потребують корекції фізичного та(або) розумового розвитку, в Україні понад 1 млн., що становить 12% від загальної чисельності дітей у країні.

Інклюзивна освіта у школах – частина освітньої реформи, Нової української школи та приєднання України до загальноєвропейських та світових стандартів. Основи інклюзивної освіти передбачені у концепції «Нової української школи» - стратегії реформування середньої освіти до 2029 р. У НУШ кожен вчитель вмітиме працювати з дітьми з особливими освітніми потребами [2].

Інклюзивна практика реалізує доступ до одержання освіти в загальноосвітньому закладі за місцем проживання та створення необхідних умов для успішного навчання для всіх без виключення дітей, незалежно від їх індивідуальних особливостей, психічних та фізичних можливостей. Інклюзія (від англ. inclusion – включення) – процес збільшення ступеня участі всіх громадян в соціумі, і насамперед, що мають труднощі у фізичному розвитку. Він передбачає розробку і застосування таких конкретних рішень, які зможуть дозволити кожній людині рівноправно брати участь в академічному і суспільному житті. Термін «інклюзія» має відмінності від термінів «інтеграція» та «сегрегація». При інклюзії всі зацікавлені сторони повинні брати активну участь для отримання бажаного результату. Поширення в Україні процесу інклюзивного навчання дітей з обмеженими можливостями фізичного та(або) психічного здоров'я є не лише відображенням часу, але й представляє собою ще один крок до забезпечення повної реалізації прав дітей з особливими потребами на якісну освіту. Узагальнення розвитку поглядів на проблему інклюзивної освіти свідчить про те, що в різні часи вона поставала перед суспільством з різною гостротою і в тій чи іншій мірі вирішувалася різними методами залежно від політичного устрою, економічного стану та ідеології держави.

Так, у перші роки після Великої Вітчизняної війни, коли чисельність населення в Україні різко знизилася, а частка інвалідів була досить високою, їх сприймали як повноцінних членів суспільства, діти-інваліди мали змогу навчатися разом із здоровими дітьми. Водночас особливих інструментів державного впливу на створення умов для здобуття освіти саме осіб з обмеженими фізичними можливостями в досліджуваному періоді не застосовувалося [4].

Подальша державна політика стосовно навчання дітей-інвалідів окремо від здорових, створення будинків-інтернатів, ізольованих від суспільства, спеціалізованих виробництв для організації праці інвалідів сформували в середині 60-х років ставлення до інвалідів як до вигнанців. Не маючи змоги брати участі в суспільному виробництві, утримувати себе і свою сім'ю, здобути достатній рівень освіти, соціальний прошарок громадян, «засуджених» до інвалідності, став тягарем для суспільства, а самі інваліди опинилися в складних медичних, соціальних та економічних умовах [4].

Нині в Україні відбувається зміщення акцентів соціальної політики держави стосовно інвалідів у бік формування суспільної свідомості щодо сприйняття їх як рівних членів суспільства та необхідності створення для цих громадян умов для повноцінного життя, в тому числі здобуття освіти. Право на освіту гарантується Конституцією України, Законом України «Про освіту» та іншими нормативними актами України. Відповідно до Конституції в Україні, обов'язковою є загальна і середня освіта.

Побудова ефективної системи інклюзивної освіти в Україні можлива на основі взаємодії різних факторів, насамперед посилення фінансування освіти, удосконалення її нормативно-правового забезпечення, поліпшення методичного та кадрового забезпечення інклюзивної освіти.

За впровадження інклюзивної освіти відповідальне Міністерство освіти і науки України, зокрема Директорат інклюзивної та позашкільної освіти.

Законодавчу основу утворює Закон України «Про освіту», ухвалений у травні 2017 року. За словами Марини Порошенко, після ухвалення цього Закону кількість учнів з ООП в українських школах збільшилася на 51%, а кількість інклюзивних навчальних закладів зросла на 42%. Загалом сьогодні кожна 6-та школа в Україні впроваджує інклюзивну освіту.

Важливим є формування позитивної громадської думки щодо інклюзивної освіти шляхом залучення до цієї справи засобів масової інформації, організації інформаційних кампаній, які б сприяли виконанню законів, спрямованих на здобуття освіти дітей з інвалідністю.

Список використаних джерел

1. Сковорода Г. Розмова п'яти подорожніх про істинне щастя в житті [Елек-тронний ресурс] / Режим доступу: ukrclassic.com.ua > ... > С > Сковорода Григо-рій. – Назва з екрану.
2. <https://don.kyivcity.gov.ua/content/nova-ukrainska-shkola.html>
3. <https://www.radiosvoboda.org/a/svoboda-v-detalyah-inklyuzyvna-osvita-v-ukrayini/29722589.html>
4. Софій Н.З., Найда Ю.М. Концептуальні аспекти інклюзивної освіти / Інклюзивна школа: особливості організації та управління : [навч.-метод. посіб.] / [А.А. Колупаєва, Ю.М. Найда, Н.З. Софій та ін.] ; за заг. ред. Л.І. Даниленко. – К., 2007. – 128 с.

КОРЕКЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ ПІД ЧАС ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЗАКЛАСНОЇ РОБОТИ З ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

Сергієнко Н.В.,

*викладачка загальнотехнічних дисциплін вищої категорії,
інженерка з охорони праці
ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ
імені Тараса Шевченка»
м. Лисичанськ*

Освіта виконує дві найважливіші цивілізаційні функції розвитку особистості: її духовний, моральний, художній, культурний розвиток і її соціалізацію, а також економічну функцію - відтворення кваліфікованих трудових ресурсів для суспільного виробництва.

Інклюзивна освіта - освіта, яка кожній дитині, незважаючи на наявні фізичні, інтелектуальні, соціальні, емоційні, мовні та інші особливості, надає можливість бути включеним до загального (єдиний, цілісний) процесу навчання і виховання (розвитку і соціалізації), що потім дозволяє підростаючій людині стати рівноправним членом суспільства, знижує ризики її сегрегації та ізоляції.

Уточнюючи понятійний апарат інклюзивної освіти, необхідно розуміти, що воно спирається на філософію, концептуальні засади, закономірності та принципи загальної педагогіки. [2, с.26] Крім загальних законів і загальновідомих дидактичних принципів, інклюзивна освіта підпорядковується специфічним принципам:

1. Цінність людини залежить не тільки від його здібностей і досягнень. Кожна людина унікальна!
2. Кожна людина здатна відчувати і думати!
3. Кожна людина має право на спілкування і на те, щоб бути почутим.
4. Справжнє освіту може здійснюватися тільки в контексті реальних взаємин: все люди потребують один одного, все люди потребують підтримки і дружби ровесників і наставників.
5. Для всіх учнів досягнення прогресу швидше може бути в тому, що вони можуть робити, ніж в тому, чого не можуть.

Учитель загальноосвітньої школи має бути готовим не тільки до професійно-педагогічної діяльності зі звичайними учнями, але й до роботи з дітьми, що мають психофізичні особливості. Діти з обмеженими можливостями потребують індивідуального підходу в своєму розвитку та навчанні. Вони навчаються значно повільніше, їм необхідно значно більше часу для переосмислення навчального матеріалу, який варто багаторазово повторювати. Однак після

спеціальних вправ і занять на розвиток таких психічних процесів як пам'ять, увага, мислення, а також дрібної моторики м'язів рук, вони можуть досягати непоганих результатів.[3, с.73] Особлива роль належить вчителям освітньої галузі «Технології».

Завдання школи при роботі з такими дітьми, допомогти їм оволодіти певними трудовими навичками, розвинути творчі здібності, і як результат цієї роботи – інтеграція в суспільство.

Одним з методів роботи з такими дітьми є використання позакласної роботи. Робота у гуртку з трудового навчання дозволяє широко застосовувати методики особистісно-орієнтованого навчання до кожної дитини, враховуючи її потреби і запити.

Особистісно-орієнтовані технології забезпечують досягнення таких завдань, як:

- корекція та виховання особистості дитини з вадами розвитку з максимально можливою індивідуалізацією;
- створення умов для саморозвитку, самореалізації, запуск у людини механізму перманентної „реабілітації через все життя“;
- створення умов для формування у особи з вадами здоров'я осмисленого визначення своїх можливостей і життєвих цілей.

Учитель, створюючи ситуацію успіху на заняттях допомагає дитині вірити у власні сили, прагне разом з нею досягти нових вершин.

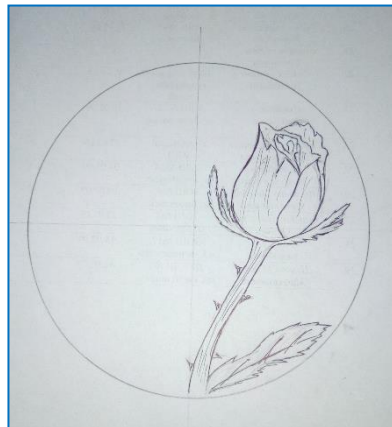
Звичайно робота гуртка з трудового навчання може здійснюватися як і за окремими напрямками обробки різноманітних матеріалів так і об'єднувати їх, таким самим знайомити дітей з різними матеріалами та технологіями. Так, наприклад, можна запропонувати дітям різні техніки обробки паперу, ліплення з пластичних мас, виготовлення виробів або аплікацій з природного матеріалу, а саме:

- Виготовлення поробок із смужок паперу (мета: отримання знань про розмітку, навичок користування лінійкою, креслення смужок певного розміру, розвиток логічного мислення, пам'яті, уваги, навичок порівняння)

- Створення картин з природного матеріалу, оздоблення витинанкою (мета: отримання знань про властивості природних матеріалів, навичок користування ножицями, олівцем, розвиток логічного мислення, пам'яті, уваги, навичок поєднання різних матеріалів.

- Робота з пластиліном (мета: ознайомити учнів з матеріалом для ліплення - пластиліном, його властивостями (колір, пластичність, склад — віск, глина, фарби), з інструментами, що використовуються при роботі з пластиліном; з технікою малювання пластиліном, вчити виготовляти різні фігури з пластиліну, розвивати дрібної моторики пальців рук, творчу уяву, фантазію, увагу, пам'ять, відчуття об'єму і форми, вміння орієнтуватися в просторі, логічне мислення, творчі здібності. закріпити вміння поетапно виконувати роботу)

Спеціальним завданням трудового навчання є корекція діяльності учнів з особливими освітніми потребами. Корекційна робота повинна виражатися в розвитку ряду умінь, необхідних для виконання трудових завдань: орієнтуватися в завданні (аналізувати об'єкт, актуалізувати минулий досвід), попередньо планувати хід роботи над виробом (встановлювати логічну послідовність виготовлення виробу, визначати прийоми роботи і інструменти, потрібні для її виконання); контролювати свою роботу (визначати правильність дій і їх результатів, оцінювати якість готових виробів) [2, с. 147].

Створити належні умови для розвитку учнів та їх успішного навчання, забезпечити сприятливе середовище: усунення фізичних, організаційних та психологічних перешкод — основне завдання інклюзивного навчання [1,с.2].

Список використаної літератури

1. Беркут Є. Г. Трудове навчання в інклюзивних класах / Є. Г. Беркут, І. М. Брусенська, Л. Л. Кошарська, Г. В. Кравченко ; упоряд. Н. І. Боринець. – Київ : Вид. дім «Перше вересня», 2018. – 144
2. Вержиховська О. М., Рудзевич І. Л. Теорія і методика виховання дітей в спеціальній школі : навчально-методичний посібник / О. М. Вержиховська, Л. І. Рудзевич. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний 1. суніверситет імені Івана Огієнка, 2016. – 292 с.
3. Колупаєва А. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання : наук.-метод. посібник / А. А. Колупаєва ; МОН України ; НАПН ; Ін-т спец. педагогіки. – К. Науковий Світ, 2010. – 196 с. – (Інклюзивна освіта).
4. Миронова С. П. Педагогіка інклюзивної освіти : навчально-методичний посібник / С. П. Миронова ; Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка. – Кам'янець-Подільський, 2016. – 164 с.

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА: УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ

Сидоренко Н.М.,

*викладачка дисциплін дошкільного циклу,
методистка дошкільного виховання,
спеціалістка I категорії, старша викладачка,
магістерка вищої школи
ВП «Лисичанський педагогічний коледж
ЛНУ імені Тараса Шевченка»*

Аль-Хамадані Н.Д.,

*викладачка дисциплін дошкільного циклу,
методистка дошкільного виховання,
спеціалістка II категорії, магістерка педагогічної освіти
ВП «Лисичанський педагогічний коледж
ЛНУ імені Тараса Шевченка»
м. Лисичанськ*

Кожна людина, незалежно від стану здоров'я, наявності фізичного чи інтелектуального порушення, має право на одержання освіти, якість якої не різниться від якості освіти здорових людей. Цей принцип, що відбитий у низці міжнародних документів, покладений в основу організації інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами, котре впроваджується з метою реалізації їхнього права вибору навчального закладу та форми навчання за місцем проживання із забезпеченням усіх необхідних для цього умов. Аналіз стану сучасного суспільства спонукає до роздумів про роль у цьому суспільстві дітей, які мають особливості психофізичного розвитку, тобто тих, які випадають із нашого стереотипного уявлення про так звану нормальність. Відомий письменник Луї Маршалл, розмірковуючи про норму та патологію, схиляється до трактування певної умовності норми, оскільки ті люди, які не виявляють зовнішніх ознак відхилень, досить часто мають грубі внутрішні порушення, невидимі оку. Проте ні для кого не таємниця, що поки що наше суспільство не те що ігнорує людей з особливими потребами, проте у своєму широкому загалі їхніми проблемами особливо не переймається. Конвенція ООН про права дитини як документ міжнародного рівня автоматично висуває вимоги до кожної держави щодо приведення національного законодавства у відповідність із цією «всесвітньою

конституцією прав дитини». Наша держава на цьому шляху робить свої прогресивні кроки. За останні роки набуває інтенсивного розвитку державна підтримка дітей з особливостями психофізичного розвитку, сприяння втіленню прогресивних ідей у практику. Однією із форм навчання дітей з особливими освітніми потребами є нова, але визнана в багатьох країнах світу інклюзивна форма освіти, яка забезпечує безумовне право кожної дитини навчатися в загальноосвітньому закладі за місцем проживання із забезпеченням усіх необхідних для цього умов. В Україні модель інклюзивної освіти почала набувати значення переважно за ініціативи громадських організацій. Інклюзивне навчання - це система освітніх послуг, що базується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права навчатися за місцем проживання, яка передбачає навчання в умовах загальноосвітнього закладу. З метою забезпечення рівного доступу до якісної освіти інклюзивні освітні заклади повинні адаптувати навчальні програми та плани, методи та форми навчання, використання існуючих ресурсів, партнерство з громадою до індивідуальних потреб дітей з особливими освітніми потребами. Інклюзивна освіта - це процес, у якому школа намагається відповідати на потреби всіх учнів, вносячи необхідні зміни до навчальної програми та ресурсів, щоби забезпечити рівність можливостей. Важливою та невід'ємною умовою успішної соціалізації та забезпечення повноцінної участі у житті суспільства дітей, які потребують корекції психофізичного розвитку, є одержання ними освіти. Саме дошкільна освіта є першим етапом інклюзивної освіти, незважаючи на те, що включення дітей відбувається лише при спільних заходах (прогулянки, свята, екскурсії), але не в навчальному процесі. Як відомо, навчально-виховний процес дитячого садка передбачає як догляд та турботу про дітей, так і процеси їх виховання та навчання, розвиток особистісних якостей та здібностей дошкільників, корекцію їх дефіцитів у розвитку. Включення дітей, які потребують корекції психофізичного розвитку, у загальноосвітні ЗДО змінює, перш за все, установки дорослих на дітей — у кожного з них є особливі освітні потреби, які до цього часу нівелювались у педагогічній практиці, адже керувати вихованцями однієї категорії (з нормативним розвитком чи з психофізичними порушеннями) набагато простіше. Тому, щоби професійно вирішувати проблеми освіти таких дітей, потрібно створювати однакові умови кожному з них, враховуючи їх індивідуальні особливості [5, с. 3]. Наукові дослідження І. М. Бгажнокової, П. Я. Гальперіна, Л. І. Шипіциної надали можливість автору визначити умови, за яких досягається максимально можливий розвиток дитини у процесі спільного навчання, а саме:

- ранній початок корекційної роботи;
- сприятлива родинна обстановка й тісний взаємозв'язок освітнього закладу з сім'єю;
- використання у дитячому садку адекватних навчальних програм та методів, що відповідають віковому періоду та реальним можливостям вихованців, які потребують корекції психофізичного розвитку.

У зв'язку з цим, цілком очевидним є те, що необхідною та важливою умовою інклюзивної освіти є урахування особливих освітніх потреб дітей, які потребують корекції психофізичного розвитку, обумовлені характером та вираженістю порушень. Адже, як свідчить досвід, орієнтація на максимальне задоволення відкриває таким вихованцям шлях до загальної освіти. Зокрема, педагогічні умови інклюзивної освіти дітей, які потребують корекції психофізичного розвитку, розроблені та реалізовані на практиці Н. П. Артюшенко:

1. адаптивне освітнє середовище (подолання архітектурних та соціальних бар'єрів, технічне та методичне забезпечення);
2. психолого-педагогічний супровід (індивідуальна освітня програма, індивідуальні та групові корекційно-розвиваючі заняття);
3. видозмінені методи та організаційні форми навчання (специфіка доросло-дитячої та дитячої спільної діяльності на основі соціальної взаємодії, застосування альтернативних методик);
4. науково-методична підтримка вихователів (підвищення кваліфікації через активні форми спільної педагогічної праці);

5. формування інклюзивної культури в усіх учасників навчально-виховного процесу шляхом проведення занять толерантності, тематичних занять, залучення та психолого-педагогічна підтримка батьків тощо) [1, с. 18–19].

На думку, О. Ю. Плетньової, для дітей із особливими потребами мають бути створені такі умови:

- регламентоване нормативно-правовими документами фінансове та юридичне забезпечення навчально-виховного процесу;
- спеціально підготовлений для роботи з «особливими» дітьми кадровий ресурс інклюзивного навчального закладу;
- матеріально-технічна база для створення безбар'єрного середовища (пандуси, підйомники, спеціально обладнані туалети, кабінети лікувальної фізкультури, психомоторної корекції, кімнати для логопедичних і корекційних занять, спортивна зала тощо);
- адаптовані навчальні плани й програми занять, складені спеціалістами, педагогами;
- необхідний роздатковий і дидактичний матеріал для занять із дітьми [8].

А вітчизняними вченими (Л. Г. Будяк, Л. М. Гречко, А. А. Колупаєва) визначено умови ефективного забезпечення інклюзивної освіти дітей з особливими потребами:

1. раннє виявлення вад розвитку та проведення корекційної роботи з перших місяців життя;
2. правильне діагностування розвитку дитини та урахування її можливостей;
3. психологічна готовність дитини та її батьків до спільного навчання зі здоровими однолітками;
4. розробка методики включеного навчання залежно від виду дизонтогенезу;
5. тісна співпраця з батьками, надання їм необхідного мінімуму дефектологічних знань, психотерапевтичної та консультативної допомоги;
6. відповідна підготовка педагогів загальноосвітніх закладів;
7. створення спеціального освітнього середовища (необхідне обладнання, охоронний режим тощо);
8. підготовка дітей із нормативним рівнем розвитку до взаємодії з ровесниками із психофізичними порушеннями;
9. забезпечення психолого-педагогічного супроводу інклюзивного навчання [2; 3; 7].

У цілому теоретичні та практичні аспекти інклюзивної освіти у дошкільному віці ґрунтуються на міждисциплінарному (медико-педагогічному) і соціально-психологічному та підходах щодо організації життєдіяльності дітей. Тенденція у зближенні педагогічної та медичної допомоги виявляється у посиленні діагностичної складової діяльності вихователя, його усвідомлення себе помічником та порадиником дитини. Однак, практичне застосування умов ефективного забезпечення інклюзивної освіти дітей з особливими потребами викликає низку проблем:

- яким чином вже з раннього віку забезпечити кожній дитині з психофізичними порушеннями доступне та корисне інклюзивне середовище?
- як поєднати у педагогічній діяльності вимоги Базової програми «Я у світі» та особливості різних дітей, як повинні її засвоїти?
- як враховувати означені особливості при побудові індивідуального плану розвитку дитини?
- як зробити дошкільну освіту якісною з урахуванням соціальної взаємодії та індивідуальних особливостей дошкільників із нормативним рівнем розвитку і порушеннями психофізичного розвитку?
- наявність матеріально-технічного, програмно-методичного та кадрового забезпечення у загальноосвітніх дошкільних навчальних закладах;
- надання медико-соціальної та корекційно-розвиваючої допомоги таким дітям за місцем проживання;

- забезпечення батьків необхідною консультативною підтримкою, що в кінцевому результаті призведе до готовності таких дітей до навчання у загальноосвітній школі. Це пов'язано зі специфікою методик, невідповідністю кадрів, відсутністю спеціалістів. Адже, крім вихователя, у навчальному процесі активну участь бере помічник (асистент) вихователя, який володіє корекційно-компенсаторними технологіями. Він здійснює превентивне і корекційне сприяння, психологічні і корекційні послуги. Меншою, ніж у звичайних групах, є наповнюваність дітей [5, с.7]. Тому, при ухваленні рішення про розгортання інклюзивної практики в дитячому садку повинні бути враховані наступні умови:

1. наявність родин, які виховують дітей з психофізичними порушеннями, та їхня готовність віддати свою дитину у загальноосвітній дошкільний навчальний заклад;

2. психологічна готовність керівника та педагогічного колективу ДНЗ до процесу інклюзії, що передбачає знайомство з основними цінностями, цілями та методиками організації інклюзивної практики;

3. наявність відповідних фахівців (дефектологів, психологів, логопедів, асистентів вихователя) або домовленості щодо психолого-педагогічного супроводу дошкільників, які потребують корекції психофізичного розвитку, спеціалістами ПМПК;

4. наявність спеціальних умов навчання та виховання дітей означеної категорії, у тому числі й створення безбар'єрного середовища;

5. можливості підвищення кваліфікації педагогів [5, с. 8]. Таким чином, на основі аналізу науково-теоретичних досліджень та практичного досвіду нами визначено наступні умови інклюзивної освіти дітей дошкільного віку, які потребують корекції психофізичного розвитку:

- створення в дитячому садку адаптованого інклюзивного середовища, що забезпечує повноцінне включення та особистісну самореалізацію дошкільників, які потребують корекції психофізичного розвитку;

- усвідомлення дотримання цілей навчання та виховання вихованців, які потребують корекції психофізичного розвитку, шляхом реалізації доступності дошкільної освіти через інтеграцію дітей, які не відвідують дитячий садок, та їхніх батьків в освітнє середовище ДНЗ;

- наявність відповідного кадрового забезпечення інклюзивної освіти (педагог-психолог, вихователь-логопед, музичний керівник, вихователь, інструктор з ЛФК, лікар, медсестра-масажист) з систематичним підвищенням кваліфікації;

- організація служби психолого-медико-педагогічного супроводу дошкільників, які потребують корекції психофізичного розвитку (її діяльність спрямована не лише на вивчення причин виникнення психофізичних порушень, але визначення індивідуального освітнього маршруту дитини, а також організацію корекційної роботи з дітьми через спільну діяльність фахівців та вихователів);

- моніторинг результатів інклюзивної освіти, який передбачає динамічну оцінку розвитку та навчання дошкільників із психофізичними порушеннями;

- матеріально-технічне обладнання процесу інклюзивного навчання — для забезпечення можливостей безперешкодного доступу дітей із психофізичними порушеннями до загальноосвітніх закладів (наявність пандусів; спеціально обладнаних навчальних місць, навчально-реабілітаційне та медичне обладнання тощо);

- реалізація індивідуального та диференційованого підходів у навчанні дошкільників із різним рівнем розвитку (полягає у тому, що навчальні завдання виконуються всіма дошкільниками, але ступінь їх складності, способи дій та міри допомоги різні по відношенню до дітей з психофізичними порушеннями);

- робота з батьками (соціально-педагогічне консультування, індивідуальні бесіди, рейдові відвідування умов проживання, малі педагогічні наради тощо);

- взаємодія з громадськими організаціями;

- організація спільних заходів для дітей із нормативним рівнем розвитку та їхніх однолітків, які потребують корекції психофізичного розвитку, з метою їх активного включення у життя дитячого колективу ДНЗ через дозвілєву (прогулянки, спортивні змагання, гуртки),

художню (виступи, виставки, творчі конкурси тощо), громадську (виготовлення подарунків, сувенірів тощо), трудову діяльність (озеленення та благоустрій території дитячого садка тощо);

- рівень готовності дошкільників із психофізичними порушеннями до школи.

Отже, інклюзивна освіта – це спеціально організована взаємодія педагогів з дітьми із психофізичними вадами та нормативним рівнем розвитку (Н. В. Борисова, М. Кінг-Сірс, І. І. Лошакова, М. М. Малофеев, Л. М. Шипіцина, Є. Р. Ярська-Смірнова), яка передбачає використання організаційних (нормативно-правова база, комплексна діагностика, поетапне включення дітей із особливими освітніми потребами у загальноосвітній навчальний заклад) та педагогічних умов навчання (створення адаптивного освітнього середовища, психолого-медико-педагогічний супровід, формування інклюзивної культури у дітей, педагогів та батьків).

Правильно організоване спільне навчання створює кожній дитині умови щодо набуття найціннішого та важливого досвіду емоційно-оцінних ставлень, взаємодії, оволодіння різноманітними способами діяльності у процесі спільної діяльності. Крім того, спільна форма одержання знань розширює межі взаємодії дошкільників із психофізичними порушеннями з довкіллям, включаючи їх до активної діяльності та спілкування, що сприяє їх успішному розвитку. Однак, найважливішим є те, що в умовах інклюзивної освіти діти, батьки, педагоги вчаться сприймати кожного таким, яким він є насправді. Адже, як свідчить практика, спільне навчання створює передумови формування нового суспільства — толерантного, здатного розуміти та сприймати кожного [12].

Список використаної літератури

1. Інклюзія як нова філософія освіти // Радість дитинства – вільні рухи. – 2009. – № 4, С. 8.
2. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: [монографія] / Алла Анатоліївна Колупаєва. – К.: «Самміт-Книга», 2009. – 272 с.
3. Мартинчук О.В. Основи корекційної педагогіки: [навч.-метод. посіб. для студентів напряму підготовки «Дошкільна освіта»] / Олена Валеріївна Мартинчук. – К.: Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2010.

ТАНЦЮВАЛЬНО-РУХОВА ТЕРАПІЯ ЯК МЕТОД ПРАКТИЧНОЇ КОРЕКЦІЇ

Сидоренко О.О.,

студентка 3 курсу спеціальності «Середня освіта (Фізична культура)»

ВП «Лисичанський педагогічний коледж

ЛНУ імені Тараса Шевченка»

м. Лисичанськ

«Танець – це жива мова, якою говорить людина... Танець вимагає спілкування прямого, тому що його носієм і посередником є сама людина, а інструментом вираження – людське тіло».

М. Вігман

Арт-терапія мистецтвом в Україні почала набувати професійних рис в останні десятиріччя, є актуальною в подіях сьогодення. У загальному контексті цілі арт-терапії значно ширші, а особливо разом з іншими лікувальними заходами. Використання художньої творчості в тому числі й сучасного танцю для вираження почуттів, думок та переживань може надавати суттєву допомогу у виправленні психологічного стану, а систематичність і методичність побудови занять, і

відхилень фізичного розвитку організму дитини [1]. Сконцентрованість під час самих занять сприяють виробленню адекватної поведінки, підвищенні самооцінки, адаптації до реалій суспільства, розвитку особистості.

Спектр потенцій арт-терапії різноманітний та й охоплює не тільки лікувально-реабілітаційну допомогу дітям з найрізноманітнішими захворюваннями, але й допомогу населенню в умовах сьогодення як, наприклад, реабілітація учасників військових подій, відволікання від умов пандемії. Поєднання танцю і лікувальної терапії набуває розповсюдження у найрізноманітніших реабілітаційних проєктах, модусами лікувань тут можуть слугувати різні види та напрями хореографічного мистецтва, це і спортивно-бальний танець, східний танець, особливе, навіть передове, місце тут займає сучасний танець у всіх його проявах, ритмопластичні заняття, танцювальна аеробіка, акробатичний рок-н-рол [2].

Цілющий потенціал танцю, його гармонізуючий вплив на індивідуальну і групову свідомість відомі з давніх часів. Одним із ефективних засобів поліпшення психологічного, емоційного та фізичного стану людини є танці, або танцювально-рухова терапія, яка виконує оздоровчо-рекреативну та реабілітаційну функцію (Арнольд О., 2001; Гиршон А., 2001).

Танці – це створення художніх образів (характерів, душевних станів, дій) шляхом систематизованої ритмічної зміни пластичних рухів і виразних поз (Пискунова Л.В., 2000; Боровский М., 2001).

Танцювально-рухова терапія (ТРТ) – один з сучасних методів психотерапії, який використовує рух і танець для подальшої емоційної, пізнавальної, фізичної та соціальної інтеграції особистості [1, 2].

Відома практика широкого застосування танцювальної терапії в Америці та інших країнах для підвищення рухової активності осіб з особливими потребами (ООП), повернення їх до активної життєдіяльності. Цінність даного методу полягає в комплексній дії на організм: відновлення втрачених функцій, підвищення рівню самооцінки, освоєння різних методів розслаблення, повернення віри в себе [3].

Танці дозволяють тренувати опорно-рухову, дихальну, серцево-судинну і нервову системи. Сприяють формуванню правильної пози, поліпшують статуру, гнучкість, витривалість, розвивають координацію, вчать не піддаватися стресові і справлятися з різними недугами (Гутников С.В., 2000; Котов В.А., 2001).

Рухи, особливо якщо вони правильні, здатні врівноважувати психіку, зціляти, будити психічну енергію, необхідну для знаходження сили, духовного удосконалення, для життя. Танець з'єднує наші фізичні можливості й енергію з духовними устремліннями і допомагає зберігати контакт із життєвими вищими силами. Танець сприяє взаємодії півкуль головного мозку, з'єднуючи інтуїтивне і раціональне (Джала Т, 2001; Любан-Плоцца Б., 2002).

Танцювальна терапія з одного боку має корені в стародавніх ритуалах і традиціях, а з іншого боку – є «спільним продуктом» розвитку в ХХ столітті сучасного танцю і психотерапії. Виділяють три галузі застосування танцювальної терапії (таблиця 1).

Таблиця 1

Застосування танцювальної терапії

№ з.п.	Вид терапії	Характеристика та форми діяльності
1.	Клінічна танцетерапія	Використовується як допоміжна терапія, особливо для пацієнтів з порушеннями мови. Проводиться в клініках.
2.	Танцювальна психотерапія	Один з видів психотерапії, орієнтований на вирішення конкретних проблем клієнтів. Може проходити як у груповій, так і в індивідуальній формі. Також вимагає досить тривалого терміну для досягнення стійкого, позитивного результату
3.	Танцетерапія для особистого розвитку і самовдосконалення	Заняття для людей, які не страждають від проблем, але хочуть чогось більшого у своєму житті

У даному випадку танець стає способом пізнання себе, своїх особливих індивідуальних якостей, можливістю розширити уявлення про самого себе, знайти нові шляхи вираження і взаємодії з іншими людьми.

ТРТ не передбачає вивчення певних рухів. Танцювальний терапевт допомагає дитині розширити свій руховий діапазон, працює з нею як із особистістю, яка виражає себе в рухах, поведінці.

Танцетерапевт віддзеркалює рухи дитини і цим намагається увійти в її емоційний стан для того, щоб зрозуміти її якнайглибше і налагодити стосунок. Віддзеркалюючи рухи дитини, терапевт пропонує їй розширити свої рухи, спробувати рухатись в інший спосіб, не такий звичний. Це дає можливість через рух досягнути певних особистісних змін. ТРТ не потребує попереднього танцювального досвіду [1].

У процесі дослідження з'ясували, що танцювальна терапія має велике значення, зокрема у роботі з дітьми з ООП: покращення сімейного стосунку та соціальної взаємодії; розвиток соціальних навичок та впевненості в житті; розвиток креативності, уяви, емпатії, невербального спілкування, роботи в команді; покращення самопочуття, настрою, подолання страхів; всебічна інтеграція мозку дитини [2].

Наше тіло зберігає в собі пам'ять усього нашого життя, тих обмежень, які ми придбали і тих можливостей, які ми можемо використовувати. У кожного тіла є своя мова. Найчастіше, це дуже «тиха» мова – ледь помітний нахил голови, рідко усвідомлювані рухи пальців, на що ми просто не звертаємо увагу. У кожного тіла є свої звичні пози, жести, особливості ходи. На жаль, ми не звикли звертати уваги на цю мову. Одне з основних завдань танцетерапії полягає в тому, щоб навчити людину чути неповторний голос свого тіла.

У кожної людини є образ свого «я», який виражений в образі тіла. Стереотипи, породжені вихованням і перенесеними стресами, втілюються у нашому житті й у нашому тілі. У людей є обмеження, страхи і нереалізовані бажання, які виражає тіло. Тому танець – це також і взаємодія, історія людських взаємин.

Таким чином, танцетерапія працює в трьох галузях: наше тіло, його можливості та обмеження (Що несе у світ моє тіло?); наші уявлення про себе самих, розширення і розкриття цих уявлень (Хто я?); наша взаємодія з іншими людьми, сфера міжособистісних відносин (Хто ти і що ми можемо разом?).

Життя тіла виступає дзеркалом свідомості. У танці стають явні, видимі різні якості і внутрішні конфлікти особистості, її неповторність і обмеженість. Використання музичних творів поглиблює емоційне сприйняття, вивільнює почуття, що дістає своє вираження в русі, а це, у свою чергу, сприяє особистісному розвитку та самореалізації, кращому розумінню власного «Я».

Через танець можна виразити все, навіть те, що неможливо висловити словами. Він дає дитині змогу краще усвідомити можливості власного тіла, не лише поліпшує фізичне та емоційне здоров'я, а є ще й улюбленою розвагою. Педагог, спостерігаючи за групою під час танцю, оцінює сильні і слабкі сторони репертуару рухів учасників, після чого визначає, які з них змінити або вдосконалити [1].

Протягом останніх десятиліть танцювальна терапія як прояв лікування мистецтвом значною мірою почала набувати рис фахової, що виявляється у формуванні спеціалізованих програм, у спробах чіткого визначення цих методологічних підходів.

Саме засобами мистецтва, в тому числі танцю (у нашому прикладі акробатичний рок-н-рол), потрібно реалізовувати оздоровчі і лікувальні програми та методики. Потрібно пам'ятати головне, що заняття з дітьми викладач хореограф має право починати тільки після обстеження дитини у лікаря і надання ним певних рекомендацій та дозволу чи обмеження фізичних навантажень.

Пам'ятаємо, що заняття хореографією для дитини – це великі навантаження на фізичному, психологічному й емоційному рівнях.

Зазначимо педагогічні засади та прийоми акробатичного рок-н-ролу у танцювальній арт-терапії. Перерахуємо стрижневі доміанти акробатичного рок-н-ролу та надамо стислу характеристику: активне пересування виконавця в просторі як по горизонталі, так і по вертикалі; ізольовані рухи різних частин тіла; використання ритмічно складних рухів; поліритмія танцю; комбінування і взаємопроникнення музики і танцю [2].

Танцювальна арт-терапія відмінний метод лікування, а особливо через педагогічні прийоми акробатичного рок-н-ролу. Це оригінальні принципи та засади прогресивного мистецького, корекційного сприяння в лікувально-реабілітаційній, педагогічній та соціальній роботі, яка здійснюється за допомогою хореографічної творчості, дає змогу експериментувати з рухом, положенням тіла, танцювальною позою, почуттям, досліджувати і виражати їх на символічному рівні. Танцювальна терапія допомагає завдяки виразним засобам хореографічного мистецтва розкрити свої емоції, побороти страхи, зняти напругу, тривожність, створити власні зцілювальні символи. Танцювально-фізичні навантаження при виконанні тренажу акробатичного рок-н-ролу сприяють виправленню порушень розвитку та фізичних відхилень тіла, корекції постави, координації рухів взагалі, та окремими його частинами. Ці заняття підходять для всіх вікових категорій та не мають побічних дій. До того ж від таких лікувальних занять людина одержує справжнє задоволення [3].

Педагогічний та практичний досвід засвідчує позитивний вплив танцювальної арт-терапії на дітей з ураженнями опорно-рухового апарату. У дітей оздоровлюється фізичний стан, укріплюється опорно-руховий апарат, покращується загальне самопочуття, відзначається переважання позитивного настрою, знижується рівень фронтальної особистісної тривожності, підправляється емоційний стан, підвищується загальна активність дитини, знижується агресивне ставлення до однолітків.

Акробатичний рок-н-рол як засіб арт-терапії справляє позитивному впливу на формування самооцінки дітей з руховими порушеннями. Це проявляється в зниженні рівня нездужань і покращення координації рухів, моторики.

Список використаних джерел

1. Бирюкова И. Танцевально–двигательная терапия [Электронный ресурс] / И. Бирюкова // Московский психологический журнал. – 2008. – № 8, ноябрь. – Режим доступа : <http://magazine.mospsy.ru/nomer8/s03.shtml>.
2. Практическая арт-терапия: Лечение, реабилитация, тренинг / под ред. А. Копытина. – М. : Когито-Центр, 2008. – 288 с.
3. Сосіна В. Місце танцювально-рухової терапії у системі навчання студентів / В. Сосіна // «Теоретико-методологічні, медико-біологічні аспекти в хореографії та спорті» упорядник О. Плахотнюк. – Львів : СПОЛОМ, 2016. – С. 68.

ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ ДИТИНИ З ООП В УМОВАХ СПЕЦІАЛЬНОЇ ШКОЛИ ЯК СКЛАДОВОЇ ЇЇ УСПІШНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Сич М.А.,

*заступниця директора з навчальної роботи,
учителька вищої кваліфікаційної категорії
зі званням «старша учителька», спеціальна педагогиня
Комунальний заклад «Рубіжанська обласна
спеціальна школа «Кришталік»
м. Рубіжне*

Процеси розвитку, виховання і соціалізації дитини з особливими освітніми потребами (ООП) в Новій українській школі мають на меті зробити її людиною самодостатньою, успішною й затребуваною у суспільстві. Як же побудувати такий ефективний освітній процес для дитини з інвалідністю, який, на думку Василя Сухомлинського, повинен бути в сто разів ніжнішим, чуйнішим, дбайливішим?

У Декларації ООН про права інвалідів (ст. 2.1, 2.5) зазначається: «Выражение „инвалид“ означает любое лицо, которое не может самостоятельно обеспечить, полностью или частично, потребности нормальной личности или социальной жизни в силу недостатка, врожденного или приобретенного, его или ее физических или умственных способностей... Инвалиды имеют право на меры, предназначенные для того, чтобы дать им возможность приобрести как можно большую самостоятельность».

Діти з ООП, а надто з особливостями інтелектуального розвитку, — складний і своєрідний контингент. Їх відрізняє ряд особливостей, головна з яких полягає в тому, що з ними складно встановлювати контакт, а результатів їхнього навчання і виховання педагогам доводиться чекати довго. Для того, щоб отримати результат, педагогам доводиться комбінувати у своїй діяльності різні технології – як класичні, так і сучасні інноваційні. На чільне місце виходить принцип особистісно зорієнтованого навчання, корекції і розвитку. Реалізація цього принципу означає розвиток особистості і соціальну інтеграцію дитини з атиповим розвитком. Важливим напрямом соціалізації цих дітей є профілактика та корекція їх асоціальної поведінки засобами формування моральної самосвідомості.

Психолого-педагогічна наука та педагогічна практика доводять, що моральний розвиток дитини з ООП найефективніше відбувається в процесі її виховання. Виховання розглядається як процес цілеспрямованого, заздалегідь підготовленого та організованого систематичного впливу на становлення особистості, обумовлений законами суспільного розвитку, діями багатьох об'єктивних і суб'єктивних факторів. Його мета полягає у підготовці особистості до виконання певних соціальних функцій, до активізації її ролі в суспільному житті.

Л.Виготський дослідив, а подальші наукові дослідження відомих вчених В.Бондара, С.Забрамної, Н. Назарової, М. Певзнера, В. Синьова, І. Григор'євої підтвердили, що діти з порушеннями психофізичного розвитку розвиваються за тими ж закономірностями, що й їхні однолітки з типовим розвитком. Однак, існують й особливості процесу їхнього розвитку. Л.Виготський доводить, що дефект не призводить до випадіння чи порушення якоїсь однієї окремої функції, а впливає на загальний розвиток дитини. Серед закономірностей розвитку дитини з ООП звернемо увагу на такі:

- на розвиток дитини впливають не тільки біологічні, а й середовищні фактори, питому вагу серед яких мають педагогічні умови;
- відсутність спеціально створених педагогічних умов, що враховують специфічні особливості дитини з ООП, призводить до дивергенції (розходження біологічного та соціального розвитку);
- чим раніше створюються такі умови для дитини, тим менше виникає проблем і вторинних ускладнень;
- освітній процес дітей з ООП має бути корекційно спрямованим, поєднуватись із формуванням практичних навичок і вмій;
- він має враховувати не лише рівень актуального розвитку, а й ґрунтуватись на потенційних можливостях дитини, здійснюватись у зоні найближчого розвитку (Л. Виготський);
- у корекційній роботі слід враховувати не лише слабкі сторони – порушення дитини, а й наявні позитивні можливості – збережені функції або «пуди здоров'я» (за Л.Виготським);
- труднощі соціальної адаптації – це закономірність психічного розвитку цих дітей.

Провідним і визначальним напрямом виховання особистості дитини з ООП є морально-етичне виховання. Мета його – засвоєння дитиною моральних цінностей, принципів, норм моралі, коли переконання і уявлення втілюються в реальних вчинках, моральні цінності усвідомлюються,

засвоюються, закріплюються і проявляються в практичній діяльності як сталі способи поведінки особистості.

Становлення у дитини моральної поведінки можливе за умови усвідомлення нею морально-етичних цінностей. Моральна поведінка формується на основі усвідомлення моральних знань і виховання моральних почуттів, які є її основою. На думку провідного спеціаліста у цій галузі І. Григор'євої, кандидата педагогічних наук, завідувача кафедри дефектології та психологічної корекції ЛНУ ім. Т.Шевченка, «...чим вищий рівень моральних почуттів, тим більше учні знають про моральні норми, тим швидше в моральній самосвідомості відбувається процес переходу від первинності інстинктів до первинності моралі. Потреби диктують мотиви соціально нормативної поведінки, а від них залежить рівень морального вчинку» [1, 26].

Отже, морально-етичне виховання – одна з найважливіших складових доцільного розвитку особистості, спрямована на засвоєння нею моральних цінностей. Найважливішими складовими морально-етичного розвитку є морально-етичні знання (як основа моральної свідомості), емоційне ставлення до норм моралі, моральна діяльність (вчинок, поведінка, дії, стани, мотиви).

Немає особливої мети виховання таких дітей, яка відрізнялась би від мети виховання нормотипових дітей. Але розумово відстала дитина потребує більше виховання, більше терпіння і більше професійності педагога.

Моральні знання дітей з розумовою відсталістю характеризуються низьким рівнем їх засвоєння, часто вони ситуативні, вузькі, помилкові, неузагальнені, обмежені, неповні. У дітей відсутній взаємозв'язок між моральними категоріями; уявлення про морально-етичні норми помилкові, недиференційовані, ситуативні, нечіткі. У них спостерігається обмеженість кола знаних ними моральних явищ. Навіть просте накопичення таких знань у цих дітей вже є результатом кропіткої роботи педагогів, проте воно не гарантує сталої моральної поведінки, тому що діти далеко не завжди керуються ними.

Усвідомлення, глибоке засвоєння морально-етичних знань допомагає дитині узагальнити моральні переконання, а саме вони й визначають поведінку дитини. Усвідомлення морально-етичних знань і соціальних вимог призводить до виникнення емоційного переживання, що сприяє прискоренню процесу формування моральних якостей і поведінки. Переживання підсилюють чіткість усвідомлення вчинків оточуючих і власних вчинків, а тому є важливим стимулом для активізації свідомості.

Але слід враховувати, що емоції таких дітей не завжди адекватні й пропорційні впливам зовнішнього світу. У них спостерігається підвищена емоційна збудливість, нестійкість, легко з'являються афективні спалахи, розлади настрою, або навпаки, емоційна пасивність, сталість депресивного стану, байдужість.

Способи формування моральної поведінки у дітей з інтелектуальними порушеннями мають базуватись на їх усвідомленому засвоєнні; свідомі і довільні поведінки формуватися через усвідомлення себе, своїх почуттів, а це виховує і сталі моральні якості, які закріплюються як корисна звичка і удосконалюються в різних ситуаціях й різних видах діяльності.

Аналіз поведінки дітей з особливостями розвитку на основі вивчення вчинків (моральних, аморальних, морально-нейтральних); простих (позитивних та негативних) і суперечливих

(позитивних і негативних) є основою для таких висновків: моральну поведінку можливо сформуванати на основі розвитку у дітей вмінь усвідомлено сприймати та узагальнювати моральні норми; організовувати власну моральну діяльність. Діти повинні навчитись розуміти правила моралі і відповідати за свою поведінку, бути морально вихованими, щоб їхня поведінка відповідала соціальним нормам.

Організація корекційно-виховного впливу – головна умова, без якої неможливий моральний розвиток таких дітей. Етичний досвід, який може отримати самостійно нормотипова дитина, дитина з інтелектуальним порушенням *не може отримати без спеціальної корекційно-виховної роботи*.

Моральне становлення особистості дитини відбувається в процесі включення її в різні види діяльності: гру, навчання, трудову діяльність, комунікацію з дорослими й однолітками. Планомірне виховання моральних якостей ведеться з опорою на усвідомлення знань про моральні норми поведінки і закріплення їх в практичній діяльності за допомогою сформованості корисної звички.

Корисна звичка, як один з видів позитивної поведінки, відкриває дорослому можливість вносити ті або інші свої принципи в самий характер вихованців. Е. Сеген стверджував, що звичка – друга натура особистості дитини. І чим усталенішою, стабільнішою є спонука, тим ефективніше формуються якості особистості. Звички моральної поведінки дітей з інтелектуальними порушеннями формуються та закріплюються в практичній діяльності. У своїх дослідженнях І. Григор'єва доводить, що «моральна самосвідомість та соціально нормативна поведінка учнів моделюється не абстрактно в

уявній ситуації, а в реальних умовах, у яких учень щоденно перебуває в школі: на уроці, на виховних заняттях, у праці, грі, розвагах, у стосунках з іншими. В умовах спеціально дібраного змісту школяр змушений підкоритися правилам, соціальним нормам поведінки, визначити систему поглядів і переконань, змодельованих учителем під певний еталон, з позицій, установлених у суспільстві уявлень про добро і зло, честь і безчестя, щедрість і скупість» [1, 26].

Серед умов виховної роботи в спеціальній школі як цілеспрямованого та систематичного впливу на особистість дитини виділяються:

- дотримання режиму дня, що сприяє збалансованому чергуванню різних видів діяльності, підтримує нервову систему дитини в стабільному стані та формує навички культурної поведінки;
- чітка організація освітнього процесу;
- здійснення індивідуального підходу до учнів на основі вивчення особливостей кожної дитини, рекомендацій фахівців;
- проведення спеціалістами коригувально-розвиткових занять: розвиток мовлення, корекція розвитку, ритміка, соціально-побутове орієнтування, ЛФК;
- забезпечення посильної участі вихованців у різних видах доцільної діяльності;
- створення цілеспрямованих емоційно-збагачених виховних ситуацій, які сприяють розвитку спілкування та встановленню моральних взаємин між дітьми, між дітьми та дорослими та ін.

Отже, можна зробити висновки, що морально-етичне виховання є найважливішою складовою розвитку особистості, спрямованого на засвоєння нею історично вироблених моральних цінностей. Про ефективність морального виховання свідчить належний моральний розвиток людини, її поведінка у суспільстві. «Слід пам'ятати, що знання та навички ... набувають сенсу тільки в спілкуванні з іншими, бо саме в ньому реалізуються міжособистісні потреби, інтереси, розвиваються орієнтації дитини, а це сприяє формуванню моральної самосвідомості та вихованню соціально нормативної поведінки ... й певного ставлення до життя» [1, 30].

Список використаних джерел

1. Григор'єва І. О. Дослідження рівня сформованості моральної самосвідомості у розумово відсталих підлітків / І. О. Григор'єва // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. – Серія 19. – Вип. 15. – 2010 – С. 349 – 355. – Режим доступу: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/12113/1/Hryhoryeva.pdf>
2. Григор'єва І.О. Зміст комплексного соціально-педагогічного впливу в абілітації дітей раннього віку з органічними ураженнями центральної нервової системи (ЦНС) [Електронний ресурс] / І. О. Григор'єва, І. В. Макаренко, Т. В. Махукова // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. - 2018. - № 1(1). - С. 201-209. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/vlup_2018_1\(1\)_28](http://nbuv.gov.ua/UJRN/vlup_2018_1(1)_28)
3. Декларація прав дитини. // Прийнята резолюцією 1386 (XIV) Генеральної Асамблеї ООН від 20 листопада 1959 року – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_384#Text
4. Синьов В. М. Корекційно-виховна спрямованість навчально виховного процесу допоміжної школи. // Вступ до історії олігофренопедагогіки / Під ред. А. И. Капустіна. - Донецьк: ТОВ «Лебідь», 1996. - С. 10-20.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ АДАПТАЦІЇ ДО СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ ОСІБ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ ЗДОРОВ'Я ЗАСОБАМИ АДАПТИВНОЇ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Слінецька І.П.,

*магістерка фізичного виховання,
викладачка вищої категорії,*

*майстриня спорту СРСП зі спортивної гімнастики
«Лисичанський промислово-технологічний коледж»*

м. Лисичанськ

Актуальність. Національна доктрина розвитку освіти України визначила освіту не тільки як стратегічну основу розвитку особистості, але й назвала її засобом відтворення й нарощування інтелектуального, духовного та фізичного потенціалу народу, виховання патріота і громадянина.

Принцип рівності прав людей з обмеженими можливостями здоров'я передбачає, що кожний індивідуум має рівні можливості для участі у житті суспільства. Сучасний перехідний стан вітчизняної системи освіти осіб з обмеженими можливостями є відгуком на загальносвітовий процес змін у ставленні суспільств і держав до проблем соціальної інтеграції цієї категорії населення.

Сучасні науковці Євсєєв С.П., Шапкова Л.В., Цвок І.В., акцентують увагу на тому, що адаптивна фізична культура в цілому покликана, за допомогою раціонально організованої рухової активності як природного стимулу життєдіяльності та використовуючи збережені функції та

природні ресурси, максимально реалізувати можливості організму для повноцінного життя, прояву творчості та соціальної активності.

Мета статті полягає в аналізі публікацій вітчизняних та зарубіжних науковців щодо підвищення ефективності системи комплексного соціально-психолого-педагогічного впливу засобів адаптивної фізичної культури на осіб з обмеженими можливостями здоров'я.

Результати досліджень. Люди з обмеженими можливостями здоров'я повинні одержувати необхідну підтримку при набутті освіти, працевлаштуванні. Отримання якісної освіти – важлива умова інтеграції молоді з обмеженими можливостями здоров'я в суспільство.

Формування здорового способу життя і забезпечення високої результативності та продуктивності праці людини є найважливішими проблемами сучасної України. У зв'язку з цим, фізична культура розглядається як частина загальної культури суспільства, одна зі сфер соціальної діяльності, що спрямована на підтримку здоров'я, розвиток фізичних здібностей людини і використання їх відповідно до потреб громадської практики [4].

Інтеграція України в європейські структури потребує нових підходів до розв'язання проблем людини з обмеженими можливостями здоров'я. Досвід зарубіжних країн свідчить, що головним напрямом підтримки таких людей є створення доступного й сприятливого середовища для існування, можливостей навчання професійної освіти та ефективної реабілітації. Попит сьогодення вимагає від науковців України і всього світу приділяти особливу увагу питанню соціалізації молоді з особливими потребами [1].

Питання формування адаптивного фізичного виховання в сучасній науковій та методичній літературі висвітлені недостатньо. Практичні шляхи, засоби і методи формування адаптивного фізичного виховання не актуалізовані

у повній мірі. Існує протиріччя між необхідністю зміцнення і збереження здоров'я засобами фізичної культури та відсутністю здоров'яформуючих технологій з фізичного виховання. У зв'язку з цим, процес формування адаптивної фізичної культури є актуальним з теоретичної і практичної точок зору.

Адаптивна фізична культура є частиною загальної культури, її підсистемою. Це одна зі сфер соціальної діяльності, що направлена на задоволення потреб осіб з обмеженими можливостями у руховій активності. Її завдання – відновлення, зміцнення й підтримка здоров'я, самореалізація фізичних і духовних цілей з метою поліпшення якості життя, соціалізації та інтеграції у суспільство.

Адаптивне фізичне виховання – новий напрям у системі освіти і науки, що вивчає аспекти фізичного виховання людей, що мають в результаті захворювань або травм різні стійкі порушення життєво важливих функцій організму і обмеження фізичних можливостей. Метою адаптивного фізичного виховання є формування і розвиток рухової активності, фізичних і психічних здібностей, що забезпечують адаптацію людини до свого стану здоров'я, довкілля, суспільства і різних видів діяльності [3].

Серед найпоширеніших проблем життєдіяльності осіб з вадами здоров'я є обмеження здатності до пересування. У зв'язку з патологією кістково-м'язової системи або інших органів і систем, виникає дефіцит рухової активності.

Фізичні вправи, які є потужними засобами впливу на організм, розширюють діапазон можливостей рухової сфери. За допомогою фізичних вправ і спеціального тренування виправляються дефекти мови, особи із проблемами інтелекту освоюють складні гімнастичні програми, сліпі починають упевнено орієнтуватися в просторі, діти з важкими наслідками дитячого церебрального паралічу після занять плаванням уперше починають ходити й говорити, прикуті до інвалідної коляски опановують спортивну майстерність в різних видах спорту. М'язова діяльність у процесі виконання фізичних вправ стимулює фізичні процеси, формуючи новий функціональний стан [5].

Психологічний вплив, що супроводжує спортивні ігри і змагання, полегшує компенсацію фізичних, психічних, соціальних змін особистості інваліда, нормалізуючи його соціальну значимість, підвищуючи психоемоційну стійкість в умовах стресу.

Дозоване застосування підвищених фізичних навантажень під час занять спортом виявляє резервні можливості організму, прискорюючи процеси реадaptaції. Підвищення комунікативної активності, соціальна підтримка в умовах змагань має важливе значення як у сімейно-побутовій сфері, так і в процесі підготовки до трудової діяльності.

До загальних завдань адаптивного фізичного виховання првідні фахівці в галузі фізичної культури відносять такі: зміцнення здоров'я, сприяння нормальному фізичному розвитку, підвищення опірності організму до несприятливих впливів зовнішнього середовища; навчання основам техніки рухів, формування життєво необхідних умінь і навичок; розвиток рухових (координаційних і кондиційних) здібностей; формування необхідних знань у галузі фізичної культури особистості; виховання потреби й уміння самостійно займатися фізичними вправами, свідомо застосовувати їх з метою відпочинку, тренування, підвищення працездатності; виховання моральних і вольових якостей, залучення до організованості, відповідальності за свої вчинки, допитливості, активності й самостійності [6].

Багаторічна практика роботи українських і зарубіжних фахівців з інвалідами різних нозологій свідчить, що дієвим методом відновлення даного контингенту є реабілітація засобами фізичної культури та спорту.

У статті 13 «Фізкультурно-оздоровча та спортивна діяльність серед інвалідів» Закону України «Про фізичну культуру і спорт», прийнятого у 1993р., підкреслюється, що заняття фізичною культурою і спортом інвалідів є складовою частиною їх дозвілля, фізичної реабілітації та соціально-трудова адаптації; на фінансування фізкультурно-оздоровчих та спортивних заходів для інвалідів, створення та розширення їхньої спортивної бази виділяються кошти з державного бюджету та бюджетів місцевого самоврядування.

Згідно з переліком видів спорту, визнаних в Україні, для осіб з вадами слуху, зору, порушенням опорно-рухового апарату, відхиленнями розумового розвитку культивуються бадмінтон, баскетбол, баскетбол на візках, греко-римська боротьба, вільна боротьба, біатлон, більярдний спорт, волейбол, волейбол сидячи, велосипедний спорт (трек, шосе), вітрильний спорт, голбол, спортивна гімнастика, художня гімнастика, дзюдо, ковзанярський спорт, легка атлетика, плавання, пауерліфтинг, ролінгбол, спортивне орієнтування, стрільба з лука, софтбол, теніс, теніс на візках, теніс настільний, футбол, фехтування, шашки, шахи, спортивні танці на візках [2].

Систематичні заняття адаптивною фізичною культурою, участь у змаганнях не тільки підвищують адаптацію осіб з особливими потребами до умов життя, які змінилися, розширюють їх функціональні можливості, допомагають оздоровленню організму, але й сприяють виробленню координації в діяльності опорно-рухового апарату, кардіореспіраторної системи, систем травлення і системи виділення, сприятливо діють на психіку, мобілізують їх волю на боротьбу з хворобою, повертають людям відчуття соціальної повноцінності. Тому дуже часто адаптивну фізичну культуру трактують як частину лікувальної фізичної культури або зводять її тільки до адаптивного фізичного виховання в спеціальних (корекційних), освітніх установах [2; 3].

Проблема інвалідності – це проблема світового масштабу, існуюча в усіх країнах незалежно від рівня їх економіко-соціальної політики. Нині в Україні фізична культура і спорт для людей із відхиленнями здоров'я, представлена в системі середньої освіти (як для базового, так і підвищеного рівнів), вищої професійної освіти; як сфера професійної діяльності (тренер – викладач і інструктор – методист з адаптивної фізичної культури). Усе це дозволяє зробити висновок про те, що в Україні до теперішнього часу сформовані основні контури освітнього, наукового, правового і інформаційного простору адаптивної фізичної культури [5].

Але цього конче недостатньо для вирішення проблеми адаптації до соціокультурного простору осіб з обмеженими можливостями здоров'я. Отже, створення нового рівня організаційного забезпечення спортивної діяльності осіб з обмеженими можливостями вимагає створення стійких структур, які б забезпечили систематичність такого роду діяльності, її соціально-адаптивний і креативний характер: формування спортивно-рекреативної діяльності; створення об'єднань, що припускають спільну фізкультурно-оздоровчу діяльність батьків і дітей, а також навчання батьків навичкам самостійної роботи такого роду з дітьми; проведення

систематичних спортивних змагань з різних видів адаптивного спорту із значним розширенням їхнього спектру, створення консультаційно-адаптаційних центрів з розвитку фізичних якостей, людей з особливими потребами як засобів їхньої реабілітації й самореалізації з урахуванням їхніх індивідуальних особливостей і запитів.

Висновки. Як підсумок, можливо констатувати, що адаптивна фізична культура є активною діяльністю, що розвивається в інтеграційній галузі освіти, науки, культури, соціальної практики, інтегрує в собі фізичну культуру, медицину, корекційну педагогіку та відомості медико-біологічних, соціально-психологічних, навчальних наукових дисциплін. Адаптивна фізична культура є значно ширшим явищем у порівнянні з лікувальною фізичною культурою. Вона об'єднує в собі, окрім названих напрямів, адаптивний спорт, адаптивну рухову реакцію, адаптивне фізичне виховання.

Якщо для здорових людей рухова активність – це звичайна потреба, то для осіб з вадами здоров'я фізичні вправи – ефективний метод одночасної фізичної, психічної та соціальної адаптації.

Список використаних джерел

1. Адирхаєв С. Г. Організаційно-педагогічні основи фізичного виховання і спорту студентів з особливими потребами у вищому навчальному закладі : монографія / С. Г. Адирхаєв. – К. : Університет «Україна», 2013.
2. Велитченко В. К. Фізкультура для ослаблених дітей / В. К. Велитченко. – М., 2000.
3. Евсєєв С. П. Адаптивная физическая культура : учеб. пособ. / С. П. Евсєєв, Л. В. Шапкова. – М., 2000.
4. Марченко О. К. Фізична реабілітація хворих із травмами й захворюваннями нервової системи : навч. посіб. / О. К. Марченко. – К. : Наукова думка, 2000.
5. Чудная Р. В. Адаптивная физическая культура / Р. В. Чудная. – Киев, 2000.
6. Шапкова Л. В. Средства адаптивной физической культуры / Л. В. Шапкова. – М., 2001.

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ ТА ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО ПРОСТОРУ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

Сліпецький В.П.,

викладач дисциплін фізкультурного циклу I кваліфікаційної категорії

ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ

імені Тараса Шевченка»

м. Лисичанськ

Актуальність. Проблема адаптації дітей із особливими потребами до різних видів соціально-значущої діяльності - одна з найактуальніших. Важливого значення набувають наразі дослідження, пов'язані з адаптацією особистості до навчальної діяльності у школі, адже це найбільш складний період життєдіяльності особистості. Сьогодні світовою тенденцією сучасності є прагнення до деінституціалізації та соціальної адаптації осіб з особливими освітніми потребами. У нашому суспільстві формується нова культурна й освітня норма – повага до осіб з особливостями психофізичного розвитку.

Мета статті полягає у вивченні особливостей соціальної та педагогічної адаптації дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному просторі школи.

Результати досліджень. Українське суспільство усвідомило необхідність визнання та ствердження права осіб з особливими освітніми потребами на повноцінну участь у суспільному житті, а також створення якісних умов для реалізації цього права.

На сучасному етапі розвитку спеціальної освіти України зростає роль теоретичного пошуку та досліджень емпіричного досвіду організації соціально-педагогічної адаптації дітей з особливими освітніми потребами в загальноосвітній простір.

В Україні законодавчо схвалено вживання терміну «особа з особливими освітніми потребами». Його використовують щодо осіб, які потребують додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення права на освіту, сприяння розвитку особистості, поліпшення стану здоров'я та якості життя, підвищення рівня участі у житті громади [1].

Відтепер українські діти з особливими освітніми потребами мають повне право здобувати освіту в усіх навчальних закладах, зокрема й безоплатно в державних та комунальних, незалежно від «встановлення інвалідності». Також для цих дітей передбачено можливість запровадження дистанційної та індивідуальної форм навчання, отримання психолого-педагогічної та корекційно-розвиткової допомоги, створення інклюзивних та спеціальних груп (класів) у загальноосвітніх навчальних закладах та «прилаштування» загальноосвітніх шкіл і класів під їхні потреби – тобто здійснення відповідних архітектурних перепланувань, наймання додаткових працівників (корекційних педагогів, тьюторів, психологів), адаптація навчальних планів і програм, методів та форми навчання, використання ресурсів спеціальної освіти, партнерство з громадою тощо [3].

У численних психологічних дослідженнях наголошується на необхідності враховувати специфіку саме шкільної адаптації дітей із певними вадами. Так, попередні дослідження стверджують, що ігнорування проблем адаптації осіб, що мають деякі порушення, зумовлює труднощі їх подальшого життя та спілкування. Більшість таких молодих людей не в змозі в майбутньому обрати собі професію до вподоби, визначитись у життєвому просторі, для деяких з них проблемним є встановлення контакту з іншими тощо.

Провідні фахівці А.А. Колупаєва, М.П. Нізова підкреслюють, наприклад, що відхилення від норми здоров'я можуть зумовлювати серйозні адаптаційні проблеми в житті. Діти з наявними фізичними вадами (наприклад, інваліди з різним анамнезом, заїки) особливо легко травмуються. Некоректне поводження і ними призводить до глибокої життєвої трагедії.

Маленькі діти переживають свої недоліки епізодично, але в процесі дорослішання переживання набувають інших якостей, стають нестерпними, іноді навіть доходять думок про суїцид [5].

В.С. Мухіна акцентує увагу на "факторі місця", тобто школи, в якій має адаптуватися дитина з вадами здоров'я. Цей фактор посилює проблеми всієї пізнавальної діяльності дітей і позначається на шкільній успішності, специфіці їх міжособистісного спілкування. Поступово такі учні починають уникати спілкування, особливо з незнайомими для них людьми, відбувається певний невротичний розвиток особистості. Адаптація до школи в цих школярів відбувається зі значними ускладненнями, оскільки мовлення (важлива психічна функція) справляє провідний вплив на формування особистості, її мислення, відіграє вирішальну роль у регуляції поведінки та діяльності дітей на етапі адаптації [7].

Розглядаючи питання інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами, необхідно вести мову про формування соціальної зрілості й розвиток особистості за допомогою включення її в різні види соціальних відносин у спілкуванні, грі, у навчальній і суспільно корисній діяльності.

У зв'язку з цим зростає роль соціального виховання дітей з особливими освітніми потребами як одна з найважливіших сторін процесу становлення особистості, формування ціннісних орієнтацій, жити згідно з принципами, нормами і правилами соціального середовища (в нашому випадку – школи) [8].

Освітній процес дитини з особливими освітніми потребами набуває конкретики тільки тоді, коли навколо неї гуртуються фахівці, які разом з батьками створюють міждисциплінарну,

полісуб'єктну команду психолого-педагогічного супроводу і розпочинають колегіальну роботу в напрямі продумування та реалізації компетентного освітнього маршруту для цієї дитини. Зрозуміло, що «під впливом інклюзивних процесів в освіті освітній простір має змінюватися, підлаштовуючись під потреби дітей та молоді з інвалідністю» [4].

Перевагою інклюзивних процесів (за А. Колупасовою) в освіті дітей з особливими потребами є:

1. стимулюючий вплив більш здібних однолітків;
2. можливість повного ознайомлення із життям;
3. розвиток навичок спілкування та нестандартного мислення;
4. можливість прояву гуманності, співчуття, милосердя, терпимості у реальних життєвих ситуаціях [5].

Освітньо-педагогічна інтеграція передбачає оволодіння дитиною з особливими освітніми потребами освітнім стандартом у ті ж самі або наближені строки, за якими навчаються здорові діти. Такий вид інтеграції дозволяє дитині розвиватися в єдиному освітньому просторі. Проте, варто наголосити, що освітня інтеграція ще не гарантує успішного включення в соціум, оскільки може бути реалізована різними формами, зокрема індивідуальною формою навчання.

Дитина, яка закінчила школу індивідуально, навіть на «відмінно», відрізняється повною неспроможністю пристосуватися в колективі – як для професійного навчання, так і для роботи, і, по-суті, інвалідизується.

Вплив соціально-виховуючого мікросередовища на дітей з особливими освітніми потребами повинен здійснюватися за допомогою використання традиційного механізму (нормативні знання, що отримуються в сім'ї та найближчому оточенні), інституціонального (норми та правила соціальної поведінки в умовах певного соціального інституту) і рефлексії (усвідомлення суб'єктивної належності до соціальної групи), які будуть забезпечувати організацію процесу соціального виховання, що базується на пізнанні оточуючого світу та своєї ролі в суспільстві [2].

Часто діти з особливими освітніми потребами відчувають труднощі в навчанні, зазнають підвищеного ризику соціальної дезадаптації. У зв'язку з цим процес соціального виховання таких дітей безпосередньо пов'язаний з природним (без тиску і нав'язування) введенням різноманітних орієнтирів у систему ставлення як до себе, так і до інших учнів. При цьому особистості не просто пред'являються певні цінності, але створюються умови для сумісного відкриття (розуміння і переживання) їх, що є найважливішою передумовою інтеріоризації.

В сучасних умовах навчання і виховання в умовах інклюзивного навчання повинно бути спрямоване, перш за все, на формування таких особистісних якостей, як: адекватне сприйняття дійсності, конструктивне і поважне ставлення до навколишньої природної та соціальної сфери, духовно-гуманістичне удосконалення, творча соціально-значуща діяльність, почуття гідності, відповідальності, патріотизму і обов'язку, висока етична культура тощо. Власне тому необхідним є створення чіткої дієвої системи соціальної й педагогічної допомоги дітям з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання [3].

Для успішної реалізації окреслених завдань необхідно:

- визначити можливості виховного потенціалу соціокультурного середовища школи, розкрити механізми його впливу на процес формування та розвитку особистості школяра в сучасних умовах;
- використовувати виховний потенціал соціокультурного середовища під час організації навчально-виховного процесу в школі;
- організувати взаємодію школи і соціокультурного середовища на основі моделі, що враховує взаємозв'язок школяра з мікросоціумом;
- залучати учнів до пізнавальної діяльності, щодо освоєння соціокультурних цінностей: від цінностей свого краю, регіону до загальнонаціональних, та загальнолюдських цінностей;

• створення організаційно-педагогічних умов, що забезпечуватимуть реалізацію взаємодії школи, сім'ї і соціокультурного середовища в процесі виховання та формування учнів [6].

Висновки. Отже, включення дитини з особливими освітніми потребами в соціальне середовище – основне завдання соціально-педагогічної роботи. Ключовими аспектами процесу соціального виховання в умовах інклюзивного навчання є формування взаємодії вчителів, соціального педагога та психолога у наданні необхідної спеціальної педагогічної допомоги, партнерські взаємовідносини між вчителями і батьками, що сприяють соціалізації особистості. У світлі вище зазначеного, зростає стурбованість вітчизняної освіти необхідністю впровадження інклюзивної форми освіти, що робить актуальними питання становлення й розвитку інклюзивного навчання в державі.

Список використаних джерел

1. Актуальні проблеми спеціальної психології та педагогіки: [зб. наук. праць/ наук. ред. Вишемирський В.С. та ін.]. – Херсон: ПП Вишемирський В.С., 2005. – 202 с.
2. Вернер Д. Реабілітація дітей-инвалідів / Вернер Д. - М., 1995. - 287 с.
3. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про освіту» щодо особливостей доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг» // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2017. – № 30.
4. Інтеграція дітей з освітніми потребами у загальноосвітньому навчальному закладі / Т. Ілляшенко // Психолог, 2009. - №10. - с.14-18.
5. Колупаєва А. Організаційно-педагогічні умови інтегрування дітей з особливостями психофізичного розвитку в загальноосвітній простір / А. Колупаєва // Дефектологія. – 2003. – № 4. – С. 10-12.
6. Кривошлик Ю. Сучасні методи фізичної реабілітації дітей хворих на церебральний параліч. Слобожанський науково-спортивний вісник. 2013. № 2. с 157-160
7. Мухина В.С. Учебник для студентов пед. институтів. / Под ред. Л. А. Венгера. - 2-е изд., перераб. и доп. - М. : Просвещение, 1985. - 272 с.
8. Червінська І. Роль школи як сучасного соціокультурного центру у формуванні підростаючої особистості / Інна Червінська // Гірська школа Українських Карпат. – 2015.– № 12-13 –С. 172 – 176.

ОСОБЛИВОСТІ СПІЛКУВАННЯ ЗІ ЗДОБУВАЧАМИ ОСВІТИ З ООП ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Смолій В.О.,

студентка 4 курсу спеціальності «Середня освіта (Фізична культура)»

ВП «Лисичанський педагогічний коледж

ЛНУ імені Тараса Шевченка»

м. Лисичанськ

Педагогічне спілкування в освітньому середовищі як професійно-етичний феномен потребує від майбутнього учителя спеціальної підготовки не лише для оволодіння технології взаємодії, а й для набуття морального досвіду, педагогічної мудрості в організації стосунків зі здобувачами освіти, батьками, колегами у різних сферах освітнього процесу.

Проблема педагогічної взаємодії є однією з центральних у педагогічній психології, оскільки від її трактування залежить психологічна коректність та цільова ефективність здійснення навчання, отримання освіти – важливої мети Державної національної програми «Освіта (Україна

XXI століття)». Спілкування – це не просто дія, а саме взаємодія: воно здійснюється між учасниками, з яких кожен є носієм активності і припускає її в своїх партнерах. Відомо, що в процесі викладання велике значення має майстерність педагога, яка базується на мистецтві спілкування.

Актуальність дослідження педагогічного спілкування пояснюється тим, що, зважаючи на специфіку педагогічної діяльності, вчитель саме через спілкування будує складну систему виховних взаємовідносин, що сприяють ефективному вихованню та навчанню учнів, зокрема з ООП.

Дослідження особливостей педагогічного спілкування завжди були у центрі уваги як науковців, так і практиків. Численні праці із соціальної, педагогічної, вікової психології та актуальної нині психології кризових ситуацій, засвідчували провідну роль педагога в освітньому процесі. Натомість у світлі останніх реформ здобувач освіти є активним учасником освітнього процесу, з яким вчитель має співпрацювати, враховувати його точку зору аби якнайкраще та найефективніше створювати спільний освітній простір. А для здобувачів освіти з ООП – це найголовніша проблема.

Проблеми психологічних основ педагогічного спілкування розглядалися в численних працях педагогів. У результаті досліджень Ю. Бабанського, О. Киричука, В. Кан-Калика, Х. Лійметса, Т. Мальковської, О. Мудрика та інших учених отримано важливі дані про можливості педагогічного управління спілкуванням у класному колективі; ефективно педагогічне спілкування розглядається як один із чинників оптимізації освітнього процесу.

У зарубіжній психології проблему педагогічного спілкування вивчали Л. Б. Ітельсон, Дж. Колеман, Г. Морріс, А. Глассер, Е. Джонс, К. Девіс, Г. Келлі та інші вчені.

Спілкування – це фундамент освітнього процесу інклюзивного навчання. Для того, щоби дитина краще вчилася, щоби застосовувала і формувала вміння й навички для подальшого самостійного життя, їй потрібна в певний період допомога й підтримка. Цими наставниками часто стають вчителі, тому що краще розуміють потреби дитини, і вони можуть разом із нею створити неможливе. Кожна дитина хоче спілкуватися з іншими однолітками, гратися, відвідувати заклад освіти.

Карантин вніс дуже багато змін у життя дітей з ООП (таблиця 1).

Таблиця 1

Зміни в режимі дня	Дітям тяжко сприймати їх, тому що вони звикли й були адаптовані до певного режиму дня. Постійний і сталий режим дня – для них це є безпека
Перехід до нової форми навчання	Змінилася форма навчання. Для багатьох дітей з ООП ця форма навчання є новою й незнайомою, незрозумілою. Вони не розуміють, що потрібно на онлайн-уроках сидіти і слухати вчителя або дивитися в екран монітора
Неможливість виходу на вулицю, ігровий майданчик	Через те, що не можна виходити на вулицю, пограти на ігровому майданчику – а часто це було заспокоєнням для дитини з ООП – у неї змінюється й поведінка
Родина перебуває в одному просторі 24/7	Інколи дитина не може бачитися з близькими і значущими людьми. Це все теж змінює її поведінку
Перебування в емоційнонапруженій ситуації	Інколи дитина перебуває в емоційно-напруженій ситуації навіть удома, тому що дорослі хвилюються, бояться і змін у житті дитини, і карантину, бояться, щоби їхня дитина не заразилася. А діти з ООП дуже чітко відслідковують емоції й почуття від дорослих. Звісно, діти теж будуть тривожитися, будуть боятися, панікувати й емоційно вибухати
Буденність та однаковість днів	

Нерозуміння причин залишатися вдома	Здебільшого діти з ООП не розуміють причин залишатися вдома, чому не можна йти в школу, чому не можна зустрітися з друзями, побачити однолітків
-------------------------------------	---

Дистанційне навчання можна застосовувати для дітей з ООП, спираючись на чотири головні принципи дистанційного навчання, а саме: інтерактивності, диференціації, індивідуального підходу, пластичності.

Інклюзивне навчання – це навчання для всіх дітей, про це потрібно пам'ятати. А також про те, що онлайн уроки забезпечують дітям з ООП контакти і спілкування з іншими дітьми. Тобто онлайн уроки є тою соціалізацією, яка була закладена в інклюзивне навчання.

У дистанційному навчанні батьки мають стати нашими партнерами. Тобто перша робота має відбутися саме з ними, а вже далі з їхніми дітьми з ООП. Адже інколи батьки стають каналом комунікації між учителем і учнем з ООП.

Здебільшого заняття проводять разом в одному інформаційному просторі, тому що кожній людині потрібна людина.

Навантаження дитини з ООП визначається індивідуально, з огляду на можливості кожної дитини, і підбирається командою. Навантаження можна скласти на тиждень і після провести аналіз, що все вдалося зробити, від чого дитина сильно втомлювалося, що потрібно змінити.

Приблизне навантаження для дітей з ООП:

1–2 класи – 1–2 онлайн-уроки на день;

3–4 класи – 2–3 онлайн-уроки на день;

5–9 класи – 4–5 уроків на день;

+ відеозаняття та домашні завдання з батьками.

Маємо розробляти багато комунікативних карток, особливо для дітей, які не розмовляють. Також є діти з порушеннями інтелекту, яким важливо мати якусь підтримку й допомогу та швидко дати відповідь. Цей інструмент дуже ефективний, тому що економить час.

Обов'язково потрібні такі комунікативні картки:

- **Картки «так/ні».** Вчитель ставить закрите запитання, й учень дає відповідь, піднімаючи певну картку. Для дітей із порушення зору батьки виготовляють тактильні картки, де написано «так» (є, наприклад, тактильний зелений кружечок) або «ні» (тактильний червоний трикутник або квадрат).
- **Картки з певними словами-відповідями.**
- **Піктограми.**
- **Картки-картинки.** Дітям із порушенням орорно-рухового апарату, які не можуть утримати картку, краще утримувати об'ємний предмет, можна взяти два кубики зеленого й червоного кольорів.
- **Кубики, браслети (червоний-зелений).** Червоний браслет на одній руці, зелений – на іншій. Дитина просто підіймає руку.
- **Картка зі знаком питання.**
- **Картки візуальної підтримки навчання.**
- **Картки з літерами та цифрами.** Наприклад, вербальний диктант, коли вчитель задає приклад, учні його розв'язують і цифрами показують на картці відповідь.
- **Сигнальні картки з емоціями, стікерами.** В умовах карантину вчителю необхідно просто говорити про емоції, емоційний стан кожної дитини і знати, що дитина відчуває в цей момент.

Виходячи з вищесказаного, слід відзначити, що партнерство є важливою формою спільної діяльності її суб'єктів. В основі моделі партнерської взаємодії лежить гуманістична ідея співробітництва як спільної розвиваючої діяльності дітей і дорослих, зміцненої взаєморозумінням, проникненням до духовного світу один одного, спільним аналізом перебігу і результатів даної діяльності.

Освітній процес у даному випадку здійснюється виходячи з потреб та інтересів обох сторін. Основою партнерської взаємодії є педагогічне спілкування, від ефективності якого залежить не лише успіх у спільній діяльності вчителя й учнів, а й їх обопільний особистісний розвиток.

Список використаної літератури

1. Бутенко Н. Ю. Комунікативні процеси у навчанні : підручник / Н. Ю. Бутенко – К. : КНЕУ, 2004. – 383 с.
2. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / А. І. Кузьмінський. – 2-ге вид., стер. – К. : Знання, 2011. – 486 с.
3. Москаленко В. В. Соціальна психологія : підручник / В. В. Москаленко. – К. : Центр навч. л-ри, 2005. – 624 с.
4. Філоненко М. М. Психологія спілкування / М. М. Філоненко. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 224 с.
5. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя в умовах вищого навчального закладу. Науковий посібник / Під загальною редакцією професора С. І. Якименко. – К. : ВД «Слово», 2011. – 464 с.

ГУМАННЕ СЕРЕДОВИЩЕ ДЛЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Сойнова Н.І.,

викладачка

Коростишівський педагогічний фаховий коледж імені І.Я.Франка

Житомирської обласної ради

м. Коростишів

У період розбудови Нової української школи в закладах загальної середньої освіти відбувається впровадження інноваційних ідей, різноманітних педагогічних методик, інформаційно-комунікаційних технологій, у центрі яких – особистість дитини з її індивідуальними можливостями і здібностями. Виникає необхідність створення відповідних умов, які враховуватимуть «рівні можливості для кожного» в освіті, тому важливою є індивідуальна траєкторія освітнього простору для «особливих» дітей та перегляд цінностей у напрямку гуманізму.

Гуманізація освіти – «центральна складова нового педагогічного мислення, яка передбачає перегляд, переоцінку всіх компонентів педагогічного процесу у світлі їхньої людинотворної функції, означає повагу школи й педагогів до особистості дитини, довіру до неї, прийняття її особистісних цілей, запитів і інтересів; створення максимально сприятливих умов для розкриття й розвитку здібностей і обдарувань дитини...»[2,76]. «Гуманізація – визначення людини як особистості, яка має право на розвиток своїх особливостей та їх реалізації у суспільстві і утвердження свого місця в житті», – акцентує О. Барно [1, с. 6].

Реальне втілення на практиці ідей інтеграції дітей з особливими освітніми потребами в загальноосвітній простір – проблема складна і багатогранна. Очевидним є той факт, що без поліпшення матеріально-технічної бази школи впроваджувати інклюзивну освіту ефективно взагалі неможливо. Труднощі становлять і проблеми духовного плану, специфічні риси українського менталітету, а також зміни ідеології ставлення до дітей з особливими освітніми потребами.

Проблеми інтеграції дітей з особливими освітніми потребами в загальноосвітньому просторі досліджували науковці, як Є.Холостова, А.Капська, О.Проскура, І.Іванова, Н.Трофімова, та описали у своїх працях.

О.Проскура стверджує, що гуманістично орієнтовану освіту можна розуміти як процес, що забезпечує людині задоволення; самореалізацію у сфері пізнання, спілкування і діяльності; самовдосконалення на основі ідеалу [4, с. 122-128].

Неабияку роль відіграє й психологічна готовність самої дитини та її батьків до навчання спільно із здоровими однолітками, а також готовність колективу «прийняти» таку дитину [3]. Крім того, необізнаність, настороженість, іноді навіть ворожість виявляють дорослі по відношенню до дітей з обмеженими можливостями. Н.С.Трофімова вважає, що «учитель покликаний не виправляти помилки, недоліки природної організації дитини. Тому необхідно навчитися ставитись до дітей з особливими потребами, як до рівних...» [3].

Перед командою фахівців кожного навчального закладу постає нелегке завдання: сприяти ефективній інтеграції дітей з особливими освітніми потребами в освітній простір на гуманній основі. Освітняни повинні добирати оптимальні стратегії навчання, демонструвати толерантне та доброзичливе ставлення до такої категорії вихованців, оскільки діти здатні наслідувати поведінку дорослих. Завдяки таким професійним діям, руйнуються стереотипи щодо особливостей однолітків, формується гуманне ставлення до вихованців з особливими освітніми потребами, які відрізняються від них.

Ми поділяємо думку Василя Олександровича Сухомлинського, видатного українського педагога, який вважав: «Нещасна, знедолена природою... маленька людина не повинна знати про те, що вона – малоздібна, що в неї – слабкий розум. Виховання такої людини повинно бути в сто разів ніжнішим, чуйнішим, дбайливішим» [5].

З огляду на сказане вище, зокрема використання гуманістичних ідей В.О.Сухомлинського сучасними педагогами, сприятиме успішному функціонуванню інклюзивного навчання.

Ми окреслили лише певну низку проблем, пов'язаних з інтеграцією у суспільство «особливих» дітей. Безперечно, що проблема формування гуманного ставлення до таких учнів вимагає подальшого вивчення. Для вирішення цього питання необхідна повсякденна напружена робота команди фахівців, які здатні забезпечити процес індивідуалізації в Новій українській школі.

Список використаної літератури

1. Барно О. Демократизація та гуманізація вищої освіти – запорука формування високопрофесійного спеціаліста ХХІ століття / О.Барно // Імідж сучасного педагога. – 2003. – № 5-6. – С. 6-12.
2. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник.-К.: Либідь,1997.
3. Іванова І.Б. Соціально-психологічні проблеми дітей-інвалідів / Іванова І.Б. – К. : Логос, 2000. – 86 с.
4. Проскура О. Психологічна підготовка вчителя до роботи з першокласниками: Навч. посіб. / О. Проскура. – К.: Освіта, 1998. – 216 с.
5. В. О. Сухомлинський. Вибрані твори : у 5 т. –К., 1977. – Т. 5. – С. 590.

ПРОБЛЕМИ ТА ІНОВАЦІЇ В ІНКЛЮЗИВНІЙ МУЗИЧНО-МИСТЕЦЬКІЙ ОСВІТІ

Соломко С.В.,

*викладач дисциплін музичного циклу
ВП «Лисичанський педагогічний коледж
Луганського національного університету
імені Тараса Шевченка»*

м. Лисичанськ

Модернізація системи освіти в Україні, яка відбувається в останні роки, насамперед пов'язана зі змінами у змісті шкільного інклюзивного навчання. Тут звертається увага на психічний та фізичний стан здоров'я учнів, усунення перевантажень, стимулювання досягнень дітей у різних сферах діяльності, забезпечення їхнього соціально-педагогічного захисту. Позитивним у системі освіти є те, що створюється рівний доступ до якісної освіти, стає можливим здійснення вибору навчального закладу та навчальної програми відповідно до особливостей дитини. Незважаючи на різноманітні позитивні зміни в системі інклюзивного навчання, є проблема звернути увагу на деякі аспекти: на мистецький розвиток дітей з особливими освітніми потребами, створення умов мистецького розвитку особистостей в різних видах діяльності (розумовій та духовно-емоційній); подруге, на підготовку достатньої кількості кваліфікованих вчителів музичного мистецтва, які володітимуть методиками інклюзивного мистецького навчання.

Визначальною проблемою в галузі мистецької освіти, на що вказують праці Г. Падалки [3,с.4], є проблема мистецького розвитку особистості (школярів та студентів) в інтеграції розумової та духовно-емоційної діяльності. Варто зазначити, що до тих робіт, які відкривають практичний шлях до мистецького розвитку особистості в процесі духовно-емоційної діяльності, належать насамперед дослідження О. Рудницької, в яких запропоновано мистецькі парадигми формування особистості, та наукові праці О. Олексюк і М. Ткач, де розглянуто компоненти духовного потенціалу особистості у сфері музичного мистецтва та розкрито концепцію розвитку духовності людини через емоційно-почуттєве ставлення до світу. Мистецький розвиток особистості через розумову діяльність представлено у наукових працях О. Отич. У своїх розвідках, які зорієнтовані на формування професіоналізму у майбутнього педагога в умовах навчання у вищому навчальному закладі, вона доводить, що продуктом розумової діяльності є взаємодія навчального пізнання і творчої діяльності. Таке твердження є цілком виправданим, адже мистецька діяльність — це насамперед творча діяльність.

Попри значні досягнення у галузі музичної педагогіки з проблеми мистецького розвитку особистостей (школярів і студентів), вона поки вивчена недостатньо. Потребують вирішення питання, пов'язані з мистецьким розвитком у різних вікових групах учнівської і студентської молоді, насамперед тих дітей, які мають порушений темп психічного розвитку. Такі діти мають затримку і музичного розвитку. Професійна мистецька освіта і художня культура: виклики ХХІ століття є судження Г. Падалки про інтегративний процес мистецького розвитку дітей, що включає як розумовий, так і емоційно-духовний компоненти [4с.134]. Про необхідність проведення наукових досліджень саме з такими дітьми свідчить той факт, що порушення темпу психічного розвитку є достатньо масовою формою відхилень розумового та духовно-емоційного розвитку. На основі даних наукових досліджень, що присвячені дітям із затримкою психічного розвитку (ЗПР), можна стверджувати, що чисельність таких дітей постійно зростає

В Україні дітей із ЗПР нараховується 12,2 % від загальної кількості (А. Колупаєва, 2010). До того ж маємо тенденцію до постійного зростання чисельності такої категорії дітей. Характеризуючи таких дітей, слід сказати, що вони мають несформовані психічні функції, що виявляється у слабкому розвитку пам'яті та уваги, недостатньому розвитку вербально-логічного мислення, відхиленнях у поведінці, складнощах у навчанні, що веде до шкільної дезадаптації. Саме тому, що зміни у психічній діяльності не такі великі і піддаються впливу, зусилля музикантів-педагогів перш за все повинні бути спрямовані на розробку адекватних і ефективних програм мистецького розвитку таких дітей. Це важливо ще й тому, що парціальні порушення розвитку можуть бути компенсовані в адекватних до стану дитини психолого-педагогічних умовах. Але варто зауважити, що розробка проблеми розвитку (розумового та духовно-емоційного) дітей із ЗПР у науковій літературі відбувалася залежно від професійної орієнтації дослідників - з педагогічної, психологічної, клінічної й музично-педагогічної точок зору[3с.48]. У педагогічних дослідженнях діти із ЗПР виокремлюються серед невстигаючих учнів шкіл і характеризуються як ті, що «повільно навчаються», «мають психофізичні вади», із «специфічними труднощами у навчанні», «ускладненнями в оволодінні шкільними навичками», «порушеннями

розвитку» тощо. Саме на таких дітей звернули увагу дослідники у 60-х роках ХХ ст. і провели перше експериментальне навчання [2с.79].

Сьогодні всі ці визначення поступаються новому — «діти, які потребують корекції духовно-емоційного та розумового розвитку». Таким чином, зазначає А. Колупаєва, акцент зсувається від внутрішніх проблем дитини до системи освіти, яка надає їй підтримку в навчанні, визнає її потенціал та задовольняє всі її індивідуальні потреби [1с.51]. У цьому зв'язку суттєвим є досвід зарубіжних країн, де створюється єдина освітня система, яка охоплює учнів різних категорій. Загальне бачення цього питання полягає в тому, що переважна більшість дітей, які потребують корекції розвитку, повинна мати можливість навчатися разом зі своїми однолітками у звичайних умовах. Таке навчання слід відповідним чином адаптувати до потреб дітей, а не «підганяти» під сталі погляди щодо організації та характеру навчального процесу. Досвід багатьох країн свідчить про те, що інтеграція дітей, які потребують корекції духовно-емоційного та (або) розумового розвитку, найкраще відбувається в школах, які приймають на навчання усіх дітей певного району чи громади без будь-яких обмежень. Саме в таких умовах діти, які потребують корекції духовно-емоційного та (або) розумового розвитку, можуть досягти найвищих результатів в освіті та соціальній інтеграції. У психології стосовно дітей із ЗПР накопичено цінні наукові дослідження, зроблені науковцями ще наприкінці 1960-х років. Так, терміни «затримка темпу психічного розвитку», «затримка психічного розвитку» були сформульовані Г. Сухаревою ще у 1965 р. Більшість науковців завданнями своїх досліджень визначають клініко-нейропсихологічні характеристики тих дефектів, що ускладнюють існування дитини у соціумі, вивчають особливості порушення таких функцій, як: пам'ять, увага, мова, мислення, зоровопросторове сприймання.

Маючи конкретні наукові докази про клінічні особливості дітей із ЗПР, дослідники виокремлюють низку варіацій цього стану: психічний інфантилізм (емоційно незрілі діти) та астенічні стани є найбільш легкими формами. Діти із ЗПР цих форм можуть мати первинне порушення темпу формування емоційно-вольової регуляції, а на цій основі — малу працездатність, швидку втомлюваність, аритмію пам'яті, уваги.

У галузі музичної педагогіки теж є роботи, зорієнтовані на дітей та учнів із ЗПР. На те, що мистецтво є суттєвим засобом духовноемоційного розвитку таких дітей, формує їх внутрішній світ мислення й сприймання, емоції та почуття, визначає систему цінностей, вказують роботи Т. Добровольської, М. Зикова, Л. Комісарової, І. Левченко, О. Медведєвої, Л. Назарової, Е. Сурно. Так, Л. Виготський відводив особливу роль у розвитку психічних функцій та активізації творчих проявів дитини з порушенням розвитку різним видам мистецтва (музиці, живопису, художньому слову, театру). Сучасні дослідження об'єктивно підтверджують позитивний вплив мистецтва на дітей з різними відхиленнями у розвитку. У процесі занять музикою, співом у дітей активізується мислення, формується цілеспрямована діяльність, стала увага. Заняття мистецтвом сприяють сенсорному розвитку дітей, диференціації сприймання, повільної уваги, комунікації, мови [3с.41]. У практиці реабілітації дітей з порушеннями розвитку та поведінки широко застосовують спеціальні види допомоги, насамперед арт-терапію (терапію мистецтвом), основними видами якої є терапія малюнком, музикотерапія (інструментальна та вокальна), танцювальна терапія, фольклоротерапія, казкотерапія, лялькотерапія. Мета арт-терапії полягає у гармонізації розвитку особистості через самовираження та самопізнання.

Узагальнюючи наукові дослідження з означеної проблеми, можна зробити висновок про те, що науковці різних галузей знань (педагоги, психологи, психіатри) зробили свій внесок у розуміння феномена «затримки психічного розвитку» дітей. У той же час всі дослідження доводять, що діти із такими порушеннями мають достатній потенціал розвитку за умови створення сприятливих можливостей для його реалізації. У контексті вирішення проблеми мистецького розвитку таких дітей можна окреслити низку перспективних аспектів, як-от: — модернізація змісту мистецької освіти учнів із ЗПР. Суттєвим фактором такої модернізації є впровадження національної парадигми до навчально-виховного процесу; — розробка принципів відбору навчального матеріалу з урахуванням потреб мистецького розвитку особистості у розмаїтті різновидів художньої діяльності; — застосування нової методики, яка базується на художньо-

образному засвоєнню світу; — розробка та впровадження у практику психолого-педагогічних умов, що сприятимуть розумовому та духовно-емоційному розвитку дітей.

Список використаної літератури

1. Колупаєва А. Інклюзивна освіта в контексті реалій сьогодення / А. Колупаєва // Практика управління закладом освіти. — К. : ТОВ «Міжнародний центр фінансово-економічного розвитку України», 2010. — № 4. — С. 8–12. Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції 491
2. Олексюк О. Педагогіка духовного розвитку особистості: сфера музичного мистецтва : навч. посіб. / О.М. Олексюк, М.М. Ткач. — К. : Знання України, 2004. — 264 с.
3. Падалка Г. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) / Г.М. Падалка. — К. : Освіта України, 2010. — 274 с.
4. Падалка Г. Теорія і методика мистецької освіти: Інноваційна проблема / Г.М. Падалка // Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Серія 14: Теорія і методика мистецької освіти : зб. наук. пр. — Вип. 5. — К. : НПУ, 2010.

ПЛАН-КОНСПЕКТ УРОКУ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ У 10 КЛАСІ «ОЗДОБЛЕННЯ ФАРТУХА»

*Станіславова Л.О.,
вчителька-дефектологиня першої категорії
Кремінська обласна спеціальна школа
м. Кремінна*

Мета: навчити учнів оздоблювати готові вироби, ознайомити з технологією пришивання пасток на фартух, повторити технологію вишивання хрестиком, учити планувати свою роботу та застосовувати на практиці здобуті знання; розвивати творчість та фантазію при оздобленні виробів ручним способом, розвивати просторові уявлення, точність у виконанні роботи, розширювати активний словниковий запас учнів; корегувати дрібні м'язи, моторику пальців і кистей рук при виконанні ручних швів; виховувати художній і естетичний смак, творче ставлення до праці, охайність в роботі, уважність

Обладнання: зразки готових виробів, проектор, електронна презентація, набір інструкційних карт, нитки, пасти, голки, праска, прасувальна дошка

Місце проведення: класна кімната

Клас: 10

Тривалість уроку: 40 хвилин

Хід уроку

I. Загальнокорекційний етап

Нервово – психологічна підготовка

- Добрий день, діти! У нас за вікном чудова погода, світить сонечко, наче бажає нам гарного настрою. Давайте і ми з вами посміхнемося один одному, побажаємо гарного настрою і плідної праці на уроці.

- Зробіть глибокий вдих через ніс і видих через ніс (3 р) ; вдих через рот видих через ніс (3 р) .

II. Основний етап

1. Організаційна підготовка

- Сядьте рівенько, покладіть руки на парти, налаштуйте на роботу, починаємо урок.

2. Актуалізація знань. Запитання (слайди)

- Отже, для чого нам потрібні нитка з голкою?
- Які ще матеріали потрібні для шиття?
- Чому ви вже навчилися раніше на уроках?
- Людина якої професії шиє?

3. Мотивація навчально-трудової діяльності

Ми з вами вже навчилися вишивати, вчимося шити на швейній машинці. Вам подобається? Можливо хтось із вас по закінченню школи обере професію швачки.

Розповідь учителя про професію швачки

Це провідна професія у виробництві одягу. Професія швачки має давню історію. Протягом тисячоліть швацькі роботи виконувались вручну. У 1755 році німець Карл Вейзенталь винайшов швейну машину, в якій використовувалась голка з вушком посередині. Вона копіювала принцип ручного утворення стібків. З тих пір швейні машини постійно удосконалювались. Сучасний костюм – це плід зусиль спеціалістів самих різних професій – художників-модельєрів, модельєрів-конструкторів, інженерів-технологів, а безпосереднім шиттям розроблених моделей займається швачка. Швачка досконало знає весь технологічний процес і грамотно його виконує із врахуванням всіх неповторних особливостей фігури замовника. На сьогодні професія швачки є актуальною і постійно затребувана на ринку праці.

4. Повідомлення теми і мети уроку

- Отже тема нашого уроку сьогодні оздоблення фартуха. Ми з вами пошили фартухи. І сьогодні будемо їх оздоблювати трьома способами, з використанням різних матеріалів.

5. Вивчення нового матеріалу

Розповідь учителя з презентаційними матеріалами

- Ми не дарма згадали про ці матеріали. Тому що голки та нитки використовують не лише для шиття одягу, також ці та інші речі (паєтки, гудзики, стрічки і т. д.) можна використовувати для прикрашання і оздоблення одягу.

Оздоблення одягу, оточення гарними, естетичними речами, завжди мало для людини велике задоволення. Ще первісні жінки намагались прикрасити себе і своє житло, використовуючи різні підручні матеріали і всю свою фантазію та смак. (слайд вишивки).

В наш час існує велика кількість видів оздоблення одягу різними методами з використанням різних технік та матеріалів. Наприклад, паєтки прийшли до нас зі Сходу. (слайд 9). В Індії цими декоративними блискітками розшивали сарі (словникова робота), які завдяки цьому переливалися потім усіма кольорами веселки. В Європі паєтки тривалий час використовували лише для прикраси вечірніх або сценічних костюмів та аксесуарів до них.

За час свого існування паєтки досить видозмінилися. Сучасні паєтки сьогодні неймовірно різноманітні: вони можуть бути великими і маленькими, плоскими і об'ємними, абсолютно будь-якої форми (учні згадують і називають форми, які їм відомі), глянцевими або матовими (словникова робота), з різним блиском, а кольорова гамма просто вражає різноманітністю. Паєтками розшивають все: від верхнього одягу до спідньої білизни, від черевичок до чоботів. Ними прикрашають різні аксесуари: сумки, шапки, ремені, гаманці і т. д. (слайди).

Перший спосіб, який ми будемо використовувати сьогодні – вишивка. Отже спочатку повторимо, які взагалі ви шви знаєте. (Показ слайдів). Я буду показувати вам шви ви їх будете відгадувати.

Другий спосіб – оздоблення гудзиками, а третій – паєтками.

Перш ніж приступити до роботи, зробимо з вами гімнастику для очей (відео).

6. Практична робота

Вступний інструктаж. Пояснення техніки виконання роботи

- Діти, не хвилюйтесь. Сядьте рівенько. Всі інструменти і матеріали, які вам будуть потрібні знаходяться у вас на столах. Кому щось буде не зрозуміло, піднімайте руку, я допоможу.

Тепер зверніть увагу на пам'ятки з правил техніки безпеки, що лежать на ваших столах. Згадайте, які правила потрібно знати при роботі з голкою і ножицями.

Сядьте рівненько, слідкуємо за поставою. Приступимо до роботи. Уважно мене слухайте і чітко виконуйте всі мої інструкції. У вас на партах є всі речі, які вам будуть потрібні протягом уроку:

- голка – це головна річ для ручного шиття і ви навчилися нею користуватися;
- фартухи, кишені яких треба вишити хрестиком і оздобити паєтками та гудзиками;
- нитки різного кольору (назвати кольори), паєтки, гудзики;
- ножиці;
- наперстки;
- пристрій для втягування нитки в голку.

Також ви маєте технологічні карти - це чіткий перелік ваших дій . Пам'ятаємо про техніку безпеки під час шиття .

Фізкультхвилинка (відео)

Продовжуємо працювати (індивідуальна робота з учнями)

Поточний інструктаж

III. Заключна частина.

Підсумкова бесіда

- З якими матеріалами для оздоблення готового виробу ви сьогодні працювали?
- Чи виникали у вас труднощі під час виконання практичної роботи? Які саме?

Оцінка і самооцінка робіт учнів. Відзначення кращих готових робіт.

Прибирання робочих місць.

Д/з (закінчити роботи).

ЗАГАЛЬНІ ТА СПЕЦІАЛЬНІ МЕТОДИ РОБОТИ ІЗ УЧНЯМИ ІНКЛЮЗИВНОГО КЛАСУ

Ткаченко Л.Т.,

викладачка вищої кваліфікаційної категорії зі званням «старша вчителька»

ВП «Лисичанський педагогічний коледж

ЛНУ імені Тараса Шевченка»

м. Лисичанськ

Для роботи у інклюзивному класі учитель використовує загальноприйняті методи навчання. Методи навчання, як відомо із загальної педагогіки, можна розділити на п'ять основних груп, беручи до уваги різні ознаки класифікації: методи за характером отримання інформації, методи за характером пізнавальної діяльності учнів, логічні методи, методи мотивації та стимулювання пізнавальної діяльності та методи контролю. Найбільш придатними для створення освітнього середовища, котре забезпечить розвиток ініціативи і самостійності, вільно реалізувати свої здібності і освітні потреби, є методи за характером пізнавальної діяльності (М. Скаткін, І. Лернер). Виділяють наступні методи роботи (рисунок 1) [5].

Інші групи методів:

1. За джерелом передачі і сприймання навчальної інформації: словесні, наочні, практичні.
2. За логікою передачі і сприймання інформації: індуктивні, дедуктивні, традуктивні, аналітичні, синтетичні, аналітико-синтетичні.
3. Методи стимулювання і мотивації навчання.
4. Методи контролю і самоконтролю у навчанні.

Саме за допомогою методів роботи у вчителя є можливість коригувати поведінку та розвиток дітей, формувати необхідні якості особистості, ціннісні орієнтації, збагачуючи при цьому досвід діяльності, спілкування та відносин.

Класифікація методів роботи з учнями інклюзивного класу

Пояснювально-ілюстративний

(вчитель повідомляє готову інформацію різними засобами, а учні сприймають, усвідомлюють і фіксують у пам'яті цю інформацію): бесіда, лекція, пояснення, підручник, наочні засоби; ІКТ)

Репродуктивний

(відтворення і повторення способу діяльності за завданнями вчителя; зворотний зв'язок і самоконтроль)

Частково-пошуковий

(побудований індуктивно або дедуктивно, при поєднанні прямої і побічної взаємодії учасників)

Проблемний

(вчитель висуває, формулює проблему, сам її розв'язує, показуючи шлях розв'язання в її справжніх, але доступних для розуміння учнів суперечностях, розкриває хід думки)

Дослідницький

(передбачає творче засвоєння знань. Покликаний забезпечити теоретичне використання знань; оволодіння методами наукового пізнання в процесі пошуку цих методів і використання їх; сприяє формуванню рис творчої діяльності; є умовою формування інтересу, потреби в такій діяльності)

Рисунок 1. Класифікація методів роботи з учнями інклюзивного класу

Спираючись на визначення методів сучасними дидактами (В. Бондар, С. Гончаренко, О. Комар, О. Пометун, О. Савченко, М. Фіцула й ін..) **інноваційні методи** – це така взаємопов'язана діяльність вчителя і учнів, яка спрямована на модифікацію змісту, методичних прийомів, форм (способів) організації навчальної діяльності учнів, що сприятиме адаптації дітей з особливими освітніми потребами до освітнього середовища, засвоєння учнями знань, умінь та навичок і загального розвитку особистості кожного члена учнівського колективу [1].

Реалізація методики інклюзивного навчання здійснюється через систему інтерактивних методів, під якими розуміють взаємодію учнів не лише з вчителем, а й один з одним.

Інтерактивний метод – це взаємопов'язаний спосіб активної суб'єкт-суб'єктної діяльності між учасниками навчального процесу, спрямований на засвоєння знань, умінь і навичок оволодіння соціальним досвідом спілкування, розвиток особистості (О. Пометун). Інтерактивні методи найбільш відповідають особистісно-орієнтованому підходу. Вони не змушують учнів виконувати ті чи інші вимоги, дають простір для саморегуляції, створюють умови для того, щоб школяр сам прийшов до виконання поставлених завдань. Тому актуальними для інклюзивного

навчання серед інтерактивних методів є імітаційні, а саме дидактичні ігри, робота в малих групах, технології "портфоліо", кейс методів, дальтон-план.

Основа інтерактивного навчання – робота в малих групах. Найпростіша форма, що належать до інтерактивного навчання – це робота в парах, що дозволяє учням набути навичок співробітництва, оволодіти вміннями висловлюватись та активно слухати. Під час роботи в парах можна швидко виконувати вправи, які за інших умов потребують великої затрати часу. Серед них можна назвати такі дидактичні ігри: "Знайди пару" – учні до карток з друкованими буквами добирають відповідні рукописні літери. Називають букви, звуки, які вони позначають, складають з ними слова. "Незнайко" – один учень читає, а інший виправляє допущені помилки.

Метод інклюзивної роботи – спосіб діяльності з метою досягнення поставленої корекційно-виховної мети.

У соціально-педагогічній діяльності вчителів можна виділити наступні методи виховної роботи (табл.1).

Таблиця 1

Методи виховання із учнями інклюзивного класу

№ з.п.	Методи роботи	Приклади
1.	Формування свідомості	бесіда, диспут, лекція, приклад, пояснення, переконання
2.	Організації діяльності та формування суспільної поведінки особистості	вправи, привчання, виховні ситуації, приклад
3.	Мотивації та стимулювання	вимога, громадська думка
4.	Самовиховання	самопізнання, само оцінювання, саморегуляція
5.	Соціально-психологічної допомоги	психологічне консультування, аутотренінг, стимуляційні ігри
6.	Спеціальні методи	патронат, супровід, тренінг, медіація
7.	Спеціальні методи педагогічної корекції	суб'єктивно-прагматичний метод, метод заміщення, метод "вибуху", метод природних наслідків і трудовий метод

Методи арт-терапії . Лікувальна педагогіка – це галузь соціальної педагогіки, знання яка межує із знаннями медицини, педагогіки і психології. Проблемами лікувальної педагогіки займалися зарубіжні та вітчизняні вчені Д. Виготський, А. Дубровський, В. Кащенко, Я. Корчак, В. Сухомлинський та ін.

Здійснити поставлені завдання допоможуть засоби естетики (естетотерапія), фауни (зоотерапія), запахів флори (аромотерапія), природи (дендротерапія) та ін. Зокрема з метою розв'язання проблем адаптації:

1. **Ігрова терапія** – процес спільного з дитиною переживання і осмислення будь-якої життєвої ситуації, що подана в ігровій формі. Головне значення гри полягає в тому, що завдяки особливим ігровим способам дитина моделює взаємодію з навколишнім світом та людські стосунки. Отже, у ході гри дитина засвоює мотиви людської діяльності. На основі цього формується прагнення до суспільно важливої діяльності, що стає основним моментом готовності до шкільного навчання та трудової діяльності. Важливою ознакою ігротерапії є інструкція до будь-якої гри, побудована у формі казки або притчі.

2. **Бібліотекотерапія** читання літератури з подальшим обговоренням прочитаного, організація літературно-музичного вечорів.

З метою **терапії фізичної активності** використовується:

1. Психогімнастика – форма терапії або невербальний метод групової психотерапії, що ґрунтується на руховій експресії, міміці, пантоміміці. Соціальний педагог використовує вправи на зняття напруги і скорочення емоційної дистанції учасників групи.

2. Музикотерапія. Впливаючи на психоемоційний стан людини, музика призводить до певних гормональних і біохімічних змін в організмі, позитивно впливає на інтенсивність обмінних процесів. Позитивні емоції, що виникають під час звучання музики, стимулюють інтелектуальну діяльність дитини.

3. Зоотерапія. Петтерапія – лікування за допомогою домашніх тварин. Зокрема собак і котів використовують до дітей, які з певних причин відчувають труднощі у навчанні (читання вголос для тварин), у яких нерозвинені моторні навички рук (застебнути нашійник на собаці, пристебнути поводок тощо), у яких гіпертрофована активність (контакт з кішкою заспокоює дитину), до аутичних дітей та ін

Дельфінотерапія, іпотерапія (лікування дельфінами і кінями) сприяє лікуванню аутизму, депресії, астенічного (хронічна втома) і посттравматичного синдромів, наслідків ДЦП тощо.

Широко використовують:

– лікувальну гімнастику. У результаті різних засобів руху знімається втома, змінюється реактивність організму, підвищується його стійкість, активізується діяльність мозку та ін.

– ароматерапію використовують для підвищення тону організму, зміцнення зоров'я, лікування простудних захворювань та ін. Наприклад, аромат евкаліпта знижує сонливість, яка викликана перенапруженням; запах лаванди допомагає зосереджуватися тощо.

– казкотерапію як найдавніший психолого-педагогічний метод соціалізації дитини, спосіб передачі знань про соціальну реалізацію людини. Це система передання життєвого досвіду, розвитку соціальної чутливості; інтуїції та творчих здібностей. Казкотерапія використовує казкову форму для інтеграції особистості, розвитку творчих здібностей, розширення свідомості, вдосконалення взаємодії з навколишнім світом.

Методика Марії Монтесорі. Метод Монтесорі заснований на спостереженні за дитиною у природних умовах та прийнятті її такою, якою вона є. У групах Монтесорі дитина навчається самостійно за допомогою спеціально розробленого навколишнього середовища – Монтесорі-матеріалів, маючи можливість самоконтролю; дитина сама бачить свої помилки, дорослому не потрібно вказувати на них. Роль вчителя полягає у керуванні самостійною діяльністю дитини, а не в її навчанні.

Методи, які використовуються, залежать від проблеми у дітей, індивідуальних особливостей, середовища, рівня соціальної адаптації, можливостей самого спеціаліста.

Варто використовувати в інклюзивному вихованні і традиційну класифікацію методів навчання і виховання: словесні (бесіди, розповіді); наочні (відвідування музеїв, театрів, картинних галерей, виставок та кінотеатрів); практичні (ігри, праця, конкурси).

Спеціальні методи роботи

1. Методи моторної корекції – релаксації, паралінгвістичні, тілесно-орієнтувальні, ритміки.

2. Сенсомоторні методи – слухового і зорового сприйняття навчального матеріалу, наочні, практичні.

3. Когнітивні методи – організації психічних процесів. Упровадження даних методів навчання передбачає їх раціональне співвідношення з загальними методами навчання.

Інтенсивні методи розвитку когнітивної сфери. Учителям інклюзивних класів необхідно враховувати численні методичні прийоми для підкріплення таких когнітивних процесів як:

✓ сприймання – поділ навчального матеріалу на частини; уповільненість темпу викладу матеріалу; актуалізація знань на базі власного досвіду. Для тренування гостроти сприймання слухової інформації слід використовувати орнаментальне малювання; позначення певного слова оплеском;

✓ уваги – тренування уваги за допомогою спеціальних корекційних вправ; вправи на розвиток коментування; вправи на розвиток самоконтролю;

✓ уяви – повторювання навчального матеріалу; розвиток логічного мислення; виконання вправ за зразком з метою порівняння своєї роботи із зразком;

✓ розвиток мислення – доступність подачі навчального матеріалу; здійснення аналізу виучуваного; наочність; аналіз сприйнятого матеріалу за зразком; залучення значної кількості

аналізаторів; поділ теми на частини; використання схем та інструкцій; формування уміння виділяти головне; порівнювати, знаходити причинно-наслідкові знання;

✓ розвиток пам'яті – тренувальні вправи; мінімальна кількість нових термінів на одному уроці; формулювання запитань творчого характеру; використання наочності для залучення різних аналізаторів;

✓ порушення усного мовлення – задавати запитань різних виді та вимагання повної відповіді від учнів; повторення учнями запитань та інструкцій; мовлення наповнювати образністю;

✓ порушення письмового мовлення – використовувати вправи для розвитку дрібних м'язів кисті рук;

✓ моторики.

У процесі навчання актуальними методами навчання є: створення ситуації успіху на уроках; заохочення незначних успіхів і досягнень; арттерапія (казкотерапія, музикотерапія, бібліотекотерапія, окупаційна терапія та ін.); бесіди і "мозковий штурм"; ділові ігри і дискусії; casestudy; графічні організатори (схеми-"павутинки", ланцюжки послідовності; дерева сортування; діаграми Венна; матриці; сюжетні карти; "знаємо – дізналися – хочемо дізнатися").

Отже, формування когнітивних стратегій, має на меті навчити дітей активно й цілеспрямовано набувати нових знань, умінь та навичок, мислити та вирішувати проблеми. Разом з тим, когнітивні стратегії необхідно добирати з урахуванням вимог педагогічних задач, враховувати поточний рівень знань і навичок учнів, застосовувати конкретні стратегії, коли вони є доцільними

Список використаної літератури

1. Данілавичюс Е.А., Литовченко С.В. Стратегії викладання в інклюзивному навчальному закладі: навчально-методичний посібник /За заг. ред. А.А. Колупаєвої. – К.: Видавнича група «А.С.К.», 2012. – 360 с. (Серія «Інклюзивна освіта»).

2. Колупаєва А. А. Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі: навчально-методичний посібник / А. А. Колупаєва, О.М. Таранченко. — Харків : Вид-во «Ранок», 2019. — 304 с.

3. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: Монографія. – К.: «Самміт –Книга», 2009. 272 с.: іл.- (Серія «Інклюзивна освіта»).

4. Таранченко О.М., Найда Ю.М. Диференційоване викладання в інклюзивному класі: навчально-методичний посібник/ За загальною редакцією Колупаєвої А.А. – К.:Видавнича група «А.С.К.», 2012. – 124 с. (Серія «Інклюзивна освіта»).

5. Шевців З. М. Основи інклюзивної педагогіки: підручник. Видання 2-ге, виправлене, доповнене. Львів: «Новий світ – 2000», 2019. - 264 с.

ФОРМУВАННЯ МЕДІА-КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ МЕДІАТИЗАЦІЇ ОСВІТИ

Толмачова І.Г.,

заступниця директорки з соціально-гуманітарної роботи,

викладачка психолого-педагогічних дисциплін

ВП «Лисичанський педагогічний коледж

Луганського національного університету

імені Тараса Шевченка»

м. Лисичанськ

Концепція сучасної системи освіти передбачає систематичне використання медіа-засобів. Це пов'язано, по-перше, з поширенням актуальних гаджетів серед усіх верств населення; по-друге, вимогою Концепції нової української школи щодо формування у молодших школярів інформаційно-цифрової компетентності; по-третє, зацікавленістю здобувачів освіти реалізовувати навчальну діяльність через комп'ютери, Інтернет-планшети, нетбуки тощо. Посилену увагу до медіа-засобів проявляють, у першу чергу, молодші школярі, яким цікаве віртуальне спілкування з однолітками через соціальні мережі, мобільні додатки; популярними серед молоді стають відеофрагменти, аудіопродукти, неконтрольоване використання та контекст яких може вплинути на психічне, фізичне, психологічне благополуччя молодшого школяра. Тому, вчитель початкової школи має навчити учнів критично аналізувати медіа-тексти, розуміти роль медіа-засобів у сучасному освітньому просторі, усвідомлювати дидактичний потенціал актуальних гаджетів, тим самим уникаючи розвитку кліпового мислення у молодших школярів, адикції від медіа-засобів.

У контексті нашого дослідження формування медіа-компетентності у дітей з особливими освітніми потребами (ООП) в умовах медіатизації освіти передбачає формування знань про канали надходження інформації, функціонування пошукових систем, тактику їх використання; уміння аналізувати медіа-тексти та обирати достовірні факти, дані, працюючи з різними вебджерелами; створювати авторські медіа-продукти [1, с. 56]. Тому, для формування означеної компетентності у дітей з ООП необхідно в закладах освіти створювати спеціальні педагогічні умови.

За словами В. Сластьоніна формування медіа-компетентності можливе за умов пасивного сприймання інформації та самостійного пошуку даних з мережі Інтернет [2].

Вважаємо, що для формування медіа-компетентності учнів з ООП необхідно в закладі загальної середньої освіти створити спеціальні педагогічні умови, які уможливають ефективну діяльність з медіа-засобами: 1) наявність медіа-засобів індивідуально для кожного здобувача освіти з ООП, урахування їх фізичні можливості. Медіа-засоби мають моделювати зміст навчального матеріалу та освітній процес загалом (слід звернути увагу, що придбання медіа-засобів для дітей з ООП вимагає певні коштовні витрати та мають урахувати фізичні відхилення дітей) [3]; 2) проведення спеціальних занять, виховних годин для дітей з ООП з тем, наприклад, «Медіа-засоби: вектори навчальної діяльності», «Вплив медіа-засобів на психологічне благополуччя особистості», «Пошук даних у мережі Інтернет», «Користь медіа-засобів при вивченні точних наук», «Формування критичного мислення через освітні онлайн-тренажери» тощо. Крім того, на думку науковиці А. Воронової навчальний процес має включати наступні компоненти: мотиваційний (зацікавлення молодших школярів з ООП здобувати знання через медіа-засоби); змістовний (залучення здобувачів освіти до класних годин, роботи тематичних семінарів, конференцій, круглих столів, вебінарів, тематика яких пов'язана з поширенням медіа-засобів у закладах освіти різних типів та професійній діяльності зокрема); технологічний (включення у зміст навчальних дисциплін різних форм, прийомів, методів навчання, спрямовані на формування медіа-компетентності здобувачів освіти, а також систематичне використання медіа-засобів для розв'язання освітніх завдань різної складності) [1, с. 57]. Вважаємо, що продуктивним для учнів з ООП буде включення у зміст інваріантної складової навчальних планів спецкурсів, зокрема, «Основи медіатизації освіти в початковій школі» [4]. Контекст спецкурсу передбачає ознайомлення здобувачів освіти з медіа-засобами на теоретичному та практичному рівнях, а також сприятиме формуванню критичного мислення та маргіналізації, умінню працювати з медіа-текстами та пошуковими системами (грамотно здійснювати пошук інформації, використовуючи різні вебджерела, зіставляти дані з метою відрізнити фейки, дезінформацію, маніпуляцію від достовірних фактів); уміло застосовувати в освітній діяльності електронні платформи, месенджери, конструктивно візуалізувати інформацію в соціальних мережах; передавати інформацію через поштові сервіси; створювати авторські медіа-продукти, використовуючи інтерфейс комп'ютерних програм, онлайн-сервісів.

Таким чином, медіа-засоби є невід'ємним атрибутом сучасної освіти. Молодші школярі демонструють свою активність по відношенню до діджиталізації. Не виключенням є і здобувачі

освіти з ООП, процес навчання яких не має відрізнятися від процесу підготовки звичайних учнів, а має реалізовуватися з вимогами медіатизації освіти, тим паче зважаючи на освітній потенціал найпоширеніших гаджетів (телефони, планшети, нетбуки). Звичайно, учитель у цьому випадку є наставником, помічником, модератором для особливих учнів та має допомогти їм здійснювати освітню діяльність в тандемі з медіа-засобами, будувати власну траєкторію для досягнення поставлених завдань. Запропоновані педагогічні умови навчання учнів з ООП передбачають оволодіння необхідними освітніми компетенціями (шукати, думати, співпрацювати, комунікувати, братися за справу), які дозволять молодшим школярам адаптуватися до вимог медіатизації освіти, здійснювати навчальні операції на рівні з іншими учнями. Дидактичний потенціал медіа-засобів стане в нагоді для формування критичного мислення, уміння аналізувати інформацію, оперувати поняттями, протистояти медіа-вірусам; сприятиме розвитку інтеріоризації (внутрішній потенціал дитини, формування розумових дій, побудова власної траєкторії для утвердження себе в цьому світі), конгруентності (уміння відповідати іншим, володіти знаннями, уміннями, навичками відповідно до вимог суспільства та сьогоденних викликів освіти), генерації нових ідей професійної спрямованості, партисипативності навчання (учні проявляють зацікавленість у тому, як реалізується освітній процес; вмотивовані до провадження освітньої діяльності на рівні з іншими). Учитель початкової школи має бути взірцем для дітей з ООП та підбирати такі медіа-засоби, медіа-продукти, форми, методи, прийоми навчання, які дозволять на високому рівні опанувати навчальним матеріалом та сформувані в них медіа-компетентність.

Список використаних джерел

1. Воронова А. А., Кравец К. К. Формирование медиаграмотности у обучающихся с ограниченными возможностями здоровья в условиях инклюзивного образования. Концепт. Науки об образовании. 2019. № 10. С. 52–64.
2. Слостенин В. А. Педагогика : учебник для студентов высшего учебного заведения. Москва : Академия. 2008. 576 с.
3. Платонова Т. Е. Информатизация дошкольного образования. Материалы VIII междунар. науч-практ. конф. Екатеринбург. 2015. 623 с.
4. Tolmachova I. Implementation of the special course «Bases of media education in the primary school» in the professional training of future teachers. International Scientific Conference Scientific Development of New Eastern Europe: Conference Proceedings. Part I, April 6th, 2019. Riga, Latvia: Baltija Publishing. P. 67–70.

РОЛЬ ТА МІСЦЕ ГУРТКОВОЇ РОБОТИ ЯК СИСТЕМИ НАВЧАННЯ Й ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

Фастов С.С.,

*керівник Комунального закладу
«Долинський заклад загальної
середньої освіти I-III ступенів»
Слов'янської районної ради
Донецької області*

Згідно зі ст. 3 Закону України «Про освіту» в країні створюються рівні умови доступу до освіти. Дітям з особливими освітніми потребами, як і всім іншим, гарантовано право на доступ до освіти, на можливість отримувати досвід і знання. Утім для цього необхідні спеціальні умови.

Рання соціальна реабілітація дітей з особливими освітніми потребами – це перший крок на шляху інтеграції їх до суспільства. Чим раніше надана допомога у спробі зробити цей крок, чим більш кваліфікованою та систематичною є робота, тим кращими будуть результати. Однією з головних проблем у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами є проблема адаптації їх в суспільстві. Учені стверджують, що ігнорування проблем адаптації дітей зумовлює значні труднощі в їхньому житті та спілкуванні. Більшість таких дітей не в змозі в майбутньому обрати собі професію до вподоби, визначитись у життєвому просторі. Для багатьох з них є проблема спілкування, знаходження контакту з іншими людьми. Діти з особливостями психофізичного розвитку особливо легко травмуються, замикаються в собі або стають агресивними.

Доведено, що діти з порушеннями починають краще розвиватися, коли потрапляють у типовий дитячий колектив. Важливу роль у соціалізації дітей з ООП відіграють позакласні заняття, гуртки, які збільшують їх можливості для реалізації творчого потенціалу. Зокрема, допомагає знайти друзів і здобути набір соціальних зв'язків – бути частиною команди, опанувати нові навички. Самовираження, підвищення самооцінки, оволодіння корисною для інших справою, гнучкість та адаптивність, вміння подивитися на себе з боку, вигідно подати свої особливості та не боятися бути смішним (а це профілактика від позиції жертви, саможаління) – головні аспекти позашкільної діяльності дітей з ООП. Для інших учнів робота в гуртках поряд з особливими учнями – це «камертон» щирості та приклад серйозного ставлення до людей. При цьому діти з типовим рівнем розвитку демонструють відповідні моделі поведінки дітям з особливими освітніми потребами і мотивують їх до розвитку та цілеспрямованого використання нових знань і вмінь. Взаємодія між гуртківцями з ООП та іншими дітьми в інклюзивних групах сприяє налагодженню між ними дружніх стосунків. Завдяки такій взаємодії діти вчаться природно сприймати і толерантно ставитися до людських відмінностей, вони стають більш чуйними, готовими до взаємодопомоги. Але така взаємодія досягається не

відразу. Необхідний певний адаптаційний період для звикання дітей один до одного.

Важливо, що заняття в гуртках допомагає дитині з ООП активізувати рухові навички, покращити мовлення, формуються особистісні якості: посидючість, цілеспрямованість, бажання краще виконати роботу. Гурткова діяльність сприяє естетичному, моральному вихованню, розширенню кругозору дитини.

Добре спланована гурткова робота аж ніяк не перевантажує учнів. Навпаки, вона значно полегшує сприйняття та засвоєння матеріалу на уроках, допомагає учням працювати за покликанням. У процесі такої роботи вчитель має змогу глибше пізнати особистість кожного учня, допомогти йому самовизначитись. Гурткова робота

нерозривно зв'язана з навчально-виховним процесом, що здійснюється на уроках і ґрунтується на знаннях і навичках, набутих учнями на заняттях. Характерною роботою в гуртках є те, що вона не регламентується обов'язковими програмами, а це надає їй гнучкості і дозволяє краще враховувати

прагнення кожної дитини. Цінність її також полягає в тому, що вона, в деякій мірі, вирішує проблему організації вільного часу школярів, задовольняє їх різноманітні інтереси, активізує пізнавальну діяльність школярів, тощо.

Головною метою позакласної гурткової роботи учнів з ООП є створення умов для творчого, інтелектуального, духовного та фізичного розвитку дітей та учнівської молоді у вільний від навчання час, підготовка до майбутнього життя в умовах переходу до ринкової економіки, задоволення їх освітніх потреб.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
2. Александровська Г. Л. Розвиток творчих здібностей учнів у позашкільних закладах / Г. Л. Александровська // Освіта впродовж життя: Таврійський вісник освіти. - 2014. - № 3 (47)
3. Колупаєва А.А. Діти з особливими потребами в загальноосвітньому просторі: початкова ланка. Пугівник для педагогів: Навчально-методичний посібник / Колупаєва А.А., Таранченко О.М. – К.: «АТОПОЛ». – 2010. – 97 с. - (Серія «Інклюзивна освіта»).

ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ УРОКІВ ЛІКУВАЛЬНО-ПРОФІЛАКТИЧНОЇ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДЛЯ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ

Філінков В.І.,

*професор кафедри фізичного виховання
Донбаська державна машинобудівна академія*

Касьянюк О.С.,

*асистент кафедри комп'ютерних інформаційних технологій
Донбаська державна машинобудівна академія*

Касьянюк А.С.,

*студент КН-18-1
Донбаська державна машинобудівна академія
м. Краматорськ*

Анотація. Пропонуються комплекси педагогічних методів, засобів фізичного виховання і лікувальної фізичної культури при різних захворюваннях, а також шляхи зростання рівня фізичної та психологічної реабілітації.

Ключові слова: здоров'я, лікувальна фізична культура (ЛФК), лікувально-профілактична фізична культура (ЛПФК), захворювання, комплекси, спеціальне медичне відділення (СМВ), фізичне виховання (ФВ).

Постановка проблеми в загальному вигляді. Фундаментальні зміни в економіці при пандемії в Україні; стрімка глобалізація соціуму; постійне підвищення розумових навантажень; зростання і інтенсивність впровадження сучасних технологій, активна комп'ютеризація; глобальні зміни природних умов (екології); постійне зниження матеріального рівня забезпеченості батьків учнівської молоді, призводить до втрати інтересу до навчальним та індивідуальних занять фізичними вправами і спортом; в період навчання у вищих навчальних закладах призводять до різкого зменшення оздоровчої рухової активності учнів [1].

Аналіз досліджень і публікацій, які сприяють вирішенню цієї актуальної державної проблеми. За даними вітчизняних і зарубіжних авторів, майже 90% юнаків і дівчат мають відхилення в стані здоров'я і більше 70% досягли і мають незадовільний рівень фізичної і

психофізичної підготовленості. Постійне, з кожним роком дедалі більшу кількість учнів, що мають значні відхилення в стані здоров'я, яке продовжує погіршуватися, неухильно зростає [1,4].

Значна кількість молоді, що готуються, що надійшли і зарахованих до вищих гуманітарні та технічні навчальні заклади всіх рівнів акредитації, за станом здоров'я відносяться до спеціальних медичних відділеннях і групам лікувальної фізичної культури для занять навчального фізичного виховання і вимагають своїх методів, педагогічних технологій і особливих підходів в організації навчально-тренувальних занять з фізичного виховання: секційних, групових, індивідуальних [4].

Мета дослідження. Узагальнення і аналіз доступних літературних джерел, даних науково-дослідних робіт і публікацій з різних видів захворювань і практичного досвіду, в тому числі спадкового характеру, центральної нервової системи (ЦНС), обміну речовин, опорно-рухового апарату (ОРА), рухового аналізатора і ряду інших хвороб.

Завдання дослідження. Перевірити і адаптувати в навчальному процесі програми, моделі і комплекси вправи з фізичного виховання, з лікувальної фізичної культури та видів спорту.

Результати дослідження та їх Обговорення. Основний матеріал. Значна кількість важких захворювань, які походять від зараження відомими і новими мікробами і вірусами, COVID19, що проникають в організм ззовні, є інфекційними. Окремі види захворювань виникають здебільшого, в т.ч., через грубе порушення режиму, санітарно-гігієнічних вимог, недбалості в навчальній діяльності, праці, побуту і відпочинку; неповноцінного і неправильного харчування; від перепаду температури, охолоджень, перегрівів; поганого освітлення; порушень постави, шкідливих звичок. Треті часто передаються в результаті генетичних збоїв організму, незалежно від способу життя, особистої гігієни. Ці захворювання називаються спадковими (генетичними) і набутими. Одними типовим прикладом таких захворювань є хвороби, пов'язані з порушеннями обміну речовин і, зокрема, зміни в процесі обміну амінокислот, форсується множинний дефіцит карбоксилази, екстрапірамідальний синдром на фоні генетичного збою в обміні речовин, що викликають порушення неврологічного характеру - гіперкінезом, спазматическими парезами, неврозама, дисплазією сполучної тканини. Їм супроводжують захворювання органів зору (короткозорість); порушень ОДА [2, 4,5].

Постійну, невпинну боротьбу з наслідками цих спадкових, придбаних захворювань проводить сучасна зарубіжна та вітчизняна медицина, використовуючи засоби ФВ і ЛПФК. Крім застосування медикаментозних препаратів лікування здійснюються також, методами профілактики по зміцненню здоров'я. В учнів шкіл та училищ, майбутніх студентів, організм яких ще не сформувався і продовжує рости, ці фактори сприяють подальшому розвитку функціональних можливостей всього організму, в т.ч. центральної, вегетативної і кістково-м'язової систем,

У процесі навчальних занять по ФВ, ЛПФК і ЛФК вчителям і викладачам необхідно враховувати з учнями діагноз хвороб і рівень відхилення у фізичному розвитку і підготовленості. У разі виникнення складнощів з підбору необхідного комплексу вправ, відповідних захворювань, взаємопов'язаних з основним діагнозом, необхідно вчителям, викладачам керуватися, апробованим на практиці, методичними вимогами і принципами індивідуального підходу до займаються в СМВ і групі ЛФК.

Дані спеціальних досліджень показали, що відсутність науково обґрунтованих методичних, практичних порад і рекомендацій по методиці проведення навчальних індивідуальних занять з фізичного виховання ЛФК з елементами окремих видів спорту, є одними з негативних чинників, що впливають на загальне сприйняття учнями загальноосвітніх шкіл і технікумів, необхідності для участі в регулярних обов'язкових практичних групових і самостійних занять фізичними комплексами і вправами, оздоровчими системами. У зв'язку з цим, авторами запропоновані фізичні вправи, системи і комплекси ЛФК, необхідні при ряді захворювань: неврологічні розлади, пов'язані з порушенням обміну речовин, порушеннями ОДА, в т.ч. проблеми постави, плоскостопість, а також легкі форми порушення секреторної діяльності шлунка (гастрит), зорового аналізатора [2,3,5].

Рекомендовано і необхідно протягом навчального року постійно виконувати: 10 ... 15-хвилинний комплекс вправ ранкової гігієнічної гімнастики і щоденні заняття фізичними вправами. Фахівцями по ФВ, ЛПФК і ЛФК рекомендовані комплекси технічно нескладних фізичних вправ, що включають дихальні вправи, помірні, дозовані фізичні навантаження на всі основні м'язові групи, суглоби і хребет, які виконуються в повільному, середньому або короточасні низької інтенсивності темпі, тривалістю до 10-15 хвилин [2,3].

До числа рекомендованих фізичних вправ можна віднести вправи для розвитку загальної витривалості: ходьба, повільний біг, крос; вправи на координацію рухів і в рівновазі - при порушеннях ОДА (постави, сколіозах і плоскостопості); а також комплекси дихальних вправ, що сприяють поліпшенню обміну речовин і надають загальнозміцнюючу дію; коригуючі комплекси вправ. З спортивно-прикладних вправ можна використовувати ходьбу, біг, метання м'яча, диска, лазіння по гімнастичній драбині, вправи в рівновазі, лікувальне плавання, їзду на велосипеді, на лижах, роliках, скейтах.

Рекомендується щоденна ходьба. Вона зміцнює м'язи не тільки нижніх кінцівок, але і всього організму. За рахунок виконання ритмічних рухів чергування напруги і розслаблення м'язів нижніх кінцівок, поліпшення крово- і лімфообігу, функції ОДА, а також всієї кістково-м'язової системи.

Показані: оздоровчий дозований біг у чергуванні з ходьбою і дихальними вправами, які рівномірно розвивають мускулатуру всього тіла, тренують центральну нервову систему, серцево-судинну і дихальну системи, підвищують обмін речовин, формують глибоке і ритмічне дихання. Повільний біг призначається з індивідуальним дозуванням, при обов'язковому контролі частоти серцевих скорочень (ЧСС) і дихання; стрибки на місці, в русі, зі скалкою з короточасної індивідуальним дозуванням (при обов'язковому контролі ЧСС); вправи в метанні (м'ячі, набивних м'ячів, диска) допомагають відновлювати координацію рухів, поліпшують рухливість в суглобах, збільшують силу м'язів кінцівок і тулуба, швидкість рухової реакції; лазіння по гімнастичній стінці сприяє збільшенню рухливості в суглобах, розвитку сили м'язів рук, тулуба і нижніх кінцівок, координації рухів.

Протипоказані учням із захворюваннями ОДА: вправи в підніманні і перенесенні ваги; механотерапія з великою вагою; заняття на тренажерах (спеціальними комплексами). Для юнаків та дівчат з діагнозами порушення обміну речовин, що супроводжується неврологічними розладами, рекомендуються помірні фізичні навантаження (ранкова гімнастика, уточнення режиму харчування та ін. Оздоровчі заходи).

Як доповнення до медикаментозної терапії, необхідно опанувати технікою дихальної гімнастики, що призначається хворим на астму, необхідно кожен раз проводити регулярно два рази на день. В результаті, кількість болісних нападів може зменшитися, а тяжкість їх перебігу значно буде облягаючи.

Приблизний комплекс дихальних вправ: сісти на стілець, спершись на спинку, ноги на ширині плечей, руки на колінах, дуже повільно і розмірено вдихнути повітря, далі - видихнути, зробити маленьку паузу; вдих - через ніс, а видих через рот, губи скласти таким чином, ніби ви говорите тривалий «у», видих набагато триваліше вдиху; зробити вдих, а на видиху, намагаючись тримати спину прямо, наскільки можливо нахиліться вправо, 6-7 нахилів в праву сторону, потім в ліву або чергуючи їх; кожен раз між вдихом і видихом - збільшувати паузу на пару секунд, довівши її, таким чином, до 15 секунд. Управа провести 2-3 рази.

Персональні комп'ютери стали невід'ємним інструментом навчання і роботи учнівської молоді. Однак тривале сидіння перед монітором негативно позначається на зорі. Ефективно боротися з втомою очей дозволяє метод «20-20-20-20», розроблений Співробітниками Техаського університету: людина, яка тривалий час знаходиться за комп'ютером, повинен кожні 20 хвилин робити 20-секундний перерву, протягом якого необхідно розглядати різні об'єкти, розташовані на відстані близько шести метрів. При цьому слід моргнути не менше 20 разів. Крім сухості і втоми очей, дана управа допоможе запобігти головні болі, а також біль у шиї і суглобах.

Міні перерви в роботі з ПК можна використовувати також для виконання наступних вправ, що знімають значну напругу зорового аналізатора при роботі: переклад погляду зліва направо і справа наліво; переклад погляду спочатку вдаль, а потім на близько розташований предмет; переклад погляду по діагоналі зверху вниз і знизу-вгору; кругові обертання поглядом по - і проти годинникової стрілки. Кожна вправа виконується 8-10 раз.

Висновки.

1. Проблеми поліпшення здоров'я, рівня фізичного розвитку та підготовленості учнів старших класів за допомогою лікувально-профілактичної фізкультури залишаються актуальними.
2. Зростає роль і значення застосування фізичних вправ для адаптації учнів до програмних вимог навчального процесу.
3. Рішення цих актуальних завдань вимагає подальших наукових, науково-педагогічних досліджень.

Список використаної літератури

1. Григус И. М., Кучер Т. В. Оптимизация уровня физического здоровья студентов с учетом типа автономной нервной системы. / Физическое воспитание студентов, 2013. –№1, - С. 26-30. doi: 10.6084/m9.figshare. 662556.
2. Маликов Н. В. Адаптация: проблемы, гипотезы, эксперименты: монография / Н. В. Маликов. – Запорожье: ЗНУ, 2001. – 359 с.
3. Мічуда Ю. П. Сфера фізичної культури і спорту в умовах ринку. Закономірності функціонування та розвитку / Ю. П. Мічуда. – К.: Олімп. л-ра. 2007. – 216 с.
4. Раевский Р. Т. Физическое воспитание студенческой молодёжи в XXI веке: прогностическая концепция / Р. Т. Раевский, С. М. Канишевский, В. Г. Лапко / Олимпийский спорт и спорт для всех: тез. V межд. научного конгресса; под ред. М. Е. Кобринского. - Мн.: Белорус. гос. акад. физ. культуры, 2001. – 374 с.
5. Раєвський Р. Т. Навчальна програма для вищих навчальних закладів України III-IV рівнів акредитації / Р. Т. Раєвський, М. О. Третьяков, С. М. Канишевський, В. П. Краснов, П. С. Козубей – К., 2003. – 44 с.

ОРГАНІЗАЦІЯ УРОКІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ КЛАСІ

Харук А.В.,

студент 4 курсу спеціальності «Середня освіта (Фізична культура)»

ВП «Лисичанський педагогічний коледж

ЛНУ імені Тараса Шевченка»

м. Сєвєродонецьк

Освітній процес має бути організований з урахуванням епідемічної ситуації в регіоні або окремих адміністративно-територіальних одиницях, актів Кабінету Міністрів України про встановлення карантину та запровадження посиленних протиепідемічних заходів на території із значним поширенням гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, постанови Головного державного санітарного лікаря від 22.08.2020 № 50, рекомендацій щодо організації роботи закладів загальної середньої освіти у 2020/2021 навчальному році (лист Міністерства освіти і науки України від 05.08.2020 № 1/9-420).

Нова освітня політика в Україні призвела до щорічного стрімкого збільшення кількості класів із інклюзивною формою навчання, де учитель фізичної культури повинен у першу чергу

вирішити проблеми організації освітнього процесу й техніки безпеки на уроках зі здоровими дітьми та дітьми з ООП.

Наразі, у вітчизняній літературі проведено наукові дослідження в галузі інклюзивної освіти, що охоплюють широке коло питань, зокрема: розроблення стратегії інклюзивної освіти (А. А. Колупаєва (2010) [2]; загальні питання впровадження інклюзивної освіти (Л. Будяк, Л. Коргун, Н. Теплова, Т. Соловйова, С. Іноземцева, Є. Ісаєва) [1]; створення інклюзивного освітнього середовища. Водночас, аналіз науково-методичної літератури показав, що в Україні практично відсутні наукові дослідження та методичні роботи щодо організації роботи з фізичного виховання та безпосередньо проведення уроків фізичної культури в інклюзивних класах.

Програмний матеріал у кожній дитини з ООП в класі може відрізнятись. Тобто учителю треба вирішити проблему викладення різного за змістом програмного матеріалу на одному уроці різним дітям, адже в інклюзивному класі навчаються діти, для яких є різним не тільки програмний матеріал, а навіть завдання фізичного виховання й уроків фізичної культури.

Учитель фізичної культури має забезпечити безпеку на уроках усім дітям. Разом із тим, вимоги щодо організації техніки безпеки на уроках з дітьми з ООП різної нозології та здоровими дітьми мають дуже великі відмінності. При чому зайві заходи безпеки для здорових дітей будуть обмежувати їх розвиток та досягнення, а для дітей із інвалідністю недотримання необхідних заходів безпеки може мати фатальні наслідки. Тобто організація сумісної діяльності здорових дітей і дітей із ООП потребує розроблення для такої групи дітей окремих правил техніки безпеки на уроках фізичної культури.

Найрозповсюдженішим захворюванням сенсорних систем організму людини є порушення роботи зорового аналізатора. Для запобігання цій негативній тенденції слід застосовувати різноманітні організаційно-методичні підходи при дотриманні відповідних умов, зокрема під час проведення уроків ФК. Адекватний підбір раціональних принципів, методів і засобів навчання та виховання процесу АФВ, які позитивно впливають на параметри рухової сфери і, як наслідок, відбувається покращення не тільки супутніх відхилень та вторинних недоліків у стані здоров'я, а й основної нозології.

Розглядаючи урок фізичної культури як основну форму занять для вивчення фізичних вправ, а також відновлення втрачених функцій для дітей з послабленим зором, головними завданнями є корекційно-розвивальні функції, які направлені на забезпечення повноцінного фізичного розвитку, підвищення рухової активності, відновлення й удосконалення психофізичних функцій, профілактику та попередження вторинних відхилень [3].

Стійкість вертикальної пози, збереження рівноваги та впевненої ходьби, спроможність зіставляти й регулювати свої дії в просторі, виконуючи їх точно, вільно, без напруги та скутості – це ті властивості, які потрібні слабкозорому школяреві для нормальної життєдіяльності.

Корекційно-розвивальна спрямованість педагогічної діяльності нерозривно пов'язана з процесом навчання рухових дій та розвитком фізичних якостей. Освітні й корекційно-оздоровчі завдання розв'язуються на одному й тому ж навчальному матеріалі, але мають відмінності. Для освітніх завдань характерний ступінь динамічності, оскільки вони повинні відповідати програмному змісту навчання.

Корекційно-розвивальним завданням властиві відносна постійність, тому що вони розв'язуються на кожному уроці. У процесі навчання під час переходу до нового навчального матеріалу відбувається неповна зміна корекційних завдань, а заміна домінування яких-небудь із них. Для дітей з послабленим зором постійними завданнями на кожному уроці є корекція постави, основних локомоцій – ходьби, бігу та інших природних рухів, закріплення м'язового корсета, корекція тілобудови, корекція й профілактика плоскостопості, активізація вегетативних функцій.

Саме тому робота з дітьми, які мають захворювання зорового аналізатора, у яких є стійкі порушення в розвитку, корекційно-розвивальна направленість адаптивного фізичного виховання займає пріоритетне місце [3].

Також залежно від мети та завдань програмного змісту для дітей з послабленим зором науковці [3] виділяють такі уроки: освітнього напрямку; оздоровчого напрямку; лікувального

напряму; спортивного напряму; рекреаційного напряму. Такий розподіл має умовний характер, відкриваючи лише переважну направленість уроку. Фактично кожен урок містить елементи навчання, розвитку, корекції, компенсації й профілактики. Отже, найбільш типові є комплексні уроки.

Для досягнення поставленої мети й завдань уроку як основної форми організації занять слід ураховувати показання та протипоказання щодо засобів фізичного виховання. Основним засобом, який використовується у фізичному вихованні, є фізичні вправи.

Застосовуючи фізичні вправи як основний засіб навчання й виховання слабкозорих школярів передбачаються такі обмеження: різкі нахили, стрибки, вправи з обтяженням, акробатичні вправи (перекиди, стійки на руках та голові, виси вниз головою), а також зіскоки зі снарядів, вправи зі страхуванням тіла, із нахилом положення голови, різким переміщенням тіла та можливими травмами голови, вправи високої інтенсивності, довготривалі м'язові напруження й статичні пози [8].

Розглянемо фізичну реабілітацію слабкозорих дітей в умовах інклюзивної школи. Систематичне застосування циклічних фізичних вправ (біг, плавання, ходьба на лижах) помірної інтенсивності у комплексі зі спеціальним тренуванням акомодатії сприяють значному підвищенню рівня витривалості, сприятливо впливають на усі показники акомодативної здатності очей [3].

Одним із методів фізичної реабілітації є плавання. Це один із найефективніших засобів при роботі зі слабкозорими дітьми.

Група авторів Є. Аветисов, Ю. Вихляєв, М. Коллакова, Б. Шермет [37] займаються висвітленням фізичної реабілітації на уроках фізичної культури. Вони запропонували методику організації і проведення групових оздоровчих занять зі слабкозорими учнями з використанням технічних засобів орієнтування в спортивній залі. Такі пристрої надають можливість слабкозорим дітям самостійно тренуватись та виконувати завдання вчителя фізичної культури, що значно підвищує ефективність використання спортивних залів.

Уроки фізичної культури у ЗЗСО в умовах інклюзивної школи варіюються залежно від стану зору, рівня фізичної підготовленості і віку. При навчанні слабкозорих руховим діям можна використовувати альбоми з рельєфним зображенням різних поз і рухів, наочні посібники, адаптивний спортивний інвентар (при формуванні навичок орієнтування на чохлах вздовж довжини матраца пришта шовкова смуга шириною 4-5 см., озвучені м'ячі, з мотузкою, яка кріпиться до поясу, м'яч із запахом ваніліну, який використовується як нюховий орієнтир; педальки для розвитку рівноваги та формування навички правильної постави; конус для розвитку вестибулярного апарату).

Для слабкозорих дітей важливим є суворо встановлений порядок в спортивному залі, на спортивному майданчику. Спортивний інвентар завжди повинен знаходитись у визначеному місці. Не рекомендується залишати по периметру зали предмети, що заважають орієнтуванню та руху учнів.

У роботі з даними категоріями дітей використовуються всі методи навчання, але враховують особливості сприйняття ними навчального матеріалу. Вони змінюються в залежності від фізичних можливостей дитини, запасу знань і вмінь, наявності попереднього зорового і рухового досвіду, досвіду просторового орієнтування, уміння користуватися залишковим зором. Це зазначено у таблиці 1. При навчанні слабкозорих дітей вкрай рідко застосовується який-небудь один метод, звичайно відповідно до завдань уроку використовують поєднання декількох взаємодоповнюючих методів. Пріоритет надається тому методу, який найкращим чином забезпечує розвиток рухової діяльності дітей.

Виховні й корекційні дидактичні комплекси: комунікативно-діалогова структура малої групи; фізичні вправи загального й корекційного впливу; методи цілісної вправи; музичний супровід; методи психоемоційної регуляції; вербальні методи; методи «лідирства»; фізичні навантаження малої та середньої потужності; спеціальні знання, навички й уміння; фізичні вправи; естафети, рухові ігри, тренажери, засоби звукової індикації просторової орієнтації; методи

інтерактивного навчання; вимірів навчальних досягнень; методи лікарсько-педагогічного контролю та дозування фізичних навантажень; використання методів унормування психічного й фізичного стану учнів; релаксація; реалізація схвальної, позитивної оцінки; елементи самомасажу; зміст теоретичного й рухового матеріалу для самостійної роботи учнів; методи аутотренінгу [3].

Таблиця 1

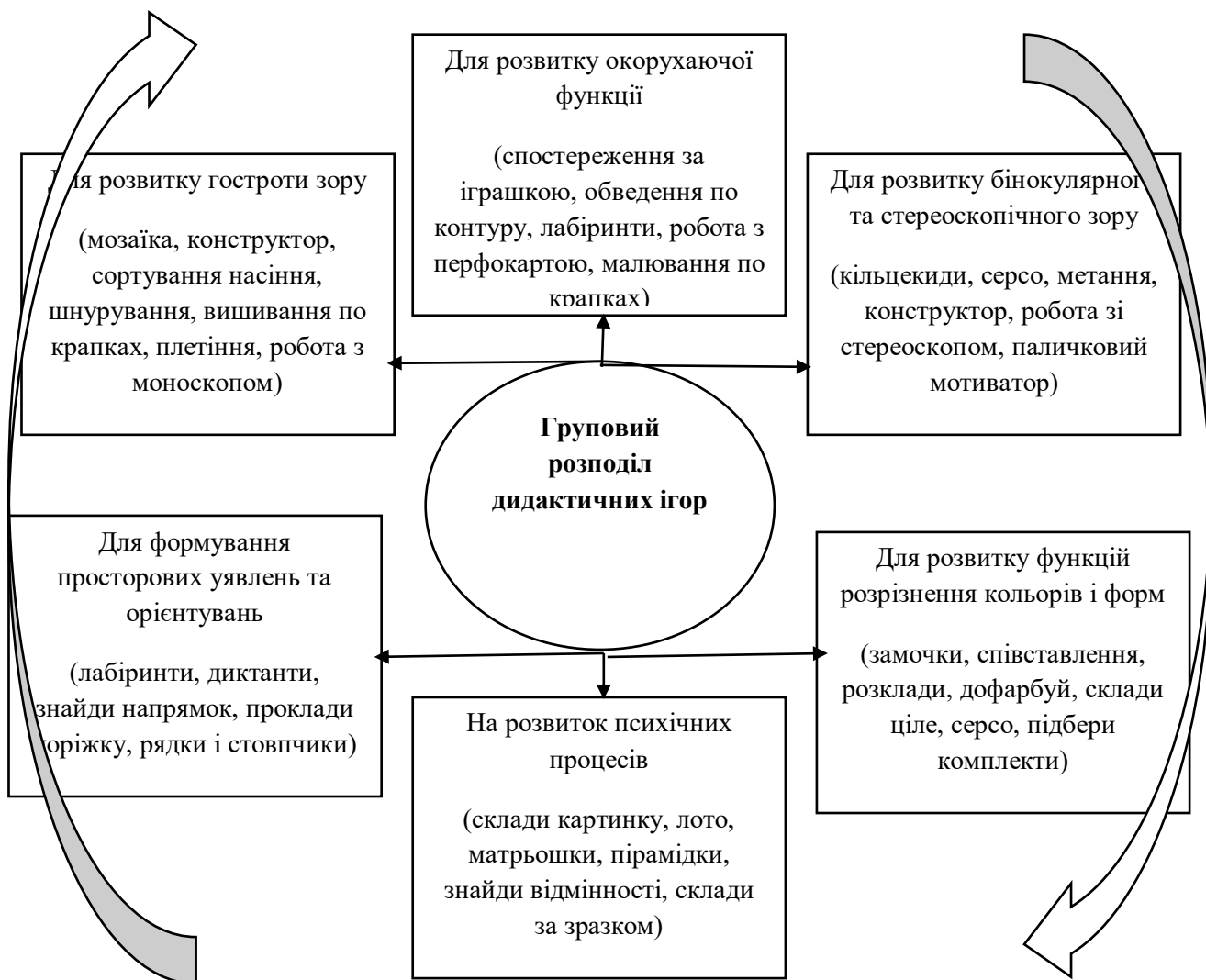
Методи навчання з фізвиховання у ЗЗСО в умовах інклюзивної школи

№ з.п.	Метод навчання	Характеристика	Приклади вправ
1.	Практичних вправ	Будується на руховій діяльності учнів; багаторазове повторення досліджуваних рухів	Виконання вправ по частинах; виконання руху в полегшених та ускладнених умовах; використання супротиву, орієнтирів, імітаційних вправ; лідера, страховки, супроводу
2.	Слова	Завдяки поясненню учень повинен уявити собі руховий образ	Бесіда, опис, пояснення, інструктаж, виправлення помилок, вказівка, команда; дистанційного управління
3.	По застосуванню знань, побудований на основі сприйняття інформації при навчанні за допомогою органів чуття	Спрямовує увагу дитини на відчуття, що виникає в м'язах, суглобах при виконанні рухових дій, і дозволяє зробити перенесення засвоєних знань у практику	Біг за лідером, біг самостійно, намагаючись відтворити ті ж м'язові зусилля, які при бігу за лідером
4.	Наочності	Розгляд предмета по частинах, спроба цілісного сприйняття предмета чи дії	Великі розміри предметів, насиченість і контрастність кольорів. При виготовленні наочних посібників використовуються переважно червоний, жовтий, зелений, помаранчевий кольори
5.	Стимулювання рухової активності	Створення ситуації успіху	

Ігрова діяльність слабкозорої дитини забезпечує розвиток такого важливого компонента в системі компенсації зору, як можливість уявлення й збереження образів предметного світу, уміння ними оперувати. Важливою складовою частиною гри виступає сюжет, який залежить від рівня знань дитини про навколишнє соціальне життя. Однією з важливих умов виникнення гри є оволодіння слабкозорими дітьми моторикою власного тіла, розуміння функціональних дій із предметом і вміння практично їх виконувати [3].

Запропоновані ігри які навчать дітей користуватися усіма необхідними навиками і звичайно ж, краще налагодити відносини з однокласниками чи друзями. Для відновлення гостроти зору й розвитку зорових функцій учитель використовує спеціальні дидактичні ігри-вправи і завдання, які повинні тренувати зір, формувати у слабкозорих дітей певні уявлення про предмети і явища, розвивати зорову увагу, пам'ять.

Важливо пам'ятати, що дидактичні ігри та завдання для розвитку зору й зорового сприймання підбирають індивідуально для кожної дитини залежно від стану зору і періоду відновлювальної роботи: при гіперметропії рекомендоване посилене зорове навантаження і використовуються посібники малого розміру; при міопії посібники мають бути більшого розміру.

Рисунок 1. Розподіл дидактичних ігор на групи

Спеціальні дидактичні ігри й завдання використовуються вчителем на підгрупових та індивідуальних корекційних заняттях, індивідуальних заняттях. Для більшої зручності дидактичні ігри поділені на групи, які зображені на рисунку 1.

Метою корекційних занять з розвитку дрібної моторики є формування в слабкозорих дітей вмій і навичок тактильного сприйняття предметів і явищ навколишнього світу, а також навчання їх виконання предметно-практичних дій за допомогою аналізаторів.

Список використаних джерел

1. Васьков Ю. В. Система фізичного виховання учнів спеціальних медичних груп. 1-4 класи / Ю. В. Васьков. – Х. : Ранок, 2010. – 208 с.
2. Колупаєва А. (2010). Інклюзивна освіта в контексті реалій сьогодення. Практика управління закладом освіти, 4, 52–56.
3. Шеремет Б. Г. Корекційно-компенсаторна спрямованість фізичного виховання школярів із вадами зору / Б. Г. Шеремет // Діти з обмеженими фізичними й розумовими можливостями в системі корекційного навчання та виховання: мат. міжн. наук.- практ. конф. – К., 1997. – С. 107-108.

СОБАКА – ДРУГ І ЛІКАР ЛЮДИНИ

Цвік О.С.,

Майстриня спорту України зі службового поводження з собаками,

викладачка дисциплін фізкультурного циклу

ВП «Лисичанський педагогічний коледж

Луганського національного університету

імені Тараса Шевченка»

м. Лисичанськ

Ще з давніх часів відомо про те, що спілкування з собакою приносить людині емоційний і моральне задоволення. Про це свідчать археологічні знахідки і древні твори мистецтва.

Уже перші печерні люди відзначали корисний лікувальний ефект від спілкування з деякими тваринами. Проте, офіційно задокументовано застосування методу каністерапії американським психотерапевтом Борисом Левінсоном в шістдесятих роках 20 століття.

Левінсон використовував собак в своїх лікувальних сеансах з дітьми з розумовими відхиленнями, пізнім розвитком і страждаючих на аутизм. Під час процедур вчений виявив, що у дітей виникають позитивні емоції при погляді на собаку. Діти ставали спокійніше, впевненіше і доброзичливіші [2].

Застосування собак та інших домашніх тварин для терапії літніх людей та інвалідів вже стало звичною практикою. Втім, виявляється, чотирилапі створіння здатні допомогти не лише подолати самотність, а й впоратися зі стресом.

Є дослідження, які показують, що власники собак живуть на 5-8 років довше, чим інші люди [3].

Наші брати менші приносять нам море позитивних емоцій і гарного настрою. Людина, у якої є собака, має стабільний артеріальний тиск, знижений рівень холестерину в крові, гарне травлення та спокійне серцебиття.

Рекомендують завести собаку крупної породи при ангіні, аритмії, язві шлунку, гастриті, подагрі.

Дрібну собаку – при запаленні легень, бронхіті, нефриті, стенокардії.

Останні дослідження показали, що в приміщеннях, де живуть собаки, мікробів набагато менше.

Собаки рятують від ризику виникнення серцевого нападу, стрибків тиску, печінкових кольок, больових синдромів, епілептичних припадків. Деякі вихованці відчують початок епілептичного нападу і підставляють себе під падаючого господаря, щоб той не впав на підлогу і не вдарився.

Ще каністерапія застосовується при безсонні: у власників собак сон на порядок краще, ніж у інших людей, які страждають від цієї недуги. Ще більше каністерапія застосовується при безсонні: у власників собак сон на порядок краще, ніж у інших людей, що страждають від цього недуга [2].

Терапевтичні собаки відрізняються від службових.

Службові собаки навчаються виконувати конкретні завдання від імені своїх власників. Вони проходять строгий, висококласний, орієнтований на завдання тренінг, спеціально спрямований на те, щоб допомогти своїм власникам справлятися з інвалідністю. Існують закони, які дозволяють цим собакам супроводжувати своїх власників у громадських місцях.

Терапевтичних собак іноді називають «собаками-комфортами». Вони підтримують психічне здоров'я людини, забезпечуючи увагу та комфорт. Їх ласкаве поводження та безумовна любов можуть мати терапевтичну користь для тих, хто стикається зі складними проблемами зі здоров'ям. Однак на відміну від службових собак, кожен може насолодитися терапевтичною собакою [1].

Існує три основні класифікації терапевтичних тварин:

Першими та найпоширенішими є собаки «Терапевтичного відвідування». Ці собаки є домашніми тваринами, господарі яких витрачають час на відвідування лікарень, будинків престарілих, місць утримання та реабілітації. Собаки-відвідувачі допомагають людям, яким через психічні чи фізичні захворювання. Ці люди сумують за своїми домашніми тваринами, і відвідування собаки-гостя може скрасити день, підняти настрій і допомогти умотивувати їх у терапії чи лікуванні з метою повернення додому до своїх власних домашніх тварин.

Другий тип терапевтичної собаки називають собакою «Асистуюча тварина». Ці собаки допомагають фізіотерапевтам у досягненні цілей, важливих для одужання людини. Завдання, яких може допомогти собака, – це рух в кінцівках, відновлення навичок догляду за домашніми тваринами для догляду за домашніми тваринами вдома.

Останній тип терапевтичної собаки називається «Собака для терапевтичного лікування». Ці собаки працюють в основному в будинках для престарілих, і їх часто навчають, щоб допомогти пацієнтам із хворобою Альцгеймера або іншими психічними захворюваннями не потрапити в халепу. Ними займається навчений працівник і проживає у закладі [3].

Щоб тварина стала сертифікованою як терапевтична тварина, вона повинна бути загартованою, слухняною, чистою і доглянутою, добре поводитися з іншими собаками та незнайомцями та добре соціалізованою. Вони також повинні пройти іспит, щоб перевірити свою слухняність і темперамент.

Собаки надають неоціненну психологічну підтримку, їх присутність додає сил і допомагає впоратися з будь-якими проблемами.

Не можна стверджувати, що каністерапія – це панацея від усіх можливих захворювань. Це всього лише доступний і альтернативний вид реабілітації, джерело гарного настрою, за яким не потрібно йти в аптеку.

Список використаних джерел

1. Аманда Хардінг. Найкращі породи собак, які роблять найкращих терапевтичних собак. <https://www.cheatsheet.com/culture/dog-breeds-that-make-the-best-therapy-dogs.html/>
2. Ліза Джо Руді. Терапія та обслуговування тварин для дітей з особливими потребами. Режим доступу: <https://www.verywellfamily.com/service-animals-for-children-with-special-needs-4140722>
3. Тріша Торрі. Як терапевтичні собаки можуть поліпшити психічне та фізичне здоров'я. Режим доступу: <https://www.verywellmind.com/therapy-dogs-benefits-2615438>

ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ В ПРАКТИЦІ І ДІЯЛЬНОСТІ ЗДО

Ченак О.П.,

директорка

заклад дошкільної освіти (ясла-садок)

комбінованого типу №1 «Калинка»

м. Ковель

Актуальною проблемою корекційної педагогіки є інклюзивна освіта, тобто створення такого освітнього середовища, яке б відповідало потребам і можливостям кожної дитини, незалежно від особливостей її психофізичного розвитку. Тому останнім часом у освітній практиці відбувається процес реального включення всіх громадян, які мають труднощі у психофізичному розвитку, в активне суспільне життя. Однак, цей процес має починатись із дошкільного закладу. На думку вчених І.Білецької, Л.Білецької, О.Завальнюк, відсутність інклюзивної освіти у

дошкільному віці призводить до втрати часу, необхідного для надання оперативної комплексної допомоги дитині у сензитивний період її розвитку.

Саме період дошкільня відіграє важливу роль у становленні особистості і є сензитивним для формування її первинного світогляду, самосвідомості, розвитку соціальних властивостей. Саме в цей час закладаються передумови майбутньої освітньої діяльності дитини, йде активний розвиток її пізнавальних можливостей.

У наш час відбувається пошук нових шляхів організації освіти дітей із особливими освітніми потребами. Однак, на сьогодні практично не розроблений механізм здійснення інклюзивної освіти дошкільників, які потребують корекції психофізичного розвитку. У зв'язку з цим, виникає потреба в організації особливих груп ЗДО, де б реалізувалась інклюзивна освіта. Це пов'язано зі специфікою методик, непідготовленістю кадрів, відсутністю спеціалістів. Адже, крім вихователя, у навчальному процесі активну участь бере асистент вихователя, який володіє корекційно-компенсаторними технологіями. Тому виникає потреба у створенні реальних умов дошкільної інклюзивної освіти, які забезпечать дітям, починаючи з раннього віку, увесь спектр освітніх послуг, різноманітних за формою й змістом, а саме: корекційно-розвивальних, оздоровчолікувальних, соціально-психологічних.

Головною особливістю інклюзивної освіти є зміна поглядів, переконань, філософії, менталітету усіх учасників освітнього процесу: дітей, батьків, педагогів, обслуговуючого персоналу, що є важливим для створення у закладі освіти оптимального комфортного середовища.

Крім того, включення дітей із психофізичними вадами у групи здорових однолітків потребує ранньої діагностики, спеціальної освіти, максимальної корекційної психолого-педагогічної підтримки, допомоги батьків, а також відповідного обладнання, спеціальних засобів реабілітації. Дорослі (батьки, члени сім'ї, педагоги) мають володіти вичерпною інформацією про стан здоров'я дитини, її психофізичні особливості, темпи і рівень загального розвитку. Педагогічна діагностика має проаналізувати особливості розвитку дитини, визначити її потенційні можливості, задатки та інтереси, які можуть бути використані як опорні ланки у розробленні та здійсненні корекційно-розвивальних впливів. Застосування методів педагогічної діагностики у навчанні й вихованні дітей сприяє своєчасному виявленню їхніх труднощів, цілеспрямованому аналізу поведінки й діяльності, встановленню причин відхилень у розвитку, добору засобів корекційних впливів.

Прихильники «інклюзії» зауважують, що розміщення дітей з порушеннями у розвитку у закладах освіти усуватиме негативні стереотипи, а особисті контакти сприятимуть формуванню позитивного ставлення до осіб з особливими потребами. Серед труднощів на шляху інклюзивної освіти є вірогідність, що діти виявляться не достатньо підготовленими до сприйняття своїх ровесників з особливими потребами. Причому ставлення до дітей із порушеннями розвитку може бути навіть гіршим, аніж до дітей із фізичними вадами.

Інклюзивна освіта передбачає готовність навчати кожную дитину, незалежно від наявності чи відсутності у неї фізичних або психічних вад, та у максимальному обсязі, що відповідає навчальній програмі того закладу або групи, які дитина відвідувала б у разі відсутності у неї будь-яких відхилень.

Впровадження інклюзивної освіти в закладі дошкільної освіти відбувалось поетапно та потребувало організації належного психолого-педагогічного та методичного супроводу усіх учасників освітнього процесу: дітей та дорослих, фахівців різних напрямків, батьків. Це вимагало детального планування, додаткової професійної підготовки, а також контактів з фахівцями, які надавали відповідну допомогу. Саме тому на першому етапі роботи учасники освітнього процесу (педагоги, батьки) були ознайомлені з основними концепціями та нормативно-правовими документами з питань інклюзивної освіти, вивчили досвід її впровадження в Україні та Європейських державах. Створюючи інклюзивну групу в закладі ми ставили перед собою завдання:

1) створення єдиного психологічно комфортного освітнього середовища для дітей, які мають різні стартові можливості;

2) організація системи ефективного психолого-педагогічного супроводу процесу інклюзивної освіти через взаємодію консультативних, корекційно-розвиткових, лікувально-профілактичних напрямів діяльності;

3) подолання негативних особливостей емоційно-особистісної сфери через включення дітей в успішну діяльність;

4) поступове підвищення мотивації дитини спираючись на її особисту зацікавленість і через усвідомлене ставлення до позитивної діяльності;

5) охорона та зміцнення фізичного й нервово-психічного здоров'я дітей;

6) зміна суспільної свідомості щодо дітей з особливостями в розвитку

Навчання в інклюзивній групі дозволяє дітям набути знань про права людини (хоча їм це не викладається спеціально), а це призводить до зменшення дискримінації, оскільки діти вчаться спілкуватися один з одним, вчаться розпізнавати і приймати відмінність.

З метою забезпечення методичного супроводу впровадження інклюзивної освіти в закладі дошкільної освіти вихователем-методистом Горбуною М.О. була очолена команда психолого-педагогічного супроводу, яка працювала над розробкою «Положення про команду психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами», складанням індивідуальної програми розвитку дітей з ООП, визначенням чинників та умов її реалізації в закладі дошкільної освіти, заходів щодо впровадження інклюзивної освіти, напрямів розвитку інклюзивних підходів у освітньому процесі, інтегруванням їх у щоденну практику роботи.

Завдання полягає у психолого-педагогічному вивченні розвитку дитини, розробці та впровадженні в роботу індивідуальних корекційно-розвивальних програм, проведенні просвітницької роботи серед батьків усіх дітей ЗДО, щодо спільного перебування їхніх дітей з дітьми, що мають порушення психофізичного розвитку, наданні консультацій вихователям груп загального розвитку.

У методичному кабінеті на допомогу вихователям інклюзивних груп та корекційним педагогам розроблені та зібрані матеріали:

- нормативні документи,
- спеціальна література,
- каталог статей періодичної та фахової преси,
- досвід роботи вітчизняних та зарубіжних педагогічних колективів з даного питання.
- методичні рекомендації з різних питань інклюзивної освіти,
- зразки планування навчально-виховної та корекційної роботи з дітьми,
- розклад індивідуальних корекційних занять.

Запорукою ефективності інклюзивної дошкільної освіти є компетентність вихователів.

Якщо корекційні педагоги, практичні психологи, які спеціалізуються на корекційній роботі, є компетентними щодо роботи з такими дітьми, то вихователі ЗДО часто не мають ні психологічної, ні методичної готовності до інклюзії. Тому педагогам закладу довелося шляхом самоосвіти здійснювати спеціальну підготовку.

Змістом такої освіти були основи корекційної педагогіки і психології з певними методичними аспектами. Зокрема, вихователі підвищували свою компетентність у таких питаннях:

• підходи держави і суспільства до організації освіти дітей, які мають вади психофізичного розвитку;

• основні поняття корекційної педагогіки і спеціальної психології;

• особливості і закономірності розвитку різних категорій осіб з психофізичними вадами;

• диференційовані та індивідуальні механізми і прийоми дошкільного корекційного навчання і виховання кожної із категорій дітей;

• зміст та методи роботи з родинами вихованців.

З метою реалізації інклюзивної освіти вихователі навчилися:

• здійснювати моніторинг розвитку дітей, що мають труднощі у засвоєнні знань, різних видів діяльності та адекватно оцінювати причини, якими спричинено ці труднощі;

- здійснювати індивідуальний та диференційований підхід до вихованців з вадами психофізичного розвитку;
- формувати готовність здорових дошкільників до позитивної спільної взаємодії з однолітками, що потребують корекції психофізичного розвитку;
- проводити роботу з батьками щодо надання їм правильної інформації про осіб з порушеннями психофізичного розвитку.

Поза всяким сумнівом, компетентність вихователів є однією з умов ефективності інклюзивної дошкільної освіти.

Результати досліджень багатьох науковців засвідчують, що розумовий, емоційний і соціальний розвиток дітей з психофізичними вадами прямо залежить від позитивного ставлення до них, їх розуміння і прийняття педагогами, батьками і здоровими дітьми. Сприятливе соціальне середовище є однією із вихідних умов розв'язання проблем інклюзивної освіти. Тому забезпечення такого середовища - одне із завдань психолого-педагогічного супроводу дітей, що потребують корекції психофізичного розвитку. Педагоги ЗДО передусім формують позитивне ставлення здорових вихованців до дітей з психофізичними вадами, емпатію, прийоми адекватної взаємодії.

Ця робота здійснюється за допомогою таких методів:

- бесіда;
- переконання;
- розгляд проблемних ситуацій;
- сюжетно-рольові ігри;
- впровадження в роботу ЗДО методики «Лялька як персона»;
- перегляд спеціально відібраних відео сюжетів.

Робота педагогічного колективу спрямовується на досягнення головної мети – підготувати дітей до самостійного життя. Досвід показує, що навчання дітей з особливими потребами спільно з їхніми здоровими однолітками сприяє їх соціальній адаптації.

Інклюзія передбачає зміни. Це безперервний процес навчання та активної участі всіх дітей в житті закладу. Це ідеал, до якого можна прагнути, але якого не можна досягти повністю.

Заклад дошкільної освіти надає дитині з особливими освітніми потребами можливість соціалізуватися, вільно спілкуватися, займатися спільними справами з однолітками та здобути освіту відповідно до своїх індивідуальних здібностей. Забезпечується реалізація права дітей з особливими потребами на рівний доступ до якісної освіти.

Впроваджуючи інклюзивну освіту з дошкільного віку ми робимо перший крок до визнання ціннісної значимості і поваги до особистості кожної дитини, прийняття її індивідуальності й неповторності, забезпечення її подальшого повноцінного та гідного життя в суспільстві.

Список використаних джерел

1. «Інклюзія в ЗДО» методичний посібник Л. Швайка 2019р.
2. Лист МОН "щодо організації діяльності інклюзивних груп в закладах дошкільної освіти" від 13 листопада 2018 р. №1/9-691
3. <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2354955-ukraina-zrobila-potuznij-krok-v-rozvitku-inkluzii-marina-porosenko.html>

ПЛАН-КОНСПЕКТ УРОКУ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ У 6 КЛАСІ «ВИГОТОВЛЕННЯ РІЗДВЯНИХ ШКАРПЕТОК ДО СВЯТА СВЯТОГО МИКОЛАЯ З ФЕТРУ, ТКАНИНИ ТА ФОАМІРАНУ «БАРВИСТІ ШКАРПЕТКИ ДЛЯ МИКОЛАЯ»

Чередниченко К.А.,

*вчителька-дефектологиня вищої категорії, старша учителька
Кремінська обласна спеціальна школа*

м. Кремінна

Мета: навчити учнів створювати та оздоблювати шкарпетки до свята Святого Миколая; ознайомити учнів з легендою про звичаї на свято Святого Миколая; удосконалити в учнів уміння та навички роботи з фетром, тканиною, фоаміраном, ножицями, клеєм, клейовим пістолетом; формувати практичні уміння та навички з декорування, з послідовності виконання операцій та дій, закріпити знання з правил безпечної праці; розвивати в учнів творчі здібності, увагу, мислення, пам'ять, окомір, точність у процесі виготовлення різдвяних шкарпеток, уміння працювати самостійно, охайно; корегувати дрібну моторику рук, мовлення; формувати позитивне ставлення до свята Миколая та сімейних традицій, виховувати відповідальність, працелюбність, основи культури праці та роботи у команді; сприяти актуалізації життєвого досвіду учнів та формуванню уявлення про зв'язок культури з життям та побутом людей.

Обладнання: зразки готових виробів, інструкційні картки, ножиці, клей, ТЗН, серветки, шматочки тканини, фетр, тонка атласна стрічка, фоаміран, клейовий пістолет, праска

Місце проведення: класна кімната

Клас: 6

Тривалість уроку: 40 хвилин

Хід уроку

I. Загальнокорекційний етап

1. Нервово – психологічне налаштування

Привітання (коло зустрічі під спокійну музику)

- Доброго дня усім! Вітаю вас любі діти на уроці трудового навчання. Займайте свої робочі місця і черговий назве нам відсутніх.

Бажаю вам гарного настрою та успіхів на уроці.

- Пролунав уже дзвінок,
- Нас покликав на урок.
- Тож ми часу негаймо.
- Працювати починаймо.
- Щоб почути у кінці,
- Що ми просто молодці!

2. Логопедична хвилинка

Дихальні вправи (за Стрельніковою)

Корекційні вправи для дрібної моторики

Щоб нам сьогодні добре працювалося на уроці, щоб слухалися вас ваші пальчики, а голова була ясною та кмітливою, пропоную зробити декілька корисних вправ з елементами йоги (грає тиха музика)

Мудра «Вікно мудрості»

Показання: порушення мозкового кровообігу, склероз судин головного мозку. Відкриває життєво важливі для життя центри, що сприяють розвитку мислення, активізації пізнавальної діяльності.

Методика виконання: безіменний палець правої руки притиснути першою фалангою великого пальця цієї ж руки. Аналогічно скласти пальці лівої руки. Пальці, що залишилися, вільно розставити

Мудра «Вправа трьох таємниць»

Терапевтичний ефект: сприяння корекції психофізичного та психоемоційного напруження, заспокоєння, сприяння корекції стресу, зменшення тривожності, сприяє активізації інтуїції, активізує мислення, поліпшує настрої.

Методика виконання. Обидві руки: торкнутись руками стегон долонями вперед. Кінчик великого пальця помістити в основу безіменного пальця. Повільно вдихати носом і одночасно з вдихом стискати пальці в кулак (великий палець залишається в середині). Затримка дихання (5 с). Після цього – повільний видих, при видиху розігнути (крім великого) пальці та сильно втягнути черевну стінку. Уявити при цьому, що турботи, страхи і біди залишають тіло (див. Рис. 3).

Динамічна мудра

Терапевтичний ефект: покращує діяльність головного мозку, знімає нервову напругу, створює відчуття внутрішнього спокою та розслаблення.

Методика виконання. Кожною рукою при видиху по черзі торкатися то одним, то іншим пальцем подушечки великого пальця; при вдиху розпрямити пальці; вдруге також на видиху пальцями торкатися по черзі великого пальця, але вже нігтями; при вдиху розпрямити пальці; втретє пальцями торкатися по черзі кінчика великого пальця, але при цьому ще впираєтьс ними в долоню; при вдиху розпрямити пальці. Починати краще з видиху. На склад «са-а-а» з'єднати вказівний і великий пальці; на склад «та-а-а» з'єднати середній і великий пальці; на склад «на-а-а» з'єднати безіменний і великий пальці; на склад «ма-а-а» з'єднати мізинець і великий пальці. Мудру можна виконувати щодня від 5 до 30 хвилин.

3. Актуалізація досвіду і корекція опорних знань дітей

- На ваших столах лежать пам'ятки для учнів. Давайте прочитаємо їх:

Пам'ятка для учнів:

- Добрий настрій допомагає бути активним на уроці.
- Будьте уважні і чуйні.
- Не бійтеся помилятися! Не помиляється той, хто нічого не робить!

Знати: правила техніки безпеки з ножицями, клеєм та електрообладнанням (клеювий пістолет, праска); послідовності виконаних операцій та дій при виготовленні шкарпеток;

Вміти: вирізати по викройці, по шаблону, оздоблювати готові вироби; користуватися ножицями, клеєм, праскою.

Вправа «Відгадайка?» (розвиток уваги, мислення)

- Діти сьогодні у нас незвичайний урок. До нас завітала гостя. А щоб дізнатися, що за гостя, треба відгадати загадку.

Мухи білі прилітають
На головоньки сідають,
Замітають всі доріжки
І дарують діткам сніжки.

Хто ж дарує жартома Білі мухи? Це ... Відповідь (**Зима**)

II. Основний етап.

1. Повідомлення теми уроку

Вступна бесіда

- Діти, яка зараз пора року? (зима)
- А які ви знаєте зимові місяці? (грудень, січень, лютий)
- Що приносить нам зима ?
- На які свята ми з нетерпінням чекаємо ?
- Відгадайте загадку і скажіть про яке свято йде мова?

*Я цього святого
Дуже-дуже добре знаю.*

Він на свято в чобіток

Для слухняних діточок

Має у своїй торбинці

Найприємніші гостинці.

- Чи подобається вам свято Святого Миколая?
- Де складає подарунки Святий Миколай для слухняних дітей?
- Друзі! Чи замислювалися Ви над тим, звідки взявся такий добрий звичай розвішувати барвисті шкарпетки для Миколая?

Сьогодні на уроці ми з вами будемо творити дива «Барвисті шкарпетки для Миколая»

Розповідь вчителя про історію виникнення традиції готувати шкарпетки для святого Миколая

Я хочу вам розповісти незвичайну і дуже цікаву легенду - чарівна історія обов'язково надихне вас на створення власного шедевр.

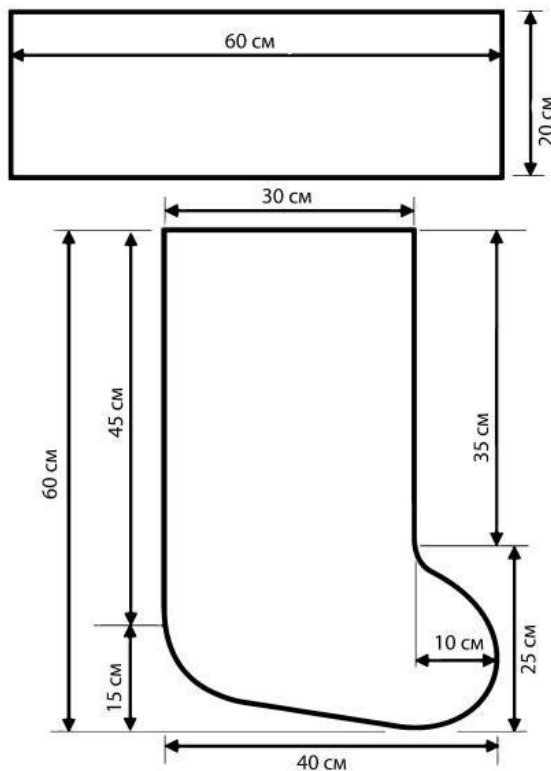
(Показ презентації)

Давним-давно, коли Миколай ще був молодим юнаком, дізнався він про трьох сестер. Жили вони бідно, перебиваючись з хліба на воду. Але всі три мріяли вийти заміж. Та оскільки в хаті панували злидні, у дівчат не було навіть посагу — яке там заміжжя?.

Жаль стало Миколаю сестер. Тож дїждавши ночі, він потайки пробрався на їх обійстя та вкинув у димохід три мішечки золотих монет. А в той час біля каміну висіли панчохи, які дівчата напередодні випрала та повісили сушитися. Скотившись камінною трубою вниз, монети потрапили прямісінько до панчо сестер. Відтоді у день пам'яті Святого Миколая дітлахи вивішують над каміном яскраві шкарпетки, аби Угодник не забув порадувати їх довгожданим подаруночком. А турботливі батьки з радістю допомагають Святому втілити мрії своїх дітей. У Європі ця традиція відома ще з XV століття і вже давно стала різдвяною. Тож сьогодні маленькі європейці розвішують шкарпетки для різдвяного діда — Санта-Клауса, праобразом якого і є Святий Миколай. Не біда, якщо в будинку немає каміну! Можна розвісити шкарпетки над вікном, біля печі, або сховати під ялинкою. Найсмівливіші виставляють за поріг начищений черевичок. В Україні ж Миколай традиційно кладе подарунки під подушку.

- Любі друзі! Якщо Вам сподобалася легенда про Миколая і ви мрієте здивувати Святого яскравою шкарпеткою, ось вам готова викрійка. Сюди напевне помістяться всі-всі дарунки щедрого нічного гостя.

Ознайомлення з видами шкарпеток, з викройкою виробу (демонстрація зразків виробів)

- Діти, перед вами готові вироби. Подивіться уважно і скажіть, з яких матеріалів виготовлені ці чудові шкарпетки? (з тканини, фоамірану, фетру....)
- Які інструменти нам знадобляться для виготовлення шкарпеток?
(ножиці, клейовий пістолет, праска)

Правила техніки безпеки при роботі з інструментами

Інструменти та матеріали: шаблони, ножиці, клей.

Друзі, перш ніж приступити до виконання практичної роботи, нам потрібно повторити правила техніки безпеки. Пропоную вам пограти в гру «Так – Ні» (на дошці висить надпис ТАК – НІ, діти читають запитання, дають відповідь та прикріплюють на дошку під надпис)

Правила користування ножицями

1. Ножиці – це небезпечний інструмент. Поводитись з ним треба обережно.(так)
2. На робочому місці поклади ножиці так, щоб вони не виходили за край парти. (так)
3. Тримай ножиці вістрями догори.(ні)
4. Передавай ножиці закритими і кільцями вперед. (так)

Правила користування клеєм

1. Клей треба наносити шпателем від середини до країв.(ні)
2. При потраплянні клею на одяг його слід негайно розтерти по одягу.(ні)
3. Для притискання елементів аплікації і витирання рук треба користуватися серветкою.(так)

Правила користування електроприладами

1. При роботі стежити за тим, щоб гаряча подошва праски ні в якому разі не торкалася електричного шнура. (так)
2. Щоб уникнути опіку рук, не торкатися гарячих металевих частин праски та рясно не змочувати матеріал водою. (так)
3. Триматися за провід електричної праски. (ні)

Правила користування клейовим пістолетом

1. Помістити пістолет на безпечну поверхню, таку як стіл. (так)
  2. Покласти аркуш паперу знизу, щоб захистити робочу поверхню. (так)
  3. Можна торкатися металевого наконечника пістолета, оскільки він не може бути занадто гарячий, і ви не зможете отримати травму. (ні)
- Молодці, можна починати процес перетворення тканини, фетру, фоамірану на чарівні шкарпетки.

Практична робота. Рецепт створення шкарпеток за викройкою.

Починати роботу варто, тільки якщо є бажання і гарний настрій, інакше шкарпетки вийдуть неохайними, клей не буде склеювати деталі, ножиці відмовляться вирізати.

(Учитель повідомляє учням про виготовлення за інструкцією, кожному індивідуально. Роздає технологічні та інструкційні картки.

Учні самостійно виконують технологічні операції. Вчитель стежить за роботою учнів, контролює, надає індивідуальну допомогу.)

Новорічний чобіток з фетру

Фетр є в арсеналі кожної рукодільниці. Матеріал підходить для невеликих і великих виробів, включаючи чобіток. Нам знадобиться:

- великий відрізок білого, червоного, зеленого або блакитного фетру;
- трохи білого матеріалу;
- картон або папір;
- олівець;
- ножиці;
- гарячий клей, або клей «Момент»;
- тонка атласна стрічка.

1. Спочатку намалюємо і виріжемо з фетру шаблони основи і халяви чобіт в повну величину за викройкою.
2. Шаблон основи вирізаємо, прикладаємо до тильної сторони тканини і обводимо. Потім вирізаємо дві однакові деталі і зклеюємо їх з боків.
3. Повторимо це з шаблонами халяви і білим фетром. Отримані прямокутники обертаємо навколо верхньої частини чобота і приклеюємо, загорнувши край назовні.

Фізкультхвилинка. (відео слайд)

Практична робота. Оздоблення виробу

Із залишку фетру, фоамірану, тканини вирізаємо декоративні елементи: сніжинки, гілки гостролиста, червоні квіти, силуети птахів, казкових героїв. Приклеюємо їх до основи. Із стрічки робимо петлю, щоб прикріпити чобіток.

Наведення порядку на робочому місці

Вчитель: Завершуємо роботу. Ховаємо ножиці, щільно закриваємо і прибираємо клей, виключаємо праску, клейовий пістолет, на столах повинні залишитися лише ваші роботи.

Пояснення: вчитель повинен упевнитись, що на столах, немає ножиць, електроприлади вимкнено!

III. Заключний етап.

Заключна бесіда

- Діти, що ми сьогодні з вами робили? (чарівні шкарпетки)
- З якого матеріалу виготовляли шкарпетки? (з фетру, фоамірану, тканини)
- Якими інструментами ви користувалися під час уроку?
- Чи досягли ми з вами мети нашого уроку? (виготовити та оздобити різдвяні шкарпетки)
- Діти, чи сподобався вам наш сьогоднішній урок?
- Чи сподобалося вам виготовляти чарівні шкарпетки?
- Що цікавого ви дізналися?..

Підведення підсумків

Оцінювання

Перевірка робіт учнів, аналіз, демонстрація робіт. Домашнє завдання. Знайти і подивитися в інтернеті, як оздоблюють різдвяні шкарпетки. Прибирання робочих місць.

Рефлексія

Музична хвилинка. Прослуховування пісень про Святого Миколая.

Дякую всім!

РОЛЬ СІМ'Ї В СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДИТИНИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Юрков В.В.,

вчитель фізичної культури вищої кваліфікаційної категорії

*Комунальний заклад «Долинський заклад
загальної середньої освіти I-III степенів»*

Слов'янської районної ради

Донецької області

м. Слов'янськ

Розвиток сучасної України та інтеграція у Європейський простір значною мірою впливають на формування її освітньої політики. Особливо це питання стосується забезпечення права дітей з ООП на навчання та повноцінне життя. Прийнявши Саламанкську декларацію про політику, принципи і практичну діяльність у сфері освіти осіб з ООП (Саламанка, Іспанія, 1994 р., ЮНЕСКО), усі країни світу постали перед проблемою вдосконалення їхньої системи навчання, виховання та соціальної адаптації. Аби уникнути словесної дискримінації, дітей з порушеннями психофізичного розвитку стали називати такими, що мають особливі освітні потреби (ООП) [2, с. 132].

Протягом усього життєвого шляху особистості сім'я є найближчим мікросоціальним оточенням, яке опосередковує і визначає своєрідність життєдіяльності, є провідним мікрофактором соціалізації особистості. Основні соціалізуючі функції сім'ї полягають у

забезпеченні фізичного та емоційного розвитку індивіда; формуванні статевої ідентифікації дитини; її розумовому розвитку та розвитку здібностей і потенційних можливостей; забезпеченні почуття захищеності формуванні ціннісних орієнтацій особистості; допомозі в оволодінні нею основними соціальними нормами. Сім'я – суспільний інститут, що історично покликаний вирішувати виховні завдання. Саме в родині у свідомості дитини формуються уявлення про життєві цілі, моральні цінності, виробляються зразки поведінки [1, с. 131]. Серед чинників, які найбільш впливають на успішність соціалізації дитини з ООП в сім'ї, є: повага до дитини; сприйняття її такою, якою вона є; похвала і заохочення дитини; розмова з дитиною, вислуховування її, спостереження за нею; підкреслення її сильних сторін; вплив на дитину проханням – найефективніший спосіб давати їй інструкції.

Що стосується батьків учнів з ООП, то робота педагога з ними полягає у встановленні контакту і формуванні довірливих партнерських стосунків; включенні батьків дітей з ООП у колектив інших батьків класу; безперервній взаємодії та обміні інформацією з батьками щодо навчання, виховання, інтересів і особистісних якостей дитини; залученні батьків до участі в розробці ІПР, індивідуальних навчальних планів, у процес навчання і виховання загалом, а також у позакласні заходи; налагодженні ефективної співпраці з іншими членами команди психолого-педагогічного супроводу; розробці спільно з іншими фахівцями загальних рекомендацій щодо особливостей розвитку, навчання і виховання дітей, які допоможуть батькам почуватися вдома і в класі зручніше та впевненіше; участь батьків у розробці портфоліо дитини; забезпеченні закладом освіти умов для соціально-педагогічної підтримки сімей, що виховують дітей з ООП. Важливим аспектом є співпраця з батьками, залучення їх до навчально-виховного процесу, психологічна підтримка сімей (консультації, тренінги, зустрічі з іншими батьками, групи підтримки тощо).

Основними формами роботи педагога з батьками в умовах інклюзивного навчання є: батьківські збори, бесіди (колективні, індивідуальні, групові), консультації, семінари, проведення тренінгів, організація ділових ігор, відвідування родин, дні відкритих дверей, відкриті уроки для батьків, оформлення куточків для батьків, випуск тематичних газет тощо.

Отже, в розвитку дитини з ООП можна визначити перший етап соціалізації – входження дитини в соціум. На цьому етапі соціалізація дитини ООП не може бути досягнута без залучення до цього процесу її батьків. У родині складаються перші уявлення про людські цінності, характер взаємостосунків між людьми, формуються моральні якості дитини з ООП. У зв'язку з цим успішність соціалізації в сім'ї залежить від того, настільки адекватно члени родини реагують на особливості розвитку дитини з ООП [3, с. 174]. Негативно в цьому аспекті можуть впливати такі типи сімей: Авторитарна сім'я: сім'я, в якій дружина підлегла чоловікові, а діти – батькам. У цій сім'ї – нездорова емоційна атмосфера, де батьки не тільки байдужі, але грубо ставляться до дітей, пануючим є почуття страху. Неблагополучна сім'я: сім'я, яка через певні причини повністю або частково втратила свої виховні можливості. У такій сім'ї культурний рівень подружжя зазвичай є достатньо низьким, поширене пияцтво, діти з цих сімей найчастіше складають основний контингент важковиховуваних дітей. Як правило, виявлення у дітей наявності ООП здійснюється під час навчання у школі. Неповна сім'я: сім'я, яка включає тільки одного з батьків з однією неповнолітньою дитиною або декількома неповнолітніми дітьми, утворюється внаслідок припинення шлюбу, смерті одного з батьків або їх роздільного проживання. У таких сім'ях, як правило, зовнішні конфлікти не спостерігаються, але поступово відбувається фактична втрата впливу батьків на формування і розвиток дитини. Молода сім'я: сім'я, у якій вік чоловіка і дружини не перевищує 35 років. У таких сім'ях через недостатність певного досвіду у батьків виникають труднощі в навчанні та вихованні дітей з ООП. Багатодітна сім'я: сім'я, яка виховує трьох і більше дітей. З одного боку, в такій сім'ї, як правило, формуються уміння рахуватися з потребами інших; відповідно, немає підстав для формування егоїзму, асоціальних особливостей. По-друге, в багатодітних родинах різко збільшується фізичне і психічне навантаження на батьків, особливо на матір. Вона має менше вільного часу та можливостей для розвитку кожного з дітей і спілкування з ними, для прояву уваги до їхніх інтересів та ООП [1, с. 129].

На психічному рівні сім'я проходить декілька стадій по сприйняттю дитини з ООП: перша стадія – розгубленість, страх. Батьки відчують безпорадність, тривогу за долю дитини. У цей час формуються передумови для встановлення соціально-емоційного зв'язку між батьками і дитиною з ООП. Друга стадія – стан шоку трансформується в заперечення поставленого діагнозу. Крайня форма, що негативно впливає на освітній процес – відмова від проходження комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку дитини і надання їй будь-якої психолого-педагогічної допомоги. Третя стадія – депресія у міру прийняття наявності у дитини ООП і правильної оцінки ситуації. Четверта стадія – психічна адаптація на основі повного прийняття ООП у дитини. П'ята стадія – характерна вмотивована поведінка батьків дитини з ООП, вони активно шукають допомоги для дитини, будують плани на її майбутнє. Варто зазначити, що незначна частина сімей досягає останніх двох відносно благополучних стадій [1, с. 139]. Існує чіткий зв'язок між сприйняттям сім'єю дитини з ООП і можливістю її соціалізації.

Головне завдання сучасного педагога – навчити батьків сприймати власну дитину з ООП як особистість. Важливо, щоб сім'я відчувала увагу з боку педагогічних працівників, зацікавленість учителів у розвитку дитини, їхню готовність допомогти батькам у вихованні дитини. Таким чином, необхідно максимально інтегрувати дітей з ООП в загальну систему освіти, залучати батьків до активної участі у їхньому вихованні на всіх етапах підготовки до самостійного життя, до засвоєння культурних цінностей, навичок спільного життя.

Список використаних джерел

1. Соціальна педагогіка: навч. посіб. / [О. В. Безпалько, І. Д. Зверєва, Т. Г. Веретенко]; за ред. О. В. Безпалько . – К.: Академвидав., 2013. – 312 с.
2. Колупаєва А. А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: Монографія. – К.: «Самміт-Книга», 2009. – 272 с.:іл. – (Серія „Інклюзивна освіта”)
3. Тарабасова Л. Г. Соціалізація дітей з особливими потребами. Теоретикометодологічне дослідження / Л. Г. Тарабасова // Освіта осіб з особливими потребами : шляхи розбудови. – 2015. – Вип. 9. – С. 132-139.

В.О.СУХОМЛИНСЬКИЙ ПРО ВИХОВАННЯ Й НАВЧАННЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

Юрков Д.В.,

студент 4 курсу спеціальності «Середня освіта (Фізична культура)»

ВП «Лисичанський педагогічний коледж

ЛНУ імені Тараса Шевченка»

м. Лисичанськ

За останні десятиліття в Україні збільшилась кількість дітей з особливими потребами, які потребують посиленої уваги з боку родини і держави. Завдання закладу дошкільної освіти – створити умови для формування життєвих навичок, адаптування до реалій життя. Адже важливим показником розвитку суспільства є гуманне, турботливе й милосердне ставлення до дітей із особливими потребами, які не мають змоги вести повноцінне життя.

В. Сухомлинський наголошував, що виховання дітей, а особливо важких, найскладніша справа. Розмова про важких дітей велика і нелегка, одна з найскладніших проблем виховання, за байдуже ставлення до якої доводиться розплачуватися дорогою ціною. У своїх працях «Важкі діти», «Вірте в людину», «Розмова з молодим директором школи», «Мудра влада колективу», «Серце віддаю дітям», «Батьківська педагогіка» він усебічно аналізував причини появи важких дітей. На думку вченого, дітей з особливими потребами потрібно навчати в масовій

загальноосвітній школі, оскільки це необхідно для того, щоб діти з обмеженими можливостями перебували в атмосфері повноцінного духовного життя закладу. Василь Сухомлинський постійно звертає увагу на індивідуалізацію роботи з такими дітьми, оскільки бачив конкретну роботу педагога у визначенні причини біди в кожному окремому випадку, необхідності знайти кожній дитині посильну розумову працю, доступні шляхи подолання труднощів, залучати дитину до цікавої роботи, щоб вона могла розвиватися інтелектуально, на основі почуття власної гідності. На думку педагога, гармонійний і всебічний розвиток особистості можливий тільки там, де два вихователі – школа і сім'я – не тільки діють разом, висувають однакові вимоги перед дитиною, а ще й є одностайними, дотримуються єдиних принципів, не мають розбіжностей у цілях, методах і засобах виховання. Колектив може стати виховним середовищем тільки в тому разі, коли він створюється під час спілкування і спільної діяльності, яка дає кожному радість і впевненість.

Застосування принципу гуманізму до особливих дітей означає усвідомлення того, що всі діти мають однакові права в суспільстві, всі потребують однакової уваги до себе. Педагог вважав, що вчителю необхідно бути людяним, поєднувати серцеву доброту з мудрою суворістю батьків. В атмосфері сердечності, доброзичливості діти прагнуть стати кращими не для того, щоб їх похвалили, а для того, щоб відчувати повагу навколишніх, щоб не втратити в їхніх очах своєї гідності. Досягти ефективності педагогічної діяльності з дітьми з особливими потребами можна лише за умови, що складовою частиною навчального процесу будуть толерантність, справедливість, доброзичливість і повага людей. Гуманна місія закладу і педагога – врятувати цих дітей, ввести їх у світ суспільства, духовного життя, сприяти їхньому становленню, наголошував В.О. Сухомлинський.

Список використаної літератури

1. Засенко В.В. Рівний доступ до якісної освіти дітей з особливими потребами / Кроки до демократичної освіти. – 2002. – №1. – С. 34..
2. Сухомлинський В. О. Методика виховання колективу / Василь Олександрович Сухомлинський // Вибрані твори в 5т. – К.: Радянська школа, 1976. – Т1. – С. 403 – 654.
3. Сухомлинський В. О. Проблеми виховання всебічно розвинутої особистості / Василь Олександрович Сухомлинський // Вибрані твори в 5т. – К.: Радянська школа, 1976. – Т1. – С. 62 – 206.

ВОКАЛОТЕРАПІЯ ЯК ЗАСІБ КОРЕКЦІЇ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ З ДЦП

Юркова О.Ф.,

*вчителька української мови та літератури
вищої кваліфікаційної категорії зі званням «вчителька-методистка»
Комунальний заклад «Долинський заклад
загальної середньої освіти
I-III ступенів»
Слов'янської районної ради
Донецької області
м. Слов'янськ*

З другої половини ХХ століття музична терапія виокремлюється як самостійний напрямок і широко використовується в країнах Європи та Америки. Науково-технічний прогрес дозволив більш глибоко вивчати психофізіологічні реакції організму дитини під впливом музики та її можливості як корекційно-реабілітаційного засобу.

Одним із характерних мовленнєвих порушень у дітей із ДЦП є затримка мовленнєвого розвитку. Системний недорозвиток мовлення, в основі якого лежать труднощі засвоєння мовних

одиниць та правил їх функціонування, призводить до ускладнення розуміння мови та її розвитку в цілому. Серйозні недоліки спостерігаються у лексичному запасі школярів з ментальними порушеннями. Бідність словникового запасу зумовлена багатьма наслідками, серед яких основним є низький рівень їхнього розумового розвитку.

Словниковий запас таких дітей збагачується повільно. Це пов'язано з тим, що вони не помічають у висловлюванні незнайомі слова. Бідність словника призводить до частого вживання слів однієї групи, що робить мовлення шаблонним, і, як наслідок, ускладнює спілкування з оточуючими, бо, по-перше, ускладнюється розуміння зверненого мовлення, а з іншого боку – однотипна побудова власних висловлювань.

Складно протікає процес оволодіння граматико-синтаксичним компонентом мовлення. Для цих дітей характерно використання простих синтаксичних конструкцій, непоширених, часто неправильно побудованих речень. Висловлювання можуть бути однослівними і часто навіть одним словом позначається ситуація чи подія. Їхні розповіді становлять ланцюжок із граматично однозначних речень.

Для корекції мовлення дітей, хворих на ДЦП, у нагоді стануть заняття з вокалотерапії, які поділяються на декілька складових частин. Обов'язковими є:

1. Встановлення емоційного контакту з дитиною у колі друзів, батьків.
2. Комплекс спеціальних вправ при застосуванні прийому замкнутого кінематичного ланцюга в поєднанні з дихальними вправами у колі дітей та їх батьків (дихання, розспівування, наспівування).
3. Виконання вокального твору індивідуально та групою в теплій, дружній атмосфері.
4. Релаксація та відпочинок під приємну музику.

У практиці корекційно-педагогічної роботи групова вокалотерапія є важливим методом активної музикотерапії. Перевага цього засобу заключається в тому, що на відміну від розмови, долучаються всі бажачі. Репертуар добирається відповідно до вікових та індивідуальних можливостей. Бажано, щоб це були оптимістичні, (радісні, мелодійні пісні тощо) твори. Для того, щоб подолати бар'єр замкнутості і бути в центрі уваги, заспівувати може кожного разу інша дитина за власним бажанням.

На заняттях з вокалотерапії діти поповнюють словниковий запас, учаться «бачити» слова та «розфарбовувати» їх, мають змогу самі придумувати тексти до прослуханої мелодії (можна – за опорними словами), і навпаки, прослухавши текст, наспівати мелодію.

Слухаючи музику, дитина, у першу чергу, насичується енергією, що випромінюється і сприймається, а відтак створює особливий душевний стан, який допомагає досягти позитивних результатів у лікуванні, реабілітації та нормалізації психофізичного стану дітей з особливими потребами.

Таким чином, використання вокалотерапії в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі в різних її видах і формах як багатофункціонального засобу корекції психофізичних порушень є надзвичайно важливим для забезпечення нормалізації їх життєдіяльності. І чим більше буде впроваджено нестандартних, творчих, немедичних засобів впливу на активізацію внутрішніх ресурсів організму, тим більше шансів допомогти кожній конкретній дитині.

Список використаної літератури

1. Дубовцева О.О. Діагностика та стимуляційна терапія мовних порушень у дітей з церебральним паралічем. Автореф. Дис. канд. мед. наук. - 1<., 1999- 18 с.
2. Петрушин В. И. Музыкальная психотерапия: Теория и практика / В. И. Петрушин – М.: Гуманит. издат. центр ВЛАДОС, 2000. – 176 с. – (Учебное пособие для студентов высших учебных заведений).
3. Побережна Г. Педагогічний потенціал музикотерапії / Г. Побережна – № 2 — 2008.— С. 9-12. – (Мистецтво та освіта).

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

- 1. Аль-Хамадані Наталія Дмитрівна** – викладачка дисциплін дошкільного циклу, методистка дошкільного виховання, спеціалістка II категорії, магістерка педагогічної освіти, ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка» (Лисичанськ)
- 2. Басова Аліна Сергіївна** – кандидатка у майстрині спорту з боксу, студентка 4 курсу спеціальності «Середня освіта (Фізична культура)», ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка» (Гірське)
- 3. Бахмет Марія Юріївна** - викладачка дисциплін іноземної філології, завідувачка навчально-методичною лабораторією «Центр мов», ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка» (Лисичанськ)
- 4. Бачинська Наталя Геннадіївна** – асистентка вчителя Кременського ліцею № 1 Кременської міської ради Луганської області (Кременна)
- 5. Безволенко Світлана Вікторівна** – вихователька, Комунальний заклад «Лисичанський дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) № 4 «Росинка» (Лисичанськ)
- 6. Бершанська Світлана Миколаївна** – логопедія I кваліфікаційної категорії Гірської обласної спеціальної школи (Гірське)
- 7. Борисенко Лілія Леонідівна** – викладачка дисциплін фізкультурного циклу I кваліфікаційної категорії; тренерка з освіти для демократичного громадянства та освіти з прав людини і розвитку громадянських компетентностей в рамках швейцарсько-українського проекту «Розвиток громадянських компетентностей в Україні – Досси»), ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка» (Лисичанськ)
- 8. Боровська Надія Леонідівна** – студентка II курсу спеціальності «Середня освіта (Фізична культура)», ВП «Лисичанський педагогічний коледж Луганського національного університету імені Тараса Шевченка» (Лисичанськ)
- 9. Бутко Олександра Олександрівна** – вчителька-дефектологиня другої кваліфікаційної категорії Кременської обласної спеціальної школи (Кременна)
- 10. Водолазська Олена Станіславівна** – учителька розвитку мовлення вищої кваліфікаційної категорії, Комунальний заклад «Рубіжанська обласна спеціальна школа «Кришталік» (Рубіжне)

11. Гай Вікторія Романівна – викладачка I категорії, Комунальний заклад Львівської обласної ради «Бродівський фаховий педагогічний коледж імені Маркіяна Шашкевича» (Броди)

12. Гарбузюк Тетяна Володимирівна – викладачка предметів музичного циклу I кваліфікаційної категорії, ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка» (Лисичанськ)

13. Гатченко Вікторія Тимофіївна – вихователька, Гірська обласна спеціальна школа (Гірське)

14. Голубнича Наталія Валеріївна – вихователька, Комунальний заклад «Лисичанський дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) № 4 «Росинка» (Лисичанськ)

15. Горбачова Ольга Сергіївна – вихователька, КЗ «Лисичанський дошкільний навчальний заклад (ясла садок) № 1 «Шпачок» (Лисичанськ)

16. Гордійчук Олена Миколаївна – спеціалістка вищої кваліфікаційної категорії, ВКНЗ «Коростишівський фаховий педагогічний коледж імені І.Я. Франка» Житомирської обласної ради (Коростишів)

17. Григор'єва Інна Олександрівна – кандидатка педагогічних наук, доцентка, завідувачка кафедри спеціальної та інклюзивної освіти, Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (Старобільськ)

18. Дибтан Інна Сергіївна – вчителька-дефектологиня, Комунальний заклад «Лисичанський навчально-виховний комплекс загальноосвітня школа I–III ступенів №3, дошкільний навчальний заклад «Барвінок» (Лисичанськ)

19. Дубограй Олена Станіславівна – заступниця директора з навчальної роботи Кременської обласної спеціальної школи (Кременна)

20. Єфімова Наталія Володимирівна – вихователька, Комунальний заклад «Лисичанський дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) №12 «Катруся» (Лисичанськ)

21. Жалдакова Юлія Володимирівна – завідувачка навчально-методичного кабінету, викладачка дисциплін загальної філології, ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка» (Лисичанськ)

22. Зуєва Ольга Павлівна – вихователька інклюзивної групи, Комунальний дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) комбінованого типу №14 «Білочка» (Северодонецьк)

23. Ігнатуша Алла Леонідівна – завідувачка навчально-виробничої практики, магістерка початкового навчання, вчителька-методистка ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка» (Лисичанськ)

24. Іваннікова Орина Олегівна – студентка 4 курсу спеціальності «Середня освіта (Фізична культура)» ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка» (Лисичанськ)

25. Кабак Яна Миколаївна – Кам'яноярський навчально-виховний комплекс Чугуївської районної ради Харківської області (Кам'яна Яруга)

26. Калініна Тетяна Вікторівна – викладачка хімії, ВП «Лисичанський педагогічний коледж Луганського національного університету імені Тараса Шевченка» (Лисичанськ)

27. Кальницька Юлія Миколаївна – учителька української мови й літератури вищої кваліфікаційної категорії, Комунальний заклад «Рубіжанська обласна спеціальна школа «Кришталік» (Рубіжне)

28. Караман Олена Леонідівна – докториня педагогічних наук, професорка, директорка навчально-наукового інституту педагогіки і психології, Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (Старобільськ)

29. Карпенко Олексій Миколайович – учитель фізичної культури, «Луганський обласний військовий ліцей з посиленою військово-фізичною підготовкою «Кадетський корпус імені героїв Молодої гвардії» (Кремінна)

30. Касьянюк Олександр Сергійович – асистент кафедри комп'ютерних інформаційних технологій, Донбаська державна машинобудівна академія (Краматорськ)

31. Касьянюк Андрій Сергійович – студент КН-18-1, Донбаська державна машинобудівна академія (Краматорськ)

32. Качан Олексій Анатолійович – методист відділу методичного забезпечення оздоровчої функції освіти та фізичної реабілітації, старший викладач

кафедри психології та розвитку особистості Донецького облППО, голова Української федерації «Спорт заради розвитку» (Краматорськ)

33. Кичигіна Оксана Михайлівна – асистентка учительки, логопедія-дефектологія, середня загальноосвітня школа I – III ступенів №1 (Севєродонецьк)

34. Колпакова Олена Миколаївна – вчителька вищої категорії, середня загальноосвітня школа I – III ступенів №1 (Севєродонецьк)

35. Коломієць Валентина Сергіївна – студентка 4 курсу спеціальності «Середня освіта (Фізична культура)», ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка» (Лисичанськ)

36. Крохмаль Наталія Сергіївна – вихователька-методистка Комунальний заклад «Лисичанський дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) №10 «Малютко» (Лисичанськ)

37. Крошка Світлана Андріївна – голова предметної (циклової) комісії фізичного виховання, магістерка фізичного виховання, спеціалістка вищої категорії зі званням «вчителька-методистка» ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка»; тренерка проєктів «Забезпечення захищеного навчального середовища для дітей та підлітків біля контактної лінії в Східній Україні», компонент «Освіта на засадах життєвих навичок»; «Вчимося жити разом» для дітей східних областей України (ЮНІСЕФ) (Лисичанськ)

38. Курило Віталій Семенович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член Національної академії педагогічних наук України, Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (Старобільськ)

39. Леванова Тетяна Миколаївна – вихователька логопедичної групи, КЗ «Лисичанський дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) №13 «Ромашка» (Лисичанськ)

40. Літовка Олена Петрівна – кандидатка педагогічних наук, в.о. директорки, викладачка психолого-педагогічних та філологічних дисциплін ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка» (Лисичанськ)

41. Ляшенко Катерина Іванівна – голова предметної (циклової) комісії, викладачка загальної та дошкільної педагогіки і психології ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка», аспірантка ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка»; тренерка з освіти для демократичного громадянства та освіти з прав людини і розвитку громадянських компетентностей в рамках швейцарсько-

українського проєкту «Розвиток громадянських компетентностей в Україні – Досси») (Лисичанськ)

42. Малініна Катерина Леонідівна – вихователька, Комунальний заклад «Лисичанський дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) №12 «Катруся» (Лисичанськ)

43. Матліна Олена Володимирівна – магістерка управління навчальним закладом, викладачка дисциплін дошкільного циклу ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка» (Лисичанськ)

44. Матяш Олена Євгенівна – вчителька-логопедія, вчителька-дефектологія, Комунальний заклад «Лисичанська загальноосвітня школа І-ІІ ступенів №18» (Лисичанськ)

45. Мацак Юлія Анатоліївна – вихователька, Гірська обласна спеціальна школа (Гірське)

46. Мінєнко Галина Миколаївна - Заслужена працівниця освіти України, магістерка управління навчальним закладом, викладачка дисциплін природничого циклу, ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка» (Лисичанськ)

47. Мороз Юлія Анатоліївна – асистентка виховательки інклюзивної групи, Комунальний заклад «Лисичанський дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) № 7 «Іскорка» (Лисичанськ)

48. Мурсамітова Ірина Анатоліївна – викладачка дисциплін музичного циклу, магістерка музичної педагогіки і виховання, вчителька вищої кваліфікаційної категорії зі званням «викладач-методист», ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка» (Лисичанськ)

49. Муренець Людмила Сергіївна – учителька початкових класів та корекційної освіти вищої кваліфікаційної категорії зі званням «учителька-методистка», Комунальний заклад «Рубіжанська обласна спеціальна школа «Кришталік» (Рубіжне)

50. Мухіна Анастасія Юріївна – кандидатка психологічних наук, доцентка кафедри спеціальної та інклюзивної освіти, Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (Старобільськ)

51. Назінкіна Любов Іванівна – вихователька I кваліфікаційної категорії Гірської обласної спеціальної школи (Гірське)

52. Одинока Наталія Олександрівна – вихователька інклюзивної групи, Комунальний заклад «Лисичанський навчально-виховний комплекс загальноосвітня школа I–III ступенів №3, дошкільний навчальний заклад «Барвінок» (Лисичанськ)

53. Пивоварова Ганна Сергіївна – голова циклової комісії, викладачка суспільних дисциплін, аспірантка ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»; тренерка з освіти для демократичного громадянства та освіти з прав людини і розвитку громадянських компетентностей в рамках швейцарсько-українського проекту «Розвиток громадянських компетентностей в Україні – Досси»; медіаторка ГО «Ла Страда-Україна», координаторка Служби порозуміння коледжу», ВП «Лисичанський педагогічний коледж Луганського національного університету імені Тараса Шевченка» (Лисичанськ)

54. Погорєлова Ольга Миколаївна – вчителька-дефектологиня вищої кваліфікаційної категорії, Кременська обласна спеціальна школа (Кременна)

55. Попова Ірина Едуардівна – завідувачка, Комунальний дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) комбінованого типу №14 «Білочка» (Сєверодонецьк)

56. Пристинська Тетяна Миколаївна – магістерка фізичного виховання, старша викладачка кафедри здоров'я людини і фізичного виховання, співробітниця Науково-дослідної лабораторії взаємодії духовного й фізичного розвитку дітей та учнівської молоді ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (Слов'янськ)

57. Пристинський Володимир Миколайович – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теоретичних, методичних основ фізичного виховання і реабілітації, завідувач Науково-дослідної лабораторії взаємодії духовного й фізичного розвитку дітей та учнівської молоді ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (Слов'янськ)

58. Приткова Ірина Анатоліївна – вихователька, КЗ «Лисичанський дошкільний навчальний заклад (ясла садок) № 1 «Шпачок» (Лисичанськ)

59. Проценко Людмила Михайлівна – вихователька-методистка, Комунальний дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) комбінованого типу №14 «Білочка» (Сєверодонецьк)

60. Рибальченко Алла Вікторівна – вихователька першої категорії, Кременська обласна спеціальна школа (Кременна)

61. Руденко Оксана Миколаївна – вчителька-дефектологиня першої кваліфікаційної категорії, Комунальний заклад «Рубіжанська обласна спеціальна школа «Кришталік» (Рубіжне)

62. Савченко Сергій Вікторович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент Національної академії педагогічних наук України, Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (Старобільськ)

63. Самойленко Богдан Мирославович – студент 4 курсу спеціальності «Середня освіта (Фізична культура)», ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка» (Лисичанськ)

64. Саприкіна Тетяна Георгіївна – викладачка вищої кваліфікаційної категорії психолого-педагогічних дисциплін, ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка» (Лисичанськ)

65. Сергєєва Ірина Юріївна – викладачка дисциплін української філології та журналістики, голова циклової комісії, ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка» (Лисичанськ)

66. Сергієнко Наталія Володимирівна – викладачка технологічної освіти вищої кваліфікаційної категорії, інженерка з охорони праці ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка» (Лисичанськ)

67. Сидоренко Наталія Миколаївна – викладачка дисциплін дошкільного циклу, методистка дошкільного виховання, спеціалістка I категорії, старша викладачка, магістерка вищої школи, ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка» (Лисичанськ)

68. Сидоренко Олеся Олександрівна – студентка 3 курсу спеціальності «Середня освіта (Фізична культура)», ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка» (Лисичанськ)

69. Сич Марина Анатоліївна – заступниця директора з навчальної роботи, вчителька вищої кваліфікаційної категорії зі званням «старша вчителька», спеціальна педагогиня, Комунальний заклад «Рубіжанська обласна спеціальна школа «Кришталік» (Рубіжне)

70. Сліпецька Ірина Петрівна – магістерка фізичного виховання, викладачка вищої категорії, Майстриня спорту СРСР зі спортивної гімнастики, «Лисичанський промислово-технологічний коледж» (Лисичанськ)

71. Сліпецький Володимир Петрович – викладач дисциплін фізкультурного циклу I кваліфікаційної категорії, ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка» (Лисичанськ)

72. Смолій Вероніка Олександрівна – студентка 4 курсу спеціальності «Середня освіта (Фізична культура)», ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка» (Лисичанськ)

73. Сойнова Наталія Іванівна – викладачка, Коростишівський педагогічний фаховий коледж імені І.Я.Франка Житомирської обласної ради (Коростишів)

74. Сопельнікова Каріна Валентинівна - учителька хімії та соціально-побутового орієнтування першої кваліфікаційної категорії, Комунальний заклад «Рубіжанська обласна спеціальна школа «Кришталік» (Рубіжне)

75. Соломко Сергій Васильович – викладач дисциплін музичного циклу, ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка» (Лисичанськ)

76. Станіславова Лілія Олександрівна – вчителька-дефектологиня першої кваліфікаційної категорії, Кременська обласна спеціальна школа (Кременна)

77. Ткаченко Лариса Тихонівна – викладачка вищої кваліфікаційної категорії зі званням «старша вчителька», ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка» (Лисичанськ)

78. Толмачова Ірина Георгіївна – заступниця директорки з соціально-гуманітарної роботи, викладачка психолого-педагогічних дисциплін, ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка» (Лисичанськ)

79. Фастов Станіслав Сергійович – керівник, Комунальний заклад «Долинський заклад загальної середньої освіти I-III ступенів» Слов'янської районної ради Донецької області

80. Філінков Володимир Ілліч – професор кафедри фізичного виховання, Донбаська державна машинобудівна академія (Краматорськ)

81. Харук Артур Вячеславович – студент 4 курсу спеціальності «Середня освіта (Фізична культура)», ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка» (Сєвєродонецьк)

82. Цвік Оксана Сергіївна – Майстриня спорту України зі службового поводження з собаками, викладачка дисциплін фізкультурного циклу, ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка» (Лисичанськ)

83. Чепак Ольга Петрівна – директорка, заклад дошкільної освіти (ясла-садок) комбінованого типу №1 «Калинка» (Ковель)

84. Чередниченко Ксенія Анатоліївна – вчителька-дефектологиня вищої категорії, старша вчителька, Кременська обласна спеціальна школа (Кременна)

85. Юрков Вячеслав Вячеславович – учитель фізичної культури вищої кваліфікаційної категорії, Долинський заклад загальної середньої освіти I-III ступенів Слов'янської районної ради Донецької області (Слов'янськ)

86. Юрков Дмитро Вячеславович – студент 4 курсу спеціальності «Середня освіта (Фізична культура)», ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка» (Лисичанськ)

87. Юркова Оксана Федорівна – вчителька української мови та літератури вищої кваліфікаційної категорії зі званням «вчителька-методистка», Долинської ЗОШ I-III ступенів (Слов'янський район, Донецька область)

Науково-методичне видання

Система надання освіти дітям з особливими освітніми потребами в умовах сучасного закладу

**ЗБІРНИК НАУКОВО-МЕТОДИЧНИХ ПРАЦЬ
ЗА МАТЕРІАЛАМИ VIII ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
З міжнародною участю
(мовою оригіналу)**

(09 грудня 2020)

Відповідальна за випуск:

Сергєєва І.Ю. – методистка ВП «Лисичанський педагогічний коледж Луганського національного університету імені Тараса Шевченка»

Здано на виробництво 10.12.2020. Підписано до друку 15.12.2020. Формат 60X84/16
Папір офісний. Друк офсетний Гарнітура Times New Roman
Ум.друк.акр. 3,72 Наклад 12 прим. Зам. № 04/05

Виготовлювач: ФОП Єгорова О. Є.
93110. м.Лисичанськ, пр. Перемоги, 121
Тел.(050) 208 96 17